

SEFI HABARÇYSY

**LÝUDMILA
NOWOSELOWA**

**AÝRATYN HUKUKLARYŇ BOZULMAGY
ÜÇIN ÖWEZINI DOLMAK:
ÖSÜŞIŇ ESASY MEÝILLERI**

INTELLEKTUAL EÝEÇILIK BOÝUNÇA FEDERAL GULLUGY (ROSPATENT)

«SENAGAT EÝEÇILIGINIŇ FEDERAL INSTITUTY»
FEDERAL DÖWLET BÝUJET EDARASY

SEFI HABARÇYSY

SENAGAT EÝEÇILIGINIŇ FEDERAL INSTITUTYNYŇ HABARÇYSY

2024

J. 3 № 3 (9)

16+

**Intellektual eýeçilik boýunça federal gullugy (Rospatent)
«Senagat eýeçiliginiň federal instituty»
Federal döwlet býujet edarasy**

ISSN 2782–5086 (Print)
ISSN 2949–2432 (Online)
SEFI Habarçysy
J. 3 № 3 (9)
Moskwa 2024

Bellige alyndy:

Aragatnaşyk, maglumat tehnologiýalary we köpçülikleýin kommunikasiýalar çygyrynda gözegçilik boýunça federal gullugynda (PI № FC77–85468; tapgyr EI № FC77–85469, sene: 13 iýun 2023 ý.)

Ýaýratma zolaklary:

Russiýa (ähli zolaklar), GDA ýurtlary, golaý we uzak daşary ýurtlar.

Neşiriň döwürleýinligi:

Goşmaça ýörite neşirleri çykarmak mümkinçiligi bilen, ýylda 4 san.

Abuna ýazylmak indeksi – 85599

«SeFi Habarçysy»

2022-nji ýylda esaslandyryldy we aşakdaky ylmy ugurlarda intellektual eýeçiligiň ylmy işleriniň netijelerini beýan etmek üçin döredildi: Döwlet we hukuk. Hukuk ylmylary; Ykdysadyýet. Ykdysady ylmylar; Patent hukugy. Oýlap tapyşlar; Rejelendiriş; Tebigy ylmylar. Umumy we toplumlaýyn meseleler; Statistika; Kibernetika.

Okyjylar topary:

intellektual eýeçilik ulgamyndaky hünärmenler, patent ynamdarlary, hukukçylar, adwokatlary, ýolbaşçylar, aspirantlar, talyplar, oýlap tapyjylar we beýleki okyjylar.

«SeFi Habarçysy», aşakdaky ýörelgä esaslanyp, öz mazmunyna göniden-göni açyk elýeterlilik üpjün edýär:

ylmy barlaglaryň netijelerine açyk elýeterlilik global bilim alyş-çalşynyň ýokarlanmagyna ýardam berýär. Žurnalyň sanylary SEFI web sahypasynyň elektron çüşmesinde ýerleşdirilen: www.vestnikfips.ru (žurnalyň elektron wersiýasy).

Ähli materiallar çap edilenden soňra, ulanyjylar üçin elýeterli bolar.

Embargo döwri göz önünde tutulmadyk. Materiallara mzdusuz açyk elýeterlilik almak üçin žurnalyň sahypasynda hasaba alynmak talap edilmeýär. Materiallary neşir etmek, ähli awtorlar üçin mzdusuzdyr.

Žurnal açyk elýeterlilik (open access) ýörelgesi bilen işleyär,

ýagny, ähli mazmun, ulanyjylar üçin mzdusuz doly elýeterlidir we açyk elýeterlilik baradaky kesgitlemä laýyklykda hödürlenýär.

Redaksiýa gelip gowşan ähli materiallar goşa kör rysgal (double-blind) rejeleme amalyndan geçirilýär

Rejeleme, garaşsyz hünärmenler tarapyndan ahlak ýörelgelerine laýyklykda amala aşyrylýar.

Žurnalyň elektron arhiwi

neşirden soň aşakdaky milli repozitoriýalarda elýeterlidir: «Ylmy Elektron Kitaphana», «Rossiýanyň ylmy sitatalar indeksi»(RINC) bibliografiki maglumatlar binýadynyň çäklerinde – hasaba alnan ulanyjylar üçin (ulgamda hasaba alyş we žurnala elýeterlilik mzdusuz); «KiberLeninka» – ähli okyjylara mzdusuz, hasaba alynmak talap edilmeýär.

«SeFi Habarçysy»žurnalynyň esaslandyryjysynyň, redaksiýasynyň we neşirýatçysynyň salgysy:

125993, Moskwa, G-59, GSP-3,
Berežkowskaya köç., jaý 30, bina 1.

Žurnalyň elektron poçtasy:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.
Saýt: vestnikfips.ru

**Federal Service for Intellectual Property (Rospatent)
Federal State Budgetary Institution
«Federal Institute of Industrial Property»**

ISSN 2782-5086 (Print)

ISSN 2949-2432 (Online)

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

Vol. 3 No. 3 (9)

Moscow 2024

Registered with the Federal Service for Supervision in the Sphere of Communications, Information Technology and Mass Communications (PI No. FS77-85468; EI series No. FS77-85469 of June 13, 2023)

Coverage: Russia (all regions), CIS states, near and far abroad countries

Publication frequency:

4 issues per year with the possibility of additional special issues

Subscription index – 85599

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

was founded in 2022 to highlight the results of scientific activities in the field of intellectual property on the following scientific disciplines (fields of science):

State and Law. Juridical Sciences

Economics. Economic Sciences

Patent Law. Inventive Activities.

Innovative Activities Natural Sciences.

General and Complex Problems

Statistics Cybernetics

Readership:

professionals in the field of intellectual property, patent attorneys, lawyers, advocates, managers, graduate students, students, inventors and others.

The Bulletin of Federal Institute of Industrial Property provides direct open access to its content, based on the following principle:

free open access to research results contributes to an increase in the global exchange of knowledge. The issues of this journal are posted on the electronic resource of the FIPS website www.vestnikfips.ru (electronic version of the journal).

All materials are available to users immediately after publication.

There is no embargo period.

No registration on the journal's website is required to get free access to the materials. Publication is free for all authors.

It is an open access journal,

i. e. all content is freely available at no charge to users in accordance with the definition of open access Initiative.

All materials submitted to the editorial office undergo a double blind peer review procedure.

Reviewing is made by independent experts and in accordance with the ethical principles of the Publication Ethics Committee.

The electronic back issues of the journal

are available after publication in the following national repositories: «Scientific Electronic Library» within the framework of the Russian Index of Science Citation (RINTs) bibliographic database – for registered users (registration in the system and access to the journal are free); «CyberLeninka» – free of charge for all readers, without registration.

Address of the founder, editorial office and publisher of the Bulletin of FIPS:

Berezhkovskaya nab., 30, bldg. 1,
Moscow, G-59, GSP-3, 125993.

Journal email:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Website: vestnikfips.ru

REDAKSIÝA GEŇEŞI

Baş redaktor

NERETIN Oleg Petrowiç

ykdysady ylymlarynyň doktory, Senagat eýeçiliginiň federal institutynyň (SEFI) direktory, Moskwa

ZUBOW
Ýuriý Sergeýewiç

mugallymçylyk ylymlarynyň kandidaty, Intellektual eýeçilik boýunça Federal gullugyň ýolbaşçysy, Moskwa

IWLIÝEW
Grigoriý Petrowiç

baş redaktoryň orunbasary, hukuk ylymlarynyň kandidaty, Ýewraziýa patent edarasynyň prezidenti, SEFI-iň ylmy ýolbaşçysy, Moskwa

GORUŞKINA
Swetlana Nikolaýewna

baş redaktoryň orunbasary, sosiologiýa ylymlarynyň kandidaty, SEFI-iň ylmy sekretary, Moskwa

ABANKINA
Tatýana Wsewolodowna

ykdysady ylymlarynyň kandidaty, professor, «Ykdysadyýetiň ýokary mekdebi» Milli barlag uniwersitetiň Şäher we sebitleýin ösüş fakultetiniň Döredijilik ykdysadyýeti merkeziniň direktory, Moskwa

ALEKSANDROWA
Anna Wladimirowna

tehniki ylymlaryň kandidaty, dosent, esasy ylmy işgär – SEFI Seljeriş merkeziniň başlygy, Moskwa

ALEKSEÝEWA
Olga Lenarowna

hukuk ylymlarynyň kandidaty, SEFI Hil gözegçilik merkeziniň başlygy, Moskwa

BLIZNES
Iwan Anatolýewiç

hukuk ylymlarynyň kandidaty, professor, A. S. Griboýedow adyndaky Moskwa uniwersitetiniň hukuk fakultetiniň dekany we intellektual eýeçilik kafedrasynyň müdiri, Moskwa

BOROWSKAÝA
Marina Aleksandrowna

ykdysady ylymlaryň doktory, professor, Rossiýanyň Bilim Akademiýasynyň habarçy-agzasy, Günorta Federal uniwersitetiniň prezidenti, Rostow-na-Donu

BYÇKOW
Dmitriý Wladimirowiç

Fizika-matematika ylymlarynyň kandidaty, Ýewraziýa patent edarasynyň Ekspertiza müdirliginiň mehanika, fizika we elektrik tehnikasy bölüminiň baş bilermeni, Moskwa

GLAZÝEW
Sergeý Ýuryýewiç

ykdysady ylymlaryň doktory, professor, Rossiýanyň Ylymlar Akademiýasynyň akademigi, ýewraziýa ykdysady utgaşmasynyň, kämilleşmeginiň we durnukly ösüşiniň toplumlaýyn meseleleri boýunça RYA-nyň Ylmy geňeşiniň başlygy, Moskwa

GRIB
Wladislaw Walerýewiç

hukuk ylymlarynyň doktory, professor, RF-yň at gazanan hukukçysy, Rossiýanyň Bilim Akademiýasynyň akademigi, A. S. Griboýedow adyndaky Moskwa uniwersitetiniň rektory, Rossiýanyň professorlar maslahatynyň başlygy, Moskwa

ÝENA
Oleg Walerýewiç

SEFI «Patent seljermesi» ylmy ugrunyň ýolbaşçysy, Moskwa

ŽURAWLEW
Andreý Lwowiç

hukuk ylymlarynyň kandidaty, SEFI Halkara hyzmatdaşlyk merkeziniň başlygy, Moskwa

ZOLOTYH
Natalýa Iwanowna

ykdysady ylymlarynyň kandidaty, «Rossiýanyň goldawy» atly kiçi we orta telekeçiligiň bütinrossiýa jemgyýetçilik guramasynyň wise-prezidenti, Moskwa

IWANOWA
Marina Germanowna

Sosiologiki ylymlarynyň doktory, ykdysady ylymlarynyň kandidaty, dosent, SEFI Ylmy-bilim merkeziniň esasy ylmy işgäri, Moskwa

IWANOW Roman Alekseýewiç	«molýekulýar immunologiya»hünäri boýunça filosofiýa ylymlarynyň doktory, Ýaýlymlaýyn lukmançylygyň ylmy merkeziniň direktory, «Sirius»Uniwersitetiniň «Lukmançylyk biotehnologiyasy»ugrunyň ylmy ýolbaşçysy, Soçi
ILÝINA Irina Ýewgenýewna	ykdysady ylymlarynyň doktory, dosent, Rossiýanyň Ylmy-tehniki çygrynda ykdysadyýetiň, syýasatyň we hukugyň ylmy-barlag institutynyň direktory, Moskwa
KALÝATIN Witaliy Olegowiç	hukuk ylymlarynyň kandidaty, dosent, Russiýa Federasiýasynyň Prezidentiniň ýanyndaky Hususy hukukyň Barlag merkeziniň Intellektual hukuklary hakynda kanunçylygyk bölümiň maslahatçysy we Intellektual hukuklaryň kafedrasynyň professory, Moskwa
KLIMANOW Wladimir Wiktorowiç	ykdysady ylymlarynyň doktory, geografiýa ylymlarynyň kandidaty, dosent, Rossiýanyň Halk hojalygynyň we döwlet gullugynyň akademiýasynyň Amaly ykdysady barlaglar institutynyň Sebit syýasaty merkeziniň ýolbaşçysy, Moskwa
KUZNETSOWA Tatýana Wiktorowna	mugallymçylyk ylymlarynyň doktory, «Bütinrossiýa patent-tehniki kitaphanasy»Merkeziniň başlygy, Moskwa
LOPATINA Natalýa Wiktorowna	mugallymçylyk ylymlarynyň doktory, professor, SEFI Ylym-bilim merkeziniň esasy ylmy işgäri, Moskwa
LYSKOW Nikolaý Borisowiç	SEFI Himiýa, biologiýa we lukmançylyk merkeziniň başlygy, Moskwa
PROKOFÝEW Stanislaw Ýewgenýewiç	Ykdysady ylymlarynyň doktory, professor, Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň ýanyndaky Maliýe uniwersitetiniň rektory, Moskwa
SALNIKOW Mihail Ýurýewiç	SEFI Fizika we amaly mehanika merkeziniň başlygy, Moskwa
SIROTÝUK Wladimir Olegowiç	tehniki ylymlarynyň doktory, dosent, Rossiýanyň ylymlar akademiýasynyň esasy ylmy işgäri, Moskwa
SMIRNOW Mihail Borisowiç	fizika-matematika ylymlarynyň kandidaty, Ýewraziýa patent edarasynyň Seljerme müdirliginiň Mehanika, fizika we elektrotehnika bölüminiň baş bilermeni, Moskwa
SUKONKIN Aleksandr Wladimirowiç	tehniki ylymlarynyň kandidaty, SEFI baş ylmy işgäri, Moskwa
FABRIÇNYÝ Sergeç Ýurýewiç	hukuk ylymlarynyň doktory, professor, «Harby, ýörite we goşa niýetlenişli intellektual işiň netijeleriniň hukuk goragy boýunça federal agentligi»FDBE-nyň direktory, Moskwa
FEDOTOW Mihail Aleksandrowiç	hukuk ylymlarynyň doktory, professor, «Ykdysadyýetiň ýokary mekdebi»Milli barlag uniwersitetiň «Awtorlyk hukugy, meňzeş, medeniýet we maglumat hukuklary boýunça ÝUNESKO kafedrasy»Halkara ylym-bilim merkeziniň direktory, Moskwa
HABRIÝEWA Taliýa Ýarullowna	hukuk ylymlarynyň doktory, professor, Rossiýanyň Ylymlar akademiýasynyň akademigi, Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň ýanyndaky «Kanunçylyk we deňeşdirme hukuk öwreniş instituty»Federal döwlet ylmy-barlag guramasynyň direktory, Moskwa

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief

Oleg P. NERETIN

Dr. Sci. (Economics), Director of the Federal Institute of Industrial Property (FIPS), Moscow

Yury S. ZUBOV	Cand. Sci. (Pedagogy), Head of the Federal Service for Intellectual Property, Moscow
Grigory P. IVLIEV	Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Law), President of the Eurasian Patent Office, FIPS Research Advisor, Moscow
Svetlana N. GORUSHKINA	Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Sociology), Scientific Secretary of FIPS, Moscow
Tatiana V. ABANKINA	Cand. Sci. (Economics), Professor, Director of the Center of Creative Economy of the Faculty of Urban and Regional Development of NRU HSE, Moscow
Anna V. ALEKSANDROVA	Cand. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher–Head of the FIPS Analytical Center, Moscow
Olga L. ALEKSEEVA	Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS Quality Monitoring Center, Moscow
Ivan A. BLIZNETS	Dr. Sci. (Law), Professor, Dean of the Faculty of Law, Head of the Department of Intellectual Property of the Griboedov Moscow University, Moscow
Marina A. BOROVSKAIA	Dr. Sci. (Economics), Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Education, President of the Southern Federal University, Rostov-on-Don
Dmitry V. BYCHKOV	Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow
Sergey Yu. GLAZIEV	Dr. Sci. (Economics), Member of the Russian Academy of Sciences, Chairman of the Scientific Council of the Russian Academy of Sciences on complex issues of Eurasian economic integration, modernization and sustainable development, Moscow
Vladislav V. GRIB	Dr. Sci. (Law), Professor, Honored Lawyer of the Russian Federation, Member of the Russian Academy of Education, Rector of the Educational private institution of higher education «Moscow University named after A.S. Griboyedov», Chairman of the Russian Professorial Assembly, Moscow
Oleg V. ENA	Head of Scientific Research on Patent Analytics FIPS, Moscow
Andrey L. ZHURAVLEV	Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS International Cooperation Center, Moscow
Natalia I. ZOLOTYKH	Cand. Sci. (Economics), Vice President of the All-Russian Non-Government Organization of Small and Medium Business «Opora Russia», Moscow
Marina G. IVANOVA	Dr. Sci. (Sociology), Cand. Sci. (Economics), Associate Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

Roman A. IVANOV	PhD in Molecular Immunology, Director of the Scientific Center for Translational Medicine, Scientific Director of the medical biotechnology field, Sochi
Irina E. ILYINA	Dr. Sci. (Economics), Associate Professor, Director of the Russian Research Institute of Economics, Politics and Law in the scientific and technical field, Moscow
Vitaly O. KALYATIN	Cand. Sci. (Law), Associate Professor, Professor of the Department of Intellectual Rights, Consultant of the Department of Intellectual Rights Law of the Private Law Research Centre under the President of the Russian Federation named after S. S. Alexeev, Moscow
Vladimir V. KLIMANOV	Dr. Sci. (Economics), Cand. Sci. (Geography) Assoc. Prof., Director of NGO «Institute for Public Finance Reform», Moscow
Tatiana V. KUZNETSOVA	Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Head of the «All-Russian Patent and Technical Library»Center, FIPS, Moscow
Natalia V. LOPATINA	Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow
Nikolai B. LYSKOV	Head of the FIPS Center for Chemistry, Biology and Medicine, Moscow
Stanislav E. PROKOFIEV	Dr. Sci. (Economics), Professor, Rector of the Financial University under the Government of the Russian Federation, Moscow
Mikhail Yu. SALNIKOV	Head of the FIPS Center for Physics and Applied Mechanics, Moscow
Vladimir O. SIROTYUK	Dr. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher of the Institute of Control Sciences of the Russian Academy of Sciences, Moscow
Mikhail B. SMIRNOV	Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow
Alexander V. SUKONKIN	Cand. Sci. (Technical Sciences), Chief Scientific Researcher of FIPS, Moscow
Sergey Yu. FABRICHNY	Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the Federal State Budgetary Institution «Federal Agency for Legal Protection of the Results of Intellectual Activity for Military, Special and Dual-Use», Moscow
Mikhail A. FEDOTOV	Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the International Research and Educational Center «UNESCO Chair on Copyright, Neighboring, Cultural and Information Rights» NRU HSE, Moscow
Oleg N. SHORIN	Cand. Sci. (Technical Sciences), Moscow

Baş redaktoryň sütüni

Hormatly okyjylar, kärdeşler, dostlar!

Bu ýylda innowasiýa ykdysadyýetinde intellektual eýeçiligiň ornyna bagyşlanyp geçiriljek, Rospatentiň adaty güýzki maslahatynyň önüsrasynda, žurnalyň täze sanynda, ylmy-tehnologik ösüşiň ileri tutulýan ugurlary we mehanizmleri bilen baglanyşykly esasy meseleleri beýan etdik. Bu meseleler intellektual eýeçilik obýektleriniň bilermen seljermesini, goragyny we goralmagyny, tehnologiýalaryň transferini we intellektual işiň netijelerini ykdysady dolanyşyga çekmegi; Russiýa Federasiýasynyň sebitlerinde intellektual eýeçiligi dolandyrmaga bolan çemeleşmeleri; döwlet ylmy-tehniki syýasatynyň ylmy we bilim edaralarynyň patent we neşir işjeňliginiň ösüşine täsir edýän meýillerini öz içine alýar.

Bu sanyň esasy üns merkezinde – intellektual eýeçilik babatda hukuk ulanyş tejribesiniň meseleleriniň köptaraply ylmy derňewi durýar.

Şeýlelikde, esasy meseleleriň biri – raýat-hukuk jogapkärçiliginiň ulgamynda öwezini dolmak mehanizminiň

hereket edýän we häzirki zaman hukuk çemeleşmeleriniň netijeliligini bahalandyrmakdyr. Bu meseläniň giňişleýin derňewini okyjy, intellektual hukuklar boýunça kazyýetiň başlygy L. A. Nowoselowanyň makalasyndan tapyp biler.

Hukuk ulanyşynyň beýleki meseleler toplумы, patent haýyşnamalaryň bilermen seljermesin sazlaşykly çemeleşmek meselesine degişlidir. SEFI-iň awtorlar topary, haýyşnamaçylara we patent hünärmenlerine dünýäniň öndebaryjy patent dolandyryş edaralarynyň Markuşyň formulalary bolan haýyşnamalaryň bilermen seljermesini geçirmek boýunça gollanmalarynyň derňewini, şeýle hem esasan-da tehnikanýň ileri tutulýan ugurlaryndaky, şol sanda ýaşyl tehnologiýalar babatyndaky arzalar üçin niýetlenen tizleşdirilen bilermen seljermesiniň aýratyn amalyynyň derňewini hödürleýär.

Intellektual eýeçiligiň tehnologik ösüşi tizleşdirmekdäki orny barada, intellektual eýeçiligiň girew goýulmagy arkaly karlaşdyrmagyň ösüş mehanizmlerine degişli barlag görkezilýär. Ony almak üçin diňe intellektual işiň netijelerine bolan hukuklary bellige almak däl-de, eýsem bu hukuklaryň gymmaty dogry bahalandyrylmaly. Şunda intellektual eýeçiligiň gymmatyny kesgitlemekde onuň bahalandyrylmagyna täsir edýän köp sanly üýtgeýän faktorlary nazara almak möhümdir. Bu işde emeli aň kömek edip bilermi? Bu soraga jogap bar bolan bahalandyryş çemeleşmeleriniň we bahalandyryş işinde emeli aň ulanmak tejribesiniň derňewiniň netijelerine esaslanýar. Bazar gatnaşyjylarynyň isleglerine laýyklykda programma üpjünçiliginiň mümkin bolan wezipeleri kesgitlenildi.

Žurnalymyzyň her bir sanynda intellektual eýeçilik meselelerine

köptaraply çemeleşmäni görkezmäge çalyşýars. Şonuň üçin patent almak meselelerinden başga-da, okyjylar žurnalyň sahypalaryndan, sebit önümleriniň öndürijileri tarapyndan geografik görkezijileriň, harytlaryň gelip çykan ýerleriniň atlarynyň we haryt nyşanlarynyň ulanylmagynyň aýratynlyklarynyň derňewini taparlar.

Intellektual eýeçilik bilen iş salyşmak medeniýetini kemala getirmek, diňe patent almagyň häzirki zaman meýilleri bilen däl-de, eýsem onuň taryhy bilen hem berk baglanyşyklydyr. Edil 100 ýyl mundan ozal «Oýlap tapyş işleri boýunça komitetiň habarçysy» – SSSR-de bellige alnan senagat eýeçiliginiň ähli obýektleri barada maglumatlaryň yzygiderli neşir edilýän, Kompodiziň ilkinji resmi neşiri çapdan çykdy. Milli patent resminamalaryny neşir etmek ulgamynda täze tapgyry alamatlandyran we milli oýlap tapyjylygyň taryhynda möhüm sepgit bolan bu neşir barada žurnalymyzyň täze sanynda okaň.

Intellektual eýeçiligiň ösüşiniň köptaraply meseleleriniň çözgüdi, degişli bilim we endiklere eýe bolan hünärmenleriň bolmagyny talap edýändigini aňgarmak. Şonuň üçin intellektual eýeçilik babatda başarnyklary ösdürmek maksady bilen biz diňe iň derwaýys we ýiti meselelere degişli neşirleri saýlamak bilen çäklenmän, eýsem okyjylarymyz üçin iň gowy ylmy neşirleri we daşary ýurt patent edaralarynyň tazeliklerini hem saýlaýars.

Her bir sanyň üstünde işläp, biz diňe gyzykly bolmaga däl-de, eýsem peýdaly bolmaga hem çalyşýars.

*Hormatlamak bilen, O. P. Neretin,
žurnalyň baş redaktory,
ykdsady ylmlarynyň doktory*

Editorial

**Dear readers,
colleagues, friends!**

On the threshold of the traditional autumn conference of Rospatent, which this year is devoted to the role of intellectual property in the innovative economy, we gave in the columns of the new issue of the journal the key issues related to the priorities and mechanisms of scientific and technological development. These are issues of examination, protection, enforcement of objects of intellectual property, technology transfer and involvement in economic turnover of the results of intellectual activity; approaches to intellectual property management in the regions of the Russian Federation; trends in the effect of state scientific and technical policy on the growth of patent and publication activity of scientific and educational organizations.

The focus of this issue is a multifaceted scientific analysis of the problems of law enforcement practice in the field of intellectual property.

Thus, one of the key issues is the assessment of the efficiency of the existing and modern legal approaches to the compensation mechanism in the system of civil liability measures. The reader will find a detailed analysis of this problem in the article by L. A. Novoselova, the Chairman of the Court for Intellectual Rights.

Another set of law enforcement issues concerns the problem of a harmonized approach to the

examination of patent applications. The FIPS team of authors offers in aid of the applicants and patent experts an analysis of the guidelines of the world's leading patent offices for conducting examination of applications with Markush claims, as well as a special procedure for accelerated examination, intended mainly for applications in the priority areas of technology, including in the field of green technologies.

The role of intellectual property in accelerating technological development is the subject of a study concerning the mechanisms for developing intellectual property based lending. To obtain it, it is necessary not only to register the rights to the results of intellectual activity, but also to correctly assess the value of these rights. Moreover, when assessing the value of intellectual property, it is important to take into account many changing factors that affect its assessment. Can artificial intelligence help with this? The answer to this question is based on the results of an analysis of existing approaches to assessment and the experience of using artificial intelligence in assessment activities. Possible functions of the software product are determined in accordance with the needs of market participants.

In each issue of our journal, we strive to present a multifaceted approach to intellectual property issues. Therefore, in addition to patenting issues, the readers will find in the columns of the journal a study of special features of

the use of geographical indications, appellations of origin and trademarks by manufacturers of regional products.

The formation of a culture of handling intellectual property is inextricably linked not only with the consideration of modern patenting trends, but also its history. Exactly one hundred years ago, the «Bulletin of the Committee for Inventions» came out – the first official publication of Kompodiz, where information on all objects of industrial property registered in the USSR was regularly published. Read on the pages of the new issue of our journal about this edition which marked a new stage in the system of publishing domestic patent documentation and became an important milestone in the history of the national inventive activity.

It is obvious that the solution of multifaceted issues of intellectual property development requires specialists with the relevant knowledge and skills. Therefore, in order to develop competencies in the field of intellectual property, we not only select publications that touch upon the most relevant and pressing issues, but also select for our readers the best scientific publications and news from foreign patent offices.

Working on each issue, we always strive to be not just interesting, but also useful.

*Best regards, Oleg Neretin,
Editor-in-Chief,
Dr. Sci. (Economics)*

Baş redaktoryň
sütüni

O. P. Neretin
216

1. Intellektual eýeçilik
hukuklaryny saklamak
we goramak meseleleri

L. A. Nowoselowa
Aýratyn hukuklaryň bozulmagy
üçin öwezini dolmak: ösüşiň esasy
meýilleri
L. A. Novoselova
Compensation for Infringement of
Exclusive Rights: Main Development
Trends
220

A. A. Polýakowa, N. B. Lyskow,
N. W. Zarýanow
Daşary ýurt hukuk tejribesini hasaba
almak bilen, Markuş strukturalaryny
öz içine alýan, oýlap tapyslar
üçin haýyşnamalara seredilmegiň
aýratynlyklary (1-nji bölüm)
A. A. Polyakova, N. B. Lyskov,
N. V. Zaryanov
Features of invention application
consideration containing Markush
structures in the light of experience of
foreign jurisdictions (part 1)
232

D. A. Rožnowa
Döwlet ylmy-tehniki syýasatynyň
patent we çap edilip işjeňliginiň
ösmegine täsiri
D. A. Rozhnova
The impact of the state scientific
and technical policy on the growth of
academic publishing and patenting
242

G. A. Negulýaýew
Rossiýada ýaşyl tehnologiýalar
üçin patent haýyşnamalaryna çalt
seredilmegi: geljegi we ulanyş şertleri
G. A. Negouliaev
Accelerated consideration of green
patent applications in Russia:
prospects and conditions of use
Negouliaev Gennady Anatolievich
252

L. Ýe. Kopylowa, A. W. Maslennikow,
A. L. Žurawlew, O. N. Darina
Russiýa kompaniýalary tarapyndan
ýaşyl tehnologiýalaryň ulanylmagynyň
tejribeleri barada seljerme
L. E. Kopylova, A. V. Maslennikov,
A. L. Zhuravlev, O. N. Darina
Analysis of the practices of using
green technologies by Russian
companies
266

MAZMUN

A. Ýe. Syçýow, M. M. Rogožina
Rossiýanyň haryt öndürijileri
tarapyndan geografik görkezmeleri,
harytlaryň gelip çykan ýerleriniň
atlary, haryt nyşanlaryny
ulanmagynyň aýratynlyklary
A. E. Sychev, M. M. Rogozhina
Features of use of geographical
indications, appellations of origin and
trademarks by russian manufacturers
of goods
276
Oýlap tapyja ýardam hökmünde
288

2. Sebit
ykdyadyýeti

M. G. Iwanowa
Russiýa Federasiýasynyň
subýektlerinde intellektual eýeçiligi
dolandyrmagyň täze çemeleşmeleri
M. G. Ivanova
New approaches to intellectual
property management in the subjects
of the Russian Federation
292

3. Waka

A. P. Kolesnikow
«Oýlap tapyş işleri boýunça Komitetiň
Habarçysy»atly Patent býulleteniniň
birinji sanynyň çykmagynyň 100
ýyllygyna
A. P. Kolesnikow
To the 100th anniversary of the first
issue of the patent bulletin
«Inventions Committee Herald»
300

4. Emeli intellekt

W. A. Klementýew
Intellektual eýeçiligi bahalandyrmakda
emeli intellektiň ulanylyşy
V. A. Klementev
Artificial Intelligence in Intellectual
Property Valuation
308

5. Daşary ýurt
patent edaralarynyň
täzelikleri

A. A. Lomakina
Gündogar Aziýa patent edaralarynyň
esasy wakalarynyň syny
A. A. Lomakina
East Asia intellectual property offices
main events review
314

6. Kitap tekjesi

G. P. Iwliýew,
A. L. Žurawlew,
D. Yu. Rogožin,
O. N. Darina
«Ýewraziýa sebitinde
senagat eýeçiligi çygrynda
häzirki zaman umumy
maglumat-bilermen
giňişligini döretmegiň
esaslary»monografiýasynyň
bildirişi
G. P. Ivliev,
A. L. Zhuravlev,
D. Yu. Rogozhin,
O. N. Darina
Review for monograph
«Fundamentals of the
formation of a modern
unified expert information
space in the field of
industrial property in the
Eurasian region»
322

I. Ýe. Ilýina
«Ýewraziýa sebitinde
senagat eýeçiligi çygrynda
häzirki zaman umumy
maglumat-bilermen
giňişligini döretmegiň
esaslary»monografiýasyna
syn
I. E. Ilyina
Review for monograph
«Fundamentals of the
formation of a modern
unified expert information
space in the field of
industrial property in the
Eurasian region»
323

B. A. Рябоволов
«Ýewraziýa sebitinde
senagat eýeçiligi çygrynda
häzirki zaman umumy
maglumat-bilermen
giňişligini döretmegiň
esaslary»monografiýasyna
syn
V. A. Ryabovolov
Review for monograph
«Fundamentals of the
formation of a modern
unified expert information
space in the field of
industrial property in the
Eurasian region»
325

1. INTELLEKTUAL EÝEÇILIK HUKUKLARYNY SAKLAMAK WE GORAMAK MESELELERI

Ylmy makala

Original article

UDK 347.77

Aýratyn hukuklaryň bozulmagy üçin öwezini dolmak: ösüşini esasy meýilleri

Lýudmila Aleksandrowna Nowoselowa

Intellectual hukuklar boýunça kazyýet

Sip.press@arbitr.ru

Mazmuny: şu makalanyň maksady aýratyn hukuklaryň bozulmagy üçin jogapkärçilik çäreleriniň biri hökmünde öwezini dolmak usulyny ulanmak tejribesiniň täsiri astynda onuň ösüş meýilllerini öwrenmekdir. Kazyýet statistikasynyň maglumatlary, hukuk eýeleriniň öwezini dolmagy talap etmeginiň aýratyn hukuklaryny goramagyň iň günden ýaýran usuly bolup durýandygyny görkezýär. Barlag dowamynda, Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň birnäçe kararlary, şeýle hem Russiýa Federasiýasynyň Ýokary Kazyýetiniň Geňeşiniň 10 belgili karary bilen berkidilen, hukuk çemeleşmeleriniň seljermesi geçirildi. Olaryň kazyýet tejribesinde, hususan-da, intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň tejribesinde nähili beýan edilendigi öwrenildi. Barlag netijesinde, harytlaryň iki esse bahasy esasynda öwezini dolmagy hasaplamak esasynda, alan hak isleyiş talaplarynyň sanynyň peselýändigini, ulanmagyň iki esse bahasy esasynda öwezini dolmagy almak talaplarynyň peýdasyna meýil ýüze çykaryldy. Emma, ösen bazaryň ýoklugy sebäpli, hukuk eýeleri ulanmak hukugynyň bahasyny subut etmekde belli bir kynçylyklara duş gelyärler. Öz gezeginde, şeýle bahanyň teklipe edilen subutnamalarynyň bahalandyrylmagy kazyýetler üçin hem uly kynçylyklary döredýär. Geçirilen öwrenilişiniň esasynda, öňki we häzirki hukuk çemeleşmeleriniň raýat-hukuk jogapkärçiliginiň çäreler ulgamynda, öwezini dolmak mehanizminiň netijeliligine baha berildi. Ýokary kazyýet edaralarynyň düşündirişleri kazyýetleri anyk jedel boýunça hakyky ýagdaýlary has toplumlaýyn seljerme geçirmäge iterýär, bu bolsa, öz gezeginde, öwezini dolmak hakyndaky işleriň çylşyrymlaşmagyna getirýär. Netijede, häzir öwezini dolmak mehanizmi, kanun çykaryjy subut etmek standartlaryny peselden zyýany töletmek talaplary bilen deňeşdirilende, aýratyn hukuklary goramagyň «ýönekeý» usuly bolmagy bes edýär. Öwezini dolmagy ulanmagyň kadalaryny düzgünleşdirýän hereket edýän kanunçylygy üýtgetmek boýunça häzirki wagtdaky teklipler, hukuk ulanmak tejribesi duş gelen kynçylyklara baglylyk nukdaýnazardan seredilýär.

Açar sözler: aýratyn hukuklar, öwezini dolmak, raýat-hukuk jogapkärçiligi, ulanmak hukugynyň bahasy, kazyýet tejribesi

Çeşmäni görkezmek üçin: Nowoselowa, L. A. Aýratyn hukuklaryň bozulmagy üçin öwezini dolmak: ösüşini esasy meýilleri / L. A. Nowoselowa // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 220-231.

Compensation for Infringement of Exclusive Rights: Main Development Trends

Ludmila A. Novoselova

Intellectual Property Court

Sip.press@arbitr.ru

Abstract: the purpose of this article is to examine the trends in the development of compensation as a measure of liability for infringement of exclusive rights, under the influence of its practical application. Judicial statistics indicate that claims for compensation by copyright holders are the most common way to protect exclusive rights. This study analyzes legal approaches developed through a number of decisions of the Constitutional Court of Russia and the Plenum of the Supreme Court, No. 10, as well as their impact on judicial practice, particularly that of the Intellectual Property Court. As a result of the study, a trend has been identified indicating a decrease in the number of claims based on calculating compensation twice the cost of the goods in favor of claims for compensation twice the cost of use. However, due to the lack of a developed market, copyright holders face difficulties in proving the value of their rights. This, in turn, creates significant challenges for courts

in assessing the evidence presented regarding this value. Based on the study conducted, an assessment of the effectiveness of existing and modern legal approaches to the compensation mechanism in the system of civil liability measures was given. The clarifications from higher courts encourage courts to more thoroughly analyze the factual circumstances of a particular dispute, which in turn leads to more complicated compensation cases. As a result, the compensation mechanism has become a more complex way to protect exclusive rights compared to claims for damages, as the legislator has lowered the standards of proof for these claims. Current proposals to amend the legislation governing the application of compensation from the perspective of difficulties faced by law enforcement practice are also considered.

Keywords: exclusive rights, compensation, civil liability, cost of the right of use, judicial practice

For citation: Novoselova, L. A. Compensation for Infringement of Exclusive Rights: Main Development Trends / L. A. Novoselova // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 220–231.

RF Raýat kodeksiniň dördünji böleginde göz önünde tutulan aýratyn hukuklaryň bozulmagy üçin öwez dolmak mehanizmi, adaty, onuň raýat-hukuk jogapkärçilik ulgamyndaky ýeri, ony ulanmagyň esaslary we hasaplama düzgünleri barada köp sanly teoretiki jeddeleri döredýärdi, bu bolsa amaly ulanylyşynda-da öz beýanyňy tapýardy.

Öwez dolma raýat-hukuk jogapkärçilik çäresidir, sebäbi ol ulanylýar:

- (1) hukuk taýdan deň subýektleriň arasynda;
- (2) zyýan çeken tarapyň talaby boýunça we onuň haýryna;
- (3) zyýan çekeniniň hususy emläk hukugyny goramak üçin;
- (4) esasy maksady hukuk eýesiniň emläk ýitgilerini öwezini dolmakdyr (kompensirleýji, dikeldiji funksiýa).

Öwez dolmanyň ulanylmagy bilen baglanyşykly esasy meseleleriň köp sanlysynyň bardygyna RF Konstitusion kazyýetiniň birnäçe kararnamalary şaýatlyk edýär, olaryň maksady RF Raýat kodeksiniň dördünji bölegindäki (mundan beýläk – RF RK, Kodeks) öwez dolma baradaky deňişli düzgünleriň adalatlylygyny we netijeliligini bahalandyrmak bolupdy. RF Konstitusion kazyýetiniň 24.07.2020 № 40-P [1] kararnasynda adalatly belenilişi ýaly, iş ýüzünde hukuk eýeleri-hak isleýjiler, öwez dolmany hasaplamagyň rugsat berilýän usullarynyň arasyndan bozuýy üçin has gaty görnüşine ymtylýarlar, bu bolsa olary jedelde ykdysady taýdan has güýçli tarapa öwürýär. Şonuň üçin hem eýýäm ýatlanan kararnama, şeýle hem RF Konstitusion kazyýetiniň 13.12.2016 № 28-P [2], 13.02.2018 № 8-P [3] we 14.12.2023 № 57-P [4] kararnamalary kazyýetlere işiň hakyky ýagdaýlaryny we adalatlylyk hem-de akylylyk talaplaryny nazara almak bilen, öwez dolma möçberini peseltmek we hatda ony tutup almakdan ýüz öwürmek ygtyýaryny berkidýär. 2019-njy ýylyň başynda RF Konstitusion kazyýetiniň öwez dolmany tutup almak meselelerine deňişli netijeleri RF Ýokary kazyýetiniň Plenumynyň 23.04.2019 № 10 «Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň dördünji bölegini ulanmak hakynda»kararnasynda öz berkitmesini tapdy.

Intellektual işiň netijelerine we şahsylaşdyrma serişdelerine bolan aýratyn hukuklaryň bozulmagy üçin jogapkärçiligiň aýratyn çäresi hökmünde öwez dolma RF Raýat kodeksiniň dördünji böleginde göz önünde tutulan. Öwez dolma aýratyn hukuklary goramagyň beýleki umumy ýa-da ýörite çäreleri bilen bile ulanylyp bilner. Emma, Kodeksiň 1252-nji maddasynyň 3-nji bendiniň 1-nji abzasynda göni göz önünde tutulýyşy ýaly, zyýanlary tutup almak we öwez dolmany tutup almak talaplarynyň bir wagtda beýan edilmegini ýol berilmeýär. Öwez

dolma önüm syryna bolan aýratyn hukuklaryň bozulmagy ýagdaýynda ulanylmaýar.

Bu jogapkärçilik çäresiniň ulanylyş şerti bikanun hereketiň barlygydyr.

Jogapkärçilik çäresi hökmünde öwez dolmany saýlamaga rus kazyýetleriniň zyýanlary tutup almak baradaky hak islerini olar barada şübhesiz subutnamalaryň we olaryň möçberiniň juda gaty standartlary bilen seredýän amaly tejribesi täsir etdi [5].

Hukuk eýesi öwez dolmany tutup almak baradaky talaby bildirende, zyýanyň ýetirilendigi baradaky fakty we onuň möçberini subut etmeli däl (şonda öwez dolma zyýanyň (ýitgileriň) bolmaýandygyna garamazdan tutulyp alnyp bilner). Şonuň üçin hem hukuk eýesi bu ýagdaýlary subut etmek zerurlygyna eýe däl, diňe öz aýratyn hukugynyň bozulandygy baradaky fakty subut etmek ýeterlikdir. Ýetirilen zyýanlaryň möçberi kazyýetiň öwez dolma möçberini kesgittändigine wagtynda hasaba alynmaga deňişli iş ýagdaýy hökmünde ähmiýete eýe bolup biler [6]. Netijede, kazyýet tarapyndan belenen öwez dolma puly käbir ýagdaýlarda hukuk eýesine hakykatdan ýetirilen zyýandan geçip biler.

Öwez dolmanyň kadalaşdyryjy düzgünleşdirilişi, onuň ýetirilen zyýanlara garamazdan ulanylmagy aradan aýrylmaýan böleginde, aýratyn igençleri we käýinçleri döretmeýär, sebäbi hukuk eýesiniň we tutuşlygyna jemgyýetiň (intellektual eýeçiligi onuň ösmegi üçin şert hökmünde goramakda gyzyklanan) bähbitleriniň balansynyň üpjün edilmegini hem-de jogapkärçiligiň ýol berlen bozulmalarynyň netijeleri bilen deňagramlylyga ýol berýär.

RF Konstitusion kazyýetiniň № 28-P kararnasynda görkezilişi ýaly, intellektual eýeçilik obýektine bolan aýratyn hukugy bozulan adam haýryna oňa hakyky ýetirilen zyýanlaryň möçberinden hem geçip bilýän möçberde öwez dolmany tutup almaga mümkinçilik berýän hukuk düzgünleşdirilişi raýat kanunçylygynyň esasy başlangyçlaryna laýyk gelmeýän çäre hökmünde ykrar edilip bilinmez, şol başlangyçlar, hususan-da, borçnamalaryň bozulmagy üçin jogapkärçiligi kesgittände bergidaryň üstüne jerimeleriň daşyndan zyýanlary doly möçberde tutup almagy aradan aýyрмаýar (RF RK 394-nji m. 1-nji b.) we bozulan raýat hukuklaryny goramagyň usullarynyň biri hökmünde zyýanlaryň öwezini dolmakdan daşary kanunda ýa-da şertnamada zyýan ýetirijiniň ýetirilen zyýanyň öwezini dolmakdan artykmaç zyýan çekenlere öwez dolmany tölemek borjynyň belenilmek mümkinçiligini göz önünde tutýar (RF RK 1064-nji m. 1-nji b.).

RF Konstitusion kazyýeti şeýle hem ykrar etdi welin, intellektual işiň netijeleri we şahsylaşdyrma serişdeleri üçin hukuklaryň bozulmagy üçin öz tebigatynda jerime häsiýetli jogapkärçiligi girizýärkä, federal kanun çykaryjy diňe bir hukuk eýesine ýetirilen zyýanlary bahalandyrmakdaky obýektiw kynçylyklary hasaba almak bilen çäklenmän, eýsem şeýle hem döwletiň intellektual eýeçiligi goramak boýunça hukuk syýasatynyň kontekstinde degişli hukuk bozulmalarynyň umumy önüni almak zerurlygyna gönükdirildi [7].

RK awtorlaryna görä, öwez dolma hukuk eýesiniň emläk ýitgileriniň öwezini dolmagy, anyk möçberini we käbir ýagdaýlarda – hatda zyýanlaryň çekilendiginiň faktyny (mysal üçin, galp nusgalar hukuk eýesiniň olary ýaýratmaýan çäklerinde ýaýradylanda) kesgitlemek mümkin däl ýagdaýlarynda ýenilleşdirmeli.

Öwez dolma mehanizmi kanun çykaryjy tarapyndan esasan onuň çaklanylýan ýokary netijeliliginden ugur alnyp saýlanyp alyndy: jogapkärçiligiň ulanylmagy ep-esli ýenilleşdirildi we çaltlaşdyryldy, mümkin bolan iş ýörediş çykdajylar ep-esli peseldildi, hukuk eýesi üçin hukuk howplary nula golaýlaşdyryldy. Öwez dolma baradaky kadalar formulirlenende ulanylan sanksiýanyň aşýa ýokary (zyýanlaryň möçberinden ep-esli ýokary) bolup biljek çaklanylýan aşýa geçmeler bilen, görnetin, äsgermezlik edildi, ähtimal, kazyýetiň erkine ygtyýar bermek jogapkärçiligiň bozulma netijelerine deňagramlylygynyň bozulmagyny aradan aýyrmagyň kepili hökmünde hasaplanyp.

Tutulyp alnan öwez dolmalaryň möçberi bilen 2014-2023 ýyllar aralygynda arbitraž kazyýetleriniň statistiki maglumatlary arkaly tanyşyp bolýar.¹

Ýyl	Möçber (müň rublda)
2014	1 419 849
2015	3 474 776
2016	2 086 678
2017	3 264 026
2018	994 465
2019	536 111
2020	398 081
2021	349 851
2022	134 174
2023	322 183

Kazyýet statistikasynyň maglumatlary görkezişi ýaly, bu jogapkärçilik çäresi 2014-nji ýyldan 2017-nji ýyla çenli döwürde ýeterlik aktiwligi bilen ulanylypdyr, tutulyp alnan pul möçberleri bolsa ösüş tendensiýasyna eýe bolupdyr. Bu döwürde agdyklyk edýän köp sanly ýagdaýlarda hukuk eýeleri tarapyndan 10 müň rubldan 5 million rubla çenli aralykda anyk möçberde öwez dolmany tutup almak baradaky talaplar bildirilipdir. Soňraky döwürlerde hukuk eýeleri öwez dolmany hasaplamagyň usulyny saýlamaga

¹ Jedwel RF Ýokary kazyýetiniň ýanyndaky Kazyýet departamentiniň statistika maglumatlaryna esaslanyp düzüldi. Has jikme-jik serediň: Russiýa Federasiýasynyň Ýokary kazyýetiniň ýanyndaky Kazyýet departamentiniň saýtsy (<http://www.cdep.ru/?id=79>).

bolan çemeleşmelerini üýtgedipdirler: ol esasan degişli obýekti peýdalanmak hukuklarynyň iki esse gymmatyndan ugur alyp hasaplanyp başlapdyr.

Anyk möçberde öwez dolmany tutup almak baradaky talaplary bildirende, kanunda kesgitlenen çäklerde anyk möçberi kazyýetler bir topar faktorlary hasaba almak bilen kesgitleýdirlir: bozulan hukuklaryň obýekti bilen baglanyşykly ýagdaýlar (mysal üçin, onuň köpçüligine tanalanlygy), ýol berlen bozulmanyň häsiýeti (hususan-da, söwda belligi harytda hukuk eýesiniň özi tarapyndan ýa-da onuň razylygy bolmazdan üçünji taraplar tarapyndan ýerleşdirilendigi, nusganyň köpeldilmegi hukuk eýesiniň özi tarapyndan ýa-da üçünji taraplar tarapyndan amala aşyrylandygy we ş.m.), intellektual işiň netijelerini ýa-da şahsylaşdyrma serişdelerini bikanun peýdalanmagyň möhleti, bozujynyň günäsiniň bolmagy we derejesi (şol sanda bozulma gödek häsiýete eýe bolupdyrmy, ol gaýtadan-gaýtadan ýol berlipdirmi), hukuk eýesiniň mümkin bolan emläk ýitgileri, hukuklary başga adamlara degişli bolan intellektual işiň netijelerini ýa-da şahsylaşdyrma serişdelerini peýdalanmagyň bozujynyň hojalyk işiniň möhüm bölegi bolandygy baradaky maglumatlar. Bu ýagdaýlary hasaba almak bilen, kazyýet aklylyk we adalatlylyk, şeýle hem öwez dolmanyň bozulma netijelerine deňagramlylygy ýörelgelerinden ugur alyp çözgüt kabul edýär [8].

Kanunda kesgitlenen çäklerde öwez dolma möçberini kesgitlende bozulmanyň häsiýetini hasaba almak baradaky talaba garamazdan, tutulanymda, her bir bozulma üçin 10 müň rubl – iň az möçberde bolsa-da, birnäçe ýagdaýlarda tutulyp alnan pul möçberi gaty ýokary bolupdyr.

RF RK-niň kadalarynda berkidilen öwez dolma baradaky käbir düzgünler deňagramsyz we hatda adalatsyz çemeleşmä esaslary döredipdir, bu bolsa insapsyz hukuk eýeleriniň aşýa emläk peýdalaryny almaga ýol açypdyr.

Şeýlelikde, RF RK-niň düzgünlerinde ilki başda göz önünde tutulan öwez dolmany hasaplamagyň mehanizmi jogapkärçiligiň köpeldilmegini hiç bir çäklendirmändir. Bir hereket bilen birnäçe intellektual işiň netijelerine ýa-da şahsylaşdyrma serişdelerine bolan aýratyn hukuklaryň bozulmagy ýagdaýynda, öwez dolma möçberi kazyýet tarapyndan her bir bikanun ulanylýan intellektual işiň netijesi ýa-da şahsylaşdyrma serişdesi üçin aýratynlykda kesgitlenilipdir.

Mysal üçin, bir haryt birligine birnäçe söwda belligi ýerleşdirilen ýagdaýynda, bozulmalaryň sany bir hukuk eýesiniň ulanylýan haryt nyşanlarynyň sany boýunça kesgitlenilipdir.

Bir hereketiniň netijesinde kanuny bozan şahs köp sanly obýektleriň hukuklaryny bozup biler, bu bolsa, hatda iň pes möçberde berkidilen summada hasaplansa-da, öwez dolmanyň birnäçe esse artmagyna getirýär.

Öwez dolmanyň multiplikasiýasynyň ykdysady esaslandyrmasy, öwez dolmanyň esasy stawkalarynyň esasynda ýatan hasaplamalardan tapawutlylykda, hiç ýerde getirilmeýär. Netijede, aýratyn hem bir eýesine degişli birnäçe obýektiň hukuklary bir wagtyň özünde bozulanda, aýratyn hukugyň bozulmagy bilen çekilen ýitgilere baglanyşyk ýitýär.

Mundan başga-da, bozulmalaryň sanyny kesgitlemekde, intellektual hukuklaryň obýektini peýdalanmagyň usullarynyň

sany hem göz önünde tutulýar, bu hem öwez dolmany artdyrýar, sebäbi peýdalanmagyň her bir aýratyn usuly özbaşdak bozulma hökmünde garalýar.

Öňki hereket eden RF-yň Raýat kodeksiniň redaksiýasynyň esasynda, kazyýet tejribesi öwez dolmanyň möçberini kesgitlemekde, hatda bozulmanyň ähmiýetsiz häsiýeti bolanda-da, kazylaryň kanunda bellenen öwez dolma möçberiniň çäklerinden çykmagyna, şol sanda öwez dolmanyň pes summadan aşak düşürmäge mümkinçiligi bermezlige ýol bermedi [9]. Ýokary kazyýetleriň düşündirişlerinde hem kanunda bellenen in pes derejeden öwez dolmany aşak düşürmek bolmajakdygy görkezilýärdi. Soňky çäklendirme, äşgär, bozulma fakty bolan ýagdaýynda, hukuk eýesiniň çaklanylan zyýany öwez dolmak mümkinçiliginden mahrum edilmeginiň önüni almak zerurlygy bilen şertlendirilipdi.

Symptomatiki taýdan, şol bir wagtda ters täsir hem ýüze çykdy: kazyýetler RF-yň Raýat kodeksiniň 10-njy maddasyna salgylanyp, hukuk eýesi tarapyndan talap edilyan pul möçberi, olaryň pikiriçe, aşa uly, bellenen in pes möçberde öwez dolmany bozujy babatda ulanmaklyk – adalatsyz bolan ýagdaýynda, öwez dolmany doly ýa-da bölekleyin öndürüp almakdan ýüz öwürdiler.

2014-nji ýylda RF-yň Raýat kodeksiniň 1252-nji maddasynyň 3-nji bendine üýtgetmeler girizildi, olar meseläniň ýitiligini aýyrmak üçin synanyşyk boldy: öwez dolmany peseltmek mümkinçiligi birnäçe intellektual işiň netijelerine ýa-da şahsylandyryş serişdelerine bolan hukuklaryň bozulan we deňişli hukuklar ýa-da serişdeler bir hukuk eýesine deňişli bolan halatlary üçin göz önünde tutulýar.

Öwez dolmanyň umumy möçberi bozulmanyň häsiýetini we netijelerini nazara almak bilen Kodeksde bellenen çäkleriň aşagyna çenli peseldilip bilner, ýöne ähli bozan hukuklar üçin in pes möçberleriň jeminiň 50%-den az bolup bilmez.

Kanun çykaryjylaryň bu çözgüdini düşündirmek, diňe intellektual hukuklary bozmak üçin gaty jerime çäresini «mümkin bozujyny» önünden saklamaga gönükdirilen çäre hökmünde saklamak zerurlygy bilen mümkindir. Emma jogapkärçiligiň «köpeldilmegi» ýagdaýynda, aýratyn hem bozulmanyň äşgär ähmiýetsiz häsiýeti, bozujynyň günäsinin ýoklugy we ş.m. ýagdaýlarynda, şeýle jerimäniň aşa köplügi we adalatsyzlygy äşgär bolýar.

Hut şu ýagdaý RF-yň Konstitusion Kazyýetiniň, bir hereket bilen birnäçe goralýan intellektual hukuklaryň obýektlerine bolan hukuklaryň bozulmagy üçin hasaplanan öwez dolmanyň, öz häsiýeti boýunça jerime bolup durýandygy we umumy önüni alyş funksiyasyny ýerine ýetirýändigini baradaky netijä gelmegine sebäp boldy [7], bu bolsa oňa döwlet mejburlyk çärelerini (umumy häsiýetli) ulananda üns berilýän, günäniň derejesi, ýetirilýän zyýanyň möçberi we häsiýeti ýaly ýagdaýlary hasaba almak zerurlygyny göz önünde tutýan düzgünleri ulanmak zerurlygyny şertlendirýär. Emma, funksional wezipäniň, döwlet-hukuk jogapkärçiligi ulanmak üçin esas hökmünde getirilmegi ýalňyşlyk bolup durýar, sebäbi bu raýat kanunçylygynyň ähli kadalaryny, zyýanlar bilen baglanyşyksyz ulanylan jerime çäreleriniň, aýratyn hem olar bozujynyň günäsinden garaşsyz ulanylanda, konstitusionallygyna şübhe döretmäge mümkinçilik berýär.

Muňa garamazdan, RF-yň Konstitusion Kazyýeti (mundan beýläk – RF-yň KK) berkidilen pul möçberinde hasaplanan öwez dolmanyň möçberini in pes möçberden aşak düşürmegiň mümkinçiligini diňe birnäçe goralýan obýektlere bolan hukuklar bir wagtda bozulan ýagdaýlarynda rugsat etdi. RF-yň KK öwez dolmany in pes derejeden aşak düşürmek meselesini çözmekde, kazylara aşakdaky ýagdaýlary hasaba almaklygy teklipl etdi:

- ýetirilýän zyýanlaryň möçberi (olaryň möçberiniň birnäçe esse ýokarlanmagy jogap beriji tarapyndan subut edilmelidir);
- bozulmanyň ilkinji gezek amala aşyrylanlygy (adatça, raýat-hukuk jogapkärçiligini ulanmakda hasaba alynmýan ýagdaý);
- intellektual hukuklaryň bozulmagy telekeçilik işiniň esasy bölegi bolmandyr (raýat-hukuk jogapkärçiligini ulanmakda, öz-özünden hasaba alynmýan ýagdaý);
- bozulma gödek häsiýete eye däl (mysal üçin, satyjy satýan önümiň bikanun häsiýetli ekenligini önünden bilmandir).

Nº 40-P belgili kararynda RF-yň Konstitusion Kazyýeti, öwez dolmanyň möçberini kesgitlemekde kazyýetler bozulmanyň häsiýetine we işiň beýleki ýagdaýlaryna bagly bolup, RF-yň Raýat kodeksinde bellenen çäklere, akyldarlyk we adalatlylyk talaplary esasynda esaslanmaly diýip görkezdi. «Bozulmanyň häsiýeti» termini bilen RF-yň Konstitusion Kazyýeti edilen hereketleriň agyrllygy bilen bagly bolan ýagdaýlary göz önünde tutýar, şonda, adatça, bozulmanyň netijelerini häsiýetlendirýän ýagdaýlar, zyýan ýetireniň özüni alyp barşy we onuň günäsinin barlygy hasaba alynýar. Şu ýagdaýda hasaba almaly zat, RF-yň Raýat kodeksiniň aýratyn hukuklaryň goragynyň kadalaryna görä, bozulmanyň ýeňip bolmajak güýjüň, ýagny berlen ýagdaýlarda adaty däl we önüni alyp bolmajak ýagdaýlaryň (1250-nji maddanyň 3-nji bentiniň 3-nji tesimi) netijesinde bolandygy subut edilmese, telekeçilik işini amala aşyrmakda bozujynyň günäsinin barlygyny göz önünde tutýar.

Emma hereket edýän kanunçylyk kim hukuk eýesiniň we bozujynyň bolşuna, şeýle hem bozulma usulyna bagly bolup, dürli hukuk bahalandyrmalara ýol berýär. Anyk işi kesgitlemekde kazyýet peýdalanmak şertleriniň bozulma ýagdaýlary bilen deňeşdirilmegini bahalandyrmagy amala aşyrmalydyr. RF-yň Konstitusion Kazyýetiniň Nº 40-P belgili kararynyň 4.3 bentinde RF-yň Raýat kodeksiniň 1515-nji maddasynyň 4-nji bentiniň 2-nji kiçi bentiniň hereket edişini, söwda nyşanyna bolan hukuky bölekleyin söwda bilen meşgullanýan we öz gezeginde harytlary öndürmeýän, ýöne öndurijiler bilen ygtyýarnama şertnamalaryny baglaşýan hukuk eýesiniň söwda nyşanlary bilen belgilenen harytlary satýan hususy telekeçi tarapyndan bozulan ýagdaýlara bahalandyrylýar.

Soňra RF-yň Raýat kodeksinde göz önünde tutulan in pes möçberden öwez dolmany peseltmegiň mümkinçiligi we tertibi baradaky mesele RF-yň Ýokary Kazyýeti tarapyndan seredildi.

Nº 10 belgili Plenum kararynyň 63-nji bentinde RF-yň Raýat kodeksiniň 1252-nji maddasynyň 3-nji bentiniň 3-nji atbaşy düzgünleriniň ulanylyşy, köp sanly bozulmalar bolanda (bir hereket bilen birnäçe intellektual işiň netijelerine ýa-da şahsylandyryş serişdelerine bolan hukuklar bozulanda) we

jogap beriji degişli öwez dolmany peseltmek tertibini ulanmak barada haýyş eden bolsa mümkin bolýar diýip düşündirilýär. RF-yň Ýokary kazyýeti köp sanly bozulmalar diýip şulary göz önünde tutmagy teklip edýär:

- biri-biri bilen baglanyşykly birnäçe intellektual işiň netijelerine ýa-da şahsylandyryş serişdelerine bolan hukuklaryň bozulmagy: saz eseri we onuň fonogramasy; eser we şol eseriň ulanylyan söwda nyşany; söwda nyşany we harydyň gelip çykan ýeriniň ady; söwda nyşany we senagat nusgasy;
- biri-biri bilen baglanyşyksyz birnäçe intellektual işiň netijelerine ýa-da şahsylandyryş serişdelerine bolan hukuklaryň bozulmagy (mysal üçin, bir şahsyň bikanun belgilenen dürli söwda nyşanly harytlary satmagy ýa-da birnäçe dürli eserleriň nusgalary aňladylyan maddy görerijileriň ýaýradylmagy);
- haçan-da bir şahs tarapyndan bir intellektual işiň netijelerine ýa-da şahsylandyryş serişdelerine degişli bir obýekti peýdalanmagyň ýeke-täk prosesini düzýän birnäçe hukuk bozulmalaryň ýüze çykan bolsa (mysal üçin, eseriň gaýtadan işlenilmegi we onuň soňundan ýaýradylmagy).

Obýekti peýdalanmagyň dürli usullaryny bozulmalaryň sany kesgitlemekde hasaba almak bilen jogapkärçiligiň köpeldilmegi problemsynyň çözmek zerurlygy kazyýet tejribesinde döredilmegine, şeýle hem RF-yň ÝK düşündirişleri derejesinde iki täze konsepsiýanyň berkidilmegine sebäp boldy.

Şonuň üçin hem, № 10 belgili Plenum kararynyň 65-nji bendinde kazyýetleriň tejribesi tarapyndan işlenilip düzülen **ýeke-täk bozulma** konsepsiýasy öz beýany tapdy. Bu konsepsiýa, hukuk bozujynyň maksady birnäçe obýektleri bir wagtda peýdalanmaga gönükdirilen we bu hereketler ýeke-täk maksat bilen gurşalan ýagdaýlarda, aýry-äýri düzümlere bölmek üçin esaslaryň ýoklugy baradaky pikirden gelip çykýar. Şeýle ýagdaýda kazyýetler her bir aýratyn hereketi izolirlenilen görnüşde görmek üçin esaslaryň ýokdugyndan, bozujy tarapyndan amala aşyrylýan hereketleriň umumy gönükdirilişinden ugur almak zerurdygynyň çykyş etdiler.

Degişlilikde, № 10 belgili Plenum kararynyň 65-nji bendinde öwez dolmanyň hukuk bozujynyň **maksatlarynyň birligi** bilen gurşalan bozulma fakty üçin jogapkärçilik çäresi bolup durýandygy düşündirilýär.

Eger hukuk eýesi bolan talap ediji, jogap berijiniň bikanun nusgalary (harytlary) döretmegi bilen baglanyşykda RF-yň Raýat kodeksiniň degişli kadalarynyň esasynda berkidilen möçberde öwez dolmany öndürmek talaby bilen kazyýete ýüz tutan bolsa, şol bir şahsa şol bir partiýadan (tiraždan, seriýadan we ş.m.) bolan haryt babatda öwez dolmany öndürmek baradaky täze talaplar seredilmäge degişli däl.

Kazyýet berkidilen möçberde öwez dolmany öndürmek baradaky birinji işe seretmekde, tutuşlygyna bozulma bilen laýyk gelýän öwez dolma pul möçberini kesgitleýär. Şuňa baglylykda talap edijiniň şol bir bozulma üçin ýene-de bir öwez dolma pul möçberini öndürmek barada kazyýete gaýtadan ýüz tutmagy, öň seredilen iş boýunça we şol işe berlen subutnamalaryň esasynda kazyýetiň bu goýberilen bozulma bilen dolulygyna laýyk gelýän öwez dolma pul möçberini kesgitleýän netijeleri

täzeden seredilmegine gönükdirilendir. Netijede, kazyýet şeýle ýagdaýda talap arzasyny kabul etmekden ýüz öwürýär ýa-da arza kabul edilen bolsa önümçiligi bes edýär (RF-yň RIÝK (Raýat-iş ýörediş kodeksi) 134-nji maddasynyň 1-nji böleginiň 2-nji benti, RF-yň AIÝK (Arbitraž-iş ýörediş kodeksi) 127.1-nji maddasynyň 1-nji böleginiň 2-nji benti; RF-yň RIÝK (Graždanlyk-iş ýörediş kodeksi) 220-nji maddasynyň üçünjü atbaşy, RF-yň AIÝK-iň 150-nji maddasynyň 1-nji böleginiň 2-nji benti).

Bir intellektual işiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesi bikanun peýdalanýlanda birnäçe maddy görerijileriň ýaýradylmagy, eger şeýle bozulma hukuk bozujynyň maksatlarynyň birligi bilen gurşalan bolsa, bir hukuk bozulmasyny düzýär (mysal üçin, bozujynyň ýeke-täk maksady – bir eseriň bikanun nusgalarynyň partiýasyny ýa-da bikanun harytlary ýaýratmak). Şunda, eger birnäçe geleşikler amala aşyrylanda bozujynyň maksatlarynyň birligi subut edilmedik bolsa, (şol bir görnüşli we dürli) maddy görerijileriň her bir satyn alynmagy-satylmagy (çalşylmagy, sowgat edilmegi) özbaşdak aýratyn hukuklaryň bozulmagy hökmünde häsiýetlendirilýär.

Hukuk bozujynyň maksatlarynyň birligi subut edilen ýagdaýynda, bikanun nusgalaryň, harytlaryň sany (partiýanyň, tiražyň, seriýanyň we ş.m. möçberi) tutuşlygyna hukuk bozulmasynyň häsiýeti barada şaýatlyk edip biler we anyk öwez dolma pul möçberini kesgitlemekde kazyýet tarapyndan hasaba alynmaga degişlidir.

Eger hukuk bozulmasy üçin jogapkärçilige çekilen şahs mundan soň şol bir häsiýetli bikanun hereketleri etmegi dowam etdirse, ol jogapkärçilige çekilenden soň edilen hereketler üçin täzeden jogapkärçilige çekilip bilner.

Bu çemeleşme häzirkî wagtda kazyýet tejribesinde işjeň ulanylýa².

Öwez dolmanyň möçberi baradaky meseläni has adalatly çözmäge mümkinçilik berýän ýene bir hukuk çemeleşmesi – bozulmalaryň sany kesgitlemek maksady bilen kazyýetleriň bozujy tarapyndan amala aşyrylan birnäçe hereketleri olaryň özbaşdak ykdysady ähmiýeti nukdaýnazarından seretmegidir. Eger peýdalanmagyň käbir usullary gönüden-göni ykdysady netijeleri döretmäge gönükdirilen herekete taýýarlyk tapgyry bolup durýan bolsa, onda bozulmalaryň sany şu ýagdaýy göz önünde tutmak bilen kesgitlenilýär: taýýarlyk, özbaşdak däl hereketler jemläp tamamlajy akt bilen birlikde seredilýär we hemmesi bilelikde bir bozulma hökmünde häsiýetlendirilýär. Elbetde, bu öňki peýdalanmagyň her usulyň, onuň beýlekiler bilen baglanyşygyny göz önünde tutmazdan hasaplanan öwez dolmanyň jemi möçberine täsir edýär.

Şundan ugur alyp, № 10 belgili Plenum kararynyň 56-njy bendinde intellektual işiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesiniň **bir ykdysady maksada** ýetmäge gönükdirilen

² Serediň, mysal üçin: Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A01-2309/2023 iş boýunça 07.08.2024 ýylda çykan karary, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A13-8332/2023 iş boýunça 01.08.2024 ýylda çykan karary, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A43-32446/2022 iş boýunça 15.03.2024 ýylda çykan karary // SPS (Maslahat beriş-hukuk ulgamy) «KonsultantPlyus»: saýt. – URL: <https://www.consultant.ru> (ýüztutma senesi: 18.09.2024).

dürli usullar bilen bir şahs tarapyndan peýdalanylmagy aýratyn hukugyň bir bozulmasyny döredýändigini düşündirilýär. Mysal üçin, infografika bilen fotosuratlaryň gaýtadan işlenilmegi we olaryň internet torundaky saýtyň üç sahypasynda umumy bildirilişe ýetirilmegi bir ykdysady maksada – mümkin bolan alyjylaryň ünsüni harytlara çekmäge gönükdirilendir [10].

Şeýlelikde, häzirkigi wagtda emele gelýän kazyýet tejribesine görä, bir jogap berijiniň hereketlerinde bir ykdysady maksadyň barlygy üçin, onuň intellektual hukuklaryň obýektini peýdalanmagyň özbaşdak usuly bolup durýan, biri-biri bilen baglanyşykly hereketleri yzygiderli amala aşyrandygyny, şonda bir hereketiň beýlekisini amala aşyrmak üçin obýektiw taýdan zerurdygyny we özbaşdak özüniň hukuk eýesi üçin aýratyn ykdysady ähmiýete eýe dälidigini (hukuk eýesi üçin goşmaça emlak ýitgilerine getirmeyändigini) kesgitlemek zerurdyr³.

RF-niň (Russiýa Federasiýasynyň) KK (Konstitusion Kazyýeti) kararlarynyň kabul edilmeginden soň, kazyýetleriň jogapkärçiligiň köpeldilmegine bolan çemeleşmeleriniň güýçlendirilmegine we berkidilen möçberde hasaplanýan öwez dolmany peseltmek meýline badalga beren kararlaryň kabul edilmeginden soň, degişli obýekti peýdalanmak hukugynyň gymmatyndan ugur alyp öwez dolmany hasaplamagyň amala aşyrylýan jedelleriň sany ep-esli artdy.

Bu ýagdaýlarda kazyýete ilki bilen peýdalanmak hukugynyň gymmatyny kesgitlemek zerurdyr, bu gymmat deňeşdirilýän ýagdaýlarda adaty intellektual işiň degişli netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesini bozujynyň ulanan usuly bilen kanuny peýdalanylmagy üçin alynýar. Soňra esaslandyrylan delilleriň barlygynda, peýdalanmak hukugynyň kesgitlenen gymmatyny göz önünde tutmak bilen kesgitlenen öwez dolma pul möçberi, RF-niň (Russiýa Federasiýasynyň) Konstitusion Kazyýetiniň № 40-P belgili kararynda görkezilen peseltmek üçin ýagdaýlar kesgitlenen bolsa kazyýet tarapyndan peseldilip bilner.

Deňeşdirilýän ýagdaýlarda adaty intellektual işiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesini kanuny peýdalanylmagy üçin alynýan bahany kesgitlemek üçin, hukuk eýesi talap edilýän pul möçberiniň hasaplaryny we esaslandyrmasy, şeýle hem peýdalanmak hukugynyň gymmatyny tassyklaýan resminamalary bermäge borçludur. Mysal üçin, ygtyýarnama şertnamasy, sebäbi peýdalanmak hukugynyň gymmaty onuň möhüm şertidir. Öwez dolmanyň pul möçberi hem şeýle deňeşdirilýän ýagdaýlarda adaty anyk bir obýekti peýdalanmak üçin alynýan (beýleki obýektler üçin däl) baha esasynda hasaplanýar [11].

Her bir awtorlyk hukuklarynyň obýekti täsin bolany üçin, kanun çykaryjy peýdalanmak hukugynyň gymmatynyň

ygtyýarnama şertnamasynyň möhüm şerti bolup durýandygyny we RF-niň (Russiýa Federasiýasynyň) Raýat kodeksiniň 424-nji maddasynyň 3-nji bentiniň meňzeş harytlary göz önünde tutmak bilen bahany kesgitlemek düzgünleri ulanylmagyndygyny (RF-niň (Russiýa Federasiýasynyň) Raýat kodeksiniň 1234-nji maddasynyň 3-nji benti) kesgitledi.

Şeýlelikde, işleriň birinde intellektual hukuklar boýunça Kazyýeti, degişli talaplaryň goragyna gönükdirilen fotografik eserlere meňzeş eserler anyk jedele degişli bolmandyklary üçin, internet çeşmelerinde görkezilen olary peýdalanmak hukugynyň gymmaty jedelli fotonyň peýdalanmak hukugynyň gymmatyny kesgitlemekde kazyýet tarapyndan göz önünde tutulyp bilinmejekdigini görkezdi [12].

Eger hukuk eýesi tarapyndan söwda nyşanyň peýdalanmak hukugynyň gymmatynyň iki esse möçberinde öwez dolmany tölemek talaby bildirilýän bolsa, onda öwez dolma pul möçberiniň kesgitlenilemegi deňeşdirilýän ýagdaýlarda adaty hukuk bozujy tarapyndan ulanylan usul bilen kanuny peýdalanmak üçin alynýan bahadan ugur alnyp amala aşyrylýar (№ 10 belgili kararyň 61-nji bentiniň başynjy atbaşy).

Şunuň bilen kesgitlenen pul möçberi RF RK 1252-nji maddasynyň 3-nji bentiniň manysy boýunça ýeke-täk (bir wagtda hem iň pes, hem iň ýokary) kanun bilen göz önünde tutulan öwez dolma pul möçberi bolup durýar, şol sebäpli kazyýet öz başlangyjy bilen onuň pul möçberini peseltmäge hukugy ýokdur.

Deňeşdirip bolýan ýagdaýlarda intellektual işjeňligiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesi kanuny ulanylandygyny üçin adaty alynýan bahany kesgitlemek üçin, hak isleýjiniň hasaplamasyny we talap edilýän pul möçberiniň esaslanmasyny, şeýle hem ulanyş hukugynyň bahasyny tassyklaýan resminamalary bermelidigini hasaba almaly. Görkezilen talaplaryň berjaý edilmezligi ýagdaýynda, kazyýet degişli dawa arzasyny hereketsiz galdyrmak barada karar çykarmaga haklydyr (№ 10 kararyň 61-nji bentiniň ikinji abzasy). Jogap beriji intellektual eýeçiligiň degişli obýektini ulanyş hukugynyň bahasyny, haýsynyň esasynda hak isleýji öwez dolma pul möçberini hasaplasa, jedele bilýär. Eger jogap beriji hak isleýji tarapyndan hasaplanan öwez dolma pul möçberini jedellendirmese (degişli delili aýtmasa we ony esaslandyrmasa), dawa talaplary beýan edilen pul möçberinde kanagatlandyrylmaga degişlidir.

Bäsleşik ýörelgesini hasaba alyp, jogap beriji iş ýörediş hereketleriň edilmezliginiň netijeleriniň töwekgelçiligini çekýär (RF AÝK 9-njy maddasy).

Şunuň bilen birlikde, kazyýet dawada gatnaşýan şahslaryň delillerini we garşylygyny hasaba alyp ýagdaýlary kesgitlemek talabyndan ugur alyp, jogap berijiniň hak isleýji tarapyndan talap edileninden az pul möçberinde öwez dolma tölemeginiň zerurlygy baradaky delilleriniň haýsy maksada gönükdirilendigini kesgitlemeli: hak isleýji tarapyndan subut edilýän bahany jedellendirmäge, haýsysy deňeşdirip bolýan ýagdaýlarda adaty degişli intellektual işjeňligiň netijesini ýa-da şahsylandyryş serişdesini kanuny ulanmagy üçin alynýar, ýa-da öwez dolma pul möçberini kesgitlenen pul möçberinden aşakda peseltmäge mümkinçilik berýän ýagdaýlary anyklamak maksadyna gönükdirilenmi.

³ Serediň, mysal üçin: Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A78-3375/2022 iş boýunça 28.03.2023 ýylda çykan karary, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A40-212541/2022 iş boýunça 21.06.2023 ýylda çykan karary, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A71-19112/2022 iş boýunça 18.09.2023 ýylda çykan karary, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A41-43898/2023 iş boýunça 13.02.2024 ýylda çykan karary, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň № A56-3702/2023 iş boýunça 29.05.2024 ýylda çykan karary // SPS (Maslahat beriş-hukuk ulgamy) «KonsultantPlýus»: saýt. – URL: <https://www.consultant.ru> (ýüztutma senesi: 18.09.2024).

Öwez dolma pul möçberini kesgitlemek, dawany mazmuny boýunça seredýän kazyýetiň ygtyýarlygyna degişlidir, ol RF RK bilen bellenilen çäklerde öwez dolma pul möçberini bozulmalaryň häsiýetine we işiň beýleki ýagdaýlaryna baglylykda, oňlanyşykly we adalatlylyk talaplaryny hasaba alyp kesgitleýär.

Haryt belgisini ulanmak hukugynyň iki esse bahasyndan ugur alyp kesgitlenýän öwez dolma pul möçberiniň hasaplaşynyň formulasy kanun tarapyndan imperatiwleýin kesgitlenendigi sebäpli, jogap berijiniň hak isleýji tarapyndan beýan edilen öwez dolma pul möçberiniň hasaplaşy bilen ylalaşmazlygy baradaky delilleri, hak isleýji tarapyndan görkezilen bahany jedellendirmäge esaslanyp biler, haýsysy deňeşdirip bolýan ýagdaýlarda adaty hukugy kanuny ulanmagy üçin alynýar, we bu hukugyň bahasynyň başga pul möçberini esaslandyryýan degişli subutnamalar bilen tassyklanmaly.

Işi dogry görmek üçin ähmiýeti bolan ýagdaýlary kesgitlemek RF AÝK 65-nji maddasynyň 2-nji bölegi esasynda arbitraž kazyýetiniň borjy bolup durýar.

Kazyýetiň hukugyň bahasyny iki esse pul möçberinde öwez dolma pul möçberini kesgitlemegi, eger-de kazyýet tarapyndan kesgitlenen hukugyň bahasy hak isleýji tarapyndan beýan edilenden az bolsa, öwez dolma pul möçberiniň peseldilmegi bolup durmaýar.

Deňeşdirip bolýan ýagdaýlarda intellektual hukuklar obýektini kanuny ulanmagy üçin adaty hasaba alynýan baha, şol sanda hukuk eýesiniň oň baglaşan şol bir intellektual işjeňligiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesini ulanyş hukugyny bermek boýunça ygtyýarnama şertnamalary bilen kesgitlenip bilner (RF RK 1489-njy maddasy). Eden bozulmanyň ýagdaýlarynyň ygtyýarnama şertnamasynyň şertlerinden tapawutlanmagynyň özi görkezilen şertnamany degişli bolmadyk subutnama hökmünde ykrar etmek üçin esas bolup durmaýar.

Şeýle hem intellektual hukuklar obýektini aýratyn hukuklaryň toplumynyň bir bölegi hökmünde ulanmagy göz önünde tutýan kömekçi ygtyýarnama şertnamasy (RF RK 1238-nji maddasy), täjirçilik konsensiýa şertnamasy (RF RK 1027-nji maddasy), täjirçilik kömekçi konsensiýa şertnamasy (RF RK 1029-njy maddasy) hasaba alnyp bilner.

Ygtyýarnama şertnamasynyň (beýleki şertnamalaryň) kazyýete hödürlemegi, öwez dolma pul möçberiniň ähli ýagdaýlarda görkezilen şertnamanyň bahasyna (ulanyş hukugynyň bahasyna) iki esse pul möçberinde kesgitlenmelidigini göz önünde tutmaýar, sebäbi RF RK 1301, 1311, 1406.1-nji maddalary, 1515-nji maddasynyň 4-nji benti bilen, hasaplanýan öwez dolma üçin esas hökmünde bozujy tarapyndan ulanylan usul bilen deňeşdirip bolýan ýagdaýlarda degişli intellektual işjeňligiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesiniň kanuny ulanylyşy üçin adaty alynýan baha kabul edilmelidir.

Jogap beriji ygtyýarnama şertnamasynyň esasynda hasaplanan öwez dolma pul möçberini bozgynyn düýp mazmunyndan, şu şertnamanyň şertlerinden ýa-da beýleki subutnamalardan, şol sanda beýleki ygtyýarnama şertnamalaryndan we garaşsyz bahalandyryjynyň

netijenamasyndan ugur alyp, degişli haryt nyşanyň ulanyş hukugynyň başga bahasyny esaslandyrmak arkaly jedellendirip biler.

Ulanyş hukugynyň bahasyny tassyklaýan subutnama hökmünde garaşsyz bahalandyryjynyň netijenamasy – hem hak isleýji tarapyndan (öz talaplaryny esaslandyrmak üçin), hem jogap beriji tarapyndan (öz garşylyklaryny esaslandyrmak üçin) hödürlenmegi mümkin.

Netijede, arbitraž kazyýeti bozujynyň ulanandygy usul we görüm bilen haryt nyşanyň ulanyş hukugynyň başga bahasyny we degişlilikde hak isleýji tarapyndan talap edilen pul möçberinden tapawutlanýan öwez dolma pul möçberini kesgitläp biler (Russiýa Federasiýasynyň Ýokary Kazyýetiniň Ykdysady jedeller boýunça kazyýet kollegiýasynyň 26.01.2021-nji ýyldaky № A48-7579/2019 iş boýunça № 310-ES20-9768 karary).

Mysal üçin, hak isleýji tarapyndan bir intellektual hukuklar obýektine aýratyn hukugyň bozulmagy üçin 120 000 rubl öwez dolma pul möçberini tölemek barada talap beýan edildi. Öwez dolma pul möçberi hak isleýji tarapyndan intellektual hukuklar obýektini ulanyş hukugynyň bahasyna iki esse pul möçberinde hasaplandy. Beýan edilen öwez dolma pul möçberini esaslandyrmak üçin hak isleýji tarapyndan ygtyýarnama şertnamasy hödürlenip, oňa laýyklykda hukugyň bahasy 60 müň rubl bolup durýar. Kazyýet tarapyndan işiň materiallaryndaky subutnamalaryň we işe gatnaşýan şahslaryň delilleriniň esasynda hukugyň bahasyny 10 müň rubl pul möçberinde kesgitlemegi we şu hukugyň iki esse bahasyny (20 müň rubl) öwez dolma töletdirmegi öwez dolma pul möçberiniň peseldilmegi bolup durmaýar.

Şeýlelikde, deňeşdirip bolýan ýagdaýlarda bozujynyň ulanylan usuly bilen degişli intellektual işjeňligiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesiniň kanuny ulanylyşy üçin adaty alynýan bahany kazyýet tarapyndan başgaça kesgitlenmegi ýagdaýynda, kazyýet hak isleýjiniň aýratyn hukuklarynyň bozulmagy üçin öwez dolma pul möçberini başgaça kesgitleýär. Bu ýagdaýda talaplaryň bölekleyin kanagatlandyrylmagy, öwez dolma pul möçberiniň «peseldilmeginiň»däl-de, ulanyş hukugynyň bahasyny kesgitlenen pul möçberinden ugur alyp öwez dolma töletdirmegiň netijesi bolup durýar.

Şeýle ýagdaýda kazyýet tarapyndan beýan edilenden tapawutlanan, işiň materiallaryndaky subutnamalaryň we işe gatnaşýan şahslaryň delilleriniň esasynda kesgitlenen ulanyş hukugynyň başga bahasyndan ugur alyp öwez dolma töletdirmegi, dawa talaplarynyň bölekleyin kanagatlandyrylmagy we hak isleýji tarapyndan beýan edilen öwez dolma pul möçberi bilen kazyýet tarapyndan töletdirilen öwez dolma pul möçberiniň arasyndaky tapawut böleginde esassyz bildirilän talaplaryň kanagatlandyrylmakdan ýüz döndermegi bolup durýar.

Eger-de öwez dolma pul möçberi hak isleýji tarapyndan ygtyýarnama şertnamasynyň esasynda hasaplanan bolsa, kazyýet görkezilen şertnamanyň şertlerini we eden bozulmanyň ýagdaýlaryny deňeşdirýär: ygtyýarnama şertnamasynyň hereket möhleti; berlen hukugyň görümi;

şertnama boýunça hukugy ulanmagyň usullary we eden bozulmanyň usuly; hukuk ulanylyşynyň we bozulmanyň edilen harytlaryň we hyzmatlaryň sanawy (haryt nyşanlaryna degişlilikde); ulanylyşynyň rugsat berilýän çägi (Russiýa Federasiýasy, Russiýa Federasiýasynyň subýekti ýa-da başga çäk); beýleki ýagdaýlar.

Ýeterlik ýygý ýagdaýda hukuk eýeleriniň bikanun nusgalarynyň (harytlarynyň) bahasyndan ugur alyp hasaplanýan öwez dolmany töletdirmegi başlandy.

Plenum № 10 kararynyň 61-nji bentiniň 6-njy abzasynda düşündirilişi boýunça, eger-de hukuk eýesi tarapyndan bikanun nusgalarynyň (harytlarynyň) iki esse bahasy pul möçberinde öwez dolmanyň tölenilmegi talaby beýan edilen bolsa, öwez dolma pul möçberini kesgitlemekde esas hökmünde şu nusgalaryň (harytlaryň) hakyky satylýan ýa-da üçünjü şahslara satylmaga hödürlenýän bahasyny kabul etmeli. Meselem, eger-de bikanun nusgalary (harytlary) bozujy tarapyndan lomaý satuw-alyş şertnamalarynyň esasynda satylan ýa-da satylmaga hödürlenýän bolsa, nusgalaryň (harytlaryň) lomaý bahasy hasaba alynmalydyr.

Şunuň bilen birlikde haryt nyşanynyň bikanun ýerleşdirilen harytlaryň bahasyna iki esse pul möçberinde öwez dolma, asyl harydyň däl-de, kontrafakt harydyň bahasyndan ugur alyp hasaplanýandygyny hasaba almak möhümdir.

Ýokarda getirilen çemeleşmeleriň özi hem öwez dolma töletdirmek boýunça jedelleriň näderejede çylşyrymlaşandygyny düşünmäge ýeterlikdir – subut etmegiň çylşyrymlylygyna, hasaba alynýan faktorlaryň sanyna görä olar zyýanlary töletdirmek boýunça jedelleri takmyn geçdi. Mundan başga-da, RF Konstitusion Kazyýetiniň kararlaryna daýanyp, kazyýet tejribesiniň esaslanýan köp ýörelge pozisiýalary, gözden geçirilmedik RF RK kadalaryny üýtgetmegiň zerurlygy barada göni görkezme garamazdan, kanunda öz şöhlenişini tapmady.

Öwez dolmany ulanmak bilen baglanyşykly ýene bir ýagdaý – özleriniň meňzeş haryt nyşanlarynyň bardygyna salgylanýan baglanyşykly (affilirlenýän) şahslar tarapyndan bozujy garşy talaplaryň beýan edilmegi – ýakynnda RF KK seredilmeginiň obýekti boldy.

RF Konstitusion Kazyýetiniň № 57-P kararnama bilen RF RK 1252-nji maddasynyň 3-nji bentiniň we 1515-nji maddasynyň 4-nji bentiniň 2-nji bentjigi, şol derejede konstitusion däl diýip ykrar edildi, haýsy derejede olar hereket edýän hukuk düzgünleşdirme ulgamynda, şol sanda RF RK beýleki düzgünleri bilen özara baglanyşykda, kazyýet tarapyndan haryt nyşanyna bolan aýratyn hukugyň bozulmagy üçin, olar üstünde haryt nyşanynyň bikanun ýerleşdirilen harytlarynyň iki esse bahasy pul möçberinde öwez dolmany töletdirmek talabyna seredileninde, eger-de öň beýleki hukuk eýesiniň talaby boýunça bozujydan şol nyşana meňzeşlik derejesine çenli garyşýan haryt nyşanyna bolan aýratyn hukugyň bozulmagy üçin şol bir harytlaryň iki esse bahasy pul möçberinde hasaplanan öwez dolma töletdirilen bolsa, şol sanda şeýle hukuk eýeleriniň affilirlenýän ýagdaýynda hem, öwez dolma pul möçberini peseltmäge ýa-da ony töletdirmekden ýüz döndermäge rugsat bermeyär.

Şeýlelikde, RF RK 1252-nji maddasynyň 3-nji benti we 1515-nji maddasynyň 4-nji benti, № 57-P RF Konstitusion Kazyýetiniň kararyna esaslanyp, eger-de şu harytda ulanylan nyşan bir wagtda şu şahslara degişli birnäçe haryt nyşanlary bilen garyşma howpuny döredýän bolsa, affilirlenýän hukuk eýeleri tarapyndan, bu şahslaryň aýratyn hukuklaryny bozan şahsdan kontrafakt harydyň iki esse bahasy pul möçberinde öwez dolmany birnäçe gezek töletdirmäge ýol bermeyär.

Kazyýet, hukuklaryň eýeleriniň affilirlenmegi ýagdaýlaryny diňe jogap berijiniň delillerini we onuň iş materiallaryna berlen subutnamalaryny hasaba almak bilen kesgitleýär. Bu ýagdaý öwez dolma möçberini peseltmek üçin esaslary bahalandyrmakda hasaba alynýar, we öwez dolma peseltmek diňe jogap berijiniň arzasy boýunça mümkindir.

Şuny hasaba alyp, eger jogap beriji hak-hukuk eýesidawagäriň garyşmak derejesine çenli meňzeş haryt nyşanynyň (haryt nyşany) hak-hukuk eýesi bilen affilirlenmegini subut eden bolsa, we öň çözülen jedel çäklerinde şol hak-hukuk eýesiniň peýdasyna şol jogap beriji tarapyndan bikanun dolanyşyga girizilen harydyň iki esse gymmaty möçberinde öwez dolma öň eýýäm tutulýan bolsa, Kazyýet Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň № 57-P kararyna (karar) esaslanyp öwez dolma tutmakdan ýüz döndürüp biler, eger öwez dolma başga bir iş çäklerinde talap edilýän bolsa.

Eger affilirlenýän hak-hukuk eýeleriniň şol bir harydyň iki esse gymmaty möçberinde öwez dolma tutmak talaplary bir işiň çäklerinde beýan edilen bolsa, Kazyýet öwez dolmanyň umumy möçberini harydyň iki esse gymmatyndan ýokary bolmadyk möçberde kesgitleýär we ony ähli hak-hukuk eýeleriniň arasynda deň paýlarda paýlaýar.

Şol bir wagtda birnäçe haryt nyşanlarynyň (haryt nyşany) hukuklarynyň bir wagtda bozulmagy bolup bilmez, dizaýn (gablaýys) eseriniň bozulmagy, niýetleriň birligi bilen guryşýan bir bozuluş hökmünde ykrar edilýär, sebäbi № 10 kararyň (karar) 65-nji bendi niýetleriň birligi hakda intellektual işiň bir netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesi bir usul bilen ulanmak boýunça birnäçe meňzeş hereket edilen ýagdaýy göz önünde tutýar.

Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň № 57-P karary (karar) diňe affilirlenýän şahslaryň aýratyn hukuklarynyň, jogap berijiniň şol şahslara degişli birnäçe haryt nyşanlary (haryt nyşany) bilen garyşmak töwekgelçiligini döredýän nyşany bolan bir harydynyň satylmagy ýoly bilen bozulmagy ýagdaýynda ulanylmaýar. Meňzeş çemeleşme, eger jogap beriji tarapyndan ulanylýan nyşan birnäçe rejimde goralýan bolsa (haryt nyşany (haryt nyşany) we eser hökmünde) hem ulanylmaga degişlidir [13].

Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň bu kararynyň (karar) hasaba alyp, harydyň iki esse gymmaty möçberinde öwez dolmanyň möçberini kesgitlemekde, bir ýa-da birnäçe şahsa degişli birnäçe haryt nyşanlary (haryt nyşany) we eserleri ýerleşdirilen bir kontrafakt harydyň satylmagynyň öwez dolmasynyň umumy möçberiniň harydyň iki esse gymmatyndan ýokary bolup bilmejekdigini hasaba almak möhümdir. Bu möçber iň ýokary (iň ýokary) bolup durýar, we bir haryda birnäçe haryt nyşanlarynyň

(haryt nyşany) we/ýa-da eserleriň ýerleşdirilmegi eýýäm şol harydyň gymmaty şertlendirdi, şondan ugur alyp öwez dolma hasaplanýar [14].

Eger birnäçe hak-hukuk eýesi özleriniň peýdasyna öwez dolma tutmak talaby bilen Kazyýete ýüz tutýan bolsa, onda Kazyýet öwez dolmanyň umumy möçberini (harydyň iki esse gymmaty) kesgitleýär.

Ýokary Kazyýet edaralarynyň düşündirişleri Kazyýetlary her konkret jedeliň hakyky ýagdaýlaryny has üns bilen derňemäge itekleyär, bu bolsa, öz gezeginde, öwez dolma tutmak hakyndaky jedelleriň çylşyrymlaşmagyna getirýär. Netijede, häzirki wagtda öwez dolma mehanizmi ýörite hukuklary goramagyň «ýönekeý» usuly bolmagyny bes edýär, kanuny düzüji subut etmek standartlaryny peselden zyýan tutmak talaplary bilen deňeşdirilende.

Kazyýet amaly tejribesinde, öwez dolma möçberini kesgitlenen iň pes (iň pes) möçberden aşak peseltmek mümkinçiligi, bir tarapdan, adalatlylygyň talaplaryna jogap berýär, beyleki tarapdan bolsa – kazyýet amaly tejribesinde ýörite meseleleriň ýüze çykmagyna getirýär, kazyýet proseduralarynyň gymmatlaşmagyna, taraplar üçin kazyýet çykdajylarynyň artmagyna sebäp bolýar.

Kazyýet amaly tejribesinde ýüze çykýan meseleleri çözmek we Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň № 28-P we № 40-P kararlaryny (karar) durmuşa geçirmek maksady bilen, 2023-nji ýylda Russiýa Federasiýasynyň Döwlet Dumasyna RF Raýat Kodeksiniň dördünji bölegine üýtgetmeler girizmegi göz önünde tutýan kanun taslamasy girizildi [15]. Bu taslamada RF Raýat Kodeksine raýat-hukuk jogapkärçiligi çäresi hökmünde öwez dolma hakyndaky ýörite madda (st. 12521) girizmek, we RF Raýat Kodeksiniň 1252-nji maddasynyň 3-nji bendini aýyrmak teklipe edilýär.

Täze maddada aýratyn hukugyň bozulmagy diýip **intellektual işiň bir netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesiniň haýsy-da bolsa bir usul bilen bikanun** ulanylmagyna hasap edilýändigine baradaky umumy kadany berkitmek teklipe edilýär.

Şonuň bilen bir wagtda, öwez dolma tutmak maksatlary üçin aýratyn hukugyň bir bozulmagy hökmünde, bir şahs tarapyndan bir ýa-da birnäçe hak-hukuk eýesine degişli bir ýa-da birnäçe intellektual işiň netijeleriniň (şahsylandyryş serişdesiniň) bir ýa-da birnäçe dürli usullar bilen bikanun ulanylmagundan ybarat hereketleriň jemini ykrar etmek mümkinçiligini bellemek teklipe edilýär, hemme bu hereketleriň özara baglanyşykly bolmagy we umumy ykdysady netijä getirmegi şerti bilen. Bu ýagdaýda, öwez dolma möçberini kesgitlemekde kazyýet bozujynyň netijäni ýa-da şahsylandyryş serişdesini dürli usullar bilen bikanun ulanmagyny, intellektual işiň birnäçe netijeleriniň (şahsylandyryş serişdeleriniň) bikanun ulanylmagyny, şeýle hem birnäçe hak-hukuk eýesine degişli netijeleriň (şahsylandyryş serişdeleriniň) bikanun ulanylmagyny göz önünde tutýar.

Şeýlelikde, öwez dolma kesgitlemek maksatlary üçin köplük bozulmalary bir bozuluş hökmünde görmegiň mümkinçiligini berkitmek – kanunçylyk derejesinde umumy ykdysady maksadyň düşünjesini berkitmek teklipe edilýär.

Kanun taslamasynyň awtorlar ýaşajyş edýän kada boýunça, hak-hukuk eýesiniň öwez dolmanyň hasaplaş

usulyny saýlaýandygy hakyndaky kadadan ýüz döndürmegi teklipe edýärler. Resminamada kazyýetiň belli bir ýagdaýlarda öwez dolmany berk möçberde kesgitlemek hukugy göz önünde tutulandyr.

Bu şu ýagdaýlarda mümkin:

1) Hak-hukuk eýesi tarapyndan saýlanan öwez dolma görnüşi (hasaplaş usuly) aýratyn hukugyň bozulmagy ýagdaýlaryna ulanylmaýar;

2) Hak-hukuk eýesi öz saýlan hasaplaş usuly bilen öwez dolmanyň möçberini akyly ýetirimli ynamlylyk derejesi bilen esaslandyryp bilmedi. Häzirki wagtda şular ýaly ýagdaýlarda kazyýet dawagar hak isleginden ýüz döndürmäge mejbur bolýar.

Şeýle hem kanun taslamasy öwez dolma möçberiniň iň pes (iň pes) çäklerden aşak peseldilmegine ýol berilýän ýagdaýlary belleýär.

1) Bozujy özi aýratyn hukugy bozýandygyny bilmedi we bilmeli däl (ýagny bozulma günäsiz amala aşyrylandyr);

2) Bozulma bozujy tarapyndan ilkinji gezek amala aşyrylandyr;

3) Bozulma bozujy tarapyndan telekeçilik işi amala aşyrylýan wagtynda amala aşyrylmady.

Şonuň bilen birlikde, berk möçberde kesgitleýän öwez dolma üçin, bu ýagdaýlarda 10-dan 100 müň rubla çenli çägi bellemek teklipe edilýär, intellektual işiň netijesi ýa-da şahsylandyryş serişdesini ulanmak hukugynyň gymmaty kontrafakt nusgalarynyň gymmatyna esse degişlilikde kesgitleýän öwez dolma üçin bolsa, şeýle nusgalaryň ýa-da hukuklaryň gymmatynyň bir esse möçberinden iki esse möçberine çenli çägi bellemek teklipe edilýär.

Möhüm we wajyp teklipe bolup, öwez dolmanyň möçberiniň kazyýet tarapyndan şu Kodeksde bellenilen çäklerde, bozulmanyň göwrümüne we häsiýetine we işiň beýleki ýagdaýlaryna baglylykda, akyldarlyk we adalatlylyk talaplaryny hasaba almak bilen kesgitleýändigini teklipe etmekdir.

Häzirki wagtda kanun taslamasy Russiýa Federasiýasynyň Döwlet Dumasynyň 2023-nji ýylyň 27-nji iýunynda birinji okalşykda makullanylandyr.

RF Konstitusion Kazyýetiniň № 57-P kararynyň durmuşa geçirilmegi maksady bilen, Döwlet Dumasyna şeýle hem «Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň dördünji böleginiň 1515-nji maddasyna üýtgetme girizmek hakynda» 638828-8 belgili Federal kanun taslamasy girizildi (RF Federal Ýygnaçynyň Döwlet Dumasyna girizilen redaksiýasy, 01.06.2024 ýagdaýyna tekst) [16]. Şonuň bilen birlikde, onuň özbaşdak seredilmegi ähtimal maksada laýyk bolmaz, has akylyly çemeleşme mümkin bolan gapma-garşylyklary aradan aýyrmak üçin ony öň girizilen kanun taslamasy bilen ylalaşdyrmak bolardy.

Intellektual hukuklaryň obýektleriniň – olaryň maddy däl tebigatynyň we eserleriň kontrafakt nusgalarynyň, fonogramalaryň, kontrafakt harytlaryň örän çalt köpeldilmeginiň we ýaýradylmagynyň mümkinçiliginiň, şeýle hem ägirt köp latent bozulmalaryň – aýratynlyklary sebäpli, intellektual eýeçiligi goramak baradaky konstitusion talaby üpjün etmek üçin hak-hukuk eýeleriniň bähbitlerini goramagyň ýörite çärelerini ulanmak zerurdyr, şeýle

çäreleriň biri hem öwez dolmadyr. Onuň mehanizminiň şowsuz elementlerini aradan aýyrmak, ony intellektual hukuklaryň adalatly we netijeli goragynyň elementi hökmünde saklamaga mümkinçilik berer.

Kadalaşdyryjy-hukuk çüşmeleriň sanawy

1. Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň 24.07.2020 № 40-P karary «On başynjy arbitraž apellyasion kazyýetiniň soragy bilen baglanyşykly Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň 1515-nji maddasynyň 4-nji bendiniň 2-nji kiçi bendiniň konstitusionlygyny barlamak hakyndaky iş boýunça»// Kanunçylyk işini üpjün etmek ulgamy: saýt. – URL: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960-8?ysclid=m17uhsptle440967988> (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
2. Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň 13.12.2016 № 28-P karary «Altaý welaýatynyň Arbitraž kazyýetiniň soraglary bilen baglanyşykly Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň 1301-nji maddasynyň 1-nji kiçi bendiniň, 1311-nji maddasynyň 1-nji kiçi bendiniň we 1515-nji maddasynyň 4-nji bendiniň 1-nji kiçi bendiniň konstitusionlygyny barlamak hakyndaky iş boýunça»// «KonsultantPlyus»HKU: saýt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m1907foo1c778552255 (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
3. Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň 13.02.2018 № 8-P karary «Çäklendirilen jogapkärçilikli jemgyýeti «PAG»-yň şikaýaty (şikayat) bilen baglanyşykly Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň 1252-nji maddasynyň 4-nji bendiniň, 1487-nji maddasynyň we 1515-nji maddasynyň 1, 2 we 4-nji bentleriniň konstitusionlygyny barlamak hakyndaky iş boýunça»// «KonsultantPlyus»HKU: saýt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_290909/?ysclid=m19098xo51942189043 (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
4. Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň 14.12.2023 № 57-P karary «Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň soragy bilen baglanyşykly Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň 1252-nji maddasynyň 3-nji bendiniň we 1515-nji maddasynyň 4-nji bendiniň 2-nji kiçi bendiniň konstitusionlygyny barlamak hakyndaky iş boýunça»// «KonsultantPlyus»HKU: saýt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_464376/?ysclid=m190e7qcg4615595738 (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
5. Russiýa Federasiýasynyň raýat kanunçylygynyň ösüş Konsepsiýasy (RF Prezidentiniň ýanyndaky raýat kanunçylygyny kodifikasiýalaşdyrmak we kämilleşdirmek boýunça Geňeşiň 07.10.2009 kararyň bilen makullandy) // Russiýa Federasiýasynyň Ýokary Arbitraž Kazyýetiniň Habarnamasy. – 2009. – № 11. – S. 20.
6. Russiýa Federasiýasynyň Ýokary Arbitraž Kazyýetiniň Prezidiumynyň 13 dekabry 2007 ý. № 122 Maglumat haty «Arbitraž kazyýetleri tarapyndan intellektual eýeçilik kanunçylygynyň ulanylmagy bilen baglanyşykly işlere seretmek tejribesine syn»// Russiýa Federasiýasynyň Ýokary Arbitraž Kazyýetiniň Habarnamasy. – 2008. – № 2. – S. 79-99.
7. Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň 13 dekabry 2016 ý. № 28-P karary // «KonsultantPlyus»HKU: saýt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m190fci2on233215956 (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
8. RF Ýokary Kazyýetiniň Plenum karary 23.04.2019 № 10 «Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň dördünji bölegini ulanmak hakynda»// Russiýa Federasiýasynyň Ýokary Kazyýeti: saýt. – URL: <https://www.vsr.ru/documents/own/27773/?ysclid=m190g78o2p684064458> (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
9. RF Ýokary Arbitraž Kazyýetiniň Prezidiumynyň karary 30 noýabr 2010 ý. № 10521/10 // Federal arbitraž kazyýetleri: saýt. – URL: https://arbitr.ru/materials/32048?path=%2Farxiv%2Fpost_pres%2F&ysclid=m190i9aaq664353602 (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
10. Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň karary 24.06.2024 № A53-39679/2023 iş boýunça // «KonsultantPlyus»HPS (hukuk goldaw ulgamy): saýt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SI&n=109760&ysclid=m190kvqrtz19362072#Yf32oOUzmQog4xl5> (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
11. Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň kassasion instansiýa hökmünde kazyýet tejribesini umumlaşdyrmak netijesinde taýýarlanan maglumat maglumaty, Russiýa Federasiýasynyň Konstitusion Kazyýetiniň we Russiýa Federasiýasynyň Ýokary Kazyýetiniň tejribesini hasaba almak bilen, awtorlyk we şoňa degişli hukuklaryň bozulmagy üçin öwez dolma tölegini almak bilen baglanyşykly käbir meseleleri boýunça, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň prezidiumynyň 05.04.2017 № SP-23/10 karary bilen tassyklan, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň ýanyndaky Ylmy-maslahat beriş geňeşiniň agzalarynyň gatnaşmagynda geçirilen maslahatyň netijesinde // Intellektual hukuklar boýunça Kazyýet: saýt. – URL: https://ipc.arbitr.ru/storage/sites/ipc/files/288/spravka_compensation_copyright.pdf (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
12. Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň karary 05.04.2022 № A32-36309/2020 iş boýunça // «KonsultantPlyus»HPS: saýt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=92085&ysclid=m190m83qd9659953773#EwJ2oOU8EhCUTbPp> (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
13. Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň karary 26.01.2024 № A56-81463/2022 iş boýunça // «KonsultantPlyus»HPS: saýt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=109760&ysclid=m190nerdv1789540391#KLY2oOU7AtEDXt06> (ýüztutma senesi: 02.08.2024).
14. Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň karary 09.04.2024 № A40-121808/2023 iş boýunça // «KonsultantPlyus»HPS: saýt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online>.

cgi?req=doc&base=MARB&n=2562304&ysclid=m190o1mvRK250988433#V2g2oOUUnZNI0xeb (ýüzütma senesi: 02.08.2024).

15. «Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň dördünji bölegine üýtgetmeler girizmek hakynda» № 348960-8 kanun taslamasynyň pasporty // Kanunçylyk işini üpjün etmek ulgamy: saýt. – URL: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960-8> (ýüzütma senesi: 02.08.2024).
16. «Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň dördünji böleginiň 1515-nji maddasyna üýtgetme girizmek hakynda» № 638828-8 Federal kanun taslamasy // Kanunçylyk işini üpjün etmek ulgamy: saýt. – URL: <https://sozd.duma.gov.ru/> (ýüzütma senesi: 02.08.2024).

Информация об авторе

Lyudmila Aleksandrowna Nowoselowa, hukuk ylymlarynyň doktory, professor, Intellektual hukuklar boýunça Kazyýetiň başlygy (Moskwa, Ogorodnyy geçelgesi, j. 5 bina 2), ORCID: 000-0001-8463-178X; sip.press@arbitr.ru

List of regulatory and legal sources

1. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated 07/24/2020 No. 40-P «On the case of checking the constitutionality of subparagraph 2 of paragraph 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with the request of the Fifteenth Arbitration Court of Appeal», [Online], available at: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960-8?ysclid=m17uhsptle440967988> (Accessed 2 Aug. 2024).
2. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated December 13, 2016 No. 28-P «In the case of checking the constitutionality of subparagraph 1 of Article 1301, subparagraph 1 of Article 1311 and subparagraph 1 of paragraph 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with requests from the Arbitration Court of the Altai Territory», [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m1907foo1c778552255 (Accessed: 02.08.2024).
3. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated 02/13/2018 No. 8-P «On the case of checking the Constitutionality of the provisions of paragraph 4 of Article 1252, Article 1487 and paragraphs 1, 2 and 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with the complaint of the PAG Limited Liability Company», [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_290909/?ysclid=m19098xo51942189043 (Accessed 2 Aug. 2024).
4. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated 12/14/2023 No. 57-P «In the case of checking the constitutionality of paragraph 3 of Article 1252 and subparagraph 2 of paragraph 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with the request of the Intellectual Property Court», [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_464376/?ysclid=m190e7qcq4615595738 (Accessed 2 Aug. 2024).
5. The concept of the development of civil legislation of the Russian Federation (approved by the decision of the Council under the President of the Russian Federation on Codification and Improvement of Civil Legislation dated 07.10.2009) (2009), *Vestnik Vysshego arbitrazh-nogo suda Rossijskoj Federacii*, no 11, p. 20.
6. Information Letter of the Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation dated December 13, 2007 No. 122 «Review of the practice of arbitration courts in cases related to the application of intellectual property legislation» (2008), *Vestnik Vysshego arbitrazhnogo suda Rossijskoj Federacii*, no 2, pp. 79-99.
7. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated December 13, 2016 No. 28-П, [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m190fci2on233215956 (Accessed: 02.08.2024).
8. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Russian Federation dated 04/23/2019 No. 10 «On the application of Part Four of the Civil Code of the Russian Federation», [Online], available at: <https://www.vsrif.ru/documents/own/27773/?ysclid=m190g78o2p684064458> (Accessed 2 Aug. 2024).
9. Resolution of the Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation dated November 30, 2010 No. 10521/10, [Online], available at: https://arbitr.ru/materials/32048?path=%2Ffarxiv%2Fpost_pres%2F&ysclid=m190i9aaq664353602 (Accessed 2 Aug. 2024).
10. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 06/24/2024 in case no. A53-39679/2023, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=109760&ysclid=m190kvqrtz19362072#Yf32oOUzmQog4xl5> (Accessed 2 Aug. 2024).
11. An information note prepared based on the results of summarizing the judicial practice of the Intellectual Property Rights Court as a court of cassation, taking into account the practice of the Constitutional Court of the Russian Federation and the Supreme Court of the Russian Federation on certain issues arising when collecting compensation for copyright and related rights violations, approved by Resolution of the Presidium of the Intellectual Property Rights Court dated 04/05/2017 No. СП-23/10 based on the results discussions with the participation of members of the Scientific Advisory Council at the Intellectual Property Rights Court, [Online], available at: https://ipc.arbitr.ru/storage/sites/ipc/files/288/spravka_compensation_copyright.pdf (Accessed 2 Aug. 2024).
12. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 04/05/2022 in case no. A32-36309/2020, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=92085&ysclid=m190m83qd9659953773#EwJ2oOU8EhCUTbPp> (Accessed 2 Aug. 2024).

13. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 26/01/2024 in case no. A56–81463/2022, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=109760&ysclid=m190nerdv1789540391#KLY2oOU7AtEDXt06> (Accessed 2 Aug. 2024).
14. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 09/04/2024 in case no. A40–121808/2023, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=MARB&n=2562304&ysclid=m190o1mvgk250988433#V2g2oOUUnZNI0xeb> (Accessed 2 Aug. 2024).
15. Passport of Draft Law No. 348960–8 «On Amendments to Part Four of the Civil Code of the Russian Federation», [Online], available at: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960–8> (Accessed 2 Aug. 2024).
16. Draft Federal Law No. 638828–8 «On Amendments to Article 1515 of Part Four of the Civil Code of the Russian

Federation», [Online], available at: <https://sozd.duma.gov.ru> (Accessed 2 Aug. 2024).

Information about the author

Ludmila A. Novoselova, Dr. Sci. (Law), Professor, President of the Intellectual Property Court (Moscow, Ogorodny dr-way, 5 bld. 2), ORCID: 0000–0001–8463–178X; sip.press@arbitr.ru

Awtor bähbitleriñ gapma-garşylygynyñ ýokdugy barada beýan edýär.

The author declares no conflict of interests.

Redaksiya gelen senesi: 02.08.2024

Syndan soñra goşmaça işlenen senesi: 22.08.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 28.08.2024

Syn makalasy

Review

UDK 347.771

Daşary ýurt hukuk tejribesini hasaba almak bilen, Markuş strukturalaryny öz içine alýan, oýlap tapyşlar üçin haýyşnamalara seredilmegiň aýratynlyklary (1-nji bölüm)

Anna Anatolyéwna Polýakowa[✉], Nikolay Borisowiç Lyskow, Nikolay Wadimowiç Zarýanow

Senagat eýeçiliginiň federal instituty

[✉]apolyakova@rupto.ru

Mazmun: milli patent edaralary Markuş formulalary bolan haýyşnamalary seljermek üçin dürli gurallara eýedirler, bu bolsa şeýle haýyşnamalary seljermek üçin umumy çemeleşmelerini döretmek zerurlygyny döredýär. Barlaglaryň maksady – ABŞ patent edarasynyň, şeýle hem Ýewraziýa we Ýewropa patent edaralarynyň Markuş gurluşlary bolan haýyşnamalary seljermäge bolan çemeleşmelerini seljermegidir. Görkezilen patent edaralarynyň derňew geçirmek boýunça gollanmalaryny öwrenmek arkaly, patent edaralarynyň şeýle haýyşnamalara bolan çemeleşmeleriniň seljermesi geçirildi. ABŞ patent edarasynyň, şeýle hem Ýewraziýa we Ýewropa patent edaralarynyň Markuş gurluşly formulalaryň ýeterlik açylmagyny, patent almaga ukyplylygyny, aýdyňlygyny we birligini bahalandyrmagyň dürli gurallara eýe bolmagy kesgitlenildi, bu bolsa olaryň işleriniň sazlaşdyrylmagyny talap edýär. Beýleki patent edaralarynyň seljeriş çemeleşmeleriniň seljermesi, şeýle hem dürli patent edaralarynyň şol bir haýyşnamalary seljermeginiň mysallary şu işiň ikinji böleginde getiriler.

Açar sözler: Markuş gurluşy, patent, haýyşnama, oýlap tapyş, patent almaga ukyplylyk, açylyşyň ýeterlilik, oýlap tapyşyň birligi.

Çeşmäni görkezmek üçin: Polýakowa, A. A. Daşary ýurt ýurisdiksiýalarynyň tejribesini hasaba almak bilen, Markuş gurluşlaryny öz içine alýan oýlap tapyşlar üçin haýyşnamalary seljermek aýratynlyklary (1-nji bölüm) / A. A. Polýakowa, N. B. Lyskow, N. W. Zarýanow // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 232-241.

Minnetdarlyklar: makala SEFI-niň «Oýlap tapyşlaryň we peýdaly modelleriň häsiýetlendirilmeginde umumy düşünje ýa-da görkezijileriň mukdar bahalarynyň aralygy bilen beýan edilen alamatlary ulanmagyň usulyýetini işläp düzmek» atly ylmy-barlag işiniň maglumatlary esasynda taýýarlanyldy.

Features of invention application consideration containing Markush structures in the light of experience of foreign jurisdictions (part 1)

Anna A. Polyakova[✉], Nikolay B. Lyskov, Nikolay V. Zaryanov

Federal Institute of Industrial Property

[✉]apolyakova@rupto.ru

Abstract: national patent offices have various tools for examining applications with Markush claims, which necessitates the creation of universal approaches for the examination of such applications. The purpose of the study is to analyze approaches to examination by the US Patent Office, as well as the Eurasian and European Patent Offices in relation to applications with Markush structures. By studying the guidelines for conducting examinations of these patent offices, an analysis of the approaches of patent offices in relation to such applications was carried out. It has been established that the US Patent Office, as well as the Eurasian and European Patent Offices, have different tools for assessing the sufficiency of disclosure, patentability, clarity and unity of claims with Markush structures, which requires harmonization of their activities. An analysis of approaches to examination by other patent offices, as well as examples of consideration of the same applications by different patent offices will be given in the second part of this work.

Keywords: Markush structure, patent, application, invention, patentability, sufficiency of disclosure, unity of the invention

For citation: Polyakova, A. A. Features of invention application consideration containing Markush structures in the light of experience of foreign jurisdictions (part 1) / A. A. Polyakova, N. B. Lyskov, N. V. Zaryanov // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 232–241.

Acknowledgements: the article is based on the materials of the research work of FIPS «Development of a methodology for using the features expressed by a general concept or an interval of quantitative parameter values in the characterization of inventions and utility models».

GIRIŞ

Oýlap tapysyň formulasyny düzende, haýyşnama berýänler köplenç oýlap tapysyň manysyny gysga we şol bir wagtyň özünde tutumly formatda beýan etmekde kynçylyklara düş gelyärler. Bir tarapdan, oýlap tapysyň formulasynda beýan edilen tehniki netijä ýetmäge mümkinçilik berýän oýlap tapysyň ähli möhüm alamatlary görkezilmelidir. Beýleki tarapdan, «artykmaç» we has toplumlaýyn alamatlaryň goşulmagy intellektual eýeçiligiň gorag çäklerini daraldýar, bu bolsa geljekde, mysal üçin, patent çap edilenden soň bu ýa-da beýleki barlaglaryň özboluşlylygyny ýitirmek howpuna getirip biler.

Himiýa we farmasewtika pudagyndan gelýän patentlerde täze maddalaryň, olaryň esasynda düzülen kompozisiýalaryň ýa-da olaryň almagyň ýa-da ulanmagyň usullarynyň özbaşdak himiki formulalarynyň öz içine alýan oýlap tapys formulalaryna düş gelmek adaty ýagdaýdyr. Eger oýlap tapys diňe bir birleşmä degişli bolman, eýsem tutuş topara degişli bolsa, ony görkezmeğiň amatly formasy «Markuş gurluşlary» (ýa-da «Markuş formulalary») bolup durýar [1]. Himiki birleşmeleriň gurluşyna degişli bolan formula alamatlarynyň şeýle beýan ediş usuly Amerika Birleşen Ştatlarynda şu görnüşli formula boýunça precedent kazyýet işine gatnaşan haýyşnama berýäniň adyna atlandyrylandyr (US 1506316, 26.08.1924).

Markuş formulasy, anyk durmuşa geçiriş wariantlaryny almak üçin kombinatorika usuly bilen saýlawlaryň geçirilýän formulanyň bir bendinde alternatiwaly alamatlaryň sanawyny beýan etmegi aňladýar. Alternatiwalaryň sanawy Markuş topary ýa-da Markuş toparlandyrmasy diýlip atlandyrylýar. Markuş toparlandyrmasy diňe himiýa pudagynda däl-de, eýsem metalurgiýada we biologiýada hem oýlap tapyslary kesgitlemek üçin köplenç ulanylýar. Mehanika bilen baglanyşykly we ýokarda beýan edilenler bilen baglanyşyksyz oýlap tapyslar hem Markuş formulasy görnüşinde haýyşnama berlip bilner [1].

Markuş formulasy her çalşyryjynyň ýerinde dürli alternatiwaly wariantlaryň mümkin bolan umumy strukturaly formula bilen beýan edilen himiki birleşmeleriň uly sanawyny haýyşnama bermäge mümkinçilik berýändigini sebäpli [1], ol umumy düşüňjäniň (funksiýa özeniniň) aýratyn alternatiwalary görnüşinde beýan edilen şol umumy düşüňjäniň aýry-ayry häsiýetnamalaryndan emele gelen formulanyň alamatlarynyň beýanydyr. Oýlap tapysyň alamatlarynyň şeýle beýan edilmegi oýlap tapys barada maglumatlary bermegi düýpli ýenilleşdirýär we birnäçe başga artykmaçlyklara eýedir, emma şol bir wagtda hem maglumat gözleginde, şeýle-de patenti bermek ýa-da patenti bermekden ýüz döndermek barada çözgüdi çykarmakda belli bir kynçylyklary döredýär.

Markuş formulasy köp ýurtlarda kabul edilendir. Patent edaralary Markuş gurluşlarynyň öz içine alýan haýyşnamalary seljermek üçin aýratyn usulyýetleri işläp düzýärler.

Şeýle-de bolsa, Markuş formulasy köp ýurtlarda kabul edilendir. Patent edaralary Markuş gurluşlarynyň öz içine alýan haýyşnamalary seljermek üçin aýratyn usulyýetleri işläp düzýärler. «Markuş gurluşy» adalgasynyň özi patent edaralarynyň esasynda işleýän kanunçylyk resminamalarynda düş gelmeýär, ol many-mazmuny boýunça seljermek üçin gollanmalarda (Manuals, Guidelines) girizilýär. Şeýle gollanmalarda adaty Markuş formulasy barlamagyň algoritmi görkezilýär we eýýäm kanunçylyk resminamalary bilen düzgünleşdirilen düzgünleriň bozulmalaryny ykrar etmek üçin esaslar bellenilýär. Halkara haýyşnama berýänleriň tejribesi görkeziji ýaly, milli fazalara geçende, köplenç oýlap tapysyň formulasyny düzetmek zerur bolýar. Üstesinede, dürli ýurtlardan bolan seljerijiler haýyşnama berýänden dürli esaslar boýunça üýtgeşmeler girizmegi talap edýärler, mysal üçin, birligiň talaplarynyň bozulmagy ýa-da açylyşyň ýeterlik şertiniň bozulmagy sebäpli. Bu diňe bir iş dolandyryşynyň möhletini uzaltman, eýsem «ýoldan çykyan» haýyşnama berýäni ýalňyşdyrýar. bir ýurtta oňa patent berilýär, beýleki ýurtta bolsa ondan goşmaça maglumatlar talap edilýär.

Şu işiň maksady – ABŞ Patentler we haryt nyşanlary boýunça edarasynyň (USPTO), şeýle hem Ýewraziýa we Ýewropa patent edaralarynyň Markuş gurluşlary görnüşinde beýan edilen oýlap tapyslar üçin haýyşnamalary seljerişine bolan çemeleşmelerini seljermegidir.

BARLAG MATERIALLARY WE USULLARY

Çemeleşmeleriň seljermesi degişli patent edaralarynyň resmi saýtlarynda elýeterli bolan many-mazmuny boýunça seljermek üçin gollanmalaryny öwrenmek arkaly amala aşyryldy. Haýyşnamalary gözlemek we olar boýunça iş dolandyryşyny seljermek Espacenet, Patentscope, Patent Centre, Google Patents gözleg ulgamlary arkaly geçirildi. «проблемы», «достоинства и недостатки». их комбинациям, синонимам и англоязычным аналогам. Markuş formulasy bilen baglanyşykly ylmy edebiýatlary gözlemek «Markuş formulasy», «Markuş gurluşy», «patentler», «haýyşnamalar», «meseleler», «artykmaçlyklar we kemçilikler» açar sözleri,

Markuş formulalarynyň ulanylyşy, şübhesiz, birnäçe artykmaçlyklara eýedir, emma oýlap tapyşlaryň alternatiw alamatlarynyň şeýle görnüşde görkezilmegi hem birnäçe meselelere bagly bolup durýar.

olaryň kombinasiýalary, sinonim sözleri we iňlis dilindäki meňzeşleri boýunça amala aşyryldy.

BARLAG NETIJELERI

Markuş formulalarynyň artykmaçlyklary we kemçilikleri

Markuş formulalarynyň ulanylyşy, şübhesiz, birnäçe artykmaçlyklara eýedir, emma oýlap tapyşlaryň alternatiw alamatlarynyň şeýle görnüşde görkezilmegi hem birnäçe meselelere bagly bolup durýar, olar seljerme işleri (gözegçilik) çäklerinde ýüze çykyan meseleler we patent berleninden soň ýüze çykyan meseleler bolup bölünip bilner.

Ilkinji nobatda bellemek zerur, Markuş formulalary arza berijileri gurluşy boýunça meňzeş himiki birleşmeler üçin birnäçe patent haýyşnamalary bermekden halas edýär, sebäbi, mysal üçin, derman serişdeleri üçin birleşmeleriň gurluşy bilen ýüze çykyan biologik işjeňligiň (SAR) arasynda baglanyşyk bar we radikal gurluşlarynda umumy ýadro we kiçi üýtgeşmeler bolan birleşmelerde meňzeş işjeňligiň bolmagyny çak etmek akyla laýykdyr [2].

Arza beriji haýyşnama materiallarynda beýan edilen oýlap tapyşy beýan edýän ýeterlik sanly mysallary bermäge borçludur. Haýsy pursatda mysallar ýeterlik bolýar? Kadalaşdyryjy resminamalarda oýlap tapyşy amala aşyrmak üçin gerekli mysallaryň sany barada anyk görkezmeleriň ýoklugy Markuş gurluşlaryny öz içine alýan haýyşnamalar boýunça iş dolandyryşygyň meseleleriniň biridir [3].

Markuş formulalaryny öz içine alýan haýyşnamalary mazmuny boýunça seljermek (düýp manysy boýunça seljerme geçirmek) geçirilende, beýan edilen topardan (hatardan) her bir anyk birleşmäni almagyň mysallarynyň barlygy barlanýandygy sebäpli, we topar himiki tebigatly dürli radikallar bilen birleşmeleri öz içine alyp biler, birleşmeleri almagyň mümkindigini tassyklamak üçin ýeterlik mysallar, ýagny beýan edilen radikallaryň ähli köpdürliligi bilen birleşmeleriň mysallary, gaty köp bolup biler. Köplenç, Markuş formulasy müňden gowrak birleşmeleri ýa-da ýüzlerçe birleşme toparlaryny öz içine alyp biler [4].

Bütin dünýä intellektual eýeçilik guramasynyň WIPO barlaglarynda Markuş formulalaryny öz içine alýan oýlap tapyşlary tassyklamak üçin mysallaryň ýeterlik sany meselesi yzygiderli galdyrylýan bolsa-da, şu wagta çenli ol diňe umumy maslahatlar bilen çözülýär [1].

Emma bu mesele diňe haýyşnamaçynyň öňünde durmaýar. Bilermeniniň nukdaýnazaryndan, oýlap tapyşyň köp sanly wariantlaryny öz içine alýan Markuş formulasy bilen haýyşnama berlende, maglumat gözlegi köplenç

diňe berlen mysallaryň göwrümünde, ýagny oýlap tapyşy amala aşyrmagyň anyk wariantlarynda geçirilýär. Şeýle mysallaryň sany üç ýüzden we ondan hem köp bolup biler, bu bolsa ähli görkezilen mysallar boýunça gözlegi geçirmegi kynlaşdyrýar. Öňki tehniki derejesinden gözleg, dürli patentlerdäki üst-üste geçýän Markuş gurluşlary köplenç ýagdaýda tanalmaýandygy sebäpli goşmaça kynlaşýar, şonuň üçin edebiýat bilen işlemek örän köp wagt we serişde talap edýär. Ondan hem beter, käwagt täze beýan edilen oýlap tapyşyň haýsydyr bir amala aşyryş wariantynyň öň açylan Markuş gurluşynda bardygyny ýa-da ýokdugyny anyklamak mümkin däl, bu bolsa tutuş haýyşnamanyň patent alarlyk bolmagyna şübhe döredip biler [2, 4, 5, 6].

Şunda bellemeli, Markuş formulasynyň çägene girýän ähli mümkin bolan birleşmelerden kliniki synaglar, patent eýesi tarapyndan, adaty, diňe bir ýa-da iň köp iki sany iň gowy häsiýetli anyk birleşmelere degişli geçirilýär, olar soňra derman serişdesi hökmünde bellige alyş şahadatnamasyny alýarlar [7]. Şoňa görä beýan edilen hatardaky beýleki birleşmeler, hakykatda, patent eýesi tarapyndan ilkişadaky maksady boýunça ulanmak üçin meýilleşdirilmeýär, mysal üçin, has pes işjeňligi ýa-da beýleki islenmeýän häsiýetleri sebäpli. Şeýle ýagdaýda tutuş Markuş formulasyna degişlilikde şeýle giň goragy bermek kanunydyrmy?

Alternatiw alamatlary giň Markuş formulasy görnüşinde beýan etmek arza berijä öz barlaglaryny bäsdeşlerden goramaga mümkinçilik berýär.

Beýleki tarapdan, alternatiw alamatlary giň Markuş formulasy görnüşinde beýan etmek arza berijä öz barlaglaryny bäsdeşlerden goramaga mümkinçilik berýär, olaryň dowamynda derňelýän hatardan iň işjeň birleşme uzak wagt tapylmaýan bolup biler [2, 4, 6, 8], çünki Markuş gurluşlary bilen baglanyşykly patent haýyşnamalary köplenç dermanlary işläp düzmek boýunça taslamanyň başynda berilýär.

Barlaglaryň dowamynda kompaniýalar has uly hatardan anyk birleşmeleri saýlarlar we bu anyk birleşmeler üçin goşmaça patentleri berip bilerler. Bu patentler saýlama oýlap tapyşlar hökmünde hem tanalýar, sebäbi olar has giň toplumdan saýlanyp alnan anyk birleşmäni goraýarlar.

Kompaniýalar adaty dermanlaryň alternatiw görnüşleri üçin ikinji patentleri hem almaga synanyşýarlar: dürli kompozisiýalar, dozalary we düzümleri, şeýle hem dermanlaryň işlenip düzülmeginiň kliniki barlaglaryň dürli tapgyrlarynda öňe süýsmegi bilen ýüze çykarylan täze ulanmak usullary. Şeýle strategiýa adaty «patent haýaty» ýa-da «täzeleme strategiýasy» diýlip atlandyrylýar [9]. Gorag möhletini uzaltmak üçin patent strategiýalaryny

işláp düzmek derman senagatynda ýaşaýyş döwrüni dolandyrmagyň möhüm tarapy bolup durýar, emma bu Markuş formulaly patentler bilen baglanyşykly ýene bir meseläni döredýär. Gorag möhletini uzaltmak üçin patent strategiýalaryny işláp düzmek derman senagatynda ýaşaýyş döwrüni dolandyrmagyň möhüm tarapy bolup durýar, emma bu Markuş formulaly patentler bilen baglanyşykly ýene bir meseläni döredýär. Adatça ikinji derejeli patentler esasy Markuş patentinden soň berilýär, bu bolsa ilkinji patendäki Markuş formulasy görnüşinde beýan edilen birleşmeler üçin aýratyn hukugyň möhletini mümkin uzaldyp biler [9], ýagny Markuş formulalarynyň ulanylyşy haýyşnamaçy üçin patentiň hereket ediş möhletini emeli we esassyz uzaltmak mümkinçiligini berýär, aslynda, şol bir madda üçin, sebäbi hatda Markuş formulasynyň çäklerinde hakykatda işleýän, adatça, şol bir madda bolup, ol üçin ikinji patentde hukuk goragy talap edilýär [2, 10, 11, 12, 13]. Şeýlelikde, Markuş formulalary original dermanlaryň bazardaky aýratyn hukuklarynyň dowamlylygyny uzaldyp, sosial abadançylyga täsir edip biler.

Markuş formulasy bolan oýlap tapyşy ylmy zähmetiň önümi hökmünde seredip we onuň ylmy ösüşe goşandyny bahalandyryp, aşakdaky pursatlary bellemek bolar. Bir tarapdan, Markuş gurluşy bolan haýyşnamalar hakykatda alynmadyk we haýyşnamanyň çäklerinde näbelli bolan birleşmeler üçin esassyz talaplary öz içine alýar. Şeýle «esassyz» birleşmeler beýan edilen Markuş formulasyndaky kombinatorika usuly bilen alnyp bilner we olaryň formulada bolmagy patentleri we haýyşnamalary «ygtybardan düşürýär», olary hakyky ylmy resminama derejesinden mahrum edýär. Markuş gurluşynyň üsti bilen köp sanly molekulalara haýyşnama bermek, haýyşnamaçylara islenilýän farmakologik häsiýetlere eýe bolup biljek birleşmeler toplumy goraýan patentleri almaga mümkinçilik berýär. Diňe ep-esli möçberde barlaglardan soň, Markuş patentiniň eýesi haýsy aýratyn birleşmäniň kliniki synagyň indiki (we gaty gymmat) tapgyryna geçmelidigini çözüýär. Netijede, dogrudan-da päk niýetli barlagçylar saýlama oýlap tapyşlary patentlemek mümkinçiligini hasaba alsalar hem, dogrudan-da zerur, hakykatdan sintezlenen we synag edilen birleşmeleri patentlerde kynçylyk çekip bilerler [2, 14]. Bu soňky işláp düzmeleri bäsdeşler üçin pes gyzyklanarly edip biler. Islenilýän farmakologik efektler üçin Markuş patentiniň eýesi tarapyndan saýlanyp alnan bir birleşmeden başga, beýleki alternatiwalary toplumlaýyn öwrenmek boýunça bäsdeşleriň islendik synanyşygy ilki başdaky Markuş patentiniň bozulmak howpuna uçraýar. Markuş gurluşy bolan patentleriň anyk molekulalar barada beýan edýän patentlerden has giň gorag çäginde aňladýandygy sebäpli, olaryň köp sanly birleşmeleriň patent alaryk bolmagyny çäklendirip, soňky geljekki barlaglara we işláp düzmelere päsgel berjekdigini garaşmak bolar.

Mundan başga-da, funksional toparlaryň çalsylmagy birleşmelere täze SAR häsiýetlerini berýär we Markuş formulasyndaky birleşmeleriň uly umumy sanyny göz önünde tutup, bu formula çäklerindäki ähli maddalaryň işjeňligini kesgitlemek mümkin däl. Birinji, her himiki birleşmäniň

Markuş gurluşy bolan haýyşnamalar hakykatda alynmadyk we haýyşnamanyň çäklerinde näbelli bolan birleşmeler üçin esassyz talaplary öz içine alýar.

sintezi özbaşdak bolup, reagentleri we şertleri saýlamak gerek bolýar we Markuş formulasy bilen birleşdirilen birleşmeleriň ähli göwrümini almak usullaryny bir shema bilen görkezmek – tehniki taýdan ýerine ýetirilip bilinjek däl wezipedir. Ikinji, haýyşnamaçy köplenç Markuş formulasy boýunça diňe iň gowy amala aşyryş mysallaryny berýär – şeýle ýagdaýda formuladaky beýleki gurluşlaryň hem beýan edilen tehniki netijä ýetmek üçin zerur häsiýetlere we umuman beýan edilen häsiýetlere eýe boljagyny pikir etmäge esas ýok [13]. Himiki maddanyň organizme fiziologik we terapewtiiki täsirini onuň himiki gurluşyna esaslanyp çaklamak bolar, emma ony diňe hakyky synaglar arkaly tassyklamak mümkin. Birleşme taýýarlanylýan we synag edilýänçä, onuň janly organizme nähili täsir etjekdigini takyk bilmek mümkin däl. Şol bir wagtyň özünde biologik işjeňligini barlamak dowamynda hem garaşylmadyk, hem islenmezlikleri ýüze çykarylýp bilner. Emma, eger Markuş formulasynyň patent eýesi muny etmeýän bolsa, we goşmaça barlagçy tutanyrliligi görkezip, dogrudan-da molekulany sintezleýän we synag edýän bolsa, hem ilkinji gezek şeýle garaşylmadyk häsiýetleri ýüze çykarsa, öňki tehniki derejesinde patentde öňki umumy beýanyň bolmagy (Markuş patenti) bu oýlap tapyjynyň patent almagyna päsgel bermeli däl [4, 15].

Beýleki tarapdan, giň goragy bermek başga görnüşdäki innowasiýalara höwes döredýär [2]. Mysal üçin, bäsdeş işláp düzüjiler öňki tehniki derejeden alnan Markuş formulasy bilen birleşdirilen birleşmeler ýaly, şol bir molekular nyşana täsir edýän birleşmeleriň düýpli täze hataryny gözlemek strategiýasyna ýüz urup bilerler.

Mundan başga-da, Markuş formulasy boýunça suratlardan we tekstden okamaga, şeýle hem umumy gurluş formulasyndaky aýratyn birleşmeler hökmünde aýkyl görkezilmeýän bolsa-da, Markuş formulasynyň ähli alternatiwalary boýunça deňeşdirmäge mümkinçilik berýän kompýuter usullary we algoritmleri işlenip düzülýär [5, 6].

Şeýlelikde, Markuş gurluşlarynyň patent goragy öz artykmaçlyklaryna we kemçiliklerine eýedir. Soňkulary ýok etmek üçin patent edaralary işleýärler: gözlegiň netijeliligini ýokarlandyrmak üçin täze maglumat bazalaryny we gözleg algoritmlerini işláp düzüýärler, Markuş formulasy boýunça ýeterlik açyşlyk meselelerini çözmek üçin degişli materiallar we himiýa we intellektual eýeçilik çygrynda hünärmenlerden maslahatlar neşir edýärler [16, 17]. Patentleriň uzaldylmagy meseleleri boýunça bar bolan kanunçylyga düzedişler girizilýär. Emma henizem Markuş formulalarynyň öz içine alýan haýyşnamalar bilen işleýän

wagtynda ýüze çykyan kynçylyklar öz möhümligini saklaýar we dürli ýurtlar tarapyndan ýerine ýetirilip bilinjek çözgüdi gözlemegi talap edýär.

Geçirilýän barlaglaryň çäklerinde Markuş gurluşlaryny öz içine alýan haýyşnamalary derňemekde seljerme işleri tarapyndan gollanylýan içerki kadalaşdyryjy resminamalar derňeldi. Şeýle resminamalar hökmünde, adaty, ähli hukuk ýurisdiksiýalaryna oýlap tapyşlar üçin haýyşnamalary gözlemek we derňemek boýunça gollanmalar çykyş edýär.

USPTO

USPTO gönüden-göni «improper Markush grouping» ýagny «nädogry Markuş toparlandyrmasy» düşüňjesini girizýär, ol patent bermekden ýüz öwürmek üçin esas bolup durýar¹. Bu düşüňje iki aspekti öz içine alýar – «bir meňzeş gurluş» we «möhüm gurluş elementinden umumy peýdalanma».

Markuş toparynyň agzalary eger olar şol bir ykrar edilen fiziki ýa-da himiki klasa degişli bolsa «bir meňzeş gurluşa» eýedir. Ykrar edilen fiziki ýa-da himiki klasa – bu tehnologiýanyň berlen pudagyndaky bilimlere esaslanýan, beýan edilen oýlap tapyş kontekstinde klasa agzalarynyň birmeňzeş özlärini alyp barjakdygyna garaşýan klasdyr. Markuş formulasynyň islendik alternatiw alamatlary ulanylanda şol bir netijä ýetmeklige garaşýar. Şeýlelikde, ähli toparyň agzalary ykrar edilen klasa (fiziki ýa-da himiki) degişli bolsa we beýan edilen oýlap tapyşda şol bir funksiýany ýerine ýetirýän azyndan bir umumy häsiýete eýe bolmagy açylan bolsa we olaryň häsiýetinden ýa-da tehnologiýa derejesinden hatardaky ähli agzalaryň bu häsiýete eýedigini aýdyň bolsa, Markuş topary adaty ýol berilendir.

USPTO gönüden-göni «improper Markush grouping» ýagny «nädogry Markuş toparlandyrmasy» düşüňjesini girizýär, ol patent bermekden ýüz öwürmek üçin esas bolup durýar.

Eger Markuş topary alternatiw himiki birleşmeleri hem sözler, hem himiki formulalar bilen beýan edýän bolsa we alternatiwalary ykrar edilen klasa degişli bolmasa, umumy ulanyş üçin zerur bir möhüm gurluş aýratynlygyna eýe bolsalar, Markuş toparynyň agzalary henizem ýaramly hasap edilip bilner. Şol bir wagtda USPTO gollanmasyna laýyklykda, bilermenler Markuş toparlarynyň ne bir meňzeş gurluşa, ne umumy ulanyşa eýe dälidigini kesgitleýän, haýyşnama «nädogry Markuş toparlaşdyrmasy» öz içine alýandygy esasynda ret etmek çözgüdi kabul edilýär.

Bu ret ediş esasy ret ediş bolup, Patent sudy-apellýasiýa geňeşinde şikayat edilip bilner.

Mundan başga-da, USPTO-nyň Markuş gurluşlary üçin birlik talaplaryny bahalandyrmak üçin aýratyn çemeleşmesi bar². Markuş formulasy üçin, haçan-da bir oýlap tapyşyň formulasynda alternatiwalary (himiki ýa-da himiki däl) kesgitleýän bolsa, eger alternatiwalary meňzeş häsiýete eýe bolsa (similar nature), birlik talaby berjaý edilen hasap edilýär. Markuş topary alternatiw himiki birleşmeler üçin niýetlenen bolsa, eger aşakdaky kriteriýalar ýerine ýetirilse, olary meňzeş häsiýete eýe hasap etmeli:

a) ähli alternatiwalary umumy häsiýete ýa-da işjeňlige eýe;
b) umumy gurluş bar, ýagny möhüm gurluş elementi ähli alternatiwalara umumydyr; ýa-da umumy gurluş birleşdiriji kriteriýa bolup bilmeýän ýagdaýlarda, ähli alternatiwalary oýlap tapyşyň degişli bolan tehniki pudagynda ykrar edilen himiki birleşmeler klasyna degişlidir. «Möhüm gurluş elementi ähli alternatiwalara umumydyr» diýen aňlatma birleşmeleriň beýan edilen gurluşlaryň köp bölegini eýeleýän umumy himiki gurluşa eýe bolan ýagdaýlara, ýa-da birleşmeler gurluşlaryň diňe kiçijik umumy bölegine eýe bolan ýagdaýynda, ol bar bolan tehniki derejesi bilen gurluş taýdan tapawutlandyryp bolýan bölegi bolmaly we umumy işjeňligi ýüze çykarmak üçin zerur bolmaly ýagdaýlara degişlidir. Gurluş elementi ýeke-täk komponent ýa-da bilelikde birikdirilen aýry-áýry komponentleriň kombinasiýasyny görkezip bile

Mundan başga-da, eger Markuş toparynyň alternatiwalary dürli usullar bilen klassifisirlenip bilse, bu oýlap tapyşyň birliginiň ýoklugy barada netije çykarmak üçin esas bermeýär. Eger alternatiwalary seredilende, Markuş alternatiwalarynyň azyndan biri belli tehniki derejesi bilen deňeşdirilende täze dälidigini görkezip bolsa, bilermene oýlap tapyşyň birligini gaýtadan gözden geçirmek zerurdyr (a posteriori).

USPTO gollanmasy hem Markuş formulasynyň haýyşnamanyň «näanyklygy» hökmünde görkezilen bozulma sebäp bolup biljekdigi barada görkezmäni öz içine alýar³. Markuş topary özüne köp sanly alternatiwalary goşup biler we netijede Markuş haýyşnamasy köp sanly alternatiw amala aşyryş görnüşlerini öz içine alyp biler. Belli bir ýagdaýlarda, Markuş topary berlen pudakdaky hünärmenleriň beýan edilen oýlap tapyşyň çäklerini kesgitleý bilmejek derejede giň bolup biler. Mysal üçin, eger haýyşnamada himiki birleşme bir ýa-da birnäçe Markuş toparlary ulanylýan bolsa we bu haýyşnama dürli alternatiw wariantlaryň örän köp sanyny öz içine alýan bolsa, eger beýleki pudakdaky hünärmen Markuş topary (toparlary) tarapyndan kesgitlenen ähli birleşmeleri göz önüne getirip bilmeýändigini sebäpli oýlap tapyşyň ölçeglerini we çäklerini kesgitleý bilmeýse, haýyşnama näanyk bolup biler. Şeýle ýagdaýda USPTO bilermenleri patent bermekden ýüz öwürmäge haklydyr.

Markuş formulalaryna degişlilikde ýeterlik açyşlygy barlamak we patent alarlyk şertleri USPTO gollanmasynyň çäklerinde aýratyn düzgünleşdirilmeýär we alternatiw alamatlary we umumy düşüňjeleri öz içine alýan formulalar

¹ Manual of patent examining procedure United States Patent and Trademark Office, 2023, Chapter 2117 (II) // USPTO: saýt. URL: <https://www.uspto.gov/web/offices/pac/mpep/s2173.html> (ýüz tutma senesi: 02.03.2024).

² Şol ýerde Chapter 1850.

³ Şol ýerde Chapter 2117 (II).

üçin umumy talaplara, algoritmlere we maslahatlara laýyklykda geçirilýär.

Ýewropa patent edarasy

Ýewropa patent edarasynyň (EPO) seljerme işlerini geçirmek boýunça gollanmasy hem Markuş formulasyny barlamak üçin aýratyn algoritmleri öz içine alýar.

Birlik talaby babatynda EPO gollanmasy, USPTO gollanmasy ýaly, alternatiwalaryň meňzeş häsiýete eýe bolan (similar nature) ýagdaýynda ony berjaý edilen diýip ykrar edýär⁴. Şeýlelikde, möhüm gurluş elementine deňşililikde, möhüm gurluş elementiniň absolýut aňlatmada täze bolmagy zerur däl. Gaýta «möhüm» termini umumy häsiýet ýa-da işjeňlige deňşililikde şol bir häsiýete ýa-da işjeňlige eýe bolan islendik belli birleşmelerden beýan edilen birleşmeleri tapawutlandyryan himiki gurluşyň umumy bölegi bolmalydygyny aňladýar. Başgaça aýdylanda, möhüm gurluş elementi tutuş seredilýän beýan edilen oýlap tapyşyň bar bolan tehniki derejesine goşýan tehniki goşandyny kesgitleýär. Eger Markuş alternatiwalarynyň azyndan biriniň täze dälidigini görkezip bolsa, oýlap tapyşyň birligini gaýtadan gözden geçirmek zerur, hususan-da, Markuş formulasy bilen gurşalan birleşmeleriň azyndan biriniň gurluşy ara alnyp maslahatlaşylýan häsiýet ýa-da tehniki effekt bilen bilelikde belli bolsa, bu galan birleşmeler (alternatiwalary) bilen birligiň ýoklugynyň alamatydyr. Bu Markuş alternatiwalarynyň «aýratyn» bolan meňzeş (umumy gurluş) ýa-da deňşili (birmeňzeş häsiýet ýa-da tehniki effekt) tehniki häsiýetlere eýe dälidigine bagly. Dürli sekwenşyalar bilen kesgitlenýän dürli alternatiw nuklein kislotalary ýa-da beloklary öz içine alýan formulalar, deň derejede Markuş toparyny görkezýän hasap edilyärler we yokarda beýan edilen ýörelgelere laýyklykda derňelýärler.

Birlik talaby babatynda EPO gollanmasy, USPTO gollanmasy ýaly, alternatiwalaryň meňzeş häsiýete eýe bolan ýagdaýynda ony berjaý edilen diýip ykrar edýär.

Formula düzmäge bildirilýän talaplar barada: özbaşdak ýa-da bagly bentler bir bentde bildirilýän wariantlaryň sany we beýany bu teklibi nädogry ýa-da düşündirmek üçin kyn etmeýän şertinde wariantlara deňşili bolup biler⁵.

Açyşyň ýeterlilik bahalandyrylanda görkezilişi ýaly: diňe oýlap tapyşyň wariantlary, meselem, onuň köp durmuşa geçiriş görnüşleriniň biri durmuşa geçirilip bilinmeýän bolsa, bu tutuşlygyna oýlap tapyşyň meselesiniň durmuşa

geçirilip bilinmejekdigi, ýagny oýlap tapyşyň ýüze çykan meseläni çözüp bilmejekdigi we netijede islenýän tehniki netijä ýetip bilmejekdigi barada netije çykarmak üçin derhal esas döretmeýär. Durmuşa geçirilip bilinmeýän oýlap tapyşyň wariantlaryna deňşili beýanyň bölekleri we deňşili oýlap tapyşyň formulasy, eger ýetmezçilik düzedilmedik bolsa, bölümiň haýyşy boýunça pozulyp ýa-da oýlap tapyşyň meselesine deňşili däl diýip belenilip bilner. Şeýle ýagdaýda, formula beýana laýyk gelyän we durmuşa geçirilip bilinmeýändigini anyklyan amala aşyryş wariantlaryna deňşili bolmajak görnüşde düzülmelidir. Käbir aýratyn ýagdaýlarda (mysal üçin, araçäkleriň birleşmesine deňşili oýlap tapyşyň formulasy ýa-da Markuş formulasy) oýlap tapyşyň formulasynyň möçberi köp sanly wariantlary, olaryň käbirleri işlemeýän amala aşyryş görnüşlerine laýyk gelyän wariantlary öz içine alyp biler. Şeýle ýagdaýlarda, oýlap tapyşyň formulasynda işlemeýän wariantlaryň bolmagy, formula beýan edilen wariantlaryň çäklerinde işleýän wariantlary kesgitlemek üçin deňşili ölçegler boýunça ýeterlik maglumaty öz içine alýan bolsa, hiç bir zyýany görkezmeýär⁶.

Oýlap tapyşyň formulasynda işlemeýän wariantlaryň bolmagy, formula işleýän wariantlary kesgitlemek üçin deňşili ölçegler boýunça ýeterlik maglumaty öz içine alýan bolsa, hiç bir zyýany görkezmeýär.

Markuş formulasyna deňşililikde patent almaga ýaramlylyk barlagy EPO gollanmasynyň çäklerinde goşmaça aýratyn düzgünleşdirilmeýär we wariant häsiýetleri we umumy düşüňjeleri öz içine alýan formulalar üçin umumy talaplar we maslahatlar esasynda geçirilýär.

Ýewraziýa patent edarasy

EPO we USPTO gollanmalarynyň tersine, Ýewraziýa patent edarasynyň (ÝAPE) gollanmasy, Markuş formulasyna deňşililikde haýyşnamaçynyň oýlap tapyşyň durmuşa geçirilmeginde tehniki netijä ýetip bilinjekdigi tassyklaýan ygtybarly maglumatlary bermeli bolýandygy barada açyk görnüşde maglumat öz içine alýar. ÝAPE gollanmasyna laýyklykda, şeýle maglumatlar adatça beýanyň «Oýlap tapyşyň durmuşa geçirilip bilinjekdigi tassyklaýan maglumatlar» bölümünde getirilýär. Bu ylmy bilimlere (ylmy žurnallardaky makalalar, monografiýalar we ş.m.) esaslanýan nazary häsiýetli esaslandyrmalar, şeýle hem oýlap tapyşyň deňşili bolan iş pudagynda kabul edilen tejribeleriň, synaglaryň

⁴ Guidelines for Examination in the European Patent Office European Patent Office, 2023, Chapter V-10 // European Patent Office: saýt. URL: saýt: https://link.epo.org/web/epo_guidelines_for_examination_2023_hyperlinked_en.pdf (ýüztutma senesi: 02.03.2024).

⁵ Şol ýerde Chapter IV-8.

⁶ Şol çerde Chapter III-3.

ýa-da bahalandyrmalaryň netijelerinde alnan objektiv maglumatlar bolup biler⁷ [18].

ÝAPE gollanmasynda beýan edilen Markuş formulasy boýunça birlik talaplaryny barlamak üçin hereket algoritmleri EPO gollanmasynda beýan edilen algoritmler bilen gabat gelýär⁸.

EPO we USPTO gollanmalarynyň tersine, ÝAPE gollanmasy Markuş formulasyna degişlilikde täzelik talaplaryny barlamak üçin algoritmleri aýyk görnüşde öz içine alýar. Eger oýlap tapyş öňki tehnika derejesinden belli bolan umumy struktural formula (Markuş formulasy) astyna gelýän himiki birleşme X-e degişli bolsa, habar çeşmesinde beýan edilen birleşmäni we/ýa-da ony almak usulyny aýyk görnüşde açýan maglumatlar bolmadyk ýagdaýynda oýlap tapyşyň täzeligi ykrar ediler. Ters ýagdaýda, tehniki derejesinden X birleşmesiniň bellidigi Markuş formulasy bilen beýan edilen oýlap tapyşyň täzeligini ýatyryýar. Emma, eger habar çeşmesinde saýlanan birleşme görkezilmän, ýöne başlangyç maddalary we ony amala aşyryş tapgyrlary görkezilen, netijede saýlanan birleşmäni gazanmak gutulgysyz bolan usul açylan bolsa, şeýle açyş hem beýan edilen birleşmäniň täzeligini ýatyryýar⁹.

Oýlap tapyş derejesini barlamakda saýlama oýlap tapyşlary bilen baglanyşykly häsiýetnama hem hasaba alnyp bilner. Saýlama oýlap tapyşlaryň oýlap tapyş derejesini ykrar etmek üçin esasy şert şundan ybarat: saýlama oýlap tapyş belli bolan giňräk parametrlar hatary ýa-da belli bolan elementler topary üçin garaşylmaýan tehniki netijä ýetmekligi üpjün edýän ýagdaýynda oýlap tapyş derejesine eýedir. Mysal üçin, aýratyn himiki birleşme üçin bu täze keseli bejermek (hilleýin häsiýetli tehniki netije) ýa-da Markuş formulasy bilen birleşdirilen birleşmeler topary üçin belli

Markuş formulasyna degişlilikde haýyşnamaçy oýlap tapyşyň durmuşa geçirilmeginde tehniki netijä ýetip bilinjekdigini tassyklaýan ygtybarly maglumatlary bermeli.

bolan, ýöne bu toparyň anyk birleşmesinde garaşylmaýan ýokary derejede ýüze çykýan bejeriş täsirliiligini görkezmek (mukdar häsiýetli tehniki netije) bolup biler¹⁰.

Goşmaça, ÝAPE gollanmasy Markuş formulasy üçin haýyşyň düýpli üýtgemelerini barlamak boýunça düşündirişleri öz içine alýar. Oýlap tapyşyň formulasyna häsiýetleriň

girizilmegi diňe haýyşyň başky materiallarynyň şeýle häsiýetlere göni görkezmeleri öz içine alýan ýa-da olar oýlap tapyşyň durmuşa geçirilip bilinjekdigini tassyklaýan maglumatlar esasynda aýyk görnüşde çykarylyp bilinjek ýagdaýynda başdaky materiallardan çäklerinden çykmaýan hasaplanýar. Mysal üçin, oýlap tapyşyň başky formulasynda Markuş formulasyndaky radikallaryň biriniň bahalarynyň biri «C1-10 alkil» görnüşinde berlen, emma goşmaça materiallarda haýyşnamaçy bu bahany «C5-10 alkil»

Oýlap tapyşyň formulasyna häsiýetleriň girizilmegi diňe haýyşyň başky materiallary şeýle häsiýetlere göni görkezmeleri öz içine alýan ýagdaýynda başdaky materiallaryň çäklerinden çykmaýan hasaplanýar.

görnüşinde anyklaşdyrmagy teklipe edýär

Şeýle anyklaşdyrma diňe görkezilen häsiýet ýewraziýa haýyşnamasynyň başky beýanynda bar bolan ýa-da birleşmeleriň birini almak mysalynda görkezilen radikalyň bahasy baş uglerod atomy bolan alkile (pentana) laýyk gelýän şertinde kabul edilip bilner. Başga ýagdaýda teklipe edilýän anyklaşdyrma kabul edilip bilinmez, sebäbi «C5-alkil» häsiýeti ýewraziýa haýyşnamasynyň başky materiallarynda bolmandyr¹¹.

NETIJE

Markuş strukturasynyň – oýlap tapyşlaryň formulalarynyň hukuk goragy möçberini beýan etmegiň, şol bir wagtyň özünde iň az möçberdäki tejribe maglumatlary bilen görneginiň uly möçberde hukuk goragyny gazanyp bolýan uniwersal we giňden ýaýran usuly. Oýlap tapyşyň formulasyny Markuş strukturalary görnüşinde beýan etmegiň haýyşnamaçylar üçin köp artykmaçlyklary bar, emma beýan etmegiň şeýle görnüşü oýlap tapyş üçin haýyşnamalaryň düýpli ekspertizasy wagtynda birnäçe meseleleri döredýär. USPTO, şeýle hem EPO we ÝAPE Markuş strukturalarynyň açyşynyň ýeterlilikini, patent almaga ýramlylygyny, anyklygyny we birligini bahalandyrmak üçin dürli gurallara eýedir.

Beýleki patent edaralarynyň düýpli ekspertiza çemeleşmeleriniň seljermesi, şeýle hem dürli patent edaralary tarapyndan şol bir haýyşnamalaryň seredilmeginiň anyk mysallary şu işiň ikinji böleginde getiriler.

Edebiýat sanawy

1. WIPO, Jemleýji netije: açyşyň ýeterlilik boýunça goşmaça öwrenmek (II Bölüm), 16-20 oktyabr 2023 // WIPO: saýt. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_35/scp_35_5_summ.pdf (ýüztutma senesi: 04.04.2024).

⁷ Ýewraziýa patent edarasynyň oýlap tapyşlara ýewraziýa patentlerini bermek üçin haýyşnamalaryň ekspertizasy boýunça gollanmasy, bap 2.3.3 // Ýewraziýa patent edarasynyň saýty. URL: <https://www.eapo.org/documents/voprosy-pravovoj-ohrany-izobretenij/rukovodstvo-po-ekspertize-zayavok-na-vydachu-evrazijskih-patentov-na-izobreteniya/> (ýüztutma senesi: 02.03.2024). Şol ýerde bap 4.8.

⁸ Şol ýerde bap 4.8.

⁹ Şol ýerde baplar 10.3.3 we 10.3.4.

¹⁰ Şol ýerde bap 11.2.

¹¹ Şol ýerde bap 12.

2. Wagner, S. Markuşy kartalaşdyrmak / S. Wagner, C. Sternitzke, S. Walter // Gözleg syýasaty. – 2022. – J. 51, № 10. – S. 1-14.
3. Kiriý, L. L. Saglygy goraýyş pudagynda oýlap tapyşlary patentlemek, ulanmak we hukuklaryny goramak meseleleri / L. L. Kiriý // Intellectual eýeçilik boýunça VIII Forum EXPOPRIORITY-2016 we Rospatentiň «Intellectual eýeçilik – Russiýanyň innowasiýa kuwwaty atly ylmy-amaly maslahat» – Moskwa: «Ekspoçentr» MMM, Krasnopresnenskaya kenar ýakasy, 2016. – 14 s.
4. Holman, C.M. Ikinji derman serişdeleri patentlerini goramasynda: BMG-nyň Farmasewtik patentleriň ekspertizasy boýunça gollanmasyna jogap / C. M. Holman // Indiana hukuk gözden geçiriji. – 2017. – J. 50, № 3. – S. 1-56.
5. Wang, P.-H. Golaý gapyly kwant kompýuterinde akyly farmasewtik patent gözlegi / P.-H. Wang, J. – H. Chen, Y.J Tseng // Ylmy hasabatlar. – 2022. – J. 12, № 175. – S. 1-8.
6. Häzirki zaman himiki maglumat ulgamlarynda Markuş formulalarynyň ulanylyşy: Usuly we programma-tehnologiki serişdeler / A. K. Martirosow, D. I. Gonçarenko, W. M. Zasepin, W.A. Iwançenko // Ylmy-tehniki maglumat. Seriya 2. – 2004. – № 4. – S. 21-33.
7. Zalesow, A. W. Bir derman serişdesine degişli birnäçe patentiň uzaldylmagynyň gapma-garşylygy barada / A. W. Zalesow // Intellectual eýeçilik. Senagat eýeçiligi. – 2022. – № 5. – S. 23-31.
8. Karshtedt, D. Urugdaşlyk talaplarynyň ölümi / D. Karshtedt, M. A. Lemley, S. B. Seymore, // Garward hukuk we tehnologiýa žurnaly. – 2021. – J. 35, № 1. – S. 1-72.
9. Belli maddalaryň önümlerine degişli oýlap tapyşlar üçin haýyşnamalar: täze garaýyş / W. G. Galkowskaýa, N. B. Lyskow, A. A. Polýakowa, T. E. Kriworuçko // Patentler we ygtyýarnamalar. Intellectual hukuklar. – 2019. – № 8. – S. 24-37.
10. Osipow, K. W. Russiýada derman serişdeleriniň patent goragy hereket möhletiniň uzaldylmagy (kanunçylyk üýtgetmeleriniň gözden geçirilişi) / K. W. Osipow // Derman serişdeleriniň işlenip düzülmegi we hasaba alynmagy. – 2016. – № 2. – S. 216-220.
11. Meşerýakow, W. A. Farmasewtika pudagynda Russiýa patent hukugynyň krizi / W. A. Meşerýakow // Intellectual hukuklar boýunça kazyýetiň žurnaly. – 2016. – № 13. – S. 30-37.
12. Zalesow, A. W. Russiýada farmasewtika pudagynda patent hukuklarynyň goralyşynyň aýratynlyklary / A. W. Zalesow // Intellectual hukuklar. XXI asyryň çagyryşlary: Halkara maslahatyň materiallary, Tomsk, 14-16 noýabr 2019 ýyl / E. P. Gawrilowyň, S. W. Butenkonyň redaksiýasy bilen. – Tomsk: Tomsk döwlet uniwersitetiniň neşirýat öýi, 2019. – S. 52-65. – DOI: 10.17223/9785946218559/8.
13. Leonidow, N. B. Himiki maddalaryň patent goragy aýratynlyklary / N. B. Leonidow, N. W. Miheýewa // Russiýa himiki žurnaly. – 2000. – J. XLIV, № 5. – S. 34-41.
14. Mihaýlow, A. W. Mif barada mif, ýa-da Saýlama oýlap tapyşlaryň kagyz köpüjinden dogluşy / A. W. Mihaýlow // Intellectual hukuklar boýunça kazyýetiň žurnaly. – 2016. – № 14. – S. 58-70.
15. WIPO, Gysgaça beýany: açyşyň ýeterlikligine degişli goşmaça öwrenme (II Bölüm), 16-20 oktyabr 2023 // BIDU: saýt. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_35/scp_35_5_summ.pdf (ýüztutma senesi: 04.04.2024).
16. Susman, A. Million-kart monte: sintetiki himiki innowasiýany halas etmek üçin AIA-dan soňky Markuş haýyşnamasyny özgertmek / A. Susman // The John Marshall Review of Intellectual Property Law. – 2013. – № 12. – Sah. 720-745.
17. Organiki birleşmelere degişli oýlap tapyşlaryň patent alnarygyny kesgitlemegiň aýratynlyklary / Ý. N. Lubyanko we beýlekiler; Rospatentiň Maglumat-neşirýat merkezi. – Moskwa: Rospatentiň Maglumat-neşirýat merkezi MNM, 2004. – 50 sah.
18. Polýakowa, A. A. Himiýa we lukmançylyk oblastynda oýlap tapyşlaryň patent alnaryk şertlerine laýyklygyny bahalandyrmak üçin haýyşnama materiallarynda berlen maglumatlaryň ýeterlikligi: usulyýet maslahatlar / A. A. Polýakowa, Ý. A. Utkina. – M.: «Patent» MNM, 2007. – 44 sah. – Bibliogr.: Sah. 41-43 (38 at).
19. Ignatow, M. Ýewraziýa patent edarasynda himiki birleşmeleri we olary almak usullaryny patent taýdan goramagyň aýratynlyklary / M. Ignatow, M. Serowa // Intellectual eýeçilik. Senagat eýeçiligi. – 2018. – № 4. – Sah. 57-66.

Awtorlar hakynda maglumat

Anna Anatolyevna Polýakowa, «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» FDBE-niň direktorynyň orunbasary (Moskwa, Berežkowskaya köç., j. 30, bina 1); apolyakova@rupto.ru.
Nikolay Borisowich Lyskow, «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» FDBE-niň Himiýa, biotehnologiýa we lukmançylyk Merkeziň başlygy (Moskwa, Berežkowskaya köç., j. 30, bina 1); otd1463@rupto.ru.
Nikolay Wadimowich Zaryanov, «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» FDBE-niň intellektual eýeçilik boýunça öndebaryjy döwlet bilermeni (Moskwa, Berežkowskaya köç., j. 30, bina 1); nikolai.zarianov@rupto.ru.

Awtordaşlaryň beýan edilen goşantlary

Ähli awtordaşlar ýörelgäni işläp düzmekde, barlagy geçirmekde we makalany taýýarlamakda möhüm goşant goşdular, çapdan ön gutarnylyk wersiýasyny okadylar we tassykladylar.

A. A. Polýakowa – barlag meýilnamasyny we ýörelgäni işläp düzmek we netijelerini işlemegi geçirmek.

N. B. Lyskow – barlag meýilnamasyny we ýörelgäni konsepsiýasyny işläp düzmek we netijelerini işlemegi geçirmek.

N. W. Zaryanov – maglumat gözlegini amala aşyrmak we netijeleriniň işläp taýýarlanmagyny amala aşyrmak.

References

1. WIPO (2023), Summary: further study on the sufficiency of disclosure (Part II), 16–20 October, available at: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_35/scp_35_5_summ.pdf (Accessed: 4 April 2024).
2. Wagner, S., Sternitzke, C. and Walter, S. (2022), «Mapping Markush», *Research Policy*, vol. 51, no 10, pp. 1–14.
3. Kirij, L.L. (2016), «Problems of patenting, use and protection of invention rights in the field of healthcare», *VIII Forum on intellectual property EXPOPRIORITY-2016 and scientific and practical conference of Rospatent «Intellectual Property – the innovative potential of Russia»*, Moscow, Expocentre Fairgrounds, Krasnopresnenskaya emb.
4. Holman, C.M. (2017) «In Defense of Secondary Pharmaceutical Patents: A Response to the UN's Guidelines for Pharmaceutical Patent Examination», *Indiana Law Review*, vol. 50, no 3, pp. P. 1–56.
5. Wang, P. – H., Chen, J. – H. and Tseng, Y.J. (2022), «Intelligent pharmaceutical patent search on a near term gate based quantum computer», *Scientific Reports*, vol. 12, no 175, pp. 1–8.
6. Martirosov, A. A. Martirosov, A.K., Goncharenko, D.I., Zachepin, V.M. and Ivanchenko, V. A. (2004), «Application of Markush formulas in modern chemical information systems: methodological and software-technological tools», *Sci. – Tech.I. Series 2. Information processes and systems*, no 4, pp. 21–33.
7. Zalesov, A.V. (2022), «On the contradiction of extending several patents related to the same drug», *Intellectual property. Industrial property*, no 5, pp. 23–31.
8. Karshtedt, D., Lemley, M.A. and Seymore, S.B. (2021), «The death of the genus claim», *Harvard Journal of Law & Technology*, vol. 35, no 1, pp. 1–72.
9. Galkowskaya, V.G., Lyskov, N.B., Polyakova, A.A. and Krivoruchko, T.E. (2019), «Applications for inventions relating to derivatives of known substances: a new perspective», *Patent and licenses. IP rights*, no 8, pp. 24–37.
10. Osipov, K.V. (2016), «Extension of the validity period of patent protection of medicines in Russia (review of legislative changes)», *Razrabotka i registraciya lekarstvennyh sredstv*, no 2, pp. 216–220.
11. Meshcheryakov, V.A. (2016), «Crisis of russian patent law in pharmaceutical sphere», *IPC Magazine*, no 13, pp. 30–37.
12. Zalesov, A.V. (2019), «Features of patent protection in the field of pharmaceuticals in Russia», *Proceedings of the International Conference «Intellectual Property Rights: Challenges of the 21st Century»*, Tomsk, Publishing House of Tomsk State University, pp. 52–65. DOI 10.17223/9785946218559/8.
13. Leonidov, N.B. and Miheeva, N.V. (2000), «Features of patent protection of chemicals», *Rossiiskij himicheskij zhurnal [Russian Chemical Journal]*, no. 5, pp. 34–40.
14. Mikhailov, A.V. (2016), «The myth about the myth, or the birth of selective inventions from the paper foam», *IPC Magazine*, no 14., pp. 58–70.
15. Susman, A. (2013), «Million-card monte: reforming the markush claim post-aia to save synthetic chemical innovation», *The John Marshall Review of Intellectual Property Law*, no 12, pp.720–745.
16. Lubjanko, E. N. et al. (2004), «Osobennosti opredeleniya patentospособnosti izobretenij, odnosyashchihsya k organicheskim soedineniyam»[Features of determining the patentability of inventions related to organic compounds], Inform. – izd. centr Rospatenta INIC, Moscow, Russia.
17. Polyakova, A.A. et al. (2007), «Dostatochnost»svedenij, predstavlyaemyh v materialah zayavki, dlya ocenki sootvetstviya izobreteniya v oblasti himii i mediciny usloviyam patentospособnosti»[Sufficiency of the information provided in the application materials to assess the compliance of an invention in the field of chemistry and medicine with the conditions of patentability], INIC «Patent», Moscow, Russia.
18. Ignatov, M. E. et al. (2018), «Features of patent protection of chemical compounds and methods of obtaining them in the Eurasian Patent Office», *Intellectual property. Industrial property*, no 4, pp. 57–66.

Information about the authors

Anna A. Polyakova, Deputy Director of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); apolyakova@rupto.ru.

Nikolay B. Lyskov, Head of the Center for Chemistry, Biotechnology and Medicine of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); otd1463@rupto.ru.

Nikolay V. Zaryanov, Leading State Expert on Intellectual Property of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); nikolai.zarianov@rupto.ru.

Contribution of the authors

All the authors made a significant contribution to the development of the concept, research and preparation of the article, read and approved the final version before publication.

A. A. Polyakova – development of a research plan and concept and processing of the results.

N. B. Lyskov – development of a research plan and concept and processing of the results.

N. V. Zaryanov – development of a research plan and concept and processing of the results.

Awtorlar bähbitleriň gapma-garşylygynyň ýokdugy barada beýan edýärler.

The authors declare no conflict of interests.

Redaksiýa gelen senesi: 11.04.2024

Syndan soňra goşmaça işlenen senesi: 15.07.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 17.07.2024

Ylmy makala

Original article

UDK 347.77:338.24

Döwlet ylmy-tehniki syýasatynyň patent we çap edilýş işjeňliginiň ösmegine täsiri

Diana Andreýewna Rožnowa

Senagat eýeçiliginiň federal instituty

DRozhnova@rupto.ru

Mazmun: Makalada 2012-nji ýyldan 2022-nji ýyla çenli döwürde ylmy we ýokary bilim berýän edaralar tarapyndan geçirilen barlaglaryň netijelerini görkezmek üçin iň köp ulanylan usullaryň biri bolan çap edilen işleriň we patent bermek üçin berlen haýyşnamalaryň deňeşdirme seljermesiniň maglumatlary sere-dilýär. Barlaglaryň maksady ylmy işleri bahalandyrmak üçin ulanylyan naukometrik çemeleşmäniň kemçi-liklerini kesgitlemekden ybarat. Barlaglaryň aktuallygy milli ylmy-barlag we işläp düzmeleriň netijeliligini bahalandyrmak ulgamyny ornaşdyrmak zerurlygy bilen şertlendirilendir. Makalanyň amaly gymmatlyly-gy kadalary düzgünleşdirýän resminamalara we olaryň görkezilen döwürde patent we çap edilen işleriň dinamikasyňa täsirine toplumlaýyn seljermäniň geçirilmeginden ybaratdyr. Geçirilen barlaglaryň esasy usullary – seljeriş we deňeşdiriş. Barlagda ýurduň ylmy we tehnologik garaşsyzlygyny üpjün etmäge tä-sir edýän ylmy-barlaglaryň we işläp düzmeleriň netijeliligini bahalandyrmagyň milli ulgamyny döretmegiň ähmiýeti baradaky netijeler çykarylýar. Barlaglaryň netijeleri döwlet ylmy-tehniki syýasatynyň seljermesini geçirmek we ony kämilleşdirmek üçin gurallary kesgitlemek maksatlaryna ulanylyp bilner. Geljekki barlag-laryň ugurlary ýakyn geljekde YHI-leryň we ýokary okuw mekdepleriniň işiniň netijeliligini bahalandyrmak ölçeglerine seljermek bilen baglanşyklydyr.

Açar sözler: intellektual eýeçilik, milli taslamalar, ylmy-tehniki syýasat, döwlet maksatnamalary, çap ediş işjeňligi, patent işjeňligi, intellektual işiň netijesi, tehnologiýalar transferi.

Çeşme görkezmek üçin: Rožnowa, D. A. Döwlet ylmy-tehniki syýasatynyň patent we çap edilýş işjeňliginiň ösmegine täsiri // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9) S. 242-251.

The impact of the state scientific and technical policy on the growth of academic publishing and patenting

Diana A. Rozhnova

Federal Institute of Industrial Property

DRozhnova@rupto.ru

Abstract: the article summarizes some of the comparative analysis results between academic publishing and patenting as the most common results of scientific researches performed by higher education institutions and scientific organizations for the 2012 to 2022 period. A critical overview of the primary scientometric indicators used for the evaluation of scientific work and their flaws are provided in the research. The relevance of the research is determined by the need to implement the national system for evaluating the effectiveness of scientific research and development. The practical value of the research lies in the fact that normative legal acts as well as their impact on the patenting and publishing are analyzed during the period under review. The main methods of the study were analysis and comparison. The critical role of the national system which estimates the effectiveness of scientific researches and innovations that underpins the achievement of scientific and technological sovereignty is substantiated in the research. The results of the research can be used to analyze the state scientific and technical policy and its further advancements. The directions for further research can

involve analyzing some structural changes in the measuring of the effectiveness of higher education institutions and scientific organizations in the short term.

Keywords: intellectual property, national projects, science and technology policy, government programs, patent activity, publication activity, result of intellectual activity, technology transfer.

For citation: Rozhnova D. A. The impact of the state scientific and technical policy on the growth of academic publishing and patenting // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9)2. P. 242–251.

GİRİŞ

2012-nji ýyldan 2022-nji ýyla çenli döwürde ylmy we bilim edaralarynyň netijeliliginiň esasy ölçegi, hakykatda, ylmy-pedagogik işgäriň netijeli şertnamasyna «goşulan» çap ediş işjeňligi boldy. Web of Science we Scopus halkara maglumat bazalarynda indekslenen žurnallarda çap edilen işleriň sanyny artdyrmak talaby, şeýle hem ylmy we ýokary bilim berýän edaralar tarapyndan döwlet tabşyrygyny ýerine ýetirmegiň netijeliligini kesgitlemekde esasy boldy. Ýokary okuw mekdepleriniň aspiranturada we magistraturada okatmak üçin döwlet maliýeleşdirmesi, dissertasiýa geňeşleriniň bolmagy we ýokary okuw mekdebiniň beýleki görkezijileri çap edilen işleriň sanyna bagly edildi. Ylmy çap edilen işleriň sany hakyndaky ileri tutulýan talapdan (YHI-ler we ýokary okuw mekdepleri babatda) ýaramaz täsir diňe daşary ýurt žurnallarynda makalalary çap etmek prosesiniň özi zähmeti talap edýänliginde bolman, eýsem barlagçylaryň çeşmeleriniň esasy barlaglaryň netijelerini amaly ylma geçirmek mümkinçiliginden sowulmagynda hem ýüze çykýardy.

Esasy barlaglar oblastynda ylmy işiň netijeliligi ilkinji nobatda ylmy netijelilik derejesini ölçemegiň mukdar usullaryna esaslanýan bibliometrik seljerme ulanmak bilen bahalandyrylýar. Bibliometrik seljerme çap edilen işleriň sany, ylmy işlere salgylanmalaryň esasynda hasaplanan mutlak we otnositel görkezijileri öz içine alýar we diňe ylmy çap edilenleriň netijeliligini görkezmän, eýsem tutuş ýurduň ylmy mümkinçiligini hem görkezýär. Emma ylmy barlaglary ýerine ýetirmegiň netijeliligini bahalandyrmakda bibliometrik seljermäniň usullaryny ulanmak köplenç barlaglaryň özleriniň hiliniň peselmegine we ylmy jemgyýetde

Ylmy çap edilen işleriň sany hakyndaky ileri tutulýan talapdan (YHI-ler we ýokary okuw mekdepleri babatda) ýaramaz täsir diňe daşary ýurt žurnallarynda makalalary çap etmek prosesiniň özi zähmeti talap edýänliginde bolman, eýsem barlagçylaryň çeşmeleriniň esasy barlaglaryň netijelerini amaly ylma geçirmek mümkinçiliginden sowulmagynda hem ýüze çykýardy.

2012-nji ýyldan 2022-nji ýyla çenli döwürde ylmy we bilim edaralarynyň netijeliliginiň esasy ölçegi, hakykatda, ylmy-pedagogik işgäriň netijeli şertnamasyna «goşulan» çap ediş işjeňligi boldy.

gowy tanalýan kesişme salgylanmalar we salami slicing¹ ýaly hadysalaryň ýüze çykmagyna getirýärdi.

Amaly barlaglaryň netijeleri patent bermek üçin berlen haýyşnamalaryň sany, oýlap tapyşlara berlen patentleriň sany we beýlekiler ýaly mutlak görkezijilerde beýan edilýär. Amaly barlaglary ýerine ýetirmegiň netijeliligini bahalandyrmak, beýlekilerden başga-da, ylmy işläp düzmeleriň ykdysadyýete ornaşdyrylmagyny göz önünde tutýan «amaly netijäni» hem hasaba almalydyr.

2012-2022-nji ýyllaryň maksatnama resminamalary ýurtda çap ediş we patent işjeňligini ýokarlandyrmaga gönükdirilen bolsa-da, YHI-ler we ýokary okuw mekdepleri tarapyndan oýlap tapyşlaryň we tehnologiýalaryň hakyky ykdysadyýete netijeli transferine we olaryň üstünlikli kommersiýalaşdyrylmagyna işjeň kömek bermek ýygý-ýygýdan görülmeýärdi. Amaly ylmy-barlaglary we işläp düzmeleri döwlet tarapyndan goldamak çäreleriniň dürli döwlet maksatnamalaryna we edaralaryna dargap gitmegi hem bu wezipeleriň ýerine ýetirilmegine ýardam etmeýärdi.

2012-2022-nji ýyllar döwründe 472 ylmy we ýokary bilim berýän edaralaryň (esasan tehniki ugurly) patent we çap ediş işjeňliginiň dinamikasyny görkezýän geçirilen barlaglaryň netijeleri boýunça, makalada döwletiň ylm-y-tehniki syýasatynyň bu edaralaryň işiniň esasy netijelilik görkezijileriniň dinamikasyna göni täsiri seljirilýär.

Barlaglaryň teoretiki-usulyýet binýadyny yerli barlaglaryň we işläp düzmeleriň netijelerini görkezmegiň usullaryny seljeren O. P. Neretiniň [2], A. I. Wislyýýň [3], I. Ý. Ilyinanyň [4] monografiýalary we çap edilen işleri düzýär.

Russiýa döwlet syýasatynyň ýurtda patent we çap ediş işjeňligine täsiriniň seljermesi

Döwlet maksatnamalarynda tassyklanan indikatrrolara we bu görkezijileriň üýtgeýiş dinamikasyny yzlamaga mümkinçilik berýän çärelere bolan tankytlaýyn bellikler, Russiýa

¹ Bir çap edilişiniň birnäçe bölekleri öwürlmegi.

Tablisa 1.

Scopus-da indekslenen ylmy neşirlerdäki çap edilen işleriň ylm pudaklary boýunça paýlanyşy (MBU «Ýokary ykdysadyýet mekdebi»-niň «Ylmyň görkezijileri: 2024» statistiki ýygyndysyndan)

	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rossiýa (Rossiýanyň ähli çap edilen işleriniň sanyna görterim gatnaşygy)									
Tebigy we takyk ylmlar	86,9	87,8	78,2	76,5	77,8	75,1	75,6	73,1	69,9
Tehniki ylmlar	41,0	34,5	35,1	33,6	36,3	32,5	34,2	29,2	33,8
Lukmançylyk ylmlary	13,2	9,3	12,5	14,9	15,0	17,0	17,4	19,1	21,3
Oba hojalyk ylmlary	2,9	3,2	3,6	3,3	3,0	3,1	3,4	4,4	4,5
Jemgyýetçilik ylmlary	1,7	3,2	9,8	10,9	10,8	11,7	11,0	10,6	12,5
Ynsanperwer ylmlary	0,4	1,3	5,2	4,5	5,0	6,4	5,9	6,5	7,1
Bütün dünýä (umumdünýä çap edilen işleriniň sanyna görterim gatnaşygy)									
Tebigy we takyk ylmlar	57,4	59,3	59,5	61,5	62,6	62,5	61,7	61,2	61,4
Tehniki ylmlar	28,6	30,0	31,0	32,2	32,9	33,3	31,9	30,7	32,8
Lukmançylyk ylmlary	37,8	31,6	31,8	30,3	29,9	29,6	31,3	32,8	32,2
Oba hojalyk ylmlary	5,6	5,9	6,2	6,2	6,1	6,0	6,3	6,3	6,4
Jemgyýetçilik ylmlary	10,0	11,8	12,2	12,9	13,1	13,8	14,1	13,7	14,1
Ynsanperwer ylmlary	9,8	4,7	2,7	2,3	2,0	1,8	1,6	1,5	0,9

* Sütün boýunça jemi 100 %-den ýokary, sebäbi bir çap edilen iş birnäçe ylm pudaklaryna degişli bolup biler.

Russiýa Federasiýasynyň 2020-nji ýyla çenli döwür üçin Innowasiýon ösüş strategiýasynda beýan edilen esasy wezipe, dünýä meýdanýnda rus esasy ylmyňyň öňdebaryjy orunlaryny dikeltmek kesgittlendi.

Federasiýasynyň Federal Ýygnaçynyň Döwlet Dumasynyň 2012-nji ýyldaky maglumat-analitiki materiallarynda beýan edilendir. Şeýlelikde, 2013-2020-nji ýyllar üçin «Ylmyň we tehnologiýalaryň ösüşi»² nobatdaky döwlet maksatnamasynyň taslamasyna seredip, dokladyň awtorlar³, 2004-2008-nji ýyllarda ylmy maliýeleşdirmek üçin býujet çykdajylarynyň ep-esli artmagyna garamazdan, rus senagatynyň innowasiýon işjeňliginiň ýokarlanmandygyny (ortaça görkeziji 9,4-9,6% derejede galdy), şeýle hem rus çap edilen işlerine dünýä jemgyýetçiligi tarapyndan uly gyzyklanmanyň ýüze çykmandygyny belleýärler. Mundan

hem köp, döwlet maksatnamalarynda tassyklanýan yerli ylmyň netijelilik görkezijileriniň saýlawy äşgär däl⁴.

2010-njy ýyldan başlap, Russiýa döwlet syýasaty 2020-nji ýyla çenli patentleriň sanynyň her ýyl 40%-e çenli köpelmegine bellenen mesil goýdy [5]. Bu döwürde ýurduň ylmy-tehnologik ösüşine päsgel berýän meseleleri çözmäge niýetlenen birnäçe möhüm maksatnama resminamalary kabul edildi.

Russiýa Federasiýasynyň 2020-nji ýyla çenli döwür üçin Innowasiýon ösüş strategiýasynda⁵ mälüm edilen esasy wezipe, dünýä meýdanýnda rus esasy ylmyňyň⁶ öňdebaryjy orunlaryny dikeltmek kesgittlendi (1-nji tablisa serediň). Quacquarelli Symonds World University Rankings reytingine görä dünýäniň öňdebaryjy 200 uniwersitetiniň sanawyna girýän rus ýokary okuw mekdepleriniň sanyny artdyrmakdan başga, Strategiýany ýerine ýetirmegiň netijeliginiň esasy görkezijileriniň arasynda şular görkezildi: 2020-nji ýyla çenli dünýäniň abraýly žurnallarynda çap edilen işleriň sanynyň 3%-e çenli ösüşi (2010-njy ýylda – 2,08%), salgylanmalaryň sanynyň ösüşi, şeýle hem Russiýanyň fiziki we ýuridiki şahslary tarapyndan ÝB, ABŞ we Ýaponiýanyň patent edaralarynda her ýyl hasaba alynýan

² Döwlet Dumasynyň maglumat-analitiki materiallary. 3-nji göýberilişi «Russiýada ylmy ösdürmek maksatnamalary hakynda». 2012 ý. // Döwlet Dumasý: resmi saýt. URL: <http://iam.duma.gov.ru/node/8/4919/19884> (ýüztutma senesi: 16.10.2023).

³ Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnaçynyň Döwlet Dumasynyň dokladynda görä, ylmy žurnallarda çap edilen işleriň umumdünýä sanyndaky Russiýanyň paýy 1,67% deň, we ylmy žurnallarda umumdünýä salgylanmalarynyň sanyndaky paýy diňe 2004-2008-nji ýyllar üçin 0,93% ybarat boldy.

⁴ Çykyşda şu nygtalýar, mysal üçin, «Ylmyň görkezijileri: 2012» statistiki ýygyndysy, ylmyň ýagdaýyny beýan etmek üçin müňden gowrak görkezijileri öz içine alýar. Emma resmi görkezijileriň arasynda, mysal üçin, 2013-2020-nji ýý. üçin «Ylmyň we tehnologiýalaryň ösüşi» döwlet maksatnamasynyň taslamasynda ulanylýan indikatorylary hemişe tapmak başartmaýar.

⁵ RF Hökümetiniň 2011-nji ýylyň 8-nji dekabryndaky Buýrugy bilen tassyklandy.
⁶ Ylmyň görkezijileri: 2024: statistiki ýygyndysy / L. M. Gohberg, K. A. Dikowskiý, M. N. Koçemir we beýlekiler; Milli barlag uniwersiteti «Ýokary ykdysadyýet mekdebi». M.: ÝYM Statistiki barlaglar we bilim ykdysadyýeti instituty, 2024. 412 s.

Uniwersitetlerde mugallymlary bahalandyrmak ulgamlarynyň ulanylmagy, ilkinji nobatda ylmy işleriň çap edilişiniň görkezijilerine gönükdirilmegi, 2012-nji ýyldan «netijeli şertnama» ulgamynyň girizilmegi bilen kadaly ýagdaýa öwürüldi we bu ulgam ylmy-pedagogik işgärleriň ylmy işleriniň netijeligini ýokarlandyrmak esasynda maliýe taýdan höweslendirmegi göz önünde tutýar.

patentleriň sanynyň 2020-nji ýyla çenli 2,5-3 mün patente çenli artmagy (2009-njy ýylda – 63 patent).

Şeýlelikde, Strategiýanyň görkezijileriniň ýerine ýetirilmegi hakykatdan hem yzygiderli tüzelenýän pudaklaýyn uniwersitetleriň reýtinglerini girizdi. Bu reýtingler gönüden-göni professor-mugallymlar düzüminiň halkara çap ediş we patent işjeňliginden we halkara tejribesinde kabul edilen beýleki ölçeglerden gelip çykýardy⁷.

2012-nji ýylda «Russiýa Federasiýasynda bilim hakynda» № 273-FZ Federal kanuny kabul edildi. Bu kanun bilim edaralarynyň akkreditasiýa monitoringini berkitdi we öz-özünü barlamak proseduralaryny girizdi (28-nji madda, 3-nji bölek, 13-nji bent). Şeýlelikde, ýokary okuw mekdeplerine akkreditasiýa görkezijileriniň ýerine ýetirilmegine yzygiderli standartlaşdyrylan gözegçiligi alyp barmak tabşyryldy (97-nji madda)⁸. Şeýle görkezijileriň arasynda 2013-nji ýylda Russiýa Federasiýasynyň Bilim we ylym ministrligi Web of Science/Scopus sitatlaşdyrma ulgamynda indeksirlenen ylmy neşirlerdäki makalalaryň we sitatlaşdyrmalaryň sanyny tassyklady⁹.

Uniwersitetlerde mugallymlary bahalandyrmak ulgamlarynyň ulanylmagy, ilkinji nobatda ylmy işleriň çap edilişiniň görkezijilerine gönükdirilmegi, 2012-nji ýyldan «netijeli şertnama» ulgamynyň girizilmegi bilen kadaly

ýagdaýa öwürüldi¹⁰. Bu ulgam ylmy-pedagogik işgärleriň ylmy işleriniň netijeligini ýokarlandyrmak esasynda maliýe taýdan höweslendirmegi göz önünde tutýar.

Russiýa Bilim we ylym ministrigine degişli ýokary bilim berýän edaralara ylmy işler babatda döwlet tabşyrygyny emele getirmek hakynda 2013-nji ýylyň Düzgünnamasy, ýerine ýetirijä Web of Science/Scopus-da iň pes pul möçberindäki çap edilse hökmany talaby, şeýle hem ýerine ýetirijiniň halkara maglumatlar bazalarynda indeksirlenýän dünýä ylmy žurnallarynda çap etmek borjuna belleýär¹¹. Resminama şeýle hem Düzgünnamanyň taslama bölegini durmuşa geçirmegiň maksatlarynyň biri hökmünde patent işjeňligini ýokarlandyrmagy belledi.

Döwlet (municipal) edaralar hakynda maglumatlary ýerleşdirmek üçin resmi web sahypasynda (<https://bus.gov.ru>) (Döwlet tabşyryklarynyň sanawy)¹² geçirilen tehniki ugurlardaky ýokary okuw mekdepleriniň döwlet tabşyryklaryny ýerine ýetirmeginiň seljermesi, seljerilýän döwürde ýokary okuw mekdepleriniň has köp Web of Science/Scopus maglumatlar bazasynda indeksirlenýän žurnallardaky çap edilşleriň sanyny görkezijilerine gönükdirilýändigini ýüze çykarmaga mümkinçilik berdi (döwlet tabşyryklaryny ýerine ýetirmek hakyndaky hasabatlar laýyklykda). Mundan başga-da, hasabatlar ýokary okuw mekdepleriniň ýerli kadalaşdyryjy namalarynda bellenen dürli görkezijilere ýetmäge gönükdirilendigini görkezýär. Web of Science/Scopus-daky çap edilşleriň sanýndan başga, ýokary okuw mekdepleriniň arasynda iň meşhur görkezijiler ylmy maslahatlara gatnaşmak, telekeçilik şertnamalary, alynan intellektual işiň netijeleriniň (AiN)¹³ sany boldy. Soňky ölçeg 2021-nji ýyldan başlap «Patent almak ýa-da AiN bellige almak üçin berlen haýyşnamalaryň sany» görkezijisi bilen has köp çalşyrylýar.

2019-njy ýylda Russiýa Bilim we ylym ministrligi Russiýa Federasiýasynyň ylmy edaralarynyň hasabatlylygyny seljerdirdi we russiýaly alymlaryň rus žurnallarynda çap etmegi halaýan, ýeterlik çap ediş işjeňligi ýokdygy barada netijä geldi.

⁷ Russiýa Federasiýasy Hökümetiniň 2011-nji ýylyň 8-nji dekabryndaky № 2227-р «2020-nji ýyla çenli döwür üçin RF-iň innowasiýa ösüş Strategiýasy hakynda» buýrugy // Russiýa Hökümetiniň resmi saýtsy. URL: <http://government.ru/docs/9282/> (ýüztutma senesi: 16.03.2024).

⁸ 2012-nji ýylyň 29-njy dekabryndaky № 273-FZ «Russiýa Federasiýasynda bilim hakynda» Federal kanuny // SPS KonsultantPlýus: saýt. URL: <https://online.consultant.ru/nv/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=451871&dst=100063#UZ4wU5UIMN6v2vct> (ýüztutma senesi: 04.04.2024). Giriş tertibi: hasaba alnan ulanyjylar üçin.

⁹ Russiýa Federasiýasynyň Bilim we ylym ministrliginiň 2013-nji ýylyň 10-njy dekabryndaky № 1324 «Öz-özünü barlamak bilen bilim edaralarynyň işiniň görkezijilerini tassyklamak hakynda» buýrugy // SPS KonsultantPlýus: saýt. URL: <https://online.consultant.ru/riv/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=214190#a28yU5UX2TR3I2D7> (ýüztutma senesi: 22.04.2024). Giriş tertibi: hasaba alnan ulanyjylar üçin.

¹⁰ Berilen hyzmatlaryň hili we mukdary boýunça anyk görkezijilere ýetilmegine baglylykda zähmet hakyny ýokarlandyrmak ölçeglerini girizmek zerurlygy ilki bilen RF Prezidentiniň 2012-nji ýylyň 7-nji maýyndaky № 597 «Döwlet durmuş syýasatyny durmuşa geçirmek boýunça çäreler hakynda» Permany arkaly bellendi. Soňra Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň 2012-nji ýylyň 26-njy noýabryndaky № 2190-р buýrugy bilen tassyklanan 2012-2018-nji ýyllar üçin döwlet (municipal) edaralarynda zähmet hakynyň ulgamyny tapgyrlaýyn kämilleşdirmek Maksatnamasynda «netijeli şertnama» düşünjesi peýda boldy.

¹¹ Russiýa Bilim we ylym ministrigine degişli ýokary bilim berýän edaralara ylmy işler babatda döwlet tabşyrygyny emele getirmek hakynda Düzgünnama (Russiýa Bilim we ylym ministrligi tarapyndan 20.12.2013 N AP-125/14vn tassyklanan) // SPS KonsultantPlýus: saýt. URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=667272&ysclid=lxvkmyaygy450109150#34p4nGUc1VYFYM Mw> (ýüztutma senesi: 10.03.2024). Giriş tertibi: hasaba alnan ulanyjylar üçin.

¹² RF Maliýe ministrliginiň 2011-nji ýylyň 21-nji iýulyndaky № 86n «Döwlet (municipal) edaralar tarapyndan maglumatlary bermek, olary Internet torundaky resmi saýtsynda ýerleşdirmek we görkezilen saýtny alyp barmak tertibini tassyklamak hakynda» buýrugyna laýyklykda tassyklandy.

¹³ Rukawişnikowa I. W. «Netijeli» şertnamanyň baglaşylanlary. Senatorlaryň bloglary // Federasiýa Geňeşiniň resmi saýtsy. URL: <http://council.gov.ru/services/discussions/blogs/108965/> (ýüztutma senesi: 15.03.2024).

Netijede ylmy edaralar üçin döwlet tabşyrygyna «Web of Science/Scopus halkara bazalarynda indeksirlenýän žurnallardaky çap edilşleriň sany» görkezijisi girizildi.

«Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologik ösüşi» döwlet maksatnamasyna 2021-nji ýyldaky üýtgetmelerde görkezilen maglumatlara laýyklykda, ylmy sitatlaşdyrma bazasynda indeksirlenýän umumy dünýä çap edilşleriň sanyndaky Russiýanyň paýy 2012-nji ýyldaky 2,05%-den 2020-nji ýylda 2,9%-e çenli ýokarlandy¹⁴. Şol bir wagtyň özünde, ýokary okuw mekdepleriniň we ylmy edaralaryň arasynda patent almagyň pes derejesiniň sebäplerini seljerip, resminama awtory bu edaralaryň çap edilşleriň sanyny artdyrmak boýunça ileri tutulýan talaplaryny, şeýle hem 32 döwlet maksatnamasynda paylanan amaly ylmy barlaglaryň we işlänmeleriň döwlet goldaw çäreleriniň (şol sanda aýry-äýry edaralaryň arasyndaky) bölünmesini görkezdi.

Mundan başga-da, 2009-njy ýyldan bäri edilen döwlet goldaw çärelerine garamazdan¹⁵, ýokary okuw mekdepleri, ylmy-barlag institutlary we real ykdysady pudagyň edaralarynyň arasyndaky hyzmatdaşlygyň netijesinde jemgyýet we ykdysadyýet tarapyndan innowasion tehnologiýalara isleg gazanylmady.

Patent we çap ediş işjeňliginiň ölçeglerine görä saýlanan 472 ylmy we ýokary bilim berýän edaralary barlamak¹⁶, 2012-2020-nji ýyllar aralygynda ýokary okuw mekdepleri we ylmy edaralar tarapyndan oýlap tapyşlar üçin haýyşnamalaryň berliş dinamikasynyň deňsizligini, şeýle hem berlen haýyşnamalaryň sanynyň bir näçe gezek artmandygyny görkezdi (2012-nji ýylda 4845 we 2020-nji ýylda 5052). Bu döwürde çap edilşleriň sanynyň ygtybarly ösüşi görnegini ýüze çykdy (2012-nji ýylda 11 215 çap edilşden 2020-nji ýylda 44 176 çap edilşe çenli) [3]. Şeýlelikde, 2012-nji ýylda patent üçin haýyşnamalar çap edilşleriň sanynyň 43%-ini düzdi, 2020-nji ýylda bolsa diňe 11%-ini.

Ýokarda getirilen barlag netijeleri görkezilen döwürde ylmy-barlag institutlaryna we ýokary okuw mekdeplerine deňişlilikde bellenen çap ediş işjeňliginiň görkezijileriniň ileri tutulýandygyny gaýtadan görkezýär.

Rosstat maglumatlaryna görä, ylmy-barlag institutlary we ýokary okuw mekdepleri tarapyndan amala aşyrylýan

2009-njy ýyldan bäri edilen döwlet goldaw çärelerine garamazdan, ýokary okuw mekdepleri, ylmy-barlag institutlary we real ykdysady pudagyň edaralarynyň arasyndaky hyzmatdaşlygyň netijesinde jemgyýet we ykdysadyýet tarapyndan innowasion tehnologiýalara isleg gazanylmady.

ylmy barlaglary maliýeleşdirmek federal býujetden 2012-nji ýyldan 2022-nji ýyla çenli durnukly ýokary derejede saklanýar (1-nji suraty görüň). 2012-nji ýylda ol 2,76%-e (ýa-da 355,9 milliard rubl), 2022-nji ýylda bolsa 2,51%-e (ýa-da 631,7 milliard rubl, olaryň 60,8%-i amaly ylmy barlaglara degişli) ýetdi¹⁷.

Ylmy barlaglaryň netijeleriniň real ykdysady pudak üçin talabyny ýokarlandyrmak baradaky çözgüt 2019-njy ýylda kabul edildi¹⁸. Býujetden toplumlaýyn maksatnamalary maliýeleşdirmegiň pul möçberini 2019-njy ýylda 2 milliard ruble, 2020-nji ýylda 10 milliard ruble we 2021-nji ýylda 9 milliard ruble çenli artdyrmak göz önünde tutuldy. Bu barada wise-premyer Tatýana Golikowa habar berdi¹⁹.

Hökümet, toplumlaýyn ylmy-tehniki maksatnamalary (TYTM) işjeň maliýeleşdirmek, bu maksatnamalary Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologik ösüş Strategiýasyny durmuşa geçirmegiň netijeli gurallary bolmaga ýardam berer, şol sanda ilkinji nobatda amaly ylmy barlaglary we tehnologik geçirimi üpjün etmäge täsir eder diýen netijä geldi. Bu maksatnamalary durmuşa geçirmekde bile gatnaşyjylara öwrülüp, real ykdysady pudagyň kärhanalary diňe ylmy edaralara we ýokary okuw mekdeplerine barlaglary sargamak däl-de, eýsem toplumlaýyn maksatnamalary bilelikde maliýeleşdirer diýip çaklanyldy.

«Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologiki ösüşi» (http://pф) web sahypasynda berlen hasabata görä, 2020-2022 ýyllarynda TYTM-niň býujetden maliýeleşdirilmeginiň pul möçberi fundamental ylmy barlaglary durmuşa geçirmek maksatnamasyny (GZ PFI) üpjün etmekden soň, iň ýokary

¹⁴ 22-nji oktyabr 2021 ý. № 1814 «Russiýa Federasiýasynyň «Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologiki ösüşi» döwlet maksatnamasyna üýtgetmeler girizmek hakynda» Russiýa Federasiýasy Hökümetiniň karary // Russiýa Hökümetiniň resmi web sahypasy. URL: <http://government.ru/docs/all/137223/> (ýüztutma senesi: 16.04.2024).

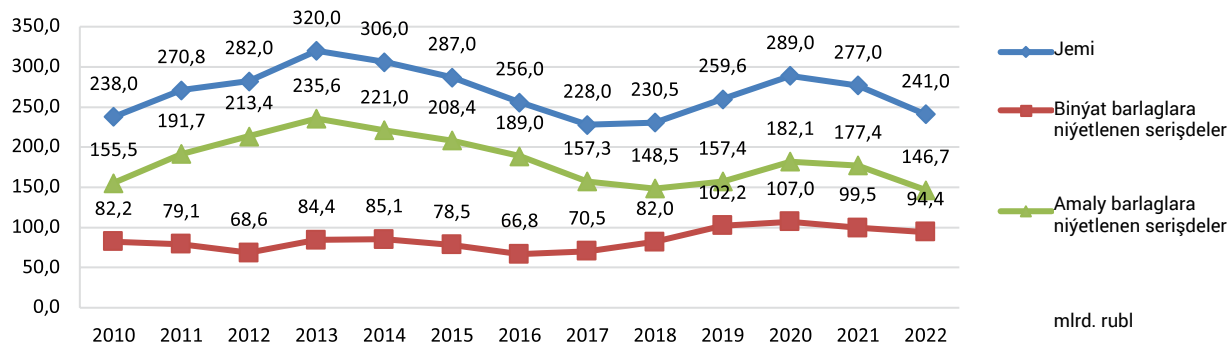
¹⁵ Ilkinji nobatda şu göz önünde tutulýar, ýagny 2-nji awgust 2009 ý. № 217-FZ «Intellectual işiň netijelerini praktiki ulanmak (ornaşdyrmak) maksady bilen býujet ylmy we bilim edaralary tarapyndan hojalyk jemgyýetleriniň döretmek meseleleri boýunça Russiýa Federasiýasynyň käbir kanunçylyk namalaryna üýtgetmeler girizmek hakynda» Federal kanun; 9-njy aprel 2010 ý. № 218 «Ýokary tehnologiýaly önümleri döretmek boýunça toplumlaýyn taslamalary durmuşa geçirmek maksady bilen Russiýa ýokary bilim edaralarynyň, döwlet ylmy edaralarynyň we ykdysadyýetiň hakyky pudagyň guramalarynyň arasynda hyzmatdaşlygy ösdürmäge döwlet goldawynyň çäreleri hakynda» Russiýa Federasiýasy Hökümetiniň karary.

¹⁶ Şu günki gün Russiýa guramalarynyň Web of Science-e girişi bolmandygyny sebäpli, neşirleriň sany barada maglumatlary almak üçin Scopus maglumatlar bazasy saýlanyp alyndy.

¹⁷ Federal býujetiň serişdelerinden ylmy maliýeleşdirmek (2000 ýyldan) // Federal döwlet statistika gullugynyň resmi web sahypasy. URL: <https://rosstat.gov.ru/folder/154849?print=1> (ýüztutma senesi: 22.02.2024).

¹⁸ 19-njy fewral 2019 ý. № 162 «Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologiki ösüşiniň ileri tutulýan ugurlarynyň durmuşa geçirilmegini üpjün etmek maksady bilen doly innowasiýa tapgyrynyň toplumlaýyn ylmy-tehniki maksatnamalaryny we doly innowasiýa tapgyrynyň toplumlaýyn ylmy-tehniki taslamalaryny işläp taýýarlamak, tassyklamak, durmuşa geçirmek, düzetmek we tamamlamak Kadalaryny tassyklamak hakynda» Russiýa Federasiýasy Hökümetiniň karary // SPS Garant web sahypasy. URL: <https://base.garant.ru/72184148/> (ýüztutma senesi: 27.02.2024).

¹⁹ «Býujetden innowasiýa tapgyrynyň toplumlaýyn ylmy-tehniki maksatnamalaryny maliýeleşdirmegiň pul möçberi 21 milliard rubl bolar», – T. Golikowa // Finmarket web sahypasy. URL: <http://www.finmarket.ru/news/4948779> (ýüztutma senesi: 27.02.2024).

Çeşmeler: 2010-2021 ýý. – Russiýa Federasiýasynyň jemleşdirilen býujetiniň we döwlet býujetden daşary gaznalarynyň ýerine ýetirilişi hakynda ýyllyk hasabatlar; 2022 ý. – federal býujetiň ýerine ýetirilişi hakynda ýyllyk hasabat (budget.gov.ru) (Federal gazna müdirliginden alnan maglumatlara görä).

Surat 1.

2010-2022 ýyllaryň dowamynda federal býujetden raýat ylmyňa niýetlenen serişdeler (YBI «Ýokary ykdysadyýet mekdebi»-niň «Ylmyň görkezijileri: 2024» statistik ýygyndysyndan)

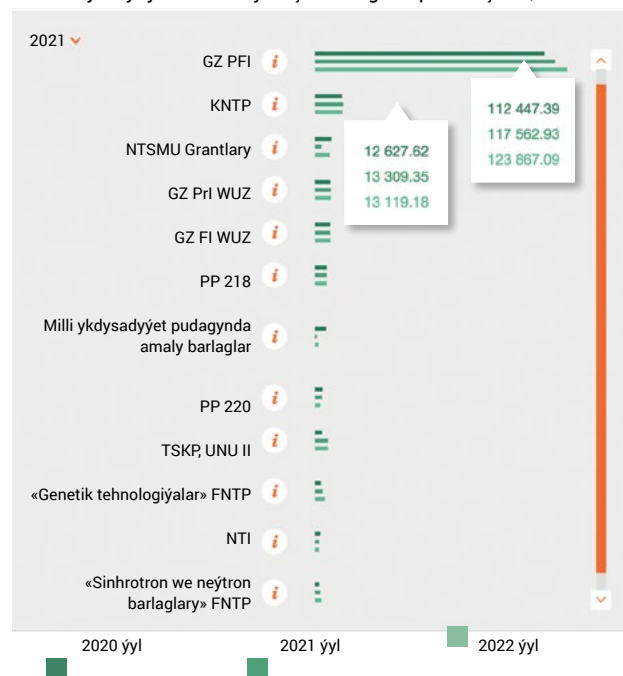
setirde ýerleşipdir (2-nji surat)²⁰. 2016-njy ýyldan başlap fundamental barlaglaryň çykdajylaryň artmagynyň seljermesi, umuman Web of Science/Scopus halkara maglumatlar bazalarynda indeksirlenen neşirlerde, ylmy-tehnologiki ösüşiň ileri tutulýan ugurlary boýunça makalalaryň umumy sanynda Russiýaly awtoryň neşirleriň salgym agramynyň artmagy bilen baglanyşyklydyr²¹.

Bäsleşik resminamalarynyň we barlaglary geçirmek üçin subsidiýalary bermek kadalaryna geçirilen seljermesi, barlaglaryň netijelerini görkezmek usuly hökmünde, şeýle hem grant goldawyny alyjylar üçin saýlaw ölçegi hökmünde neşirleriň agdyklyk edýändigini ýüze çykarmaga mümkinçilik berdi.

Mysal hökmünde «Arassa kömür – ýaşyl Kuzbass»²² TYTM maksatnamasyny getirmek mümkin. Bu maksatnamanyň görkezijilerine geçirilen seljermesi, TYTM-niň durmuşa geçirilýän döwründe neşirleriň umumy sanynyň seržiraýyn ylmy žurnallarda 328 makala (şolardan 243-si – Scopus we/ýa-da Web of Science-de) bolmaly bolýandygyny görkezýär.

IIN-e gorag resminamalaryny almak üçin haýyşnamalaryň sanyna deňişli bolsa, 2026-njy ýyla çenli olaryň sany azyndan

Gurallaryň býujetden maliýeleşdirilmeginiň pul möçberi, mln rubl.*

²⁰ Ylmy-tehnologiki ösüşiň görkezijileri. Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologiki ösüşi // Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehniki ösüşi: saýt. URL: <https://ntp.pfi/indicators-and-ratings/indicator/cube13/#face5> (ýüztutma senesi: 16.03.2024).

²¹ Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologiki ösüşi: maksatnama resminamalarynyň maksatly we goşmaça görkezijileri / Russiýa Federasiýasynyň Ylm we ýokary bilim ministrligi, Russiýa ylmy-barlag ykdysadyýet, syýasat we ylmy-tehniki pudakdaky hukuk instituty (RIEPP). – Moskwa, 2021. – 52 s.

²² «Daşky gurşawa ekologiki ýüki we ilatniň ömrü üçin howplary yzygiderli peseltmek şertinde gaty peýdaly gazlyp alnýan baýlyklary gözlemek we gazyp almak, senagat howpsuzlygyny üpjün etmek, bioremasiýa, kömür çig malyndan täze çuňňur gaýtadan işlenen önümleri döretmek pudaklarynda tehnologiýalar toplumyny işläp taýýarlamak we ornaşdyrmak» doly innowasiýa tapgyrynyň toplumlaýyn ylmy-tehniki maksatnamasy, 11-nji maý 2022 ý. № 1144-r Russiýa Federasiýasy Hökümetiniň buýrugy bilen tassyklan / SPS Garant: saýt. URL: <https://base.garant.ru/404701149/> (ýüztutma senesi: 12.03.2024).

* 02.12.2019 № 380-FZ (18.03.2020 redaksiýa) «2020 ýyl we 2021 hem-de 2022 ýyllaryň meýilnama döwri üçin federal býujet hakynda» Federal kanuna laýyklykda

Surat 2.

«Raýat maksatly ylmy-barlag, tejribe-konstruktorçylyk we tehnologik işleri hasaba almagyň Ýeke-täk döwlet maglumat ulgamynda hasaba alnan intellektual işiň netijeleriniň, döredilen intellektual işiň netijeleriniň umumy möçberindäki paýy» görkezijisiniň gymmatlygyna ýetmäge täsir edýän gurallar (çeşme – ntp.pfi web sahypasy)

Tablisa 2.

Toplumlaýyn maksatnamanyň görkezijileriniň sanawy we maglumatlary.
Tablisa awtoryň tarapyndan düzüldi (TYTM-niň 10-njy Goşundysyna laýyklykda)

№ t/b	Toplumlaýyn maksatnamanyň görkezijisiniň ady	Ölçeğ birlihi	Görkezijä ýetmek üçin jogapkär	Görkezijiniň ähmiýetleri				
					2023	2024	2025	2026
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Syn edýän ylmy žurnallarda çap edilen makalalaryň sany	jemi, birlik	Rossiýanyň Energetika ministrligi	75	89	101	42	21
2	Scopus we/ýa-da Web of Science maglumatlar bazalarynda indeksirlenen ylmy žurnallarda çap edilen makalalaryň sany	jemi, birlik	Rossiýanyň Energetika ministrligi	53	68	70	35	17
3	IIN-e (intellektual işiň netijesi) gorag resminamalaryny almak üçin Rossiýada berlen, haýyşnamalaryň sany	jemi, birlik	Rossiýanyň Energetika ministrligi	–	35	39	11	–

85 bolmaly (makaalalaryň umumy sanyna görä 25,9%) (2-nji tablisa seret).

19-njy mart 2022-nji ýylda Russiýa ýokary okuw jaýlary we YBI-ler üçin daşary ýurt neşirlerindäki neşirler boýunça ylmy ölçeğ görkezijilerine moratoriyanyň²³ girizilmegini göz önünde tutup, ýokarda agzalan toplumlaýyn maksatnamanyň²⁴ ýerine ýetirilişiniň görkezijilerini düzetmek maksada laýyk bolýar.

Şunuň ýaly toplumlaýyn maksatnamalaryň durmuşa geçirilmegi täze tehnologiýalary we önümleri bazara çykarmak maksadyny göz önünde tutýandygy sebäpli, ylmy barlaglaryň netijeliligini bahalandyrmagyň, Russiýa ykdysadyýetiniň ýerli IIN-leriň esasynda ýokary tehnologiýaly önümleri döretmek we işletmek düzgünine geçirilmegini görkezýän täze usulyýet profilini işläp taýýarlamagyň we ornaşdyrmagyň [6] güýçli zerurlygyny has-da aýdyň bolýar

Köplenç ýokary bilim edaralary, öz patent bukjalaryny köpeldip, olaryň tarapyndan döredilen IIN-leri, hususan-da, ygtyýarnama şertnamalary boýunça geçirilende, pes netijeli ulanýarlar.

Bu zerurlyga, şeýle hem Russiýanyň tehnologik ýöriteleşmeginiň çäklerini giňeltmegiň we Russiýa oýlap tapyşlary üçin haýyşnamalaryň peýdasyna Russiýanyň tehnologik baglylyk koeffisiýentini azyndan 80%-e çenli ýokarlandyrmagyň möhümdigine O. P. Neretin özüniň «Russiýa ykdysadyýetiniň intellektual özygtyýarlylygy» atly monografiýasynda görkezdi [2].

Rospatentiň maglumatlaryna görä, 2022-nji ýylda ýokary bilim edaralary oýlap tapyşlar üçin haýyşnamalaryň sany boýunça öňdebaryjy orny eýeläpdirdiler (Russiýa haýyşnamalarynyň umumy sanynyň 32%-i) [4]. Şunda barlaglaryň dowamynda, oýlap tapyşlary bellige almak üçin haýyşnamalaryň köp böleginiň ylmy we ýokary bilim edaralary tarapyndan dekabrdä berilýändigini ýüze çykaryldy, bu umuman ýokary okuw jaýlarynyň işini hökmany gözegçiliginiň görkezijilerini we ylmy guramalaryň işiniň netijeliligini bahalandyrmagyň usulyýetini ýerine ýetirmegiň zerurlygy hakda şaýatlyk edýär.

Mundan başga-da, köplenç ýokary bilim edaralary, öz patent bukjalaryny köpeldip, olaryň tarapyndan döredilen IIN-leri, hususan-da, ygtyýarnama şertnamalary boýunça geçirilende, pes netijeli ulanýarlar.

Goranma we raýat barlaglarynyň hem-de işläp düzmeleriniň netijelerini geçirmegiň netijeli mehanizmleriniň ýoklugy barada entek 2012-nji ýylda, Russiýa

Rospatentiň maglumatlaryna görä, 2022-nji ýylda ýokary bilim edaralary oýlap tapyşlar üçin haýyşnamalaryň sany boýunça öňdebaryjy orny eýeläpdirdiler (Russiýa haýyşnamalarynyň umumy sanynyň 32%-i).

²³ 19-njy mart 2022 ý. № 414 «Neşir işjeňligi boýunça talaplary, görkezijileriň maksatly gymmatlygyny belleýän Russiýa Federasiýasy Hökümetiniň kadalaşdyryjy-hukuk namalarynyň ulanylmagynyň käbir meseleleri hakynda» Russiýa Federasiýasy Hökümetiniň karary // SPS Garant: saýt. URL: <https://base.garant.ru/403731094/> (ýüztutma senesi: 12.03.2024).

²⁴ TYTM-niň görkezijilerini düzedende, iň azyndan 2022-nji ýyldan başlap Bilim we ylym ministrliginiň Pudakara iş toparynyň Web of Science / Scopus-a alternatiwa bolan abraýly ylmy neşirleriň sanawy bilen «Ak sanawy» tassyklandygy ýaly faktlary hasaba almak gerek.

Goranma we raýat barlaglarynyň hem-de işläp düzmeleriniň netijelerini geçirmegiň netijeli mehanizmleriniň ýoklugy barada entek 2012-nji ýylda, Russiýa Federasiýasynyň 2020-nji ýyla çenli we uzak geljek üçin ylmy we tehnologiýalary ösdürmek babatda syýasatynyň Esaslary kabul edilende habar berilipdi.

Federasiýasynyň 2020-nji ýyla çenli we uzak geljek üçin ylmy we tehnologiýalary ösdürmek babatda syýasatynyň Esaslary kabul edilende habar berilipdi.

Soňra birnäçe maksatnama resminamalarynda hem tehnologiýalary geçirmek we IIN-nyň (intelektual işläp düzmeleriniň netijeleriniň) täjirleşdirilmeği wezipeleri yglan edildi. Şeýlelikde, Russiýa Federasiýasynyň Prezidenti W. W. Putiniň 2013-nji ýylyň 12-nji dekabrynda Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağyna Ýüzlenmesinde bellenilişi ýaly, ortaça 265 alnan ylmy netijelerden diňe biri hukuk goragy obýekti bolýar²⁵, hut şonuň üçin hem has işjeň patent almak we täjirleşdirmek, şeýle-de barlaglaryň we işläp düzmeleriniň netijelerini ykdysadyýetiň hakyky bölegine geçirmek ulgamyny gurmak zerurdyr.

Mundan soňra, 2022-nji ýyla çenli döwürde, strategik resminamalarda tehnologiýa geçiriş ulgamyny döretmegiň zerurlygy, şeýle-de intellektual eýeçilik institutyny netijeli ýokarlandyrmakdan başga-da, IIN-ny işjeň täjirleşdirmek we reinžiniring wezipesi goýuldy. Hususan-da, bu barada 2016-njy ýylyň Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologiýa ösüş Strategiýasynda, 2024-nji ýyla çenli döwürde Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň işiniň Esasy ugurlary (HIEU)²⁶ söz açyldy.

NETIJELER

Soňky wagtlarda döwlet tarapyndan kabul edilýän diňe bir neşirýat täsirini däl-de, eýsem ylmy barlaglaryň geljekki tehnologiýa işläp düzmelere hakyky goşandyny göz önünde tutýan, ylmy netijeler milli bahalandyryş ulgamyny emele getirmek boýunça döwlet çäreleri, kritiki möhüm ykdysadyýet pudaklarynyň ählisi boýunça goragly IIN bukjalary kepili

bolup çykyş edýän tehnologiýa özygtyýarlylygyny emele getirmek ugrunda döwletiň hereketini görkezýär.

Geçirilýän çäreleriň ugrunda – Russiýa Ylymlar we bilim ministrliginiň 2025-nji ýyldan Russiýa Ylymlar akademiýasy bilen bilelikde akademiki we uniwersitet ylmy üçin döwlet tabşyryklary emele getirmegiň täze ulgamynyň pilot taslamasyny başlamagynyň meýilnamalaşdyrylmagy, bu ulgam ylmy işiň netijeligi bahalandyrmakda daşary ýurt guramalarynyň talaplarynyň bar bolan garaşlylygyny aradan aýyrmagyň ilkinji nobatdaky wezipelerini çözmäge mümkinçilik berer, şeýle-de Russiýa Ylymlar akademiýasynyň Prezidenti G. Ýa. Krasnikow tarapyndan yglan edilen işjeň kriterisi, ol neşirýat işjeňliginiň kriterisini doldurar we täze tehnologiýa zynjyrlary emele getirmek wezipesiniň durmuşa geçirilmegine kömek eder²⁷ [7].

Ylmy barlaglaryň we işläp düzmeleriniň netijeligi bahalandyrmagyň milli ulgamyny doly möçberde ornaşdyrmak, ylmy-tehnologiýa we innowasiýa ösüşini dolandyrmak, meýilnamalaşdyrmak we gözegçilik etmek boýunça ýeke-täk çemeleşmeleri emele getirmäge mümkinçilik berer, ylma harçlaryň netijeligi, ylmy netijeleriň aýanlygy we ylmy barlaglaryň hyzmaty hem-de hiliniň ýokarlandyrylmagyna ýardam berer, bu bolsa, öz gezeginde, ylmy barlaglaryň netijeleriniň ýurduň ykdysadyýetine ornaşdyrylmagynyň derejesi ýaly görkezijileriň artmagyna oňyn täsir eder.

Mundan başga-da, ylmy guramalar we ýokary bilim

2022-nji ýyla çenli döwürde strategik resminamalarda tehnologiýa geçiriş ulgamyny döretmegiň zerurlygy, şeýle-de intellektual eýeçilik institutyny netijeli ýokarlandyrmakdan başga-da, IIN-ny işjeň täjirleşdirmek we reinžiniring wezipesi goýuldy.

berýän bilim edaralary tarapyndan IIN-nyň ýeterlik derejede ulanylmazlygy, şeýle-de bu guramalaryň amaly barlagçylyk başarnyklaryny artdyrmak meselesiniň çözgüdine täsir edýän esasy gural, täjirleşdirmek we tehnologiýa geçiriş ulgamy bolup biler. Bu guramalaryň mümkin Buýrujylar – ykdysadyýetiň hakyky böleginiň wekilleri (şeýle-de häzirki güne işjeň ösýän kiçi tehnologiýa kompaniýalar²⁸) bilen netijeli özara hereket ediş ulgamynyň emele getirilmegine oňyn täsir, Ylmy-barlag

²⁵ 2013-nji ýylyň 12-nji dekabrynda Prezidentiň Federal Ýygnağyna Ýüzlenmesi // Russiýa Prezidenti: resmi saýt. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/19825> (ýüztutma senesi: 25.03.2024).

²⁶ HIEU-da (Hökümetiň işiniň Esasy ugurlary) ylmy-tehnologiýa ösüşiniň ileri tutulýan ugurlarynda patent almaga haýyşnamalaryň umumy sanynda Russiýa Federasiýasynyň paýy boýunça dünýäde başynjy orny eýelemek wezipesinden başga-da, intellektual eýeçilik babatynda eýeçilik hukuklary üçin amatly döwlet hyzmatlary ulgamyny, IIB-ni geçiriş ulgamyny emele getirmegiň, şol sanda ylmy we bilim edaralarynyň IIB-ni täjirleşdirýän, azyndan 35 tehnologiýa geçiriş merkezlerini döretmegiň zerurlygy hem görkezildi.

²⁷ Russiýa Ylymlar akademiýasynyň Prezidenti Gennadiý Krasnikow ýerli ylmy ösdürmegiň praełomowe ugurlary barada gürrüň berdi // Parlament gazetini. URL: <https://www.pnp.ru/social/akademiki-prizyvayut-zarane-zakonodatelno-zalatat-dyry-v-neyrosetyakh.html> (ýüztutma senesi: 15.03.2024).

²⁸ 2023-nji ýylyň 4-nji awgustynda çykarylan № 478-FZ belgili «Russiýa Federasiýasynda tehnologiýa kompaniýalary ösdürmek hakynda» Federal kanun // SPK KonsultantPlýus: saýt. URL: <https://online.consultant.ru/riv/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=454055&dst=100001#ajg3cBU4aW DwEYJm1> (ýüztutma senesi: 03.05.2024). Elýeterlilik tertibi: hasaba alnan ulanyjylar üçin.

Ylmy guramalar we ýokary bilim berýän bilim edaralary tarapyndan IIN-nyň ýeterlik derejede ulanylmazlygy, şeýle-de bu guramalaryň amaly barlagçylyk başarnyklaryny artdyrmak meselesiniň çözgüdine täsir edýän esasy gural, täjirleşdirme we tehnologiýa geçiriş ulgamy bolup biler.

institutlarynyň we ýokary okuw mekdepleriniň binýadynda emele getirilen köpçülikleýin ulanmak infrastrukturasynyň netijeli peýdalanylmagy, bilelikdäki YBIDTKB-ny (ylmy-barlag, işläp düzmek we tejribe-konstruktor barlaglary) durmuşa geçirilmegi, şeýle-de has köp sanly hünärmenlerde intellektual eýeçilik we täjirleşdirme babatda başarnyklarynyň emele gelmegi edip biler.

Ýokary okuw mekdepleriniň IIN-leriniň täjirleşdirilmeginiň netijeliligine täsir edýän möhüm faktor, 23-njy awgust 1996-njy ýyldaky № 127-FZ «Ylym we döwlet ylmy-tehniki syýasaty hakynda» Federal kanuny, ýokary okuw mekdebi tarapyndan döredilýän IIN-lere aýratyn hukuklarynyň doly göwrümde kiçi innowasiýa kärhanalaryna (ýokary okuw mekdepleri tarapyndan döredilýän hojalyk jemgyýetlerine) geçirilmegi baradaky mümkinçilik babatda üýtgetmeler girizilmegi bolup biler, bu olaryň hakyky ykdysadyýete ornaşdyrylmak prosesini ýeňilleşdirer.

Edebiýat sanawy:

1. Parşin, A. N. Ylym ýa-da bibliometriýa: kim kimi? / A. N. Parşin // Russiýa ylymlar akademiýasynyň habarlary. – 2018. – J. 88, № 11. – S. 982-984. – DOI: 10.31857/S086958730002330-1.
2. Neretin, O. P. Russiýa ykdysadyýetiniň intellektual özygtyýarlylygy / O. P. Neretin; Senagat eýeçiliginiň federal instituty. – Moskwa: «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» Federal döwlet býujet edarasý, 2022. – 166 s. – ISBN 978-5-6042896-9-3.
3. Wislyý, A. I. Neşirýatlar we patentler häzirki şertlerde ylmy we bilim edaralarynyň üstünligiň görkezijisi hökmünde / A. I. Wislyý, M. S. Borisowa // Döwlet we adam üçin intellektual eýeçilik: Rospatentiň XXVII Halkara ylmy-amaly konferensiýasynyň dokladlarynyň ýygyny, Moskwa, 28-29 sentýabr 2023-njy ýyl. – Moskwa: «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» Federal döwlet býujet edarasý, 2023. – S. 19-23.
4. Web of Science, Scopus maglumatlary boýunça rusiýaly barlagçylaryň neşirýat işjeňliginiň meýilleri / I. Ýe. Ilýina, K. A. Borodik, A. A. Lobow, L. A. Panow, S. S. Martsynkowskiý. M.: RIEPP, 2022. – 56 s.
5. Altynjy halkara «Intellektual eýeçilik bazary arkaly innowasiýa ösüşi» forumy. Resminamalaryň we materiallaryň ýygyny // Hukuk ylymlarynyň doktory, professor Lopatin W. N. redaktirlemeginde. – M. – Elektron neşir. – 2014. – 443 s. – URL: <https://biblio.rniiis.ru/knigi/194-vi-mezhdunarodnyj-forum-innovatsionnoe-razvitie-cherez-rynok-intellektualnoj-sobstvennosti-sbornik-dokumentov-i-materialov> (ýüztutma senesi: 15.03.2024).
6. Neretin, O. P. Ýerli barlaglaryň we işläp düzmeleriň netijeleriniň görkezilmeginiň usullaryny öwrenmek / O. P. Neretin, N. W. Lopatina // SEFI Habarçysy. – 2022. – J. 1, № 1. – S. 16-19.

Awtor barada maglumat

Diana Andreýewna Rožnowa, Senagat eýeçiliginiň federak institutynyň Häkimiýet edaralary bilen özara hereket etmek Merkeziniň milli taslamalary we döwlet maksatnamalary goldaw bölüminiň başlygy (Moskwa, Berežkovskaya köç., 30, b. 1); DRozhnova@rupto.ru

References:

1. Parshin, A. (2018), «Science or bibliometry: who will win?» *Vestnik RAS* 88 (11), pp.982–984 DOI: 10.31857/S086958730002330–1.
2. Neretin, O.P. (2022), Intellectual sovereignty of Russian economy, Federal Institute of Industrial Property, Moscow, Russia.
3. Vislij, A. and Borisova, M.S. (2023), Publications and patents as an indicator of the success of scientific and educational organizations in modern conditions. *XXVII International Scientific and Practical Conference «Intellectual Property for State and People»*. Federal Institute of Industrial Property, Moscow, pp.19–23.
4. Iljina, I.E., Borodik, K.A., Lobov, A.A., Panov, L.A. and Marcinkovskij, S. S. (2022), *Trendy publikacionnoj aktivnosti rossijskich issledovatelej po dannim Web of Science, Scopus* [Trends in the publication activity of Russian researchers according to Web of Science, Scopus]. RIEP, Moscow, Russia.
5. Lopatin, V.N. (2014) Shestoj mezhdunarodnij Forum «Innovaconnoe razvitie cherez rynok intellektualnoj sobstvennosti». Sbornik documentov I materialov [On the outcomes of the VI International Forum «Innovative Development through the Intellectual Property Market», available at: <https://biblio.rniiis.ru/knigi/194-vi-mezhdunarodnyj-forum-innovatsionnoe-razvitie-cherez-rynok-intellektualnoj-sobstvennosti-sbornik-dokumentov-i-materialov> (Accessed 15 March 2024).
6. Neretin, O.P. and Lopatina, N.V. (2022), «Exploring ways to present the results of domestic research and developments», *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, vol. 1, no 1 (1), pp.6–19.

Information about the author

Diana A. Rozhnova, Head of the department for the national project and government program support of the Center for Interaction with Authorities, Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); DRozhnova@rupto.ru

Awtor bähbitleriň gapma-garşylygynyň ýokdugy barada
beýan edýär
The author declares no conflict of interests.

Redaksiýa gelen senesi: 28.02.2024
Syndan soňra goşmaça işlenen senesi: 29.05.2024
Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 03.06.2024

Ylmy makala

Original article

UDK 347.77

Rossiýada ýaşyl tehnologiýalar üçin patent haýyşnamalaryna çalt seredilmegi: geljegi we ulanyş şertleri

Gennadiý Anatolýewiç Negulýaýew

Senagat eýeçiliginiň federal instituty

GNegouliaev@rupto.ru

Mazmun: makalada daşary ýurt edaralary tarapyndan ulanylýan ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalara ileri tutulýan (çaltlaşdyrylan) iş ýöredişiniň dürli çemeleşmeleriniň we amallaryna ulgamlaryň seljerme berilip, onuň maksady, Rossiýa tejribesinde mümkin bolan amala aşyrmak üçin iň laýyk usullary ýüze çykarmak. Russiýa kanunçylygynda çaltlaşdyrylan iş ýöredişi proseduralary göz önünde tutulmandygyny sebäpli, makalada häzirk wagtda Russiýa haýyşnamaçylaryna berilýän patent haýyşnamalaryna çaltlaşdyrylan seretmegiň gytaklaýyn mümkinçilikleri seljerilýär (mysal üçin: elektron haýyşnama tabşyrmak, bilermen maslahatlaryna gatnaşmak, tölegli gözlegleri sargyt etmek we ş.m.). Olaryň ýeterlik dälidigine netije çykarylýar we olara goşmaça esasan tehnikanyň ileri tutulýan pudaklarynda, şol sanda ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalar üçin niýetlenen patent haýyşnamalarynyň çaltlaşdyrylan seljerme işleriniň ýörite amallaryny işläp düzmek we şonuň esasynda Rospatentiň hereket edýän kadalaşdyryjy resminamalaryna zerur üýtgetmeleri we goşmaçalary girizmek teklipe edilýär. Täze amallary işläp düzmek üçin onuň esasy häsiýetleri we döretmek tapgyrlary barada maslahatlar berilýär. Barlaglaryň wajpylygy tehnikanyň ileri tutulýan pudaklarynda, şol sanda ýaşyl tehnologiýalar boýunça haýyşnamalara seretmegiň çaltlaşdyrylan tertibini Russiýa tejribesinde kabul etmegiň zerurlygy bilen şertlendirilýär. Barlaglaryň usulyýet esasyny umumy deňeşdirme seljermesiniň usullaryndan ybarat.

Açar sözler: ekologiýa taýdan arassa (ýaşyl) tehnologiýalar, seljerme işlerini çaltlaşdyrmak, çaltlaşdyrylan çap ediş, patent formulasyna talaplar, deslapky gözlegiň we seljerme işleriniň netijelerini görkezmek, paçlar boýunça ýeňillikler, mowzuklaýyn degişiligi kesgitlemek.

Çeşme görkezmek üçin: Negulýaýew, G. A. Rossiýada ýaşyl tehnologiýalar üçin patent haýyşnamalaryna çalt seredilmegi: geljegi we ulanyş şertleri / G. A. Negulýaýew // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 252-265.

Minnetdarlyklar: barlag «Ýaşyl tehnologiýalar pudagynda oýlap tapylylygyň ösmegini kadalaşdyryjy, usuly we patent-maglumat üpjünçiliginiň meselelerini barlamak» ylmy-barlag işleriniň çäklerinde ýerine ýetirildi.

Accelerated consideration of green patent applications in Russia: prospects and conditions of use

Gennadii A. Negouliaev

Federal Institute of Industrial Property

GNegouliaev@rupto.ru

Abstract: the article presents a systematic analysis of various approaches and procedures for priority (accelerated) processing of applications in the field of green technologies used by foreign patent offices, with the view of identifying the most optimal ones for possible implementation within the framework of Russian practice. Since the Russian legislation does not provide for any accelerated patent prosecution the article also analyzes the indirect existing opportunities for accelerated consideration of patent applications that are currently available to Russian applicants (such as electronic filing of applications, participation in expert meetings, ordering paid searches, etc.). It is concluded that they are insufficient and in addition to them, it is proposed to develop a special procedure for accelerated examination of patent applications, intended mainly for applications

in priority areas of technology, including in the field of green technologies and based on this procedure to make necessary amendments to the existing normative documents. For this purpose, recommendations are made regarding the main characteristics of the future procedure. The relevance of the study is due to the need to adopt in Russian practice an accelerated procedure for examination of applications in priority areas of technology, inter alia green technologies. The methodological basis of the study is system-based methods of comparative analysis.

Key-words: environmentally friendly (green) technologies, acceleration of examination, accelerated publication, requirements for patent claims, providing of preliminary search and examination results, fee reductions, determination of subject matter relationship.

For citation: Negouliaev, G. A. Accelerated consideration of green patent applications in Russia: prospects and conditions of use / G. A. Negouliaev // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, No 3 (9). P. 252–265.

Acknowledgements: the research is carried out within the framework of research work of FIPS «Research on issues of regulatory, methodological, patent and information support for the development of inventive activity in the field of green technologies»

Giriş

Soňky on ýylyklarda daşky gurşawy goramak we durnukly ykdysady hem-de ekologiki ösüş meseleleri hem halkara hyzmatdaşlygyň, hem-de köp ýurtlaryň milli ösüş maksatnamalarynyň çäklerinde üns merkezinde durýar. Durnukly ösüş ýörelgeleriniň işjeň ornaşdyrylmagynyň başlangyjy 1992-nji ýylda Rio-de-Žaneyroda geçirilen durnukly ösüş boýunça konferensiýada goýuldy. Onuň netijesi boýunça XXI asyrdaky durnukly ösüş üpjün etmek maksatnamasy – «Gün tertibi-21» kabul edildi¹. 2015-nji ýylyň sentýabr aýynda Nyýu-Yorkda BMG-niň durnukly ösüş boýunça ýokary derejeli duşuşygynda BMG-niň 193 agza döwleti durnukly ösüş babatynda täze global maksatnamany – «Dünyämizi özgertmek: 2030-njy ýyla çenli döwür üçin durnukly ösüş gün tertibi» resmi taýdan kabul etdiler. Bu gün tertibi durnukly ösüşniň 17 maksadyny we 169 wezipesini öz içine alýar². Mundan başga-da, 2015-nji ýylda Parižde klimat boýunça ylalaşyk gol çekildi, onuň netijesinde ähli gatnaşyjy ýurtlar klimatynyň üýtgemegi üçin umumy, emma tapawutly jogapkärçiligi çekýärler³.

Kabul edilen halkara kararlary we maslahatlary ýerine ýetirmek üçin, bu ylalaşyklaryň gatnaşyjy ýurtlarynyň hökümetleri öz kanunçylyk we kadalaşdyryjy resminamalaryna degişli goşmaçalary we üýtgetmeleri girizdiler hem-de parnik gazlarynyň zyňyndylaryny azaltmak, galyndylary gaýtadan işlemek, biomassany ulanmak, dikeldilýän energiýa çeşmelerini (gün, ýel, geotermal we gidroenergiýa, bioýangyç we ş.m.) ulanmak üçin ylmy barlaglary geçirmäge we amala aşyrmaga gönükdirilen milli maksatnamalary kabul etdiler.

Dürlü ýurtlarda, aýratyn-da ösýän ykdysadyýetlerde alynýan çäreleriň jikme-jik seljermesi BISI-niň (BISI – Bütindünýä

Rossiýa üçin hem beýleki döwletler ýaly, ýurduň durnukly ösüşini üpjün etmek we daşky gurşawa antropogen täsirini azaltmak ileri tutulýan maksatlardyr.

Intellectual Eýeçilik Guramasy) Baş direktory Daren Tangyň redaksiýasynda ýakynda neşir edilen monografiýasynda berilýär⁴.

Russiýa üçin hem beýleki döwletler ýaly, ýurduň durnukly ösüşini üpjün etmek we daşky gurşawa antropogen täsirini azaltmak ileri tutulýan maksatlardyr. Russiýada 2018-nji ýylda tassyklanan we 10 federal maksatnamany öz içine alýan «Ekologiýa» milli taslamasy amala aşyrylýar⁵. RF-niň Prezidentiniň 21.07.2020-nji ýyldaky № 474 Karary bilen bu milli taslama möhleti 2024-nji ýyldan 2030-njy ýyla çenli uzaldyldy.

Mundan başga-da, RF-niň Hökümetiniň 14.07.2021-nji ýyldaky № 1912-r Karary bilen Russiýa Federasiýasynyň durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüşiniň maksatlary we esasy ugurlary tassyklanyldy⁶. Daşky gurşawa oňyn täsir etmek bilen baglanyşykly ileri tutulýan maksatlara daşky gurşawyň ýagdaýyny gorap saklamak, goramak ýa-da gowulandyrmak; zyňyndylaryň we hapalandyryjy maddalaryň taşlandylaryny azaltmak; parnik gazlarynyň zyňyndylaryny azaltmak; energiýa tygşytlamak we serişdeleri ulanmagyň netijeliligini ýokarlandyrmak we ş.m. degişlidir.

¹ XXI asyrdaky durnukly ösüş maksatnamasy «Gün tertibi-21», Daşky gurşaw we ösüş boýunça BMG-niň Konferensiýasy (YUNSED), Rio-de-Žaneyro, Braziliýa, 3-14 iýun 1992 ý. // Birleşen Milletler Guramasy: saýt. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

² 2030-njy ýyla çenli döwür üçin durnukly ösüşniň gün tertibi // Birleşen Milletler Guramasy: saýt. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/about/development-agenda/> (ýüztutma senesi: 12.03.2024).

³ Paris agreement on climate change // Birleşen Milletler Guramasy: saýt. URL: <https://www.un.org/en/climatechange/paris-agreement/> (ýüztutma senesi: 12.03.2024).

⁴ Green Technology Book, Solutions for climate change adaptation, 2022 // WIPO: saýt. – URL: <https://www.wipo.int/green-technology-book-adaptation/en/> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

⁵ «Ekologiýa» milli taslamasy // EcoStandard.journal: saýt. URL: <http://journal.ecostandard.ru/eco/kolumnisty-ecostandard-journal/natsionalnyy-proekt-ekologiya-tseli-plany-rezultats/> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

⁶ RF-niň Hökümetiniň 14.07.2021-nji ýyldaky № 1912-r Karary «Russiýa Federasiýasynyň durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüşiniň maksatlaryny we esasy ugurlary tassyklamak hakynda» // URL: <http://http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107200045?index=2> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

Ekologiki meseleleri çözmegiň esasy ýollarynyň biri ekologiýa taýdan arassa ýa-da köplenç «ýaşyl» diýlip atlandyrylýan tehnologiýalary ulanmakdyr, bu tehnologiýalar önümçilik galyndylaryny iň pes derejä yetirmäge, sarp edilýän serişdeleriň möçberini azaltmaga, atmosfera we gidrosfera zyýanly zyňyndylary azaltmaga, dikeldilýän çeşmelerden energiýany öndürmäge we ş.m. gönükdirilendir.

Ýokarda görkezilen kadalaşdyryjy namany özgertmek maksady bilen, Hökümetiň 21.09.2021-nji ýyldaky № 1587 «Russiýa Federasiýasynda durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüş taslamalarynyň ölçeglerini we Russiýa Federasiýasynda durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüş taslamalarynyň tassyklama ulgamyna bolan talaplary tassyklamak hakynda» karary kabul edildi⁷.

Ekologiki meseleleri çözmegiň esasy ýollarynyň biri ekologiýa taýdan arassa ýa-da köplenç «ýaşyl» diýlip atlandyrylýan tehnologiýalary ulanmakdyr. Bu tehnologiýalar önümçilik galyndylaryny iň pes derejä yetirmäge, sarp edilýän serişdeleriň möçberini azaltmaga, atmosfera we gidrosfera zyýanly zyňyndylary azaltmaga, dikeldilýän çeşmelerden energiýany öndürmäge we ş.m. gönükdirilendir.

Değişi tehnologiýalary işläp düzmegi we çalt ornaşdyrmagy höweslendirmek üçin, dünýäniň köp ýurtlarynyň milli patent edaralary we intellektual eýeçilik (IE) edaralary ýaşyl tehnologiýalar pudagynda oýlap tapyjylygy höweslendirmek boýunça ýörite maksatnamalary kabul edýärler we amala aşyrýarlar.

Şeýle maksatnamalary döretmegiň zerurlygy diňe ýaşyl tehnologiýalaryň ileri tutulýan häsiýeti bilen däl, eýsem bu pudakda tabşyrylýan haýyşnamalaryň ähmiýetli möçberi bilen hem kesgitlenýär. Muny öňdebaryjy patent edaralaryna gelýän haýyşnamalaryň umumy möçberinden her ýyl ýaşyl tehnologiýalar pudagynda tabşyrylýan patent haýyşnamalarynyň paýy görkezýär. Şeýlelikde, bu gatnaşygyň statistiki hasaplamalary, BISI-niň Patentscope we Rospatentiň Patsearch maglumat bazalarynyň esasynda Intellektual eýeçilik boýunça Federal gulluk (Rospatent) tarapyndan 2022-nji ýylyň maglumatlary boýunça geçirildi. Bu hasaplamalar ýylyň dowamynda gelen haýyşnamalaryň umumy

sanyndan ýaşyl haýyşnamalaryň paýynyň dürli ýurtlarda 8%-den 18%-e çenli üýtgeýändigini görkezdi. Ýyllyk möçber bilen deňeşdirilende, tabşyrylan ýaşyl haýyşnamalaryň iň uly paýy Hytaýda ýüze çykarylady, ýagny: 18,8% (umumy tabşyrylan 1 484 633 haýyşnamadan 279 567 ýaşyl haýyşnama), şeýle haýyşnamalaryň iň kiçi paýy ABŞ-da boldy: 8,4% (umumy möçberi 477 766 haýyşnamadan 40 101 haýyşnama). Emma bu iki ýurt hem tabşyrylýan ýaşyl haýyşnamalaryň absolýut möçberi boýunça liderlerdirler. Beýleki öňdebaryjy ýurtlarda ýaşyl haýyşnamalar boýunça statistika şeýledir: Ýaponiýa – 10,5% (umumy möçberi 289 229-dan 30 259), Ýewropa patent edarasy (ÝPE) – 11,5% (umumy möçberi 282 101-den 32 508), Koreýa Respublikasy – 15,8% (umumy möçberi 289 229-dan 30 222). Russiýa üçin statistika häzirikçe has pesdir – 9,0% (umumy möçberi 17 499-dan 1574).

RF Hökümetiniň ýaşyl tehnologiýalar pudagynda kabul eden maksatnamalaryny ýerine ýetirmäge ýardam etmek üçin, Rospatent 2023-2024-nji ýyllar üçin öz meýilnamalarynda ýaşyl tehnologiýalar pudagynda oýlap tapyjylygyň kadalaşdyryjy, usuly we patent-maglumat üpjünçiligini öwrenmäge we kämilleşdirmäge gönükdirilen birnäçe çäreleri hem göz önünde tutdy. Bu meýilleşdirilen çäreleri işläp düzmek beýleki edaralara garanynda giçrak başlanandygy sebäpli, olaryň netijeli amala aşyrylmagy üçin daşary ýurt edaralarynyň kadalaşdyryjy resminamalaryny ulgamlaryň seljermäniň esasynda ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalar boýunça ileri tutulýan (çaltlaşdyrylan) iş ýöredişiniň dürli çemeleşmeleriň we amallaryna deňeşdirme barlagy geçirildi.

Bu makalanyň maksady Russiýa tejribesinde mümkin bolan amala aşyrmak üçin iň laýyk çemeleşmeleri ýüze çykarmak we şonuň esasynda ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalara çalt seretmegiň geljekki amalyynyň esasy häsiýetnamalary barada teklipleri işläp düzmekdir.

Rossiýa tejribesi üçin daşary ýurt tejribesiniň ähmiýeti

Ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalara çaltlaşdyrylan iş ýöredişine we bu pudakda oýlap tapyjylygy höweslendirmäge değişi ýörite maksatnamalar, 2009-njy ýylda Awstraliýa, Beýik Britaniýa, Ysraýyl, Koreýa Respublikasy, Ýaponiýa we ABŞ ýaly senagat taýdan ösen ýurtlaryň patent edaralarynda diýen ýaly bir wagtda kabul edildi [1]. Soňra 2011-2012-nji ýyllarda Braziliýanyň, Kanadanyň we Hytaýyň edaralary tarapyndan meňzeş maksatnamalar kabul edildi [2]. Häzirki wagtda ösmekde bolan ýurtlaryň (Argentina, Çili we ş.m.) köp edaralarynda hem ýaşyl tehnologiýalar babatda ýörite maksatnamalar hereket edýär. Şeýle maksatnamalaryň kabul edilmegi patentini almak üçin zerur bolan wagty birnäçe ýyldan birnäçe aýa çenli azaltmaga mümkinçilik berdi. Mysal üçin, Awstraliýa, Kanada, Beýik Britaniýa, Hytaý, Ýaponiýa, ABŞ edaralarynda, haýyşnamalara seretmek möhleti, adatça, 3-4 ýyl we ondan hem köp bolýar. Bu möhleti bir ýyla çenli azaltmak netijeli çäre hökmünde görülyär. Hytaýda bu möhlet 6-7 aýy düzýär

⁷ RF-niň Hökümetiniň 21.09.2021-nji ýyldaky № 1587 Karary «Russiýa Federasiýasynda durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüş taslamalarynyň ölçeglerini we Russiýa Federasiýasynda durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüş taslamalarynyň tassyklama ulgamyna bolan talaplary tassyklamak hakynda» // URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202109240043> (ýütutma senesi: 11.03.2024)

Bu maksatnamalaryň amala aşyrylyş tejribesine daşary ýurt awtorlarynyň birnäçe neşirlerinde seljermä geçirilýär [3]. Olaryň köpüsinde, mysal üçin [4] çeşmesinde, awtorlar ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky innowasion tehnologiýalary goramakda we öňe sürmekde patentleriň möhüm ornuny esaslandyryrlar. Käbirleri [5] ýaşyl tehnologiýalara degişli patentleriň olaryň ýörite durmuş we jemgyýetçilik ähmiýetini nazara alyp, intellektual eýeçilik hukuklarynyň söwda taraplaryna degişli ylalaşykda bellenen çäklendirmeleri olara ulanmazdan peýdalanylmalydygyny nygtaýarlar. Bu çäklendirmeler, lizinziýalaşdyrmak we bäsleşigi çäkläp biljek, söwda üçin amatsyz netijelere getirip biljek we tehnologiýalaryň geçirilmegine hem-de ýaýramyna päsgel berip biljek beýleki tejribeler babatda çäreler degişlidir. Beýleki barlaglar, aýratyn edaralaryň tejribesini beýan etmäge, hususan-da ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalara seretmek boýunça Braziliýa edarasynyň ýörite maksatnamasynyň häsiýetnamasyna [6] ýa-da olaryň umumy çaltlaşdyrylan seljermä işleri maksatnamasyna goşulmagyna bagyşlanandyr. Bu maksatnamanyň çäklerinde ýaşyl tehnologiýalar boýunça haýyşnamalar, tehnikanyň beýleki pudaklaryndaky haýyşnamalar bilen bir hatarda, emma goşmaça ýeňillikli şertler bilen, mysal üçin, Hytaý edarasyna [7] bolşy ýaly, seredilýär. Daşary ýurt patentlemesini amala aşyrylan haýyşnamaçylary habarly etmek üçin birnäçe seljermä syn neşir edildi, mysal üçin [8] neşiri. Bu neşir çaltlaşdyrmak maksatnamalarynyň her birine gysga häsiýetnama berýär, emma olaryň deňeşdirme seljerişi, ýagny umumy häsiýetnamalary we tapawutlary ýüze çykarylandygyny görkezmeýär. Bellemeli zat, deňeşdirme çemeleşmäniň [9] işinde ulanylandygdyr, emma ol esasan ösýän ýurtlaryň tejribesini seljermäge bagyşlanandyr.

Şuny nazara alyp, şu 10 ýurduň patent edaralarynyň tejribesine jikme-jik barlag geçirildi: Awstraliýa, Braziliýa, Beýik Britaniýa, Kanada, Hytaý, Koreýa Respublikasy, ABŞ, Çili, Ýaponiýa we ÝPE. Adatça, ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky bu edaralaryň ýörite maksatnamalary şu çäreleri amala aşyrmaga gönükdirilendir [10]:

- patent haýyşnamalaryna çaltlaşdyrylan seretmegi, şol sanda gorag hukuklaryny mümkin boldugyça irki bermek maksady bilen patent resminamalaryny çaltlaşdyrylan (gyssagly) çap edişi;
- haýyşnamaçylara paçlary tölemek üçin arzanlaşmalary goşmak bilen, goşmaça ýeňillikleri bermegi;
- ulanyjlara aýratyn sanawlar, patent synlary, ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky iň möhüm oýlap tapyslary ýüze çykarmak görnüşinde goşmaça we maksatlaýyn habar bermegi;
- ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky patent resminamalaryny ýüze çykarmagyň gözleginiň goşmaça serişdelerini döretmegi we adaty patent klassifikasiýalaryny ulanmagy ýeňilleşdirmegi

Görkezilen edaralaryň tejribesini seljermegiň netijesi boýunça ýüze çykarylan ýaşyl haýyşnamalaryň çaltlaşdyrylan seljermä işleriniň dürli çemeleşmeleri we amallary [11], birnäçe nusgawy ýagdaýlar arkaly birleşdirilip, şu kategoriýalar görnüşinde umumylaşdyrylyp bilner:

(1) Ýaşyl haýyşnamalar boýunça çaltlaşdyrylan seljermä işleri, islendik temadaky haýyşnamalar, şol sanda ýaşyl tehnologiýalar üçin niýetlenen, bar bolan umumy çaltlaşdyryş amalynyň çäklerinde amala aşyrylýar. Şonda ýaşyl tehnologiýalar boýunça haýyşnamalaryň başga temadaky haýyşnamalara garanynda hiç hili artykmaçlyklary ýokdur. Görkezilen çemeleşme ÝPE we Ýaponiýa edaralarynyň tejribesine häsiýetlidir (haýyşnamaçynyň umumy çaltlaşdyryş amalyny ulanýan ýagdaýynda [12]).

(2) Ýaşyl haýyşnamalar boýunça çaltlaşdyrylan seljermä işleri, birinji ýagdaýda bolşy ýaly, bar bolan umumy çaltlaşdyryş amalynyň çäklerinde amala aşyrylýar, emma ýaşyl haýyşnamalara degişlilikde goşmaça talaplar we düzgünler hereket edýär, ýagny ýaşyl haýyşnamalary umumy çaltlaşdyryş amalyna goşmak ýagdaýynda ýaşyl haýyşnamalara degişlilikde goşmaça talaplar we düzgünler girizilýär, mysal üçin seretmegiň has gysga möhletleri, haýyşnamaçylaryň goşmaça ýeňillikli toparlary we ş.m. Üstesine-de, olar diňe ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalar üçin ulanylýar we beýleki pudaklardaky haýyşnamalar üçin hereket etmeýär (aşakda has jikme-jik serediň). Şeýle çemeleşme Awstraliýa we Hytaý edaralarynyň tejribesinde ulanylýar.

(3) Ýaşyl haýyşnamalar boýunça çaltlaşdyrylan seljermä işleri haýyşnamaçynyň saýlamagy boýunça iki amalyň biriniň çäklerinde amala aşyrylyp bilner: umumy çaltlaşdyryş amaly (1-nji kategoriýa serediň) ýa-da iň möhüm haýyşnamalar ýa-da tehnikanyň ileri tutulýan pudaklaryndaky haýyşnamalar üçin ulanylýan ýörite super-çaltlaşdyrylan amal, ýagny ähli haýyşnamalar, şol sanda ýaşyl haýyşnamalar üçin umumy çaltlaşdyryş amaly bilen bir hatarda, gapdallaýyn ýörite amal görnüşinde goşmaça opsiýa ulanylýar. Bu amal has gyssagly seretmegi talap edilýän iň möhüm ýa-da ileri tutulýan haýyşnamalar (mysal üçin, ornaşdyrmak üçin meýilleşdirilen ýa-da degişli, daşary ýurt patentlemesi, ygtyýarnamany satmak, tehnikanyň aktuwal ýa-da ileri tutulýan pudaklaryna, şol sanda ýaşyl tehnologiýalar pudagyna hem degişli haýyşnamalary) üçin niýetlenendir. Şeýle çemeleşme Kanada, Ýaponiýa (şeýle diýlip atlandyrylýan aş-çaltlaşdyrylan seljermä işleri görnüşinde⁸) we Koreýa Respublikasynyň edaralarynyň tejribesinde ulanylýar.

(4) Ýaşyl haýyşnamalar boýunça çaltlaşdyrylan seljermä işleri diňe ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalar üçin ulanylýan ýörite çaltlaşdyryş amalynyň çäklerinde amala aşyrylýar. Edarada islendik umumy çaltlaşdyryş amalynyň bolmazlyk ýagdaýynda diňe ýaşyl tehnologiýalar üçin ulanylýan ýörite çaltlaşdyryş amaly döredilýär. Görkezilen çemeleşme Braziliýa, Beýik Britaniýa we Çiliniň edaralarynyň tejribesinde ulanylýar.

⁸ Outline of Super Accelerated Examination // Ýaponiýanyň patent edarasy: resmi saýt. URL: https://www.jpo.go.jp/e/system/patent/shinsa/jp-super_soki/ (ýüztutma senesi: 06.03.2024).

(5) Ýaşyl haýyşnamalar boýunça çaltlaşdyrylan seljerme işleri diňe ýaşyl tehnologiýalar üçin niýetlenen ýörite wagtlaýyn çaltlaşdyryş amalyňyň çäklerinde amala aşyrylýar. Umumy çaltlaşdyryş amalyňyň, şeýle-de beýleki ýörite çaltlaşdyryş amalaryňyň bolmagy bilen, goşmaça diňe ýaşyl tehnologiýalar üçin ulanylýan ýörite wagtlaýyn çaltlaşdyryş amaly döredilýär. Şonda wagtlaýyn amal diýlip, diňe seretmäge degişli haýyşnamalaryň çäklendirilmegi bilen kesgitlenen wagt döwründe hereket edýän amala düşünilýär. Bu çemeleşme ABŞ-nyň edarasynyň tejribesinde iki gezek ulanylypdyr (2009-2012-nji ýyllar we 2022-nji ýyldan häzirkä wagta çenli). 2022-nji ýyldan bäri bu çemeleşmäni Çiliniň edarasy ulanýar.

Ýokarda görkezilen çemeleşmeleriň arasynda möhüm tapawutlaryň bolmagyna garamazdan, olaryň amala aşyrylmagynda birnäçe umumy aýratynlyklary, düzgünleri we talaplary ýüze çykaryp bolýar. Seljerme işlerini çaltlaşdyrýan ýa-da çaltlaşdyrmaga ýardam berýän umumy düzgünleriň we talaplaryň arasynda iň möhümleri şulardyr:

- çaltlaşdyrmak baradaky haýyşnamasyny goşup, ähli haýyşnama materiallarynyň diňe elektron görnüşde tabşyrylmaly bolmagy;
- çaltlaşdyrylan amala degişli haýyşnamanyň ir (deslapky) çap edilmeginiň zerurlykdygy;
- klimatyň ýumşadylmagyna ýa-da goralmagyna degişli garaşylyan netije barada haýyşnamanyň (ýa-da düşündirişini) hökmany berilmegi;
- haýyşnamaçynyň seljerme işleri tarapyndan bellenen möhletleri yza süýşürmek ýa-da geçirmek mümkinçiliginiň aradan aýrylmagy;
- deslapky gözlegiň we seljerme işleriniň netijelerini bermek baradaky talap;
- çaltlaşdyrmak baradaky haýyşnama üçin paçyň bolmazlygy.

Beýleki tarapdan, patent kanunçylyklarynyň ýeterlik derejede sazlaşdyrylmazlygy sebäpli, ýokarda agzalan baş çemeleşmäniň çäklerinde amala aşyrylýan çaltlaşdyryş amalarynda birnäçe möhüm tapawutlary hem ýüze çykaryp bolýar.

Bu tapawutlar haýyşnamalary çaltlaşdyryş amalyna goşmak üçin saýlamak ölçeglerini, olara seretmek möhletlerini, şeýle hem haýyşnamaçylar üçin berilýän ýeňillikleri öz içine alyp biler.

Hususan-da, haýyşnamalary çaltlaşdyryş amalyna goşmak üçin saýlamak ölçegleri hökmünde şular ulanylýar:

- haýyşnamalaryň görnüşi ýa-da IE obýektiniň görnüşi, onuň ýurduň ykdysadyýeti üçin ähmiýeti;
- haýyşnamaçynyň seljerme işleriniň çaltlaşmagyny sorap bilmeý ygyýarynyň bolmagy (mysal üçin, şeýle hukugyň diňe bu ýurduň dahyllalaryna berilmegi, diňe milli maksatnamalara we döwlet maksatnamalaryna gatnaşýan milli haýyşnamaçylar üçin berilmegi, dahylyz haýyşnamaçylar üçin aradan aýrylmagy ýa-da çäklendirilmegi);
- oýlap tapyşyň temasynda degişliligini ýaşyl tehnologiýalar temasynda kesgitlemegiň dürli usullary.

Çaltlaşdyrmagy soramagyň we seljerme işleriniň dürli tapgyrlaryny geçirmegiň möhletlerine degişlilikde aşakdaky nusgalar mümkindir:

- çaltlaşdyrmagy, seljerme işleri başlamazdan öň ýa-da seljerme işleriniň islendik tapgyrynda soramak mümkinçiligi;
- seljerme işleriniň ilkinji çözgüdini çykarmagyň möhletleri (1 aýdan 1 ýyla çenli);
- seljerme işlerini umumy tamamlamagyň möhletleri (1 ýyldan 3 ýa-da ondan köp ýyla çenli).

Mümkin bolan ýeňillikleri bermegiň gatnaşygynda aşakdaky ýagdaýlar mümkindir:

- islendik beýleki tema boýunça haýyşnamalar üçin berlen ýeňillikler bilen birmeňzeş ýeňillikler;
- haýyşnamaçylaryň kategoriýasyna, degişli işläp taýýarlamaçylygyň maliýeleşdiriş çeşmelerine ýa-da döwlet maksatnamasyna, ykdysadyýet üçin ähmiýetine we ş.m. esaslanyp kesgitlenilýän goşmaça ýeňillikler.

Ýokarda agzalan tapawutlary has jikme-jik seredip göreliň.

Şeýlelikde, ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky obýektler üçin haýyşnamalary çaltlaşdyryş amalyna goşmak barada karara gelmek üçin ölçeg hökmünde aşakdaky esaslar ulanylyp bilner.

(a) IE-niň Haýyşnama berilen obýektiniň tipini ýa-da görnüşi, ýagny:

- diňe oýlap tapyşlara haýyşnamalar rugsat edilýär (Awstraliýa, Beýik Britaniýa, Kanada, Koreýa Respublikasy, Ýaponiýa edaralarynyň tejribesi);
- oýlap tapyşlara haýyşnamalardan başga-da, peýdaly nusgalara haýyşnamalar hem goşulýar (Braziliýa, Hytaý, ABŞ, Çili edaralarynyň tejribesi);
- ähli görnüşli patent haýyşnamalaryna rugsat berilýär: oýlap tapyşlara, peýdaly nusgalara we senagat nusgalaryna (Hytaý edarasynyň tejribesi);
- çaltlaşdyryş amalyndan olaryň seredilmeginiň tapgyryna esaslanyp kesgitlenilýän haýyşnamalar (mysal üçin, ABŞ-nyň edarasyna çaltlaşdyrylan seredişden ilkinji (original) bolmadyk ähli haýyşnamalar, ýagny dowam edilýän, bölkeleýin dowam edilýän we bölünen, aradan aýrylýar).

(b) Haýyşnamaçynyň dürli hukuklaryna esaslanan haýyşnamalary saýlamak ölçegleri:

- esasan bu ýurduň dahyllylary tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar goşulýar, mysal üçin, Beýik Britaniýa, Braziliýa (birinji pilot taslamasy döwründe);
- diňe şol dahyllylaryň haýyşnamalary goşulýar, olaryň möhüm milli taslamalara gatnaşmagy, döwlet maksatnamasy boýunça obýektiň işlenip taýýarlanylmagy ýa-da döwlet tarapyndan maliýeleşdirilmegi esasynda, şeýle hem temanyň ýurduň ykdysadyýeti we goranmak ukyby üçin häzirkä wagtdaky ähmiýeti, we ş.m. bilen baglanyşykly haýyşnama tabşyrylanlaryň (mysal üçin, Koreýa Respublikasynyň edarasynyň tejribesi);
- dahylyzlar tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar hem goşulýar, eger olar bu ýurtdaky käbir şahamça bilen bilelikde korporatiw gurama alyp barýan bolsalar (mysal üçin, Koreýada) ýa-da olaryň şahamçalary ýerleşýän ýurtda aýry korporatiw birlikler bolsa (Hytaý) ýa-da

haýyşnama bu ýurduň dahyllylary bolan haýyşnamaçylar bilen bilelikde tabşyrylan bolsa (Hytaý) [7];

- dahylsyzlar tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar hem goşulýar, eger haýyşnama halkara ylalaşyklary bilen baglanyşykly tabşyrylýan bolsa (mysal üçin, sebit ylalaşyklary, PCT (PCT – Patent Hyzmatdaşlyk Şertnamasy) amaly, PPH (PPH – Patent Üýtgeşik Yoly) Maksatnamasy we ş.m.) (mysal üçin, Braziliýa, ABŞ);
- islendik ýurtdan haýyşnamaçylar tarapyndan tabşyrylan islendik haýyşnamalar goşulýar (mysal üçin, Braziliýa, Kanada, Ýaponiýa, ÝPE)

(ç) Haýyşnamanyň temasynda deňişligini ýaşyl tehnologiýalara kesgitlemegiň dürli ölçegleri:

- oýlap tapyşyň temasynda daşky gurşawy goramak pudagyň käbir giň kesgitlemesi bilen baglanyşdyrmak. Şeýle çemeleşme, mysal üçin, Beýik Britaniýa, Kanada, Braziliýa, Hytaý, Çili edaralarynda ulanylýar. Haýyşnama seljerme işleriniň çaltlaşdyrylan amalynda haýyşnamaçynyň onuň haýyşnamasyndaky oýlap tapyşyň temasyň ýaşyl tehnologiýalaryň esasy tematiki bölümleriniň birine, hususan-da atmosferada parnik gazlarynyň azaldylmagyna, daşky gurşawyň gowulanmagyna, energiýanyň tygşytlanmagyna ýa-da sarp edilmeginiň azaldylmagyna (adaty energiýa çeşmeleriniň ulanylan ýagdaýynda), dikeldilýän energiýa çeşmeleriniň döredilmegine ýa-da ulanylmagyna we ş.m. deňişli bolýandygy barada beýanname bermegi şerti bilen goşulýar.
- oýlap tapyşyň temasynda döwlet maksatnamalarynda kesgitlenen ýurduň ykdysadyýetiniň ösüşiniň ileri tutulýan ugurlarynyň biri bilen baglanyşdyrmak. Şeýle çemeleşme adaty oýlap tapyşyň temasynda giň kesgitleme bilen baglanyşdyrmak talabyna goşmaça ulanylýar we Awstraliýa, Braziliýa, Koreýa we Ýaponiýa edaralarynyň kadalaşdyryjy resminamalarynda dürli görnüşlerde, ýurduň ösüşiniň ileri tutulýan ugurlary baradaky hökümet maksatnamalarynyň deňişli düzgünlerine salgyylanmak bilen ulanylýar. Şeýlelikde, Awstraliýa edarasynyň kadalaşdyryjy resminamalarynda daşky gurşawy goramak üçin tehnologiýalaryň⁹ çalt ornaşdyrylmagyna gönükdirilen deňişli döwlet namalaryna, mysal üçin, ýakynda kabul edilen Gaýtadan işlemek we galyndylary azaltmak hakynda kanuna (Recycling and Waste Reduction Act)¹⁰ salgylanylýar. Braziliýa we Koreýa edaralarynda ýaşyl tehnologiýalara deňişli haýyşnamalary goşmakda ilki bilen hökümet maksatnamalarynda kesgitlenen bu ýurduň ösüşiniň ileri tutulýan ugurlary bilen baglanyşykly haýyşnamalara üns berilýär. Mundan başga-da, Koreýa Respublikasynyň edarasy

haýyşnamalaryň temasynda deňişligini kesgitlemek üçin ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky öz milli klassifikasiýasynyň 8 ýörite kategoriýasyny ulanylýar, olar halkara klassifikasiýalarynyň tematiki bölünişi bilen doly gabat gelmeýär [14]. Ýsraýyl edarasy hem berk kesgitlenen synlaryň sanawyna esaslanýar;

- oýlap tapyşyň temasynda ýaşyl tehnologiýalara deňişli halkara klassifikasiýalarynyň bir ýa-da birnäçe rubrikalaryna deňişli etmegiň esasynda. Şeýle çemeleşme ABŞ, Çili we ÝPE edaralarynda ulanylýar. ÝPE we ABŞ edaralarynda oýlap tapyşyň temasy, Halkara patent klassifikasiýasynyň (HPK) rubrikalaryndan başga-da, hökmany suratda ýaşyl tehnologiýalara bagyşlanan ýörite Y2 synpynyň rubrikalaryna hem laýyk gelmelidir. Bu synp HPK-ny giňeltmek üçin döredilen Bilelikdäki patent klassifikasiýasyna (BPK) goşmaça goşulypdyr. ABŞ-nyň ýaşyl tehnologiýalar pudagyndaky haýyşnamalary işlemegi üpjün edýän soňky taslamasynda oýlap tapyşyň temasyň tematiki laýyklygyna deňişli talap şu görnüşde anyklaşdyrylypdyr: «Haýyşnama berilen oýlap tapyşyň klimatyň ýumşadylmagyna gönükdirilen önüme ýa-da prosese deňişlidigi» diýlen fakt diňe haýyşnama Bilelikdäki patent klassifikasiýasynyň aşakdaky bölümçeleriniň: Y02A, Y02B, Y02C, Y02D, Y02E, Y02P, Y02T ýa-da Y02W bir ýa-da birnäçe tehniki konsepsiyalaryna mazmuny boýunça laýyk gelyän azyndan bir talaby öz içine alýan bolsa, ýerine ýetirilen hasap edilýär. Mysal üçin, metany tutmaga ýa-da ýok etmäge deňişli talap, Y02 synpynyň Y02C 20/20 rubrikasyna gabat gelmelidir [15].

(d) Haýyşnama berilen obýektiň ýurduň ykdysadyýeti üçin ähmiýetini ýa-da möhümligini kesgitlemäge esaslanan haýyşnamalary saýlamagyň goşmaça ölçegleri

Oýlap tapyşyň obýektiniň ähmiýetiniň esasyndaky ölçegler Hytaý, Koreýa Respublikasy, ABŞ we ÝPE edaralarynyň tejribesinde ulanylýar. Olaryň ulanylyşy, ilkinji nobatda, ýurduň ykdysadyýetinde mümkin bolan ulanyşy taýdan iň umytly oýlap tapyşlary we peýdaly nusgalary çaltlaşdyrmak üçin saýlamaga we, ikinjiden, haýyşnamalara seretmek möhletleriniň gysgaldylmagy sebäpli ýüze çykyp biljek bilermenleriň aşa ýüklenmeginden gaça durmaga gönükdirilendir. Sonuň bilen birlikde, oýlap tapyşyň obýektiniň ähmiýetini bahalandyrmak üçin adaty dürli ygtyýarly edaralar tarapyndan berlen dürli netijenamalar we şahadatnamalar esasynda onuň möhümliginiň resmi tassyklamasy talap edilýär. Goşmaça bilermenleriň pikiri (bahasy) ulanylyp bilner.

Çaltlaşdyryş amalynda goşmak üçin obýektiň ähmiýetiniň resmi tassyklamasyny talap etmegiň häsiýetli mysaly Koreýa edarasynyň tejribesidir. Şeýlelikde, çaltlaşdyrmak maksatnamasynda ilki bilen şular goşulýar:

- uglerodnyň möçberini azaltmak hakyndaky esasy namanyň (2021-nji ýyla çenli) we Uglerodnyň bitaraplygy we ýaşyl ösüş hakyndaky kanunyň (2021-nji ýylyň oktyabr aýyndan başlap) esasynda ýaşyl tehnologiýa hökmünde sertifikasiýalanan tehnologiýalara deňişli haýyşnamalar;

⁹ David Boy, Australia developing criteria to accelerate examination for selected applications, June 9, 2001 // Madderns: saýt. URL: <https://madderns.com.au/ip-australia-trialling-machine-learning-model/> (ýüztutma senesi: 03.04.2024).

¹⁰ Australia, Recycling and Waste Reduction Act 2020 (№. 119, 2020) – SECT 319 // Australasian Legal Information Institute: saýt. URL: http://classic.austlii.edu.au/au/legis/cth/num_act/rawra2020287/ (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

- ýaşyl tehnologiýalar pudagynda ýöriteleşdirilen kompaniýanyň sertifikatyna eýe bolan kompaniýa tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar;
- ýokarda agzalan nama laýyklykda ýaşyl tehnologiýalar senagat parkyna girýän kompaniýa tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar;
- ýokarda agzalan nama laýyklykda subsidiýa alan haýyşnamaçy tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar;
- ýokarda agzalan nama laýyklykda maýa goýum alan haýyşnamaçy tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar;
- beýleki hökümet maksatnamalary bilen baglanyşykly maliýe goldawyny alan ýa-da sertifikatlaşdyrmakdan geçen haýyşnamalar.

Hytaý edarasynyň tejribesinde çaltlaşdyrylan iş ýöredişi maksatnamasyna goşmak üçin diňe iň möhüm oýlap tapyşlar rugsat edilýär [13].

Möhüm oýlap tapyşlary saýlamak Hytaýyň patent edarasynyň sebit şahamçalarynyň bilermenleri tarapyndan aşakdaky talaplary nazara alyp amala aşyrylýar:

- daşky gurşawy goramaga ähmiýetli goşant goşýan oýlap tapyşlary öz içine alyan patent haýyşnamalaryny saýlamak, mysal üçin, CO₂ zyňyndylarynyň iň pes derejesi we energiýanyň tygşytlanmagy;
- daşary ýurtda hem patentlemek üçin meýilleşdirilýän milli haýyşnamalary (emma beýleki ýurtlarda tabşyrylmazdan ön) çaltlaşdyrmak maksatnamasyna goşmak;
- ýurduň ýa-da onuň islendik sebidiniň milli we jemgyýetçilik bähbitleri üçin aýratyn ähmiýete eýe bolan patent haýyşnamalaryny ýüze çykarmak.

bolan patent haýyşnamalaryny ýüze çykarmak.

Şonda haýyşnamaçy haýyşnamanyň sanalyan kategoriýalara degişlidigini görkezmek üçin zerur subutnamalary hem bermeli. Mysal üçin, Pekin şahamçasynyň gollanmasynda haýyşnamaçynyň degişli milli ministrlkler we komissiyalar ýa-da Pekinde ýerleşýän departamentler tarapyndan berlen degişli tassyklaýjy materiallary bermegi baradaky talap bar. Muňa goşmaça, Çžeszyan (Zhejiang) we Heýlunşzyan (Heilongjiang) şahamçalarynyň gollanmalarında möhüm patent haýyşnamalaryň düşünjesine kontrafakty utilizasiýa etmek, tehnologiýany geçirmek

pudagyna degişli haýyşnamalar ýa-da bu welaýatlardaky möhüm taslamalar çäklerinde ýerine ýetirilýän haýyşnamalar hem goşulýar.

ABŞ, Çili we ÝPE edaralary haýyşnamalary ýaşyl tehnologiýalar boýunça olary çaltlaşdyrys amalya goşmak üçin saýlananda bilermenleriň ýüklenmegi baradaky pikirler esasynda hereket edýärler. Muň üçin agzalan edaralarda kabul edilýän haýyşnamalaryň ýyllyk çägi bellendir. Mundan başga-da, oýlap tapyşlaryň ähmiýetiniň gytaklaýyn ölçegleri ulanylyp bilner. Şeýlelikde, ABŞ-nyň edarasyna çaltlaşdyrys amalya ilki bilen bilermenini pikirinde aşakdaky üç kategoriýa boýunça olaryň mümkin bolan goşandynyň möhümligi esasynda has ýokary ähmiýete eýe bolan oýlap tapyşlar goşulýar:

(1) täze dikeldilýän energiýa çeşmelerini açmak ýa-da bar bolanlary ösdürmek;

(2) bar bolan energiýa çeşmelerini has netijeli ulanmak ýa-da tygşytlamak; ýa-da

(3) parnik gazlarynyň zyňyndylaryny azaltmak¹¹.

ÝPE-de PACE (Ýewropa patent haýyşnamalarynyň çaltlaşdyrylan seljermesi maksatnamasy) maksatnamasy boýunça çaltlaşdyrylan iş ýöredişine goşulýan haýyşnamalaryň sanyna çäklendirmeler resmi taydan yokdur¹². Emma bu san, hakykatda, gözlegleri we seljerme işlerini ýerine ýetirýän bölümleriň hakyky ýüklenmegine, şeýle hem çaltlaşmak üçin gelýän haýyşnamalaryň sanyna bagly. Şonuň üçin, bir ýylyň dowamynda köp sanly haýyşnamalaryň çaltlaşmagyny sorayan haýyşnamaçylara, adaty, olaryň iň möhüm ýa-da ähmiýetli oýlap tapyşlaryny saýlamak, beýleki haýyşnamalary bolsa adaty amala geçirmek teklipe edilýär.

Şol bir wagtda ýaşyl haýyşnamalar üçin berilýän ýeňillikler bilen baglanyşykly çaltlaşdyrylan amaly hyýanatçylykly ulanmak mümkinçiligi baradaky aladalaryň, adaty, esassyzdygyny bellemeli. Mysal üçin, şeýle diýlip atlandyrylýan «ýaşyl kanaly» çäklerinde ýaşyl haýyşnamalar boýunça has ýeňillikli çaltlaşdyrys amaly berýän Beýik Britaniýa edarasynyň statistikasý, «ýaşyl kanaly» arkaly ýylda takmynan 300 haýyşnamanyň tabşyrylýandygyny görkezýär, bu ähli haýyşnamalaryň 1% düzýär. 2020-nji ýylda iň ýokary sanly haýyşnama tabşyryldy – 400-den gowrak (edaranyň ýaşyl temasy boýunça tabşyrylan ähli haýyşnamalaryň takmynan 20%). Galan haýyşnamalar boýunça haýyşnamaçylar, haýyşnamaçylaryň «ýaşyl kanal» hyzmatyna gatnaşmagy mugt berilýän hem bolsa, çaltlaşdyrmak hakynda haýyşnama tabşyrmagy maksada laýyk hasaplamandyrlar¹³.

Şonda haýyşnamaçy haýyşnamanyň sanalyan kategoriýalara degişlidigini görkezmek üçin zerur subutnamalary hem bermeli. Mysal üçin, Pekin şahamçasynyň gollanmasynda haýyşnamaçynyň degişli milli ministrlkler we komissiyalar ýa-da Pekinde ýerleşýän departamentler tarapyndan berlen degişli tassyklaýjy materiallary bermegi baradaky talap bar.

¹¹ Advancement of examination petitions // USPTO: saýt. URL: <https://www.uspto.gov/patents/apply/petitions/timeline/advancement-examination-petitions> (ýüzütme senesi: 11.03.2024).

¹² PACE (Programme for accelerated prosecution of European patent applications), Guidelines for Examination [Elektron çeşme] // EPO: saýt. URL: https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/guidelines/e/e_viii_4.htm (ýüzütme senesi: 11.03.2024).

¹³ Patents: accelerated processing: The Intellectual Property Office offers different methods of accelerating the processing of your patent application // URL: <https://www.google.com/search?q=UK+Green+channel+patents&oeq=UK+Green+channel+patents&aqs=chrome..69i57j69i60.39538j0j15&source=chrome&ie=UTF-> (дата обращения: 11.03.2024).

Köp edaralarda möhüm ýa-da ähmiýetli haýyşnamalaryň kategoriýasyna meňzeş haýyşnamanyň daşary ýurtda tabşyrylandygy ýa-da tabşyrmak üçin meýilleşdirilendigi şerti bilen ähli milli haýyşnamalary, şeýle hem halkara PCT (PCT – Patent Hyzmatdaşlyk Şertnamasy) haýyşnamalaryny hem degişli edýärler. Şonuň bilen birlikde, halkara PCT haýyşnamalaryny çaltlaşdyryş amalynda goşmak gatnaşygynnda möhüm çäklendirmeleri we goşmaça talaplary göz önünde tutýan dürli çemeleşmeler ulanylýar.

ÝPE tejribesinde çaltlaşdyryş amalynda diňe Ýewropa tapgyryna geçen we ÝPE-niň ozal Halkara gözleg edarasyna ýa-da Goşmaça gözlegi geçirmek üçin bellenen Edarasynyň hökmünde çykyş eden PCT haýyşnamalaryna rugsat berilýär¹⁴.

Ýaponiýa edarasyny meňzeş haýyşnamanyň daşary ýurtda tabşyrylan bolsa, islendik milli haýyşnamanyň çaltlaşdyrylan we super-çaltlaşdyrylan amallara goşulmagyna rugsat berýär, 1996-njy ýylyň iýul aýyndan başlap şu şert bilen halkara haýyşnamalary hem goşuldy [16], olar:

- Ýaponiýanyň edarasyna Kabul ediji edara (KE) PCT hökmünde tabşyrylan we Ýaponiýada milli tapgyryna geçirilen;
- Ýaponiýanyň edarasyna milli haýyşnama hökmünde, şeýle hem PCT amaly boýunça Kabul ediji edarasynyň wezipelerini yerine ýetirmek üçin bu edaranyň halkara haýyşnamasy hökmünde tabşyrylan.

Soňra çaltlaşdyryş amalynda goşmak üçin Ýaponiýanyň görkezilen ýurt hökmünde atlandyrylan islendik PCT haýyşnamalary hem rugsat edildi.

Koreýa edarasynyň tejribesine laýyklykda, çaltlaşdyrylan seredilmäge diňe Koreýanyň edarasyna halkara gözlegi Koreýanyň Patent aktynyň 198-2 maddasyna laýyklykda, PCT şertnamasy boýunça ygtyýarly halkara gözleg edarasynyň hökmünde geçiren halkara PCT haýyşnamalary kabul edilýär.

ABŞ-nyň edarasyny islendik milli haýyşnamalar bilen bir hatarda daşary ýurt haýyşnamaçylar tarapyndan tabşyrylan, milli tapgyryna geçen islendik halkara haýyşnamalary hem kabul edýär (dowam edýän ýa-da wagtlaýyn haýyşnamalardan başga). Dogry, möhüm çäklendirme bolup ýaşyl haýyşnamalar babatda çaltlaşdyrylan seljerme işleri amalyň bu edara tarapyndan belli bir wagt aralygy üçin (1-2 ýyl) we haýyşnamalaryň kesgitlenen möçberi üçin (3-den 5 müňe çenli) bellenişleri bolup durýar¹⁵.

Rospatentiň tejribesinde seljerme işlerini çaltlaşdyrmagyň bar bolan mümkinçiliklerine seljerme

Häzirki wagtda Russiýa kanunçylygy patent haýyşnamalaryna seretmek boýunça iş ýöredişini çaltlaşdyrmagyň haýsy-da bir resmi amalyň göz önünde tutmaýar. Ýeke-täk aýratynlyk bolup, 2020-nji ýylda SEFI-niň 2020-nji ýylyň 24-nji martyndaky № 164 buýrugy bilen girizilen ýörite

amal durýar, ýagny Russiýa Federasiýasynyň döwlet maksatnamalarynda kesgitlenen ösüşiň ileri tutulýan ugurlary boýunça oýlap tapyşlara haýyşnamalara çaltlaşdyrylan seretmegiň tertibi. Emma bu tertibiň, adyna görä, giň gursawy göz önünde tutulmagyna garamazdan, diňe iki aktuwal tema boýunça haýyşnamalar baradady, ýagny: tehnologiýa robotlar, manipulyatorlar (HPK-nyň B25 bölümi) we elektron nawigasiýa ulgamlary (HPK-nyň G01C we G01S bölümi). Bu tertibiň beýleki ileri tutulýan pudaklar boýunça haýyşnamalar babatynda ulanylyşy, gynansak-da, göz önünde tutulanok.

Russiýa haýyşnamaçylarynyň haýyşnamalaryna çaltlaşdyrylan seretmegiň başga mümkinçiligi halkara PPH¹⁶. maksatnamasyny ulanmak bilen baglanyşykly. Emma ol diňe Russiýa haýyşnamaçylarynyň haýyşnamalaryna seretmegiň halkara tapgyryna degişlidir. Meňzeş daşary ýurt haýyşnamasynyň esaslanýan öňki milli haýyşnama adaty amalyň çäklerinde seredilýär. Şol bir wagtda, haýyşnamaçynyň öz oýlap tapyşyny daşary ýurtda patentlemek niýeti bolan ýagdaýynda daşary ýurt edaralarynyň köpüsiniň haýyşnamaça degişli milli haýyşnamanyň çaltlaşdyrylan seredilmeginiň mümkinçiligini berýändigini bellemeli.

Rospatentiň tejribesinde islendik umumy resmi çaltlaşdyrma amalyň bolmazlygynyň sebäpleriniň biri hökmünde Rospatentiň häzire çenli gelyän ähli haýyşnamalara seretmek möhletlerini gysgaltmak syýasatyny yzygiderli alyp barýandygyny, bu bolsa çaltlaşdyrmagyň ýörite amalyň girizmek meselesine aýratyn ýitilik bermeyändigini göz önünde tutulyp bilner.

Peýdaly nusgalar babatda bolsa, degişli görkezijiler, düýp manysy boýunça, in amatly görkezijilere ýakynlaşdy. Şeýlelikde, 2022-nji ýylda peýdaly nusgalar üçin haýyşnamalara seretmegiň ortaça dowamlylygy 1,22 aýa çenli gysgaldy, 2016-njy ýylda bu görkeziji 2,62 aýdan ybarat boldy.

OŞeýlelikde, öz wagtynda SEFI FDBE-niň 2013-nji ýyl we soňraky döwürler üçin döwlet işlerini yerine ýetirmek boýunça Döwlet tabşyrygy tarapyndan bellenen möhletlere başdaky talaplar aşakdaky orta möhletleri göz önünde tutýardy¹⁷:

¹⁴ PACE (Programme for accelerated prosecution of European patent applications), Guidelines for Examination // EPO : сайт. URL: https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/guidelines/e/e_viii_4.htm (дата обращения: 11.03.2024).

¹⁵ USPTO, Climate Change Mitigation Pilot Program // USPTO: сайт. URL: http://www.uspto.gov/patents/init_events/green_tech.jsp (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

¹⁶ «Çaltlaşdyrylan patent iş önümçiligi» maksatnamasy (Patent Prosecution Highway, ýa-da PPH) // Intellektual eýeçiligiň federal gullugy: сайт. URL: [https://rospatent.gov.ru/ru/activities/inter/bicop/pph#:~:text=\(ýüztutma senesi: 11.03.2024\).](https://rospatent.gov.ru/ru/activities/inter/bicop/pph#:~:text=(ýüztutma senesi: 11.03.2024).)

¹⁷ SEFI FDBE-nyň 2013-2015-nji ýyllar üçin meýilleşdirilen döwür üçin döwlet işlerini yerine ýetirmek boýunça Döwlet tabşyrygy // Intellektual eýeçiligiň federal gullugy: сайт. URL: https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/docs/prikaz_27_12_12_169.pdf (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

- formal seljerme işleri: 2 aýdan köp däl,
- düýp manysy boýunça seljerme işleri: oýlap tapyş we senagat nusgasy üçin 12 aýdan köp däl we peýdaly nusga üçin 6 aýdan köp däl.

Emma awtomatlaşdyryş serişdeleriniň ulanylyşy we haýyşnamaçylyk, aýratyn-da daşary ýurt haýyşnamaçylyk tarapyndan tabşyrylýan haýyşnamalaryň möçberiniň belli bir derejede azalmagy bilen baglanyşykly, häzirkî wagtda Russiyada patent üçin haýyşnamalaryň döwlet seljerme işlerini geçirmegiň orta möhletleri has ähmiýetli gysganly boldy. Bu ýagdaý 2022-nji we 2016-njy ýyllaryň görkezijileriniň deňeşdirmesinde görünýär. Rospatentiň 2022-nji ýyl¹⁸ we 2016-njy ýyl¹⁹ üçin ýyllyk hasabatlaryna görä, 2022-nji ýylyň netijeleri boýunça oýlap tapyş haýyşnamalaryna seretmegiň orta dowamlylygy 4,2 aý boldy, 2016-njy ýylda bu görkeziji 9,24 aý bolupdy. 2022-nji ýylyň ahýryna seljerme işleriniň ilkinji hereketini kabul etmek üçin orta möhlet 3,98 aý bolup, 2016-njy ýylda bu 8,95 aý bolupdy.

Peýdaly nusgalara deňişlilikde, deňişli görkezijiler, esasy babatda, iň laýyk görkezijilere ýakynlaşdy. Şeýlelikde, 2022-nji ýylda peýdaly nusgalara haýyşnamalaryna seretmegiň orta dowamlylygy 1,22 aýa çenli gysgaldy, 2016-njy ýylda bu görkeziji 2,62 aý bolupdy.

Şonuň bilen birlikde, Russiýa tejribesiniň çäklerinde seljerme işlerini çaltlaşdyrmagyň resmi kabul edilen umumy amalyň bolmazlygynyň, Russiýa haýyşnamaçylygynyň öz haýyşnamasyna seretmegi çaltlaşdyrmagyň birnäçe praktiki mümkinçiliklerine eýedigini bilen böläkleýin öwezini dolýandygyny aýratyn nygtamaly.

Bu mümkinçilikler Rospatent ýa-da Rospatentde akkreditasiýa edilen guramalar tarapyndan berilýän deňişli hyzmatlara we serwisledere esaslanýar. Şeýle mümkinçiliklere şular deňişlidir:

- haýyşnamany elektron görnüşde tabşyrmak we elektron iş ýöredişi;
- bilermen maslahatlaryny (gepleşiklerini) geçirmek;
- Rospatentde (SEFI-de) haýyşnamanyň temasy boýunça tölegli (täjirçilik) gözlegleri sargyt etmek;
- Rospatent tarapyndan akkreditasiýa edilen guramalar tarapyndan berilýän deslapky patent gözleginiň hyzmatlary;
- Rospatentiň salgysy boýunça haýyşnamanyň sere-dilişini çaltlaşdyrmak hakynda deňişli esaslandyrmak bilen resmi däl ýazmaça haýyşnamany ugratmak.

Görkezilen mümkinçilikleriň her birini aýratynlykda ýa-da bilelikde ulanmak hakykatdan-da patentlemegiň möhletleriniň belli bir gysgalmagyna ýardam edip biler.

Şeýlelikde, **haýyşnamany elektron görnüşde tabşyrmak we şahsy otag arkaly elektron iş ýöredişi**, resminamalary tabşyrmagyň we patent edarasy bilen hat alyşmagyň adaty poçta ulanylýan adaty, kagyz usuly bilen deňeşdirilende,

aýratyn-da haýyşnamaçy patent edarasynyň ýerleşýän yerinden uzakda bolsa, edaradan soraglary (habarnamalary) almagyň we olara jogaplary ugratmagyň möhletlerini ähmiýetli derejede gysgaltmaga mümkinçilik berýär. Mundan başga-da, bu goşmaça wagt ýitgisine getirýän poçta ibermeleriniň mümkin bolan ýitiriliş ýagdaýlaryndan gaça durmaga mümkinçilik berýär.

Elektron tabşyryş amalyňy ulanmagyň goşmaça artykmaçlygy käbir patent paçlarynyň 30 göterim arzanlaşdyrmasydyr.

Bilermen maslahatlaryny (gepleşiklerini) geçirmek

Bu mümkinçiligi ulanmak üçin haýyşnamaçy haýyşnamany haýyşnamaçynyň gatnaşmagy bilen seretmek hakynda haýyşnama tabşyrmaly. Haýyşnamada, haýyşnamanyň belgisinden başga-da, şulary görkezmeli:

- haýyşnamaçy tarapyndan ara alnyp maslahatlaşmaga teklipl edilýän meseleler;
- haýyşnamany haýyşnamaçynyň gatnaşmagy bilen seretmegiň islenýän senesi we wagty;
- haýyşnamany bilelikde seretmegiň senesi we wagtyň gutarnykly ylalaşmak üçin gatnaşyk telefony.

Bilermen maslahatlary göni ýaýlym tertibinde wideo maslahat görnüşinde hem geçirilip bilner.

Mundan başga-da, gysgaly ýagdaýlarda haýyşnamaçy deňişli esaslandyrmak bermek bilen (ýurt üçin işläp taýýarlamanýň möhümligi, döwlet şertnamasy, daşary ýurtda patentlemegiň zerurlygy we ş.m.) öz haýyşnamasyna seretmegi çaltlaşdyrmak hakynda resmi däl haýyş bilen Rospatente ýüz tutup biler. Şeýle haýyşlar aýratyn ýagdaý hökmünde kanagatlandyrylyp bilner.

Deslapky patent gözleginiň netijelerini edara bermek

Deslapky patent gözleginiň netijelerini edaranyň dykgatyna ýetirmek

Bu mümkinçilik, haýyşnamaçynyň deslapky patent gözleginiň netijelerini edaranyň dykgatyna ýetirmegini göz önünde tutýan, bilermenler bilen artykmaç hat alyşmaktan gaça durmaga mümkinçilik berýär. Sebäbi gözlegiň netijesi hökmünde bellenen tehnikaýyň derejesiniň obýektiv ýagdaýy, şeýle hem haýyşnama boýunça ýüze çykarylan iň ýakyn meňzeşlikler haýyşnamaça haýyşnamanyň materiallaryny has doly we dogry taýýarlamaga kömek edýär. Deslapky patent gözleginiň netijelerini almak üçin haýyşnamaçyda aşakdaky mümkinçilikler bar.

Birinjilik bilen, Rospatent (SEFI) 10 gününň dowamyn-da haýyşnama boýunça çaltlaşdyrylan tematiki gözlegi geçirmek üçin tölegli hyzmat hödürleýär. Şeýle gözlegiň oýlap tapyşlar we peýdaly nusgalar üçin bahasy azyndan 94 400 rubl, peýdaly nusgalar (we senagat nusgalary) üçin bolsa 47 200 rubldan başlanýar. Görkezilen gözlegiň netijeleri patent almaga ukyplylygy bahalandyrmak üçin seljerme işlerinde ulanmak üçin niýetlenendir. Tejribä görä, tölegli gözleg haýyşnama seretmek möhletini iki aýa çenli azaldyp biler. Şonda-da, hatda bu gaty gymmat hyzmadynyň hem hemişe hakyky iş ýöredişiň çaltlaşmagyna kepil bermeýändigini bellemeli.

Ikinjilik bilen, haýyşnamaçy, 2024-nji ýylyň 1-nji ýanwardan başlap Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň

¹⁸ Rospatentiň 2022-nji ýyl üçin ýyllyk hasabaty // Intellektual eýeçiligiň federal gullugy: saýt. URL: <https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/otchet-2022-ru.pdf> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

¹⁹ Rospatentiň 2016-njy ýyl üçin ýyllyk hasabaty // Intellektual eýeçiligiň federal gullugy: saýt. URL: https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/docs/otchet_2017_ru.pdf (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

(RF RK) 1246-njy maddasynda 3-nji bendiniň 2-nji abzasyna laýyklykda oýlap tapyşlaryň we peýdaly nusgalaryň deslapky maglumat gözlegini we patent almaga ukyplylygyň deslapky bahasyny geçirip biljek akkreditasiýa edilen sekiz guramanyň birine ýüz tutup biler. Deslapky maglumat gözlegini we oýlap tapyşlaryň hem-de peýdaly nusgalaryň patent almaga ukyplylygynyň deslapky bahasyny geçirip biljek guramalar hökmünde akkreditasiýa edilen ylmy we bilim beriji guramalaryň sanawy, şeýle hem bu guramalar öz hyzmatlaryny hödürleýän HPK-nyň rubrikalar sanawy Rospatentiň saýtynda görkezilendir²⁰.

Ahyrynda, haýyşnamaçy uly firma ýa-da kärhanadan ybarat bolan ýagdaýynda, öz düzüminde SEFI-niň saýtynda sanawy görkezilen açyk (mugt) we tölegli maglumat bazalaryny ulanyp, patent barlaglarynyň çäklerinde deslapky gözlegleri özbaşdak geçirip biljek patent bölümçesine eýe bolup biler²¹.

Tehnikanyň derejesini kesgitlemek üçin daşary ýurt patent resminamalarynyň gözlegine (oýlap tapyşlar we peýdaly nusgalar) degişlilikde, ony rus dilli interfeýsli gözleg ulgamlarynda mugt geçirip bolýar (serediň: ru.espacenet.com, patentscope, eapatis.com).

Rossiýa tejribesiniň çäklerinde çaltlaşdyrylan amaly ulanmagyň zerurlygy hakynda

Ýokarda geçirilen seljermä esaslanýan, Russiýa haýyşnamaçylary üçin patent haýyşnamalaryna, hususan-da ýaşyl tehnologiýalar pudagynda, seretmek prosesini çaltlaşdyrmak boýunça bar bolan mümkinçilikleriň seljermesi, aşakdaky deslapky netijeleri we teklipleri etmäge mümkinçilik berýär.

Ýokarda seredilenler ýaly seljerme işlerini mümkin bolan çaltlaşdyrmagyň bar bolan mümkin usullary we tilsimleri (haýyşnamany elektron tabşyrmak, şahsy otag ulanmak, haýyşnamaçynyň bilermen maslahatlaryna gatnaşmagy, deslapky gözlegler we ş.m.) peýdaly bolsa-da, gazanylan netijelilik derejesi boýunça juda çäkli, olaryň käbiriniň bolsa deslapky gözlegleriň goşmaça amalyny tölemek zerurlygy sebäpli ýeterlik derejede gymmat.

Ýokarda bellenen tendesiýany, tehnikanyň ähli pudaklarynda haýyşnamalara seretmegiň umumy möhletlerini has-da gysgaltmagyň dowam etdirilmegine degişlilikde, ol hem tabşyrylan haýyşnamalaryň sanynyň hemişe artmagy, şeýle hem Rospatentiň bilermenleriniň sanynyň çäkli bolmagy bilen baglanyşykly praktiki çäklendirmelere eýedir.

Beýleki tarapdan, ýurduň ykdysadyýetiniň ösüşi, onuň howpsuzlygynyň we öz-özüni üpjün etmek ukypynyň üpjün edilmegi, milli taslamalaryň amala aşyrylmagy, daşky gurşawy goramak pudagy ýaly halkara borçnamalaryň ýerine ýetirilmegi üçin möhüm bolan oýlap tapyşlara we peýdaly

Ýokarda seredilenler ýaly seljerme işlerini mümkin bolan çaltlaşdyrmagyň bar bolan mümkin usullary we tilsimleri (haýyşnamany elektron tabşyrmak, şahsy otag ulanmak, haýyşnamaçynyň bilermen maslahatlaryna gatnaşmagy, deslapky gözlegler we ş.m.) peýdaly bolsa-da, gazanylan netijelilik derejesi boýunça juda çäkli, olaryň käbiriniň bolsa deslapky gözlegleriň goşmaça amalyny tölemek zerurlygy sebäpli ýeterlik derejede gymmat.

nusgalara patent haýyşnamalaryna çaltlaşdyrylan seretmegiň ösýän zerurlygy göz önünde tutulyp, tehnikanyň aktuwal (ileri tutulýan) pudaklarynda haýyşnamalara çaltlaşdyrylan seretmegiň ýörite amalyny ýa-da tertibini döretmek mesele barha köp ähmiyet gazanýar²². Bu hakda çäkli bolsa-da, diňe tehnikanyň iki dar pudagyň öz içine alýan ileri tutulýan tehnika pudaklarynda haýyşnamalara çaltlaşdyrylan seretmek Tertibini ulanmagyň oňyn tejribesi şaýatlyk edýär. Ulanylýan pudagyň çäklendirilendigine garamazdan, ony bu ýolda ilkinji möhüm ädim hökmünde göz önünde tutup bolýar, aýratyn-da ileri tutulýan dar tematiki pudaklarda haýyşnamalara seretmekde bilermenleriň wezipeleriniň paylansy we olaryň arabaglanyşygy babatda.

Ýaşyl tehnologiýalardan başga-da, täze nesil maglumat tehnologiýalary, ýokary takykly enjamlaryň önümçiligi, täze materiallaryň senagaty, biologiki senagat, energiýanyň täze görnüşlerinde awtoulaglaryň önümçiligi, energiýanyň täze çeşmeleriniň ulanylyşy, emeli intellekt we ş.m.²³ ýaly beýleki ileri tutulýan tehnika pudaklaryny hem öz içine alýan çaltlaşdyrylan seljerme işleri amalyny döretmekde, bu amalyň tabşyrylyan haýyşnamalara hem umumy, hem ýörite talaplary göz önünde tutmagy zerurdyr.

Birinjilik bilen, Rospatentde ähli patent haýyşnamalary üçin seredilýän möhletleriň umumy azalma tendesiýasynyň gelejekde hem saklanjagyny nazara alyp, islendik temadaky haýyşnamalar üçin seljerme işlerini çaltlaşdyrmagyň umumy ýa-da uniwersal amalyny döretmek zerurlygynyň, garaşylýan seljerme işleri bolan käbir edaralarda duş gelinşi ýaly (ýokarda 1-nji çemeleşmä serediň), anyk ýoklugyny ykrar etmeli.

²⁰ Ylmy we bilim guramalaryň, akkreditirlenen guramalaryň sanawy // Intellektual eýeçiligiň federal gullugy: saýt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/activities/akkreditovannye-nauchnye-obrazovatelnye-organizatsii> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

²¹ Rospatentiň maglumat serişdeleri // Intellektual eýeçiligiň federal gullugy: saýt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/sources> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

²² Гнип, В. «Зеленые» патенты в России: четыре главных тенденции развития // РБК : сайт. URL: <https://trends.rbc.ru/trends/green/5ffec4449a7947cbec418575> (дата обращения: 01.03.2024).

²³ В качестве исходной основы для выбора актуальных технических областей можно использовать те, которые приведены в перечне направлений, указанных в Распоряжении Правительства РФ № 1912-р от 14.07.2021 «Об утверждении целей и основных направлений устойчивого (в том числе зеленого) развития Российской Федерации».

Üstesine-de, köp edaralaryň tejribesi, haýyşnamaçylaryň uly toparynyň, aýratyn-da Haýyşnama berilen obýekti has soňky amala aşyrmak üçin dürli taýýarlyk çäreleriniň (daşary ýurt patentlemesine taýýarlyk, ygtyýarnama satmagy, gutarnykly tehnologiýany işläp düzmek we ş.m.) geçirilmeginiň zerurlygy bilen baglanyşykly ýagdaýlarda öz haýyşnamalarynyň umumy çaltlaşdyrylan seredilmegi bilen gyzyklanmaýandyklaryna şaýatlyk edýär. Bu gatnaşykda ABŞ-nyň edarasynyň, haýyşnamaçy ýagdaýlara baglylykda öz üçin amatly seljerme işleri nusgasyny: çaltlaşdyrylan, adaty ýa-da garaşylýan²⁴ saýlap biljek seljerme işleriniň üç nusgaly amalyny gelejekde girizmek hakyndaky meýilnamalary ýatlamak zerurdyr.

Ilkinji, çaltlaşdyrylan amalyň täze nusgasy täze peýda bolýan ileri tutulýan tehnika pudaklaryny hem öz içine almalydygy sebäpli, oňa bolan iň möhüm talaplaryň biri onuň açyklygy bolmalydyr, bu bolsa zerur bolanda täze tehnika pudaklaryny goşmaga mümkinçilik berer.

Ileri tutulýan tehnika pudaklarynda patent haýyşnamalarynyň çaltlaşdyrylan seljerme işleriniň kanunçylygynda göz önünde tutulan senagat taýdan ösen ýurtlaryň tejribesi nazara alnyp, haýyşnamalaryň tabşyrylmagynyň we Rospatentde seredilmeginiň kadalaşdyrylmasy düzgünleşdirýän bar bolan kadalaşdyryjy-hukuk namalaryna (RF RK-nyň 4-nji bölegine, haýyşnama resminamalarynyň düzülişiniň, tabşyrylyşynyň we seredilişiniň Düzgünlerine, Administratiw reglamente we ş.m.) zerur üýtgetmeleri girizmek maksada laýyk bolup durýar. Bu, ilkinji nobatda goranmak senagaty, import öwezini dolýan tehnologiýalar we daşky gurşawy goramaga degişli tehnologiýalar ýaly saýlanyp alnan ileri tutulýan pudaklarda haýyşnamalara çaltlaşdyrylan seretmek amalynyň goşmaça kadalaşdyrylmagyny üpjün etmek üçin zerurdyr.

Şol bir wagtda daşary ýurt tejribesi, kadalaşdyryjy-hukuk namalarynyň, adaty, ýaşyl tehnologiýalar pudagynda bolşy ýaly, ähli ileri tutulýan pudaklarda haýyşnamalaryň tabşyrylmagy we çaltlaşdyrylan seredilmegi babatda ähli ýörite talaplary göz önünde tutup bilmeýändigine şaýatlyk edýär. Şonuň üçin kadalaşdyryjy resminamalaryň gaýtadan seredilmegine goşmaça hökmünde şeýle haýyşnamalara seretmegiň has jikme-jik tertibini taýýarlamak zerurlygy ýüze çykýar.

Ýaşyl tehnologiýalaryň spesifikasiýasyna esaslanyp, kadalaşdyryjy resminamalara teklipl edilýän gaýtadan seredilişi we goşmaça tertibiň döredilmegi haýyşnama materiallaryna bolan hem umumy, hem ýörite talaplaryň ýerine ýetirilmegini üpjün etmelidir. Umumy talaplara islendik ileri tutulýan tehnika pudagynda haýyşnama tabşyrylanda, ýerine ýetirilmegi zerur bolanlary, ýörite talaplara bolsa diňe ýaşyl tehnologiýalar pudagynda haýyşnamalaryň tabşyrylmagy üçin zerur bolanlary degişli etmeli.

Daşary ýurt tejribesiniň netijeleriniň ýokarda geçirilen seljerme işlerini nazara alyp, umumy talaplaryň arasynda

ilkinji nobatda tutuşlygynda seljerme işleri amalyny çaltlaşdyrylanlary, şol sanda ähli haýyşnama materiallaryny çaltlaşdyrmak hakyndaky haýyşnama goşup, diňe elektron görnüşde tabşyrmagy, garaşylýan netije babatda (mysal üçin, sarp edilýän energiýany azaltmak, zyýanly zyňyndylary peseltmek we ş.m.) haýyşnama (düşündiriş) görnüşinde hökmany esaslandyrmak beriş, haýyşnamaçylaryň seljerme işleri tarapyndan bellenen möhletleri yza süýşürmek ýa-da geçirmek hakynda haýyşnama bilen ýüz tutmak mümkinçiligini aradan aýyrmagy, çaltlaşdyrmak hakyndaky haýyşnama üçin paçyň bolmazlygyny we ş.m. agzamaly.

Yokarda görkezilen umumy talaplardan başga-da, Russiýa tejribesiniň aýratynlyklary we emele gelen şertleri göz önünde tutulyp, çaltlaşdyryş amalynda goşmak üçin haýyşnamalary saýlamagy kadalaşdyrylan birnäçe çäk-lendirmeleri hem göz önünde tutmak maksada laýykdyr.

(a) Şeýlelikde, çaltlaşdyryş amalynda goşmak üçin patent haýyşnamalarynyň haýsy görnüşleriniň (oýlap tapyşlar, peýdaly nusgalar ýa-da senagat nusgalary) rugsat edilmeginiň maksada laýykdygyny kesgitlemekde, diňe oýlap tapyşlara haýyşnamalar bilen çäklenmeli. Sebäbi peýdaly nusgalara haýyşnamalara seretmek möhletleri doly derejede iň laýykdyr (bir aý), senagat nusgalaryna degişlilikde bolsa, tejribe görkezişi ýaly, ýaşyl tehnologiýalar pudagynda bu obýektlere tabşyrylýan haýyşnamalaryň sany iň pes derejededir.

(b) Seljerme işlerini çaltlaşdyrmagy soramaga ygtyýarly haýyşnamaçylaryň dürli kategoriýalaryny kesgitlemek babatda, ykdysady maksada laýyklyk we Rospatentiň bilermen serişdelerini nazara alyp, aşakdaky mümkin bolan nusgalary göz önünde tutmak maksada laýyk bolup durýar:

- milli haýyşnamaçylar, ýagny dahyllylar tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar;
- dahylsyzlar tarapyndan tabşyrylan haýyşnamalar, eger olar Russiýada käbir şahamça bilen bilelikde korporatiw gurama alyp barýan bolsalar, ýa-da milli haýyşnamaçylar we dahylsyzlar tarapyndan bilelikde tabşyrylan haýyşnamalar

Diňe ýaşyl tehnologiýalar üçin häsiýetli bolan ýörite aýratynlyklary nazara almak üçin, aşakdaky ýörite talaplary kabul etmegiň maksada laýyklygyny göz önünde tutmaly.

(c) Haýyşnamanyň temasynda degişlilikini ýaşyl tehnologiýalara kesgitlemek babatda, daşary ýurt edaralarynyň (ÝPE we ABŞ) oňyn tejribesi nazara alnyp, utgaşdyrylan ölçegi ulanmak maksada laýykdyr [15]:

- oýlap tapyşyň temasyny daşky gurşawy goramak bilen baglanyşykly temadaky pudagyň käbir giň kesgitlemesi bilen baglanyşdyrmak (mysal üçin, daşky gurşawyň gowulanmagy, atmosferada parnik gazlarynyň azaldylmagy, energiýanyň tygşytlanmagy, dikeldilýän energiýa çeşmeleriniň döredilmegi we ş.m.),
- şeýle hem oýlap tapyşyň temasynyň ýaşyl tehnologiýalara degişli halkara patent klassifikasiýalarynyň (HPK we BPK-nyň Y02 synpynyň rubrikalaryndan) rubrikalaryndan birine hökmany laýyk gelmegi hakyndaky talap [16]. Şeýle

²⁴ USPTO Patent examination acceleration programs and proposals // USPTO: saýt. – URL: https://www.uspto.gov/sites/default/files/patents/process/file/accelerated/comp_chart_dom_accel.pdf (ýüztutma senesi: 11.03.2024).

hem hökümetiň resmi resminamalarynda kesgitlenen ykdysadyýetiň ösüş ugurlarynyň nomenklaturasyny nazara almak zerurdyr [17].

(d) Haýyşnama berilen obýektiň ähmiýetine ýa-da möhümligine baglylykda haýyşnamalary saýlamagyň goşmaça ölçegine degişlilikde, onuň ulanylyşy haýyşnama islendik ileri tutulýan temadaka degişli bolmadyk, emma onuň ýurduň ykdysadyýeti üçin ähmiýeti aýdyň we tassyklanyp bilinjek ýagdaýlarda gerek bolup biler. Haýyşnamanyň ähmiýeti aşakdaky ýagdaýlardan ugur alyp kesgitlenip bilner:

- haýyşnamanyň haýsy-da bolsa bir döwlet maksatnamasyny ýerine ýetirmäge laýyklykda subsidiýa alan ýa-da maýa goýum alan haýyşnamaçy tarapyndan tabşyrylmagy;
- haýyşnamaçynyň ýa-da onuň ygtyýarnamatynyň oýlap tapyşy ornaşdyrmaga başlamagy ýa-da ýakyn iki ýylyň dowamynda başlamagy meýilleşdirmegi;
- meňzeş haýyşnamanyň daşary ýurt patentlemesi üçin meýilleşdirilmegi;
- halkara haýyşnamanyň Russiýa haýyşnamaçysy tarapyndan PCT amaly boýunça tabşyrylmagy.

(e) Paçlary we beýleki ýygymlary tölemek boýunça ýeňilliklere degişlilikde, çaltlaşdyryş amalynda goşulýan haýyşnamalaryň aktuallygyny we ýokary ähmiýetini, şeýle hem olaryň çalt ornaşdyrylmagynda jemgyýetçilik we döwlet gyzyklanmasyny (halkara borçnamalaryň ýerine ýetirilmeşi, degişli işläp taýýarlamalaryň döwlet tarapyndan maliýeleşdirilýän ýagdaýynda goşmaça çykdaýlaryň azaldylmagy we ş.m.) nazara alyp, iň bolmanda, aşakdaky çäreleri göz önünde tutmak maksada laýyk bolup durýar:

- haýyşnamaçyny goşmaça ýygymlary tölemekden boşatmak (hususan-da, çaltlaşdyrmak hakyndaky haýyşnama, ir çap etmek baradaky haýyş we ş.m. üçin);
- ileri tutulýan tehnika pudaklarynda haýyşnamalary tabşyryan haýyşnamaçylara, mazmuny boýunça seljerme işleriniň çäklerinde maglumat gözleginiň çaltlaşdyrylan geçirilmegini soramak we gözleg hakyndaky hasabatly ol Rospatentiň Ýulleteninde çap edilmезinden ön öz salgysyna ugratmak mümkinçiligini bermek. Bu haýyşnamaça özüniň oýlap tapyşynyň mümkin bolan gorap saklanmaga ukyplylygyny we tabşyrylan haýyşnamanyň has soňky seredilmeginiň maksada laýyklygyny kesgitlemäge mümkinçilik berer. Şeýle gözlegiň çaltlaşdyrylan geçirilmegi seljerme işleri üçin umumy paçyň artmagyna getirmeli däl;dir;
- haýyşnamaça özüniň oýlap tapyşynyň mümkin bolan gorap saklanmaga ukyplylygyny kesgitlemäge mümkinçilik berýän tölegli deslapky gözlegleriň bar bolan amalyňy diňe ileri tutulýan tehnika pudaklaryna degişli bolmadyk haýyşnamalar babatda saklamak maksada laýykdyr.

Jemläp aýdanymyzda, bu ýerde beýan edilen teklipleriň deslapky häsiýetde bolup durýandygyny we dürli forumlarda olaryň ara alnyp maslahatlaşylmagynyň meýilleşdirilýändigini

bellemeli. Russiýa Federasiýasynyň döwlet maksatnamalarynda kesgitlenen ösüşin ileri tutulýan ugurlary boýunça oýlap tapyşlara haýyşnamalara çaltlaşdyrylan seretmek Tertibiniň täze giňeldilen nusgasyny işläp düzmekden başga-da, Ykdysadyýeti ösdürmek ministrliginiň 21.02.2023-nji ýyldaky № 107 «Oýlap tapyşlaryň döwlet bellige alnyşy hakynda»²⁵. Buýrugyna goşundylara käbir üýtgetmeleri we goşmaçalary girizmek, hususan-da, № 2 «Oýlap tapyş patent bermek üçin haýyşnamanyň resminamalaryna talaplary» goşundysyna ýaşyl tehnologiýalar boýunça haýyşnamalar üçin birnäçe ýörite nusgalary, mysal üçin, çaltlaşdyrmak hakyndaky haýyşnamany goşmak zerur bolar.

Edebiýat sanawy

1. Dechezlepretre, A. Fast tracking green patents: an empirical analysis / A. Dechezlepretre // February 2013. Report, Center for Climate Change Economics and Policy, Grantham Institute on Climate Change and the Environment – WIPO: saýt. – URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0002.html (ýüztutma senesi: 03.05.2023).
2. Sanaz, J. Green Technologies, Intellectual Property Regime and Climate Change / J. Sanaz. // Researchgate: saýt. – URL: https://www.researchgate.net/publication/337211204_Green_Technologies_Intellectual_Property_Regime_and_Climate_Change (ýüztutma senesi: 11.03.2024).
3. Silvestri, M. Moeller IP analysis: Global Climate Change and Green Patents, December 2021 / M. Silvestri, N. Zanzottera, V. Martinez // Moeller: saýt. – URL: <https://moellerip.com/the-moeller-blog/global-climate-change-and-green-patents/> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).
4. Khan, Z. Intellectual Property Rights Regime in Green Technology: Way Forward to Sustainability / Z. Khan, S. Singh // Nature Environment and Pollution Technology. – 2023. – № 22. – PP. 2145-2152. – 10.46488/NEPT. 2023.v22i04.040.
5. Miheýewa, Ý. «Ýaşyl» tehnologiýalar we intellektual eýeçilik hukuklary, 2022 / Ý. Miheýewa // BSG: saýt. – URL: <https://www.wto.ru/our-blog/zelenye-tehnologii-i-prava-intellektualnoy-sobstvennosti/?ysclid=lujmucvc2r93738215> (ýüztutma senesi: 06.06.2022).
6. Moreira, P. Updated landscape on expedited protection of «green» inventions in Brazil / P. Moreira // WIPO magazine. – May 2021. – Elektron görnüş. – URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine_digital/en/2021/article_0003.html (ýüztutma senesi: 11.03.2024).
7. Wang, Ye. Has China Established a Green Patent System? / Ye Wang // Implementation of Green Principles in Patent Law. Sustainability. – 14.11152. 10.3390/su141811152.

²⁵ Ykdysady ösüş ministrliginiň 21.02.2023-nji ýyldaky № 107 «Oýlap tapyşlaryň döwlet bellige alnyşy hakynda (2024-nji ýylyň 15-nji martyna çenli üýtgetmeler bilen)» Buýrugy // FDBE «Senagat eýeçiliginiň federal instituty»: saýt. – URL: <https://www.fips.ru/documents/npa-rf/prikazy-minekonomrazvitiya-rf/prikaz-minekonomrazvitiya-107-21022023.php> (ýüztutma senesi: 25.05.2024).

8. Rollason, A. Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part I 30th August 2023 / A. Rollason // HLK: sayt. – URL: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-i/>, (ýüztutma senesi: 11.03.2024).
9. Dietterich, A. WIPO GREEN: supporting green innovation and technology transfer / A. Dietterich // WIPO: sayt. – URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2020/01/article_0003.html (ýüztutma senesi: 07.03.2024).
10. Negulýayew, G. A. Ýaşyl tehnologiýalar pudagynda oýlap tapyjylygy höweslendirmegiň tejribesi hakynda / G. A. Negulýayew // Awtorlyk hukugy (Intellectual eýeçilik akademiýasynyň habarlary). – 2023. – № 3. – S. 108-127.
11. Žurawlew, A. L. Ýaşyl tehnologiýalar pudagynda oýlap tapyjylygyň ösmegini patent-maglumat üpjünçiligiň meselelerini barlamak / A. L. Žurawlew, O. N. Darina, G. A. Negulýayew [we başg.] // PREPRINTS.RU: sayt. – URL: <https://doi.org/10.24108/preprints-3112943> (ýüztutma senesi: 07.03.2024).
12. Jackman, P. A. Options for Accelerating Examination of Renewable Technology Patent Applications / P. A. Jackman, H. Bal // Pratt's Energy Law Report. – 24 March 2023. – URL: <https://www.sterneckssler.com/news-insights/publications/options-accelerating-examination-renewable-technology-patent/> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).
13. Wininger, A., Tips For Accelerating Patent Prosecution In China / A. Wininger, // China IP Law. – URL: – <https://www.natlawreview.com/article/tips-accelerating-patent-prosecution-china> (ýüztutma senesi: 03.04.2024).
14. Mihaýlow, S. G. «Ýaşyl» tehnologiýalara patentler: kanunçylygy kämilleşdirmegiň ýollary / S. G. Mihaýlow, N. S. Mihaýlowa // Exjure. – 2023. – № 3. – S. 132-144. – DOI: 10.17072/2619-0648-2023-3-132-144).
15. Angelucci, S. Supporting global initiatives on climate change: The EPO's «Y02-Y04S» tagging scheme / S. Angelucci, F. Hurtado-Albir, A. Volpe // World Patent Information. – 2018. – № 54. – S. 85-S92.
16. Rollason, A., Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part II / A. Rollason // HLK: sayt. – URL: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-ii/> (ýüztutma senesi: 11.03.2024).
17. Korobkow, D. S. «Ýaşyl» tehniki çözgütler durnukly ösüş pudagynda innowasion işjeňligiň görkezijileriniň biri hökmünde / D. S. Korobkow, S. Ýu. Filimonow, A. S. Nikolaýew // Ykdysadyýet. Hukuk. Innowasiýalar – 2022. – № 4. – S. 12-20. – DOI: <http://dx.doi.org/10.17586/2713-1874-2022-4-12-20>.

Awtor hakynda maglumat

Gennadiý Anatolýewiç Negulýayew, filologiýa ylmlarynyň kandidaty, Halkara hyzmatdaşlyk Merkeziniň öňdebaryjy ylmy işgäri, FDBE «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» (Moskwa, Berežkowskaýa köç, j. 30, b. 1); GNegouliaev@rupto.ru

References

1. Dechezleprêtre, A. (2013) Fast tracking green patents: an empirical analysis, Report, Center for Climate Change Economics and Policy, Grantham Institute on Climate Change and the Environment, available at: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0002.html (Accessed 3 May 2023).
2. Javadi, Sanaz. Green Technologies, Intellectual Property Regime and Climate Change, available at: https://www.researchgate.net/publication/337211204_Green_Technologies_Intellectual_Property_Regime_and_Climate_Change (Accessed 11 March 2024).
3. Silvestri, M., Zanzottera, N. and Martinez, V. (2021), MoellerIP analysis: Global Climate Change and Green Patents, December, available at: <https://moellerip.com/the-moeller-blog/global-climate-change-and-green-patents/> (Accessed 11 March 2024).
4. Khan, Z. and Singh, S. (2023). «Intellectual Property Rights Regime in Green Technology: Way Forward to Sustainability», Nature Environment and Pollution Technology, no 22, pp. 2145–2152. 10.46488/NEPT.2023.v22i04.040.
5. Mikheeva, E. (2022), «Green» technologies and intellectual property rights, available at <https://www.wto.ru/our-blog/zelenye-tekhnologii-i-prava-intellektualnoy-sobstvennosti/?ysclid=lujmucvc2r93738215> (Accessed 6 June 2022).
6. Moreira, P. (2021), «Updated landscape on expedited protection of «green» inventions in Brazil», WIPO magazine, May, available at: https://www.wipo.int/wipo_magazine_digital/en/2021/article_0003.html (Accessed 11 March 2024).
7. Wang, Ye. (2022), Has China Established a Green Patent System? Implementation of Green Principles in Patent Law. Sustainability. 14. 11152. 10.3390/su141811152.
8. Rollason, A. (2023), Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part I 30th, August, available at: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-i/> (Accessed 11 March 2024).
9. Dietterich, A. WIPO GREEN: supporting green innovation and technology transfer, available at: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2020/01/article_0003.html (Accessed 7 March 2024).
10. Negouliaev, G.A. (2023) «On the practice of stimulating the inventive activity in the field of green technologies», Copyright, no 3, pp.108–127.
11. Zhuravlev, A.L., Darina, O.N., Negouliaev, G.A., Fedjaeva, I.A., Vojckehovskaja, Z.E., Tjurina, O.D., Shpikalov, A.M., Khinskij, S.N., Saratovskij, F.A., Maslennikov A. V. and Kopilova, L.E. (2023), Research on the issues of patent and information support for the development of invention in the field of green technologies, available at: <https://doi.org/10.24108/preprints-3112943> (Accessed 7 March 2024).
12. Jackman, P.A. and Bal H. (2023) «Options for Accelerating Examination of Renewable Technology Patent Applications», Pratt's Energy Law Report, March 24, available at: <https://www.prattenergy.com/news/options-for-accelerating-examination-of-renewable-technology-patent-applications/>

- www.sterneessler.com/news-insights/publications/options-accelerating-examination-renewable-technology-patent/ (Accessed 11 March 2024).
13. Wininger, A. (2020), «Tips For Accelerating Patent Prosecution In China», China IP Law Update, July 16, available at: <https://www.natlawreview.com/article/tips-accelerating-patent-prosecution-china> (Accessed 3 April 2024).
 14. Mikhailov, S.G. and Mikhailova, N.S. (2023), «Patents for «green» technologies: ways to improve legislation», *Exjure*, no 3, pp. 132–144, 17072/2619–0648–2023–3–132–144.
 15. Angelucci, S., Hurtado-Albir, F. and Volpe, A. (2018). «Supporting global initiatives on climate change: The EPO's «Y02-Y04S» tagging scheme». *World Patent Information*, no 54, pp. S85-S92. 10.1016/j.wpi.2017.04.006.
 16. Rollason, A. (2023), Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part II, 6th September, available at: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-ii/> (Accessed 11 March 2024).
 17. Korobkov, D.S., Filimonov, S. Yu. and Nikolaev A. S. (2022) «Green» Technical Solutions as One of the Indicators of Innovation Activity in the Field of Sustainable Development», *Ekonomika. Pravo. Innovacii*, no 4. pp. 12–20, <http://dx.doi.org/10.17586/2713-1874-2022-4-12-20>.

Information about the author

Gennadii A. Negouliaev, Cand. Sci. (Philology), leading researcher of the Center for International Cooperation of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya nab., 30, bld. 1); GNegouliaev@rupto.ru

Awtor bähbitleriñ gapma-garşylygynyñ ýokdugy barada beýan edýär.

The author declares no conflict of interests.

Redaksiya gelen senesi: 29.03.2024

Syndan soñra goşmaça işlenen senesi: 08.07.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 10.07.2024

Ylmy makala

Original article

UDK 338.24:504.05:347.77

Russiýa kompaniýalary tarapyndan ýaşyl tehnologiýalaryň ulanylmagynyň tejribeleri barada seljerme

Larisa Ýewgenýewna Kopylowa*, Aleksandr Wladimirowiç Maslennikov*,

Andrey Lwowiç Žurawlew**, Olga Nikolaýewna Darina**

* «D.I. Mendeleyew adyndaky Rossiýanyň himiki-tehnologiki uniwersiteti» Federal döwlet ýujet ýokary okuw edarasy

** Senagat eýeçiliginiň federal instituty

 otd3226@rupto.ru

Mazmun: makalada ýaşyl tehnologiýalary ulanmagyň aýratynlyklary seredilýär, ýaşyl tehnologiýalary döretmek we ornaşdyrmak babatda halkara derejesinde soňky tendensiýalaryň seljermesi geçirilýär, ýagny ýaşyl tehnologiýalary işläp düzüjileriň dissertasiýalary goramak, neşir işjeňligi we intellektual işiň netijelerini goramak babatdaky işjeňliginiň netijeleri seljerilýär. Material hökmünde klimat meselesi boýunça döwletara ylalaşyklary, döwletin durnukly, şol sanda ýaşyl, ösüşi babatdaky Russiýa kanunçylygy ulanylypdyr. Ýaşyl tehnologiýalar babatdaky ylmy-barlag işlerini seljerilende, empiriki we statistiki usullar, ulgamlaryň seljeriş usuly, şeýle hem Russiýa kärhanalarynyň ýaşyl tehnologiýalary ulanmak boýunça tejribesini umumylaşdyrmak bilen sorag-jogap geçirmek usuly ulanylypdyr. Makala daşky gurşawy goramak we ýaşyl tehnologiýalaryň giňden ulanylmagy arkaly zyýany azaltmak meselelerine jemgyýetçilik ünsüniň artmagy bilen şertlendirilýär. Makalada Russiýa kompaniýalarynyň ýaşyl tehnologiýalar bilen işlemek tejribesini öwrenmegiň netijeleri görkezilýär, seljeriş netijesinde meseleler kesgitlenilýär we päsgelçilikleri ýeňip geçmek üçin çäreler hödürleýär.

Açar sözler: ýaşyl tehnologiýalar, innowasiýalar, intellektual işiň netijeleri, WIPO GREEN patentleri.

Çeşme görkezmek üçin: Kopylowa, L. Ye. Russiýa kompaniýalary tarapyndan ýaşyl tehnologiýalaryň ulanylmagynyň tejribeleri barada seljerme / L. Ye. Kopylowa, A. W. Maslennikov, A. L. Žurawlew, O. N. Darina // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 266-275.

Minnetdarlyklar: makala «Ýaşyl tehnologiýalar babatda oýlap tapyjylygyň ösmegini kadalaşdyryjy, usuly we patent-maglumat bilen üpjün etmek meselelerini barlamak» atly ylmy-barlag hasabat ýasady. Bu hasabat, Senagat eýeçiliginiň federal institutynyň (SEFI) awtorlaryndan we D. I. Mendeleyew adyndaky Rossiýanyň himiki-tehnologiki uniwersitetine (RHTU) wekilçilik edýän «Akselerator Mendeleyew» JÇJ-niň awtorlaryndan bilelikde geçirilen ylmy-barlag işiniň netijeleri boýunça düzülen.

Analysis of the practices of using green technologies by Russian companies

Larisa E. Kopylova*, Alexander V. Maslennikov*, Andrey L. Zhuravlev**, Olga N. Darina**

*Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education

«Russian Chemical Technology University named after. D.I. Mendeleev»

** Federal Institute of Industrial Property

 otd3226@rupto.ru

Abstract: the article discusses the features of the use of green technologies, analyzes the latest trends at the international level in the field of creation and implementation of green technologies, namely, provides an analysis of the results of the activities of developers of green technologies in terms of dissertation defenses, publication activity and activity in terms of protecting the results of intellectual activity. The materials used are interstate agreements on the climate agenda, Russian legislation in the field of sustainable, including green, development of the country. The relevance of the article is due to the growing public attention to the problems of environmental protection and harm reduction through the widespread use of green technologies. The article

presents the results of a study of the experience of working with green technologies of Russian companies, identifies problems based on the results of the analysis, and proposes measures to overcome barriers.

Keywords: green technologies, innovations, results of intellectual activity, WIPO GREEN patents.

For citation: Kopylova, L. E. Analysis of the practices of using green technologies by Russian companies / L. E. Kopylova, A. V. Maslennikov, A. L. Zhuravlev., O. N. Darina // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 266–275.

Acknowledgement: the article was prepared on the basis of the Report «Study of issues of regulatory, methodological and patent information support for the development of invention in the field of green technologies». The Report has been compiled based on the results of the research done by the authors from the Federal Institute of Industrial Property (FIPS) together with the authors from Accelerator LLC Mendelev, representing the Russian Chemical-Technological University named after. D. I. Mendelev (RHTU).

Makala ýazylanda, klimat meselesi boýunça döwletara ylalaşyklaryň materiallary, döwletiň durnukly, şol sanda ýaşyl, ösüşi babatdaky Russiýa kanunçylygy ulanylypdyr. Ýaşyl tehnologiýalar babatdaky ylmy-barlag işlerini seljerilende empiriki, statistiki usullar, ulgamlaryň seljeriş usuly, şeýle hem Russiýa kärhanalarynyň ýaşyl tehnologiýalary ulanmak boýunça tejribesini umumylaşdyrmak bilen sorag-jogap geçirmek usuly ulanylypdyr.

Daşky gurşawy goramak, durnukly ösüş (şol sanda ykdysady) we klimat çagyryşlaryna jogap bermek üçin global strategiýany emele getirmek wezipeleri soňky onýyllyklarda diňe aktuallygynyň artdyryr. Daşky gurşawy goramak meseleleri hakda yzygiderli gepleşiklere we durnukly ösüş meselelerine jemgyýetçilik ünsüniň iň ýokary derejede çalt artmagyna garamazdan (BMG-niň daşky gurşawy goramak meseleleri boýunça Konferensiýasy, 1972 ý. [1]; Rio-de-Žaneýroda durnukly ösüş boýunça Konferensiýa, 1992 ý. [2]; Pariž ylalaşygy, 2015 ý.), ykdysadyýetiň hakyky sektorynyň wekilleri arasynda ESG-gündeligi giňelmegine [3], ýaşyl taslamalary maliýeleşdirmek gurallarynyň depginli ösmegine [4] garamazdan, hukuk meýdanynda «ýaşyl tehnologiýalar» adalgasynyň anyk düşündirişi henizem ýok. «Ýaşyl tehnologiýalar» ýa-da Environmental technology, green technology, greentech – tehnologiýalary, önümçilik prosesleri we üpjünçilik zynjyrlary ekologiýa taýdan zyýansyz ýa-da adaty önümçilik usullary bilen deňeşdirilende az zyýanly bolan tehnologiýalardyr [5]. Ýewropa Bileleşiginde ýaşyl tehnologiýalar «elýeterli iň oňat tehnologiýalar» diýip düşündirilýär, olar şunuň ýaly tehnologiýalary ornaşdyrmak arkaly daşky gurşawyň hapalanmagyny minimuma ýetirmäge gönükdirilendir.

Häzirki wagtda Russiýada tehnologiýalaryň ösmegi bilen emele gelen ýagdaý, döwletiň we biznes meýdançasynyň ünsüni işläp düzmeleriň we önümleriň çykarylmalygynyň babatynda intensiw ösüşe we özygtyýarlylyga ýetmeklige çekýär. Dürli makrotehnologiýalaryň önümçilik kuwwatlyklaryny artdyrmak, şol sanda ýaşyl tehnologiýalaryň potensiýalynyň durmuşa geçirilmegine getirer [6]. Russiýa biznesi tarapyndan hem, innowasiýaly ykdysadyýetiň ösüş institutlary tarapyndan hem ekologiýa, serişde tygşytlajy, energiýany tygşytlajy işläp düzmelere goýumlar artýar¹.

Ýaşyl tehnologiýalar babatda ylmy-barlag işleriniň seljermesi², köp sanly barlag toparlaryny göz önünde tutulýan ugra has uly gyzyklanma döwürindigi hakda şaýatlyk edýär: 2021-nji ýylda «Daşky gurşawyň ýagdaýyny gözegçilik etmegiň we çaklaýşyň, onuň hapalanmagyny önüni almagyň we ýok etmegiň tehnologiýalary» ugry boýunça 275 kandidatlyk we 41 doktorlyk dissertasiýalary goralypdyr; «Energiýany daşamak, paýlamak we ulanmak üçin energiýa tygşytlajy ulgamlary döretmek tehnologiýalary» ugry boýunça 107 kandidatlyk we 21 doktorlyk dissertasiýalary goralypdyr.

Emma bu barlag ugrunyň san taýdan seljermesi ýaşyl tehnologiýalaryň köpdisciplinlygy we dürli tematiki segmentlere degişli bolmagy bilen çylşyrymlaşýar. Şeýlelikde, Russiýaly awtoryň neşirleriniň sanyny derňemekde anyk san aýtmak mümkin däl, sebäbi ýaşyl tehnologiýalar diňe «energetika we rejeli tebigy gurşaw ulanmak» hem-de «Ýer baradaky ylmlar we ekologiýa ylmlar» segmentlerinde görkezilmän, eýsem «himiki tehnologiýalar», «material öwrenmek» we ş.m. neşirleriň arasynda hem görkezilýär. Häzirki wagtda Rosstat tebigy ýa-da tehniki ylmlar ýaly adaty ylym pudaklaryna gözegçilik edýär, ýaşyl ylmy-barlag we tejribe-konstruktorçylyk işlerine (ÝBITKI) aýratyn üns bermezden. ÝBITKI çygyryndaky statistika ýaşyl tehnologiýalar bilen göniden-göni baglanyşykly şu ugurlary öz içine alýar: tebigy serişdeleri rejeli peýdalanmak, şeýle hem energiýa netijeliligini, energiýanyň tygşytlanmagy we atom energetikasy. Emma bu pudaklar boýunça diňe umumy ylmy-barlag we tejribe-konstruktorçylyk işlerine sarp edilýän çykdajylyr (şol sanda fundamental barlaglar) barada maglumatlar berilýär, tehnologiýalary işläp düzmek üçin çykdajylyr barada däl. Şol bir wagtda, ýaşyl tehnologiýalar himiýa, fizika, elektronika, maglumat tehnologiýalary, nanotehnologiýalar, durmuş ylmlary we ş.m. ýaly ylmyň we tehnikanyň beýleki pudaklarynda işlenip düzülip bilner [7].

Daşky gurşawy goramak çygyrynda ylmy-barlaglary maliýeleşdirmek (ýaşyl tehnologiýalar babatda iň aýdyň barlag ugry hökmünde) ÝBITKI-e içerki harajatlaryň jemi möçberinde ýeterlik derejede pes we 2021-nji ýylda şeýle harajatlaryň umumy möçberiniň (1,301 trln rubl) 0,61% (8,011 mlrd rubl) düzdi. Federal býujetden raýat ylmyna umumy bölünýän pul serişdeleriniň arasynda daşky gurşawy

¹ WEB.RF saýtyndaky ýaşyl obligasiýalar, Ýaşyl tehnologiýalary maliýeleşdirmek boýunça maslahatlar // WEB.RF: saýt. URL: <https://xn-90ab5f.xn-p1ai/investoram/zelenye-obligatsii/> (ýüztutma senesi: 12.05.2024).

² Ylmyň görkezijileri: 2023: statistiki ýygyny / W. W. Wlasowa, L. M. Gohberg, K. A. Ditkowski we beýlekiler; Milli barlag uniwersiteti «Ýokary ykdysadyýet mekdebi». – M.: NYU WŞE, 2023. – 280 s.

Tablisa 1.
Rospatente berilen haýyşnamalaryň sany

RF-ýň patent edarasy – Rospatent (oýlap tapyş üçin haýyşnamalaryň berilişi)									
Ýylda haýyşnamalaryň sany	2000	2005	2010	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Jemi Rospatente berilen:	32 337	32 253	42 500	36 883	37 957	35 511	34 984	30 977	26 924
• dahyllylar tarapyndan	23 377	23 644	28 722	22 777	24 926	23 337	23 759	19 569	18 970
• dahylsyzlar tarapyndan	8960	8609	13 778	14 106	13 031	12 174	11 225	11 408	7954
Daşky gurşawy goramak tehnologiýalaryna degişli haýyşnamalar (tebigy goraýyş tehnologiýalar)	492	706	764	1061	935	886	712	938	215
• dahyllylar tarapyndan	474	600	611	862	803	741	631	878	215
• dahylsyzlar tarapyndan	18	106	153	199	132	145	81	60	0

(Çeşme: WIPO statistiki maglumatlary esasynda awtorlar tarapyndan düzüldi)

goramak çygrynda barlaglara harajatlar has-da pes – umumy harajatlaryň jemine 0,2% (hereket edýän nyrlarda umumy 569 mlrd rubldan 1,14 mlrd rubl)³.

Ýaşyl tehnologiýalary işläp düzüjileriň işjeňligini hasaba alnan intellectual işiň netijeleri arkaly bahalandyrmak mümkin.

Bütindünýä intellectual eýeçilik guramasy (WIPO) öz saýtynda Halkara patent klassifikasiýasynyň (HPK) indeksleri esasynda tehnikaýň dürli ugurlarynda patent arzalarynyň berilişi barada statistikaýy çap edýär⁴. Hususanda, dünýäniň patent edaralaryna, şol sanda Rospatente, tehnikaýň 35 ugry boýunça, şol sanda daşky gurşawy goramak tehnologiýalaryna degişli arzalaryň sany barada maglumatlar görkezilýär (Rospatent boýunça maglumatlar 1-nji tablisada görkezilipdir).

Tablisadan görnüşi ýaly, 2021-nji we 2022-nji ýyllarda patent arzalarynyň absolýut sanynyň ösüşiniň haýallamagy tendensiýasy bar. Emma «tebigy gurşawy goraýyş tehnologiýalary» seredilýän segmentinde 2021-nji ýylda arzalaryň berilişi 2020-nji ýyl bilen deňeşdirilende 31,7% ýokarlanandygyny görüňär. Tebigy gurşawy goraýyş tehnologiýalaryna degişli arzalaryň köp bölegi her ýyl Russiýaly işläp düzüjiler (RF-iň dahyllylary) tarapyndan berlipdir.

Umumylykda, Russiýa senagat taýdan ösen ýurtlardan ýaşyl tehnologiýalaryň ösüş derejesi boýunça köp ugurlarda yza galýar. Dünýäde ýaşyl patentleriň umumy sanynda Russiýanyň ýaşyl tehnologiýalar çygryndaky patentleriniň paýy 1%-den az. Ýaşyl tehnologiýalar babatdaky barlaglara we işläp düzmelere harajatlar boýunça, şeýle hem esasy «ekologiki» ugurlarda (howa we suw hapalanmagy, galyndylary dolandyrmak) patentleriň sany boýunça Russiýa ABŞ-dan, Hytaýdan, Ýewropa bileleşigi ýurtlaryndan, şeýle hem Günorta Koreýadan we Hindistandan yza galýar. BMG-niň Söwda

Dünýäde ýaşyl patentleriň umumy sanynda Russiýanyň ýaşyl tehnologiýalar çygryndaky patentleriniň paýy 1%-den az.

we ösüş boýunça konferensiýasy (UNCTAD) tarapyndan taýýarlanan 2023-nji ýyl üçin BMG-niň Tehnologiýalar we innowasiýalar baradaky Hasabatyna görä, ýaşyl tehnologiýalar çygryndaky patentleriň esasy paýy Hytaýa – 56%, ABŞ-a – 9% we ähli beýleki ýurtlara 35% düşýär [8].

Emma, Y02 Bilelikdäki patent klassifikasiýasyna [9] indeksi bar bolan arzalaryň sanyny deňeşdirip görsek (indeks diňe tebigy gurşawy goraýyş tehnologiýalarynyň däl, eýsem 1-nji tablisada maglumatlary görkezilen ýaşyl tehnologiýalary körkelmek üçin patent resminamasynda goýulýar), onda 2021-nji ýyl üçin senagat taýdan ösen daşary ýurt döwletlerinde we Russiýada görkezijiler şeýle derejede tapawutlanmaýar we: ABŞ – 10,3%; Ýewropa patent edarasy (ÝPE) – 13,1%; Günorta Koreýa – 12,7%; Hytaý – 14,0%; Ýaponiýa – 9,6%; Russiýa – 9,0% düzýär.

Emma Russiýaly oýlap tapyjylaryň umumy patent işjeňliginiň soňky ýyllarda durgunlyk tendensiýasy ýaşyl tehnologiýalar babatyndaky oýlap tapyşlara-da degişli, bu bolsa ýurduň tehnologiýa howpsuzlygyna ýaramaz täsir edýär⁵.

2021-nji ýylyň statistiki gözegçiligine görä, Russiýa guramalary üç müňden gowrak ýaşyl tehnologiýalary ulanýarlar, şol bir wagtda diňe 1,4% tehnologiýalar eksperimental ulanmak tapgyrynda durýar. Tehnologiýalaryň köp bölegi, 58,7%, barlag wagtynda alty ýyldan gowrak ulanylypdyr.

³ Ylmyň görkezijileri: 2023: statistiki ýygyny. S. 281.

⁴ WIPO-nyň IE boýunça statistiki maglumatlar merkezi, RF PE-ne haýyşnamalaryň berilişi boýunça statistika 2000-2022 ýý. // WIPO: saýt. URL: <https://www3.wipo.int/ipstats/key-search/indicator> (ýüztutma senesi: 12.05.2024).

⁵ Federal döwlet statistika gullugy. Ylym, innowasiýalar we tehnologiýalar // Federal döwlet statistika gullugy: resmi saýt. URL: <https://rosstat.gov.ru/statistics/science> (ýüztutma senesi: 12.05.2024).

Maglumatlaryň seljermesi kompaniýalaryň ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmaga ýeterlik derejede kemala gelen gyzyklanmasynyň bardygyny görkezýär, emma täze çözgütleri täzelemek we ornaşdyrmak tizligi gaty pes, bu, elbetde, kärhanalaryň bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmaga we daşky gurşawa bolan antropogen täsiri azaltmaga päsgel berýär. Şol bir wagtda, gözegçilige gatnaşan guramalarda ýaşyl tehnologiýalaryň diňe 14,4% işlenip düzülipdir, umumy sanyň 55,7% Russiýaly işläp düzüjilerden, 29,7% bolsa daşary ýurt işläp düzüjilerinden alnypdyr. Ulanylýan ýaşyl tehnologiýalaryň diňe 193-i patentlenen oýlap tapyslaryň esasynda işlenip düzülipdir. Netijede, ýaşyl tehnologiýalar babatdaky patentleriň ejiz kommersiýalaşdyrylýandygyny we senagata geçirilýändigini aýtmak bolar. Öňdebaryjy önümçilik tehnologiýalaryny ornaşdyrmakdan alnan peýdalar arasynda guramalar 59,5% tehnologiýalaryň çykdajylary (material sygymylygy, energiýa sygymylygy) azaltmaga mümkinçilik berendigini, 29,5% tehnologiýalaryň bolsa daşky gurşawa bolan täsiri peseltmäge kömek edendigini bellediler⁶.

Ekologiki innowasiýalary işläp düzýän we ornaşdyrýan guramalaryň sanyndaky üýtgeşmeleriň dinamikasyna garasak, onda negatiw tendensiýa aýdyň görünýär. Şeýlelikde, ekologiki innowasiýalary amala aşyran kompaniýalaryň sany 2010-njy ýylda 4,7% bolsa, 2021-nji ýylda 1% çenli pese düşdi [10]. Şol bir wagtda, 2021-nji ýylda temmäki önümlerini öndüýän kärhanalar, koks we nebit önümlerini gaýtadan işleýän sektoryň kärhanalary, metallurgiýa kärhanalary ekologiki innowasiýalary has işjeň amala aşyrdylar. Ykdysadyýetiň oba hojalygy we gurluşyk ýaly uly sektorlarynyň ekologiki innowasiýalara gaty az serişdeleri maýa goýýandygy (ähli guramalar boýunça maýa goýumlaryň umumy möçberinden deňişlilikde 0,4% we 0,04%) üns berýär. Şunuň ýaly ýagdaý ýurtda ýaşyl tehnologiýalaryň ösüş potensialynyň yokarydygyny görkezýär, emma bu potensialyň durmuşa geçirilmegi üçin ekologiki işleri döretmek, ornaşdyrmak we goldamak üçin şertleri döretmek zerurdyr.

Russiýa kärhanalarynyň ýaşyl tehnologiýalar bilen işlemeginiň meselelerini we aýratynlyklaryny öwrenmek maksady bilen, awtorlar tarapyndan onlaýn sorag-jogap görnüşinde kompaniýalarda sorag-jogap geçirildi [11].

Sorag-jogap anketasy kompaniýanyň profilini emele getirmek üçin «pasportiçka» blokyny, ýaşyl tehnologiýalary işläp düzmek boýunça soraglar blokyny, ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak hakda soraglar blokyny, ýaşyl tehnologiýalar çygrynda hyzmatdaşlygy bahalandyrmak boýunça soraglar blokyny öz içine alýardy. Anketada ýapyk we açyk görnüşli soraglar berilýärdi.

Jemi barlagda, ykdysadyýetiň pudaklarynyň giň göwürmini görkezýän 17 kompaniýa gatnaşdy - enjam gurluşygy, dokma senagaty, mebel önümçiligi, metal gurluşlarynyň önümçiligi, gurluşyk we ş.m. Barlag üçin saýlananlaryň az

2021-nji ýylyň statistiki gözegçiligine görä, Russiýa guramalary üç münden gowrak ýaşyl tehnologiýalary ulanýarlar, şol bir wagtda diňe 1,4% tehnologiýalar eksperimental ulanmak tapgyrynda durýar. Tehnologiýalaryň köp bölegi, 58,7%, barlag wagtynda alty ýyldan gowrak ulanylypdyr.

sanly bolmagyna garamazdan, alnan netijeler kompaniýalaryň ýaşyl tehnologiýalar çygryndaky işjeňligine we şonuň bilen bagly meselelere umumy düşüňje berýär.

Sorag edilen kompaniýalaryň maglumaty:

- Girdeji boýunça:
 - ýylda 120 mln rubla çenli: 29,4% (5 kompaniýa);
 - ýylda 120-800 mln rubl: 23,5% (4 kompaniýa);
 - ýylda 800-2000 mln rubl: 23,5% (4 kompaniýa);
 - ýylda 2 mlrd rubldan gowrak: 23,5% (4 kompaniýa).
- Işgärleriň sany boýunça:
 - 15 çenli: 5,9% (1 kompaniýa);
 - 6-50: 41,2% (7 kompaniýa);
 - 51-100: 5,9% (1 kompaniýa);
 - 101-250: 23,5% (4 kompaniýa);
 - 251-2000: 23,5% (4 kompaniýa).
- Satuwlaryň umumy möçberinde ÝB-ň çäginin daşyna eksportyň paýy boýunça:
 - 0%: 47,1% (8 kompaniýa);
 - 0-20%: 41,2% (7 kompaniýa);
 - 20-50%: 11,8% (2 kompaniýa);
 - 50%-den gowrak: 0%.
- Daşky gurşawa täsiri peseltmek çygrynda maksatlaryň barlygy boýunça:
 - energiýa netijeliligini ýokarlandyrmak çygrynda 9 kompaniýada maksatlar bar;
 - serişde netijeliligini ýokarlandyrmak çygrynda – 6 kompaniýada;
 - atmosfera zyňyndylarynyň möçberini azaltmak çygrynda – 2 kompaniýada;
 - galyndylaryň möçberini azaltmak çygrynda – 4 kompaniýada;
 - hapa suwlaryň zyňyndylarynyň möçberini azaltmak çygrynda – 2 kompaniýada;
 - indikatorlar yok – 6 kompaniýada.
- ISO 14001 standartyna ekologiki menejment ulgamynyň laýyklygyna hereket edýän Russiýa ýa-da daşary ýurt sertifikatlarynyň bardygy boýunça: bu sertifikat 29,4% (5) kompaniýada bar.

Geçirilen soragyň seljerişiniň iň ähmiýetli netijelerine şulary deňişli etmek bolar. Kompaniýalaryň ýarysyndan köpüsi (soralgy geçirilen kompaniýalaryň 64,7%) ÝBITKI

⁶ Senagat sektorynyň Russiýa kompaniýalarynyň ESG-reýtingi. 2.0 wersiýa // Milli reýting gullugy: saýt. URL: https://www.ra-national.ru/wp-content/uploads/2023/02/ranking_prom_2023.pdf (ýüztutma senesi: 12.05.2024).

Kompaniýalar ýaşyl tehnologiýalary köplenç atmosfera zyňyndylarynyň möçberini azaltmak, energiýa netijeliligini we serişde netijeliligini ýokarlandyrmak üçin ulanýarlar.

çygrynda we täze önümleri işläp düzmekde innowasiýaly işi amala aşyryýarlar, şol bir wagtda, 41,2% kompaniýalar ýaşyl tehnologiýalar çygrynda innowasiýalary işläp düzýärler. Kompaniýalaryň 20%-den birneme köprägi Russiýa patentlerini, 11,8% bolsa işlenip düzülen ýaşyl tehnologiýalar üçin daşary ýurt patentlerini alypdyr. Kompaniýalar ýaşyl tehnologiýalary köplenç atmosfera zyňyndylarynyň möçberini azaltmak, energiýa netijeliligini we serişde netijeliligini ýokarlandyrmak üçin ulanýarlar. Ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmagyň ýygylgy Rossatyň analitik maglumatlary bilen utgaşýar – diňe alty kompaniýa soňky üç ýylda ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrypdyr.

Bellemeli ýeri, nusgawya düşen kompaniýalar, köpüsi ýaşyl tehnologiýalary döretmekde öz bölümlerine daýanýarlar. Şol bir wagtda, beýleki çeşmeleriň wezipesine baha bermekde, kompaniýalar ylmy guramalary we uniwersitetleri aýratyn bellediler. 17 kompaniýadan diňe üçüsi çeşme hökmünde beýleki kompaniýalary (şol sanda üpjün edijileri, sarp edijileri we hyzmatdaşlary) görkezdi. Netijede, kompaniýalaryň heniz Russiýada ýeterlik ýaşyl tehnologiýalar bazaryny görmändiklerini, sonuň üçin çözgütleriň çeşmeleri hökmünde akademiki gurşawdan adaty işläp düzüjileri görkezýändiglerini aýtmak bolar. Mundan başga-da, bazardaky şeýle ýagdaý çözgütleriň pes kommersiýalaşdyrylmagyny şertlendirýär: bir tarapdan, giň teklipler assortimenti ýok, beýleki tarapdan bolsa, sarp edijilerde ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak üçin ýeterlik derejede gowşak mümkinçilikler bar we şeýle görnüşdäki işläp düzmeleri ornaşdyrmak üçin tölemäge taýýarlyk ýok.

Kompaniýalarda ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak üçin iň möhüm çäklendirmeler maýa goýumlaryň gaýtarylmagyna ynamsyzlyk we işgärleriň ýetmezçiligi bilen baglanyşykly.

Ýaşyl tehnologiýalary işläp düzmekde beýleki çäklendirmeleriň arasynda kompaniýalar işgärleriň üpjünçiligi babatda meselä – hünärmenleriň ýetmezçiligini we işgärleriň ýeterlik derejede hünäri bolmazlygyny bellediler.

Kompaniýalarda ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak üçin iň möhüm çäklendirmeler maýa goýumlaryň gaýtarylmagyna ynamsyzlyk we işgärleriň ýetmezçiligi bilen baglanyşykly meselelerdir.

Kompaniýalar üçin çäklendirmeleriň ileri tutulmagyna görä paýlanyşy (degişli çäklendirmelere ýokary baha (4 ýa-da 5) goýan kompaniýalaryň paýy boýunça):

- ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmaga maýa goýumlaryň gaýtarylmagyna ynamsyzlyk – 64,7% (11 kompaniýa);
- hünärli işgärleriň ýetmezçiligi – 64,7% (11 kompaniýa);
- hödürlenýän çözgütleriň pes ykdysady netijeliligi – 58,8% (10 kompaniýa);
- kompaniýanyň önümçilik proseslerinde tehnologiýa çäklendirmeler – 58,8% (10 kompaniýa);
- zerur bolan tehnologiýa çözgütlere ýeterlik elýeterlik bolmazlygy – 53% (9 kompaniýa);
- hödürlenýän çözgütleriň pes tehnologiýa netijeliligi – 53% (9 kompaniýa);
- kanunçylyk we gözegçilik edýän edaralar tarapyndan talaplaryň bolmazlygy – 53% (9 kompaniýa);
- ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmaga maýa goýumlaryň gaýtarylmagy örän uzak möhletli bolmagy – 53% (9 kompaniýa);
- maliýe serişdeleriniň ýetmezçiligi – 47% (8 kompaniýa);
- daşarky gyzyklanma bildirýän taraplardan (häkimiýet edaralaryndan, ylmy-bilim berýän guramalardan, assosiasiyalardan, ekspert düzümlerinden we ş.m.) okuwlaryň we usuly goldawynyň ýetmezçiligi – 47% (8 kompaniýa);
- ýaşyl tehnologiýalar hakda zerur maglumatlara elýeterligiň ýeterlik bolmazlygy – 41,1% (7 kompaniýa);
- daşky gurşawy goramak dolandyryş ulgamynyň gowşaklygy – 35,2% (6 kompaniýa);
- ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak boýunça mümkin bolan hyzmatdaşlar barada maglumatlaryň ýetmezçiligi – 29,4% (5 kompaniýa);
- ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak boýunça hyzmatdaşlar bilen gowşak hyzmatdaşlyk – 29,4% (5 kompaniýa).

Ýaşyl tehnologiýalary kompaniýanyň proseslerine birleşdirmegi goldandymak boýunça höweslendirmeleriň arasynda kompaniýalar şu faktorlary atlandyrdylar: antropogen täsiri azaltmak boýunça ýolbaşçylaryň başlangyjy; kompaniýanyň abraýyny ýokarlandyrmak (bazardaky abraý, iş beriji brendi); ykdysady netijeliligi ýokarlandyrmagy üpjün etmek bilen birlikde daşky gurşawa ýüki azaltmagy üpjün edýän täze tehnologiýalaryň peýda bolmagy. Şeýle hem, höweslendiriji güýçleriň arasynda önümiň ahyrky sarp edijileri tarapyndan ekologiki talaplaryň artmagy bellenilýär, hem-de talaplar ähli işläp düzüjileriň zynjyryna degişlilikde öňe sürülýär.

5Kompaniýalaryň köpüsi ýaşyl tehnologiýalary işläp düzmek we/ýa-da ornaşdyrmak çygrynda Russiýaly (soralgy geçirilen kompaniýalaryň 88,2%) ýa-da daşary ýurt hyzmatdaşlary (soralgy geçirilen kompaniýalaryň 64,7%) bilen hyzmatdaşlyk etmäge gyzyklanýarlar. Şol bir wagtda, kompaniýalaryň has az paýy (58,8%) ýaşyl tehnologiýalar we şeýle tehnologiýalaryň mümkin bolan üpjün edijileri we/

Yaşyl tehnologiýalary kompaniýanyň proseslerine birleşdirmegi goldalandyrmak boýunça höweslendirmeleriň arasynda kompaniýalar şu faktorlary atlandyrdylar: antropogen täsiri azaltmak boýunça ýolbaşçylaryň başlangyjy; kompaniýanyň abraýyny ýokarlandyrmak (bazardaky abraý, iş beriji brendi); ykdysady netijeliligi ýokarlandyrmagy üpjün etmek bilen birlikde daşky gurşawa ýüki azaltmagy üpjün edýän täze tehnologiýalaryň peýda bolmagy.

ýa-da olary işläp düzmek boýunça hyzmatdaşlar hakda maglumat gözlegini amala aşyryrlar. Kompaniýalar üçin yaşyl tehnologiýalar we olary işläp düzmek we ornaşdyrmak boýunça potensial hyzmatdaşlar hakda maglumatlaryň ileri tutulýan çeşmeleri üpjün edijiler we tehniki edebiyatlardyr.

Kompaniýalar üçin ileri tutulmagyna görä maglumat çeşmeleriniň paýlanyşy (degişli çeşmelere ýokary baha (4 ýa-da 5) goýan kompaniýalaryň paýy boýunça):

- üpjün edijiler – 70,6% (12 kompaniýa);
- tehniki edebiyat – 64,7% (11 kompaniýa);
- maýadarlary – 53% (9 kompaniýa);
- beýleki kompaniýalar – 53% (9 kompaniýa);
- sergiler – 53% (9 kompaniýa);
- ekspert düzümleri – 47% (8 kompaniýa);
- ylmy guramalar – 47% (8 kompaniýa);
- internet – 47% (8 kompaniýa);
- sarp edijiler – 47% (8 kompaniýa);
- söwda-senagat palatalary – 47% (8 kompaniýa);
- assosiasiýalar we telekeçileriň beýleki birlikleri – 41,1% (7 kompaniýa);
- konsalting kompaniýalary – 41,1% (7 kompaniýa);
- uniwersitetler – 35,2% (6 kompaniýa);
- klasterler – 35,2% (6 kompaniýa);
- innowasiýalary we biznesi goldaýan guramalar (tehnoparklary, biznes-inkubatorlary, biznesi goldamak merkezleri we ş.m.) – 35,2% (6 kompaniýa);
- häkimiýet edaralary – 35,2% (6 kompaniýa);
- maliýe düzümleri (banklar we ş.m.) – 29,4% (5 kompaniýa).

Şol bir wagtda, kompaniýalar elýeterli işläp düzmeler hakda maglumatlary birleşdirmek hyzmatlaryny ulanmaýlar: şeýlelikde, soralg geçirilen ähli kompaniýalar mysal üçin, BOIS WIPO GREEN ulgamy hakda bilmeýändiglerini bellediler. Kompaniýalaryň diňe 29,4% yaşyl tehnologiýalar boýunça maglumat bazalaryny ulanmak arkaly yaşyl tehnologiýalary

ornaşdyrmak boýunça hyzmatdaşlar bilen hyzmatdaşlygy ösdürmäge gyzyklanýarlar. Şol bir wagtda 17,6% daşarky maglumat bazalarynda yaşyl tehnologiýalar çygyrynda tehnologiýa haýyşnamalary ýerleşdirmäge gyzyklanýar, 29,4% kompaniýalar bolsa şuna meňzeş bazalarda yaşyl tehnologiýalar babatda taýýar çözgütler boýunça teklipler ýerleşdirmäge gyzyklanýarlar.

Kompaniýalaryň maglumat bazalary arkaly daşarky hyzmatdaşlara hödürlemäge taýýar bolan işläp düzmeleriň we tehnologiýalaryň arasynda şular bellenildi:

- ýörite maksatly maşynlary iýmitlendirmek üçin komprimirlenen gazy ulanmak;
- tekstil kärhanalaryny aýlaw suw üpjünçiligi modullary ulgamy;
- suwy we çökelgeleri ýygnamak we filterlemek ulgamy;
- biologiki hapa suwlary arassalamak ulgamy aerob görnüşli, gorizontaly ýerleşli;
- atmosfera howasundan suw ýygnamak ulgamy;
- additiw gurluşyk çap edilýş tehnologiýasy, printer we öz önümçiliginiň ýeňil betonlaryndan garyndy;
- gibril güýç desgaly (benzin-, dizelgenerator desgalary, elektromehaniki geçirijileri, litiý-ion batareýalar) tigrilekli hemme ýerde ýöreyjiler;
- wodorod bilen işleyän we ýangyç elementli desgalar bilen enjamaşdyrylan tigrilekli hemme ýerde ýöreyjiler;
- 100 kWt çenli tyaga sinhron elektrodwigatelleri we olary dolandyryş ulgamlary;
- elektromehaniki geçirijileri üçin reduktorlar;
- ulag üçin zaryad stansiýalary;
- zaryad hablary;
- ekologiki özenlenýän liniýalar;
- metal gurluşyklaryny korroziýadan goramak üçin ulgamlar.

Geçirilýän soragyň çäklerinde, respondentler yaşyl tehnologiýalary işläp düzmekde we ornaşdyrmakda iň ähmiýetli meseleler hakda pikir alyşdylar.

1. Uzak siki we işläp düzmegiň ýokary bahasy, bu aýratyn-da kiçi we orta kompaniýalar üçin kritiki ähmiýetli. Şol bir wagtda, käbir mysallar bar, haçanda kompaniýa yaşyl tehnologiýalar çygyrynda serişde netijeli çözgüde zerurlygy duýanda, autsorsing hyzmatlaryň ýokary bahasy zerarly tygşytlamak maksady bilen, şeýle çözgüdi özbaşdak döretmäge mejbur bolýar.
2. Işgär gytçylygy: tehnologiýa çözgütleri işläp düzüjileriň ýeterli derejede bolmazlygy, şol sanda işlenip düzülýän çözgütleriň köpdisiplinlygy sebäpli, çözgütleri döredýän we ulanýan işgärleriň hünärini ýokarlandyrmaga zerurlygyň bolmagy.
3. Yaşyl tehnologiýalary ulanmaýan bäsdeşler bilen deňeşdirilende, yaşyl tehnologiýalaryň ornaşdyrylmagy zerarly önümiň ýa-da hyzmatyň bahasynyň wagtlaýyn ýokarlanmagy.
4. Yaşyl tehnologiýalar boýunça aktual bilimler bazasynyň we standartlaşdyrylan kadalaşdyryjy resminamalaryň bolmazlygy.

Yaşyl tehnologiýalary ösdürmek we ornaşdyrmak üçin goldaw çäreleriniň arasynda kompaniýalar şulary belleýärler:

Ýaşyl tehnologiýalary ösdürmek we ornaşdyrmak üçin goldaw çäreleriniň arasynda kompaniýalar daşky gurşawa ýaramaz täsiri azaltmak boýunça pudaklaýyn maksatnamalary işläp düzmek arkaly ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak boýunça höweslendirmäni güýçlendirmegi aýratyn belleyärler.

- daşky gurşawa ýaramaz täsiri azaltmak boýunça pudaklaýyn maksatnamalary işläp düzmek arkaly ýaşyl tehnologiýalary ornaşdyrmak boýunça höweslendirmäni güýçlendirmek;
- daşky gurşawy goramak çygrynda kanunçylygyň bozulmagy üçin jogapkärçiligi güýçlendirmek (şol sanda ýolbaşçylaryň şahsy jogapkärçiligini), öndürijileriň giňeldilen jogapkärçilik tejribesini giňeltmek;
- işläp düzmeleri subsidiýalaşdyrmak babatda maliýe mehanizmlerini ösdürmek, ýaşyl tehnologiýalary işläp düzmek we ornaşdyrmak üçin salgyt ýeňilliklerini bermek;
- ýaşyl tehnologiýalar çygrynda hünärmenleri taýýarlamak we gaýtadan taýýarlamak maksatnamalaryny emele getirmek we giňden ýaýratmak.

2023-nji ýylda Milli reýting gullugy ESG-reýtinge⁷ giren 90 iri kompaniýalaryň ESG-tejribelerini derňedi. Seredilen kompaniýalaryň agdyklyk edýän köpüsi (91%) daşky gurşawy goramak çygrynda strategiýalary we ýokary derejeli maksatlary kesgitleýän resminamalary emele getiripdir, 64% kompaniýalaryň bolsa ISO 14001 ekologiki menejment ulgamynyň hereket edýän sertifikaty bar. Kompaniýalaryň köpüsi energiýa netijeliligini ýokarlandyrmak boýunça maksatnamalary (67%) ýa-da onuň aýratyn elementlerini (20%) işläp düzüpdir, 35 kompaniýanyň ISO 50001 hereket edýän sertifikaty bar.

Şol bir wagtda, daşky gurşawa antropogen täsiri azaltmagyň netijelerini reýtingiň gatnaşyjylarynyň ýarysyndan azy görkezipdir. 2019-2021 ýyllarynyň dowamynda 26% kompaniýada atmosfera zyňyndylaryň belli bir möçberiniň azalmagy, 22% kompaniýada CO2 ekwivalentinde parnik gazlarynyň belli bir möçberiniň azalmagy gözegçilik edilipdir. Belli bir möçberde suw sarp etmek kompaniýalaryň çärýegi tarapyndan azaldylar, belli bir möçberde energiýa sarp etmek bolsa 21% kompaniýa tarapyndan azaldylar. Bozulan ýerleri dikeltmek we rekultiwasiýa edilen ýerlerde ekologiki gözegçilik geçirmek durmuşa geçirmek üçin iň

çylşyrymly ekologiki maksatlardyr: kompaniýalaryň diňe 6% şeýle ýerleriň meýdanynyň azalandygyny yglan edýärler. Ýene-de bir gowşak ýeri galyndylar bilen iş salşylmasydyr: kompaniýalaryň diňe 17% gaýtadan işlenen we peýdalanylýan galyndylaryň paýy 80%-den ýokary boldy.

Kompaniýalarda daşky gurşaw nukdaýnazaryndan howpsuz üpjünçilik zynjyrlaryny emele getirmek boýunça iş dowam edýär. Nusgawynyň gatnaşyjylarynyň üçden iki bölegi üpjün edijilere we potratçylara talaplaryň bardygyny yglan etdiler, emma bellenilen talaplara laýyklygy barlag görnüşinde iň oňat tejribeleri ulanmak diňe ýekän halatlarda geçirilýär. Döwlet derejesinde klimat gün tertibiniň aktuallygy hakda yglanlaryna garamazdan, kärhanalaryň diňe ýarysy klimat töwegelçiliklerini öz biznesi üçin aktual hökmünde görýärler we kompaniýalaryň üçden birinden birneme köprägi klimat üýtgemelerine uýgunlaşmak maksatnamasyny işläp düzüpdirler ýa-da şeýle etmek niýetlerini bildirýärler.

Şeýlelikde, Russiýa kompaniýalarynyň çäginde ýaşyl tehnologiýalary döretmek we ornaşdyrmak tejribelerini giňeltmek üçin infrastruktur hyzmatlaryň we goldaw çäreleriniň emele getirilmeginiň zerurdygyny netije çykarmak bolar. Dünýä tejribesiniň seljermesi şeýle çäreleri durmuşa geçirmegiň birnäçe esasy wektorlaryny aýratyn bellemäge mümkinçilik berýär: elýeterli tehnologiýalar hakda jemgyýetiň habarlylygyny ýokarlandyrmak we tehnologiýa transferini ýeňilleşdirmek, şol sanda yönekeýleşdirilen we çaltlandyrylan patent proseduralar arkaly; gaty giň ýüztutmalar diapazony boýunça maliýe goldaw çäreleri – işläp düzmeleri subsidiýalaşdyrmakdan önümçilikleri transformasiýalaşdyrmak üçin harajatlary öwez dolmaga çenli; ýerli sebitleýin derejede tehnologiýalary ornaşdyrmakda işläp düzüjileri goldamagyň ösmegine ýardam etmek maksady bilen döwlet we munisipal dolandyrys işgärleriniň hünärini ýokarlandyrmak. Makalanyň awtorlarynyň pikirini görä, bu tejribe, elbetde, Russiýa tejribesi üçin möhümdir.

Döwlet derejesinde klimat gün tertibiniň aktuallygy hakda yglanlaryna garamazdan, kärhanalaryň diňe ýarysy klimat töwegelçiliklerini öz biznesi üçin aktual hökmünde görýärler.

Şuny aýratyn bellemek gerek, soňky on ýyllykda biziň ýurdumyzda kanun çykaryjy we ýerine ýetiriji häkimiýet derejesinde ýaşyl gün tertibiniň ösmegini höweslendirmek boýunça möhüm tagallalar edilýär, hususan-da, şu kadalaşdyryjy namalar we maksatnama resminamalary ýerine ýetirilmäge kabul edilipdir [11]:

- 10.01.2002 № 7-F3 «Daşky gurşawyň goragy hakynda» Federal kanuny;
- 30.04.2012 tassyklan «2030-njy ýyla çenli döwürde Russiýa Federasiýasynyň ekologiki ösüşi çygrynda

⁷ ESG-reýting Russiýanyň senagat sektorynyň kompaniýalarynyň 2021-2022 ýý., fewral 2023 ý. // Milli reýting gullugy ESG: saýt. URL: https://www.ra-national.ru/wp-content/uploads/2023/02/ranking_prom_2023.pdf (ýüztutma senesi: 12.05.2024).

Resminamalar köplenç ekologiya täsiri meseleleri üstünde jemlenýär, senagat we oba hojalygynyň bu täsire uly goşandyny nazarda tutanymyzda, hereket edýän prosesleriň ýaramaz täsirini peseldýän ýa-da eýýäm toplanan zyýany aýyryan tehnologiýalary, ýagny ýaşyl tehnologiýalary işläp düzmäge we giňden ulanmaga zerurlygy şertlendirilýär.

döwlet syýasatynyň esaslary hakynda» RF Prezidentiniň Buýrugy;

- «Ekologiya» milli taslamasy, 24.12.2018 pasporty tassyklan;
- 02.07.2021 № 296-FZ «Parnik gazlaryň zyňyndylaryny çäklendirmek hakynda» Federal kanuny;
- 06.03.2022 № 34-FZ «Russiýa Federasiýasynyň aýry-äýri subýektlerinde parnik gazlaryň zyňyndylaryny çäklendirmek boýunça eksperiment geçirmek hakynda» Federal kanuny;
- 14.07.2021 № 1912-R «Russiýa Federasiýasynyň durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüşiniň maksatlaryny we esasy ugurlary tassyklamak hakynda» RF Hökümetiniň Buýrugy;
- 11.03.2023 № 373 RF Hökümetiniň Karary bilen girizilen üýtgetmeler we goşmaçalar bilen 21.09.2021 № 1587 «Russiýa Federasiýasynda durnukly (şol sanda ýaşyl) ösüş taslamalarynyň kriteriýalarynyň we Russiýa Federasiýasynda durnukly ösüşi maliýeleşdirmek gurallarynyň werifikasiýa ulgamyna talaplary tassyklamak hakynda» RF Hökümetiniň Karary.

Resminamalar köplenç ekologiya täsiri meseleleri üstünde jemlenýär, senagat we oba hojalygynyň bu täsire uly goşandyny nazarda tutanymyzda, hereket edýän prosesleriň ýaramaz täsirini peseldýän ýa-da eýýäm toplanan zyýany aýyryan tehnologiýalary, ýagny ýaşyl tehnologiýalary işläp düzmäge we giňden ulanmaga zerurlygy şertlendirilýär.

Şu nukdaýnazardan, ýaşyl tehnologiýalar çygrynda oýlap tapyjylygy we innowasiýalary maglumat üpjünçiligi boýunça ulgamlaryň işi, şol sanda bu ugurda taksonomiýanyň ösmeginiň, patent resminamalary esasynda täze maglumat çeşmeleriniň döredilmeginiň, bazar gatnaşyjylaryna daşky gurşawy goramak meseleleriň çözgüdi çygrynda iň täze tehnologiýa üstünlükleri hakda yzygiderli habarlaryň berilmeginiň gaty aktuallygy bardyr [12].

Şu makalada bellenen meseleleriň jikme-jik tanyşmak üçin internet torda çap edilen «Ýaşyl tehnologiýalar çygrynda oýlap tapyjylyk ösmegi üçin kadalaşdyryjy, usuly

we patent-maglumat üpjünçiligi meseleleriň derňewi» ylmy-barlag işi hakda hasabatly görmek mümkin⁸.

Edebiýat sanawy

1. Adamyň daşky gurşawy meseleleri boýunça BMG-niň Konferensiýasy, 5-16 iýun 1972 ýyl, Stokgolm, Şwesiýa: saýt. – URL: <https://www.un.org/ru/conferences/environment/stockholm1972> (ýüztutma senesi: 12.05.2024).
2. Daşky gurşaw we ösüş boýunça BMG-niň Konferensiýasy, Rio-de-Žaneyro, Braziliýa, 3-14 iýun 1992 ýyl: saýt. – URL: <https://www.un.org/ru/conferences/environment/rio1992>; (ýüztutma senesi: 12.05.2024).
3. Yeoh, P. Daşky gurşaw, Sosial we Dolandyrş (ESG) Kanunlary, Düzgünnamalary we Sanly Eýýamda Tejribeleri / Niderlandy: Kluwer Hukuk Halkara, 2022. – 424 s. – ISBN: 978-9-4035-4175-4, 978-9-4035-4180-8.
4. Durnukly Maliýe we ESG. Töwekgelçilik, Dolandyrş, Düzgünnamalar we Maliýe Institutlary üçin Netijeler / C. Gaganis, F. Pasiouras, M. Tasiou, C. Zopounidis Springer Halkara Neşirýaty. 2023. – 200 s. – ISBN: 978-3-031-24282-3. – DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-24282-3>.
5. Wang, M. Ýaşyl proses innowasiýasy, ýaşyl önüm innowasiýasy we onuň ykdysady netijeliligini gowulandyrmak ýollary: Gözden geçiriş we struktural model / M. Wang, Y. Li, J. Li, Z. Wang // Daşky gurşawy dolandyrş žurnaly. – 2021. – № 297. – S. 113-282. – DOI: 10.1016/j.jenvman.2021.113282.
6. Ýegorowa, M. S. Russiýada «ýaşyl» tehnologiýalaryň isleginiň seljermesi / M. S. Ýegorowa, Ý. A. Subrowiç // Amaly we fundamental barlaglaryň halkara žurnaly. – 2015. – № 5-2. – S. 305-307.
7. 2023 ýyl üçin BMG-niň Tehnologiýalar we innowasiýalar baradaky hasabaty // UNtrade&development: saýt. – URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tir2023overview_ru.pdf (ýüztutma senesi: 12.05.2024).
8. Darina, O. N. Ýaşyl tehnologiýalar çygrynda gözleg serişdesi hökmünde halkara patent klassifikasiýalary / O. N. Darina // Innowasiýalar we «ýaşyl» tehnologiýalar: IV Bütün Russiýa ylmy-amaly konferensiýasy: materiallaryň we dokladlaryň ýygyndysy, Samara, 09 noýabr 2023 ýyl. – Samara: Samara welaýat uniwersal ylmy kitaphanasy, 2024. – S. 53-60. – DOI: 10.34830/SOUNB-conf.2023.11.75.010.
9. Negulýaýew, G. A. Russiýa Federasiýasynda ýaşyl tehnologiýalaryň ösmegi hakda / G. A. Negulýaýew, I. A. Fedýaýewa, O. N. Darina // Intellektual eýeçilik. Senagat eýeçiligi. – 2023. – № 6. – S. 51-58.
10. Astafýewa, O. W. Russiýa Federasiýasynda ekologiki menejment ulgamlaryny ornaşdyrmak: meseleler we

⁸ Ýaşyl tehnologiýalar çygrynda oýlap tapyjylygyň ösmegi üçin kadalaşdyryjy, usuly we patent-maglumat üpjünçiligi meselelerini derňemek: ylmy-barlag işi hakda hasabat (jemleýji) / Senagat eýeçiligi Federal instituty: ýolbaşçy A. L. Žurawlew, M. 2024. – 448 s. – Bellige alynma № NIOKTR 123031700028-9 Bellige alynma № IKRBS 224012800001-8. – URL: <https://doi.org/10.24108/preprints-3112943>.

tendensiýalar / O. W. Astafýewa // Russiýada we daşary ýurtlarda menejment. – 2021. – № 3. – S. 72-80.

11. Žurawlew, A. L. Durnukly ösüş üçin ýaşyl tehnologiýalar. Inteltektual eýeçilik we ekologiki meseleleriň çözüş ýollary: prezentasiýa // Senagat eýeçiligi Federal instituty: saýt. – URL: https://www.fips.ru/upload/medialibrary/lmg_Content/zelenaya-moskva.pdf (ýüztutma senesi: 12.05.2024).
12. Makarow, I. N. Korporatiw jogapkärçilik: ýaşyl ykdysadyýet şertlerinde biznes tarapyndan ekologiki jogapkärçilik / I. N. Makarow, I. W. Osipowa // Dörediji ykdysadyýet. – 2022. – J. 16, № 2. – S. 449-462. – DOI: 10.18334/ce.16.2.114224.

Awtorlar hakynda maglumat

Larisa Ýewgenýewna Kopylowa, tehniki ylmlaryň kandidaty, «Akselerator Mendeleyew» tehnologiýa kompaniýalary goldamak we ösdürmek Merkeziniň başlygynyň orunbasary, DFGBBGM «D. I. Mendeleyew adyndaky RHTU» (Moskwa, Miussskaýa meydany, j. 9); kopylova.l.e@muctr.ru

Aleksandr Wladimiroviç Maslennikow, DFGBBGM «D. I. Mendeleyew adyndaky RHTU»-nyň innowasiýa infrastrukturasynyň ösüş departamentiniň direktory (Moskwa, Miussskaýa meydany, j. 9); a.maslennikov@mendeleev.vc

Andrey Lwowiç Žurawlew, hukuk ylmlaryň kandidaty, FDGBG «Senagat eýeçiligi Federal instituty»-nyň Halkara hyzmatdaşlyk Merkeziniň başlygy (Moskwa, Berežkowskaýa köç., j. 30, b. 1); AZhuravlev@rupto.ru

Olga Nikolaýewna Darina, «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» FDBE-nyň patent hukugy obýektleri çygynda halkara klassifikasiýalar we gözlegi maglumat üpjünçiligi bölüminiň ulý ylmy işgäri (Moskwa, Berežkowskaýa köç., j. 30, b. 1); otd3226@rupto.ru <https://orcid.org/0000-0003-2845-7013>

Awtordaşlaryň beýan edilen goşantlary

L. Ye. Kopylowa – barlag modelini döretmek, netijeleri işlemäge geçirmek, barlag amalyňy geçirmek, sorag-jogap maglumatlaryny ýygnamak, sorag-jogap netijeleriniň gaýtalanmagyny gözegçilik etmek, Russiýa kärhanalarynyň ýaşyl tehnologiýalary ulanmak boýunça tejribesini umumlaşdyrmak bilen sorag-jogap geçirmek usulyňy ulanmak.

A. W. Maslennikow – barlag modelini döretmek, netijeleri işlemäge geçirmek, barlag prosesini geçirmek, sorag-jogap maglumatlaryny ýygnamak, sorag-jogap netijeleriniň gaýtalanmagyny gözegçilik etmek, Russiýa kärhanalarynyň ýaşyl tehnologiýalary ulanmak boýunça tejribesini umumlaşdyrmak bilen sorag-jogap geçirmek usulyňy ulanmak.

A. L. Žurawlew – ideýany, maksatlary we wezipeleri kesgitlemek, barlag netijeleriniň gaýtalanmagyny gözegçilik etmek.

O. N. Darina – statistiki maglumatlary toplamak, seljeriş statistik usullaryny, ulgamlaryň seljeriş usulyňy ulanmak.

References

1. United Nations Conference on the Human Environment, June 5–16, 1972, Stockholm, Sweden, available at:

<https://www.un.org/ru/conferences/environment/stockholm1972> (Accessed 12 May 2024).

2. United Nations Conference on Environment and Development, June 3–14, Rio de Janeiro, Brazil, available at: <https://www.un.org/ru/conferences/environment/rio1992>; (Accessed 12 May 2024).
3. Yeoh, P. (2022), Environmental, Social and Governance (ESG) Laws, Regulations and Practices in the Digital Era. Kluwer Law International, Netherlands.
4. Gaganis, C., Pasiouras, F., Tasiou, M. and Zopounidis, C. (2023), Sustainable Finance and ESG. Risk, Management, Regulations, and Implications for Financial Institutions. Springer International Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-24283/>.
5. Wang, M., Li, Y., Li, J. and Wang, Z. (2021), «Green process innovation, green product innovation and its economic performance improvement paths: A survey and structural model», *Journal of Environmental Management*, no 297, pp. 113–282. DOI: 10.1016/j.jenvman.2021.113282.
6. Egorova, M. S. and Tsubrovich, Y. A. (2015), «The analysis of the demand of «green» technologies in Russia», *Mezhdunarodnyj zhurnal prikladnyh i fundamentalnyh issledowanij*, no 5–2, pp. 305–307.
7. UN Technology and Innovation Report 2023, available at: https://unctad.org/system/files/official-document/tir2023overview_ru.pdf (Accessed 12 May 2024).
8. Darina, O. N. (2024), About patent search tools in the field of green technologies, Innovations and «Green» Technologies: IV All-Russian scientific and practical conference, Samara, Russia. DOI 10.34830/SOUNB-conf.2023.11.75.010.
9. Negouliaev, G. A., Fediaeva, I. A. and Darina, O. N. (2023), «On the development of green technologies in the Russian Federation», *Inteltektualnaya sobstvennost. Promyshlennaya sobstvennost*, no 6, pp. 51–58.
10. Astafieva, O.V. (2021), «Implementation of environmental management systems in the russian federation: issues and trends», *Management v Rossii i za rubezhom*, no 3, pp. 72–80.
11. Zhuravlev, A. L. (2023), Zelenye tekhnologii dlya ustojchivogo razvitiya. Inteltektualnaya sobstvennost i puti resheniya ekologicheskikh problem: presentation, available at: https://www.fips.ru/upload/medialibrary/lmg_Content/zelenaya-moskva.pdf (Accessed 12 May 2024).
12. Makarov, I. N. and Osipova, I. V. (2022), «Corporate responsibility: entrepreneurs' environmental responsibility in a green economy», *Kreativnaya ekonomika*, vol. 16, no 2, pp. 449–462. DOI 10.18334/ce.16.2.114224.

Information about the authors

Larisa E. Kopylova, Cand. Sci. (Technology), Deputy Head of the Center for Support and Development of Technology Companies «Accelerator Mendeleev», Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education «Russian Chemical Technology University named after. D. I. Mendeleev» (Moscow, Miussskaya square, 9); kopylova.l.e@muctr.ru

Alexander V. Maslennikov, Director of the Department for Development of Innovation Infrastructure, Federal State Budgetary Educational Institution of Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education «Russian Chemical Technology University named after. D. I. Mendeleev» (Moscow, Miusskaya square, 9); e-mail: a.maslennikov@mendeleev.vc

Andrey L. Zhuravlev, Cand. Sci. (Law), Head of the International Cooperation Center of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); AZhuravlev@rupto.ru

Olga N. Darina, Senior Researcher, Division for International Classifications and Search Information Support in the field of Patent Law Object of the International Cooperation Center of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); otd3226@rupto.ru <https://orcid.org/0000-0003-2845-7013>

Contribution of the authors

L. E. Kopylova – creating a research model, conducting results processing, conducting a research process, collecting survey data, tracking the reproducibility of survey results,

applying a survey method summarizing the experience of Russian enterprises in the use of green technologies.

A. V. Maslennikov – creating a research model, conducting results processing, conducting a research process, collecting survey data, tracking the reproducibility of survey results, applying a survey method summarizing the experience of Russian enterprises in the use of green technologies.

A. L. Zhuravlev – formulation of ideas, goals and objectives, tracking the reproducibility of research results.

O. N. Darina – accumulation of statistical data, application of statistical methods of analysis, method of system analysis.

Awtorlar bähbitleriñ gapma-garşylygynyñ ýokdugy barada beýan edýärler.

The authors declare no conflict of interests.

Redaksiya gelen senesi: 22.04.2024

Syndan soñra goşmaça işlenen senesi: 01.08.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 06.08.2024

Ylmy makala

Original article

UDK 347.77

Rossiýanyň haryt öndürijileri tarapyndan geografik görkezmeleri, harytlaryň gelip çykan ýerleriniň atlary, haryt nyşanlaryny ulanmagynyň aýratynlyklary

Aleksey Ýewgenyewiç Syçýow[✉], Mariya Mihaýlowna Rogožina

Senagat eýeçiliginiň federal instituty

[✉]otd3005@rupto.ru

Mazmun: makalada, şeýle atlandyrylýan sebit brendlerini dürli şahsylandyryş serişdeleri (haryt nyşanlary, harytlaryň gelip çykyş ýerleriniň atlary we geografik görkezmeler) hökmünde bellige almak we olary bazar-da hakyky ulanmak bilen bagly käbir meseleleri açyp görkezýär. Barlaglaryň derwayyslygy, häzirkî şertlerde Russiýanyň sebitlerinde adaty öndürilýän harytlary goldamak (dikeltmek) wezipesiniň goýlandygy bilen şertlendirilýär. Şeýle harytlar üçin ulanylýan belgileriň ygtybarly hukuk goragynda öndürijileriň özlari hem, ýerli häkimiýet edaralary hem gyzyklanylýarlar. Şol bir wagtyň özünde, sebit harytlaryny öndürijiler köplenç öz belgilerini bu ýa-da beýleki şahsylandyryş serişdesi hökmünde hukuk goragy üçin saýlamakda belli bir kynçylyklary çekýärler. Barlaglaryň maksady – bu şahsylandyryş serişdelerini seljerlemek, olaryň arasyndaky tapawutlary ýüze çykarmak, olaryň bilelikde ulanylmagy we harytlarda ýerleşdirilmegi bilen bagly meseleleri öwrenmek. Barlaglaryň esasy usullary seljeriş, umumylaşdyрма, klassifikasiýa usuly, deňeşdirme we kadalaşdyryjy usullardyr. Barlaglaryň täzeligi we amaly gymmaty awtorlaryň geçiren seljermeleriň esasynda degişli harytlar öndürijileriň sebit brendlerini ulanmagyň artykmaçlyklaryny ýüze çykaryandygyndan, şeýle hem belgileri bu ýa-da beýleki şahsylandyryş serişdesi hökmünde bellige almak, olary bilelikde ulanmak boýunça maslahatlary berýänliginden ybarat. Awtorlar haryt nyşanyna bellige alnan harytlaryň gelip çykyş ýerleriniň atlaryny we geografik görkezmeleri goşmak bilen bagly meselelere degýärler. Öwrenilýän meseleleri has doly düşünmek üçin, degişli başlangyçlary barlamagyň tejribesinden, kazyýet tejribesinden mysallar getirilýär. Geçirilen barlaglaryň netijesinde geografik belgiň hukuk goragyna ileri tutulýan görnüşi hakynda, şeýle hem haryt nyşanyny we geografik görkezmäni ýa-da harydyň gelip çykyş ýeriniň adyny bir wagtda ulanmak bilen täsin brendiň döredilmek mümkinçiligi barada netije edilýär, bu bolsa, beýleki zatlardan başga-da, ony has doly goramaga mümkinçilik berer. Şu makalanyň aýry-aýry tezisleri SEFI bilermenleriniň «Russiýanyň sebit brendleri – ösüşiň täze ädimleri» atly bilim beriş seminarlarynda synag geçip, ýokary baha aldy.

Açar sözler: sebit brendi, haryt nyşany, harydyň gelip çykyş ýeriniň ady, geografik görkezmeler, belginiň ulanylmagy.

Çeşme görkezmek üçin: Syçýow, A. E. Rus haryt öndürijileriniň geografik görkezmeleri, harytlaryň gelip çykyş ýerleriniň atlaryny, haryt nyşanlaryny ulanmagyň aýratynlyklary / A. E. Syçýow, M. M. Rogožina // SEFI Žurnaly. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 276-287.

Minnetdarlyklar: makala SEFI-niň «Haryt nyşanlaryny ulanmagyň Rossiýada sarp ediş bazarynyň ösüşine täsiri» ylmy-barlag işiniň çäklerinde taýýarlandy.

Features of use of geographical indications, appellations of origin and trademarks by russian manufacturers of goods

Alexey E. Sychev[✉], Mariia M. Rogozhina

Federal Institute of Industrial Property

[✉]otd3005@rupto.ru

Abstract: the article discusses some issues related to the registration of so-called «regional brands», which are various means of individualization such as trademarks, appellations of origin, and geographical indications.

The relevance of this study stems from the fact that, in today's context, it is essential to support and restore the production of traditional products in the Russian regions. The significance of this study lies in the fact that, in contemporary circumstances, the challenge is to sustain (or recover) the production of traditional products in the Russian regions. Manufacturers and local authorities alike are keen on ensuring robust legal safeguards for the designation employed for such products. However, manufacturers of regional products frequently encounter certain obstacles when it comes to selecting appropriate legal protection for their designation as a means of product identification. The objective of this study is to delve into these modes of product identification, discern their distinctions, and explore the intricacies associated with their joint utilization and application to products. The primary methodologies employed in this research encompass analysis, synthesis, categorization, comparative analysis, and normative analysis. The novelty and significance of this study lie in the fact that it provides a comprehensive analysis that allows us to identify the benefits of using regional brands by manufacturers of similar products. The authors also offer recommendations on registering designations as means of individualization and their joint use. The study raises important questions regarding the inclusion of registered appellations of origin and geographical indications in trademarks. To fully understand the issues under consideration, examples are provided from the practice of examining relevant applications and court decisions. As a result of this research, it is concluded that the optimal form of legal protection for a geographical indication is to create a unique brand that combines a trademark, geographical indication, and appellation of origin. This approach provides the highest level of protection and allows for maximum differentiation in the market. Some abstracts from this article were tested as part of educational seminars titled «Regional Brands of Russia – New Growth Points», which were conducted by experts from FIPS, and received positive feedback.

Keywords: regional brand, trademark, appellation of origin, geographical indication, use of the designation.

For citation: Sychev, A. E. Features of use of geographical indications, appellations of origin and trademarks by Russian manufacturers of goods / A. E. Sychev, M. M. Rogozhina // Bulletin of FIPS. 2024. Vol. 3, No. 3 (9). p. 276–287.

Acknowledgements: the article was prepared within the framework of the research work of FIPS «The impact of the use of trademarks on the development of the consumer market in Russia».

Işewürliginiň ösmegi hakynda aýdylanda, harytlary şahsylandyryş serişdesi telekeçiniň brendiniň – onuň keşbiniň, abraýynyň we sarp edijileriň ynamynyň geljekde daşynda gurulýan esasy we hatda baza elementi bolýar.

Soňky wagtlarda sebit brendleri meşhurlyk gazanýar, olary ulanmakda haryt öndürijileriň hem, ýerli we sebit derejesindäki häkimiýet edaralarynyň hem gyzyklanmasy barha artýar.

Öndürijiler öz harydyny sebit brendi bilen tapawutlandyrmak isleýärler, onuň tanalmagyny ýokarlandyrmak we sarp edijileriň ünsüni çekmek üçin. Sebit brendleri bilen öndüriji tarapyndan şeýle bellemegiň maksadalaýyklygy bazarda geografik gelip çykyşy bilen kesgitlenýän täsin harydyň tapawutlandyrylmagyna bolan zerurlyk bilen şertlendirilýär.

Sebit brendini ulanmagyň birnäçe subýektler üçin käbir artykmaçlyklary bar.

1) haryt öndüriji sebit brendini ulanmaga gyzyklanýar, sebäbi bu oňa bäsdeşleriň harytlarynyň arasynda önümi tapawutlandyrmaga mümkinçilik berýär, bu bolsa, öz gezeginde, şeýle önümiň bazarda üstünlikli öňe sürülmegine ýardam edýär;

2) sarp ediji sebit brendi bilen bellenen harytlary satyn almaga gyzyklanýar, sebäbi şeýle haryt onuň garaşýan aýratyn häsiýetleri ýa-da alamatlary babatda garaşsyzlyryna laýyk gelýär;

3) sebit brendini ulanmak, ýerli häkimiýet edaralarynda hem gyzyklanma döredýär, sebäbi bu munisipal birleşmäniň we (ýa-da) sebitiň keşbini we abraýyny ýokarlandyryýar, şunuň bilen baglylykda onuň ykdysadyýeti ösýär, bäsdeşlige ukyplylygy ýokarlanýar, deňişli harytlar täze bazarlary eýeleýär, syýahatçylyk işiniň çekijiligi ýokarlanýar.

Hereket edýän kanunçylykda «sebit brendi» düşünjesi ýok. Emma, bu adalga, Rospatentde bellige alynmagy talap edilýän we elementleri sarp edijide gönüden-göni ýa-da gytaklaýyn haryt öndürişiniň jemlenýän geografik sebiti bilen assosiasiýa döredýän şahsylandyryş serişdeleri hökmünde giňden ulanylýar¹.

Şeýle şahsylandyryş serişdelerine haryt nyşanlary, harytlaryň gelip çykyş ýerleriniň atlary (mundan beýläk – HGÇYA) we geografik görkezmeler (mundan beýläk – GG) degişlidir [1].

Şübhesiz, haryt öndürijiler üçin iň meşhur we önümleri bellemek üçin ulanylýan şahsylandyryş serişdesi haryt nyşanydyr.

Öndürijiler öz harydyny
sebit brendi bilen
tapawutlandyrmak
isleýärler, onuň tanalmagyny
ýokarlandyrmak we sarp
edijileriň ünsüni
çekmek üçin.

¹ См. об этом также: Правовая охрана товарных знаков, наименований мест происхождения товаров и географических указаний: учеб. пособие / О. И. Терещенко, А. Е. Сычев; под общ. ред. А. О. Аракеловой. М.: ФГБОУ ВО РГАИС, 2024. 76 с.

№ 377200 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: ähli sözler HHHK Toparlary: 29, 35	№ 899840 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «PERM» sözi HHHK Toparlary: 06, 09, 16, 18, 20, 21, 24, 25, 26
№ 555509 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «Murmansk» sözi HHHK Toparlary: 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44	№ 624308 belgili şahadatnama boýunça haryt Goralmayan elementler: «Murmansk» sözi HHHK Toparlary: 20, 22, 28, 29, 30, 31, 35, 39, 42, 43, 44
№ 874243 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «KOSTROMA» sözi HHHK Toparlary: 28, 35	№ 896241 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «KOSTROMA» sözi HHHK Toparlary: 19
№ 581236 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «WOLOGODSKAYA WELAYATY» sözleri HHHK Toparlary: 01, 03, 05, 06, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 43, 44	№ 305022 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «Çişminskoýe» HHHK Toparlary: 04, 20, 29, 30, 31, 32

Surat 1.

«Geografiya bilen» bellige alynan haryt nyşanlaryň mysallary

Belgini haryt nyşany hökmünde hukuk goragyna saýlamak hukuk eýesini ony ulanmakda, şol sanda onuň aýratyn hukugyny ygtyýar etmekde monopoliýany üpjün edýär.

Şol bir wagtda, haryt nyşanlary hem harytlar babatda, hem Halkara harytlar we hyzmatlar klassifikasiýasynda (mundan beýläk – HHHK) ulgamlasdyrylan sanawy bolan hyzmatlar babatda bellige alnyp bilner.

Aýdyňlyk üçin «geografiýaly» bellige alnan haryt nyşanlarynyň birnäçe mysalyny getireliň (1-nji suraty görüň).

Köp ýagdaýlarda geografik belgiler haryt nyşanlary (haryt nyşanlarynyň goralýan elementleri) hökmünde hukuk goragyny alyp bilmeýärler. Kanun çykaryjy geografik belgileriň monopoliýalaşdyrylmagyny çäklendirýär, sebäbi şeýle belginiň diňe bir şahs tarapyndan ulanylmagy şol bir sebitden bolan başga öndürijiniň ony degişli harydyň öndürilýän yeri barada sarp ediljilere habar bermek maksady bilen ulanmagyny mümkin däl edip biler.

Kanun çykaryjy geografik belgileriň monopoliýalaşdyrylmagyny çäklendirýär, sebäbi şeýle belginiň diňe bir şahs tarapyndan ulanylmagy şol bir sebitden bolan başga öndürijiniň ony degişli harydyň öndürilýän yeri barada sarp ediljilere habar bermek maksady bilen ulanmagyny mümkin däl edip biler.

Geografik belgileri haryt nyşanlary hökmünde goralmaklygyna bolan esasy talaplar Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň (mundan beýläk – RF RK) 1483-nji maddasynda görkezilen.

Umumy düzgüne görä, RF RK 1483-nji maddasynyň 1-nji böleginiň 3-nji kiçi bendinden ugur alyp, diňe harytlaryň öndürilýän ýerini we usulyny ýa-da olaryň satylmagyny görkezýän elementlerden ybarat bolan belgileriň haryt nyşanlary hökmünde döwlet belligine alynmagyna ýol berilmeýär [2].

Ýokarda görkezilen elementler haryt nyşanyna goşulyp bilner, ýöne diňe goralmaýan elementler hökmünde, eger olar onda agdyklyk edýän ýagdaýy eýelemeýän bolsa. Şu kadanyň durmuşa geçirilmegi ýokarda getirilen 1-nji suratda görkezilen.

Şol bir wagtda kanun çykaryjy, RF RK 1483-nji maddasynyň 1-nji böleginiň 1.1-nji kiçi bendiniň düzgünlerine laýyklykda, ulanylmagynyň netijesinde tapawutlandyryş ukyplygyny gazanan geografik belgileriň haryt nyşanlary hökmünde döwlet belligine alynmak mümkinçiligine ýol berýär.

Emma şeýle belgileriň, harydyň öndürilen ýerini gönüden-göni görkezýän söz düzümleriniň (adatça, iň uly

**Belli bir ýeriň adyndan
ýa-da ondan gelip çykýan
we belli bir haryt babatda
tanalmaly bolan belgi
üçin hukuk goragynyň ileri
tutulýan görnüşi HGCÝA ýa-
da GG bolup durýar.**

gyzyklanma döredýän) bu ýa-da beýleki sebitden bolan birnäçe öndürijiler tarapyndan giňden ulanylmagy sebäpli, sany köp bolup bilmez.

Şonuň üçin belli bir ýeriň adyndan ýa-da ondan gelip çykýan we belli bir haryt babatda tanalmaly bolan belgi üçin hukuk goragynyň ileri tutulýan görnüşi HGCÝA ýa-da GG bolup durýar.

Şunuň bilen baglylykda, amaly taýdan № A40-237872/2018 iş boýunça arbitraž kazyýetleriniň kazyýet tejribesinden mysal gyzyklydyr².

«Lidskoýe piwo» AGPJ (Belarus Respublikasy) «Ekoprodukt» JÇJ-ne we «Lidskiý kwas» JÇJ-ne garşy HHHK 32-nji synpynyň «kwas» harytlary babatda bellige alnan, Russiýa Federasiýasynyň № 578569 şahadatnamasy we № 1344289 halkara bellige alyş belgisi boýunça haryt nyşanlaryna aýratyn hukuklaryny goramak hakynda talap bilen Moskwa şäheriniň Arbitraž kazyýetine ýüz tutdy, olarda «KWAS LIDSKIÝ» (harydyň özüni we onuň öndürilen ýerini görkezýän) söz düzümi goşmak bilen ähli sözler goralmaýan elementler bolup durýar.

Hak isleýjiniň pikirlemegine görä, görkezilen haryt nyşanlary jogap berijiler tarapyndan nusga alnypdyr we olar harydyň gabyna hak isleýjiniň haryt nyşanlaryna meňzeş belgileri ýelmäp we degişli harytlary rus bazarynda satmak üçin hödürläp bikanun ulanylypdyr.

Hak isleýjiniň haryt nyşanlarynyň we jogap berijiler tarapyndan ulanylyan belgileriň suratlary 2-nji suratda görkezilen.

Kazyýet seljerişi prosesinde jogap berijiler bildirilen talaplaryň kanagatlandyrylmagyna garşy çykyp, hak isleýjiniň haryt nyşanlarynyň doly goralmaýan elementlerden ybaratdygyny, bu bolsa, öz gezeginde, bu elementleri jogap berijileriň belgileri bilen deňeşdirmek mümkinçiligini aradan aýyryandygyny görkezýärdiler.

Moskwa şäheriniň Arbitraž kazyýetiniň 18.06.2019-njy ýyldaky çözgüdi bilen hak islegi talaplarynyň kanagatlandyrylmagundan ýüz öwrüldi. Şol bir wagtda birinji basgançakly kazyýet jogap berijileriň harytlarynyň gabynyň hak isleýjiniň ýokarda görkezilen haryt nyşanlary bilen bulaşdyrmak derejesine çenli meňzeş däldigine, şol sanda hak isleýjiniň haryt nyşanlaryndaky söz elementleriniň hukuk goragyna eýe däldigine sebäpli netijä geldi.

² «Elektron adalat» arbitraž kazyýetleri we kazyýet prosesine gatnaşyjylar üçin elektron resminama dolanyşgy ulgamynyň saýty: <https://kad.arbitr.ru/Card/75fb3020-5cb1-4b6a-8560-619768abff03>.

HAK ISLEÝJINIŇ HARYT NYŞANLARY	JOGAP BERIJILER TARAPYNDAN ULANYLÝAN BELGILER
№ 5578569 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany 	
№ 1344289 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany 	

Surat 2.

Hak isleýjiniň haryt nyşanlarynyň we jogap berijiler tarapyndan ulanylýan belgileriň suratlary

Dokuzynjy arbitraž apellýasiýa kazyýetiniň 28.10.2019-njy ýyldaky karary bilen birinji basgançakly kazyýetiň çözüdi ýatyryldy, hak islegi talaplary bölekleyin kanagatlandyryldy.

Kassasiýa basgançakly kazyýet hökmünde işe seredýän Intellectual hukuklar boýunça Kazyýetiň 15.07.2020-nji ýyldaky karary bilen apellýasiýa basgançakly kazyýetiň karary üýtgedilmän galdyryldy, kassasiýa şikayaty – kanagatlandyrylman.

Kassasiýa basgançakly kazyýet hökmünde işe seredip, Intellectual hukuklar boýunça Kazyýeti deňeşdirilýän belgileriň meňzeşligini, şol sanda umumy täsir esasynda we goralmaýan elementleri hasaba almak bilen bahalandyrmagyň zerurlygy baradaky apellýasiýa basgançakly kazyýetiň netijelerini goldady. Meňzeşligi kesgitlemekde kazyýet umumy görüş täsirini kesgitleýän kompozision gurluşy we reňk çözüdini, şeýle hem belgileriň iň möhüm elementlerini kesgitleýän kompozisiýanyň agdyklyk edýän elementlerini bahalandyrdy.

Şol bir wagtda jogap berijileriň «Lidskiý kwas» söz düzümini hak isleýjiniň haryt nyşanlaryndan tapawutly başga grafikada mümkin bolan ulanmagy «Lidskiý kwas» söz düzüminiň hukuk goragyna eýe däldigine sebäpli kazyýetleriň tersine kazyýet kararlaryny kabul etmegine getirip biljekdigini çak etmek bolar.

Biziň pikirimizçe, «Lidskiý kwas» belgisiniň HGCÝA ýa-da GG hökmünde mümkin bolan bellige alynmagy we degişi aýratyn hukugyň alynmagy hak isleýjiniň kazyýetdäki ýagdaýyny has berkidip bilerdi.

Ýeri gelende aýdylanda, soňra rus bazarynda «LIDSKIÝ KWAS» belgisiniň hukuk goragyny üpjün etmek maksady bilen «Lidskoýe piwo» AGPJ tarapyndan «LIDSKIÝ KWAS» HGCÝA-ny döwlet belligine almak we şeýle HGCÝA-na bolan aýratyn hukugy bermek hakynda № 2020718646 bellige alyş belgili başlangyjy berlen.

НМПТ «ЛИДСКИЙ КВАС» было зарегистрировано Роспатентом за номером № 239, а ОАО «Лидское пиво» предоставлено право использования такого обозначения (свидетельство № 239/1).

«LIDSKIÝ KWAS» HGCÝA Rospatent tarapyndan № 239 belgisi bilen bellige alyndy we «Lidskoýe piwo» AGPJ-ne şeýle belgini ulanmak hukugy berildi (№ 239/1 şahadatnama).

Şuňa meňzeş «Lidskoýe piwo» AGPJ rus bazarynda özüniň ulanýan başga belgisi – «LIDSKOÝE PIWO» bilen hem etdi. «LIDSKOÝE PIWO» HGCÝA Rospatent tarapyndan № 238 belgisi bilen bellige alyndy we «Lidskoýe piwo» AGPJ-ne bu belgini ulanmaga aýratyn hukuk berildi (№ 238/1 şahadatnama).

Şeýlelikde, geografik belgileriň özleri üçin (zerur talaplara laýyk gelende) goraglygyny ileri tutulýan görnüşü GG ýa-da

HGCYA bolup durýar. Bu ýagdaýda, ýokarda getirilen deňişli söz elementlerini hukuk goragyndan çykarylýan bellige alnan haryt nyşanlarynyň mysallaryndan tapawutlylykda, hut söz bölegi goralýan bolar.

Şunuň bilen baglylykda GG we HGCYA deňişli bolan zatlar we olaryň esasy alamatlary barada durmak möhümdir.

RF RK 1516-njy maddasynyň 1-nji böleginiň birinji abzasyna laýyklykda, hukuk goragy berilýän GG (geografik görkezme), kesgitli hili, abraýy ýa-da beýleki häsiýetleri esasanam onuň geografik gelip çykyşy bilen baglanyşykly bolan (harydyň häsiýetleri) geografik obýektiň çäginde gelyän harydy kesgitlenýän bir belgidendir.

Intellectual hukuklaryň obýekti hökmünde GG 27.07.2020-nji ýylda güýje giren «Russiýa Federasiýasynyň Raýat kodeksiniň dördünji bölegine we «Etil spirtiniň, alkogolly we spirt saklaýan önümleriň öndürilişini we dolanyşygyny döwlet tarapyndan düzgünleşdirmek we alkogolly önümleriň sarp edilmegini (içilmegini) çäklendirmek hakynda» Federal kanunyň 1-nji we 23 (1) maddalaryna üýtgetmeler girizmek hakynda» 26.07.2019-njy ýyldaky № 230-FZ Federal kanun bilen girizildi [3].

GG-niň alamatlaryna şular deňişlidir.

1) islendik belgidendir ybarat bolýar;

2) belgi, harydy kesgitli bir geografik obýektiň çäginde gelyändigine hökmünde kesgitlemeli;

3) harydyň häsiýetleri, mysal üçin kesgitli hil, abraý we ş.m., esasanam, ýöne hökmany suratda aýgtyly bolmagyň zerur dälligi bilen, onuň geografik gelip çykyşy bilen baglanyşykly bolmaly;

4) harydyň öndürilişiniň azyndan bir basgançagy, onuň häsiýetleriniň kemala gelmegine uly täsir edýän, belgi bilen kesgitlenýän geografik obýektiň çäginde amala aşyrylmaly.

RF RK 1516-njy maddasynyň 1-nji böleginiň ikinji abzasyna laýyklykda, hukuk goragy berilýän HGCYA (harydyň gelip çykyş ýeriniň ady), häzirki ýa-da taryhy, resmi ýa-da resmi däl, doly ýa-da gysgaldylan ýurt, şäher ýa-da oba ilatly nokady, ýer ýa-da başga bir geografik obýektiň adyndan ybarat bolan, şeýle ady öz içine alýan ýa-da şeýle atdan gelip çykýan we aýratyn häsiýetleri diňe bu geografik obýekt üçin häsiýetli tebigy şertler we (ýa-da) adamzat faktory bilen kesgitlenýän haryt babatda ulanylmagynyň netijesinde tanalýan bir belgidir.

RF RK 1516-njy maddasynyň 1-nji bendinde berlen HGCYA kesgitlemesini seljermek bilen, HGCYA-nyň aşakdaky alamatlaryny belläp geçmek bolar:

1) söz belgisinden ybarat;

2) belgi geografik obýektiň adyndan (ýa-da ondan gelip çykýan belgidendir) ybarat bolýar;

3) belgi ulanylmagynyň netijesinde tanalmaly;

4) haryt aýratyn häsiýetlere eýe bolmaly;

5) kesgitli geografik obýekt üçin häsiýetli tebigy şertler we (ýa-da) adamzat faktorlary bardyr;

6) harydyň aýratyn häsiýetleriniň bu geografik obýekt üçin häsiýetli tebigy şertlere we (ýa-da) adamzat faktorlaryna baglydygy bar;

7) harydyň öndürilişiniň ähli basgançaklary, harydyň aýratyn häsiýetleriniň kemala gelmegine uly täsir edýän, geografik obýektiň çäginde amala aşyrylmalydyr.

Öz hukuk tebigatyna görä GG HGCYA meňzeşdir, ýöne intellektual hukuklaryň bu iki ýakyn obýektleriniň düzgünleşdirilmeginde birnäçe tapawutlyklar bardyr [4]:

1) HGCYA – bu hemişe geografik obýektiň adyndan ybarat bolan söz belgisidir.

GG islendik belgidendir (mysal üçin, söz we şekil elementlerinden ybarat bolan birleşdirilen) ybarat bolup, harydy geografik obýektiň çäginde gelyändigine hökmünde kesgitlemäge mümkinçilik berýär;

2) HGCYA bilen bellennýän haryt, ol başga bir ýerde öndürilip bilinmejek derejede täsindir. Şeýle haryt, diňe bu geografik obýekt üçin häsiýetli tebigy şertler we (ýa-da) adamzat faktorlary bilen kesgitlenýän aýratyn häsiýetlere eýedir.

GG üçin harydyň hile, abraýa ýa-da sarp edijide harydyň belli bir ýerden gelip çykyşy bilen assosiasiýa döredýän başga häsiýetlere eýe bolmagy ýeterlikdir;

3) HGCYA – haryt babatda ulanylmagynyň netijesinde tanalýan belgidir.

GG harydy geografik obýektiň çäginde gelyändigine hökmünde kesgitlemäge mümkinçilik berýän belgidendir ybarat bolýar. Belginiň tanallygyna talaplar bildirilmeyär;

4) RF RK 1516-njy maddasynyň 1-nji bendiniň ýörelgelerine laýyklykda HGCYA üçin harydyň öndürilişiniň, onuň aýratyn häsiýetleriniň emele gelmegine täsir edýän ähli basgançaklary geografik obýektiň çäginde amala aşyrylmalydyr.

GG üçin harydyň öndürilişiniň, onuň hili, abraýy ýa-da beýleki häsiýetleriniň emele gelmegine täsir edýän azyndan bir basgançagy geografik obýektiň çäginde amala aşyrylmalydyr;

5) HGCYA-ny döwlet belligine almak üçin ygtyýarly edaranyň kesgitli geografik obýektiň çäginde arza berijiniň RF RK 1516-njy maddasynyň 1-nji bendiniň talaplaryna laýyk gelyän harydy öndürýändigine baradaky deňişli netijenamasy talap edilýär³ [5].

GG-ni döwlet belligine almak üçin şeýle netijenamany bildirmek zerurlygy ýok. Arza beriji özbaşdak GG hakynyň arza materiallaryna, onuň pikirlemegine görä, onuň tarapyndan kesgitli hile, abraýa ýa-da harydyň esasan onuň geografik gelip çykyşy bilen kesgitlenýän beýleki häsiýetlerine eýe bolan harydyň öndürilýändigini tassyklaýan resminamalary ýygnaýar we berýär.

GG we HGCYA häsiýetli aýratynlyklary hasaba alyp, belgini goramak barada karar eden sebit harydynyň öndürilişi, haýsy görnüşde oňa hukuk goragynyň berlip bilinjekdigini saýlap almaly.

RF RK 1518-nji maddasynyň 1-nji bendiniň güýji bilen GG we HGCYA-na hukuk goragy, Rospatent tarapyndan Russiýa Federasiýasynyň Geografik görkezmeleriniň we

³ «Harytlaryň gelip çykyş ýerleriniň atlaryny döwlet belligine almak we bellige alnan harytlaryň gelip çykyş ýerleriniň atlaryna deňişli hukuk taýdan möhüm bolan hereketleri amala aşyrmak üçin zerur bolan netijenamalar bermäge ygtyýarly federal ýerine ýetiriji häkimiýet edaralary hakynda we Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň käbir namalaryny güýjüni ýitiren diýip ykrar etmek hakynda» Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň 08.08.2020-nji ýyldaky № 1195 karary (üýtgetmeler bilen).

harytlaryň gelip çykyş ýerleriniň atларыnyň Döwlet sanawynda (mundan beýläk – GG we HGCÝA Döwlet sanawy) bellige alynmagynyň esasynda berilýär.

Şeýle hem GG we HGCÝA-ny döwlet belligine almak prosedurasyny hasaba almak zerurdyr. Onuň aýratynlygy, Rospatent tarapyndan GG ýa-da HGCÝA-ny döwlet belligine almak we GG ýa-da HGCÝA-na aýratyn hukuk bermek barada karar kabul edileninden soň, ilki bilen GG ýa-da HGCÝA-nyň özi bellige alynýar, soňra bolsa GG ýa-da HGCÝA-na aýratyn hukuk GG ýa-da HGCÝA-na bolan aýratyn hukuk hakynda şahadatnama görnüşinde gorag resminamasynyň berilmegi bilen berilýänliginden ybarat.

Şeýle hem eýýäm GG we HGCÝA Döwlet sanawynda bellige alnan GG we HGCÝA-na aýratyn hukuk bermek prosedurasyny bardyr.

Ýokarda beýan edilenleri jemläp we ýokarda getirilen kazyýet jedeli nazara alyp, şeýle netije çykaryp bolýar: sebit brendiniň in doly hukuk goragy söz bölegini GG ýa-da HGCÝA hökmünde (ýokarda getirilen aýratynlyklary hasaba alyp), grafiki bölegi bolsa – haryt nyşany hökmünde bellige almak ýoly bilen boljakdyr.

RF RK 1483-nji maddasynyň 7-nji bendine laýyklykda, GG ýa-da HGCÝA-ny öz içine alyan, gaýtadan döredýän ýa-da olara öýkünýän hem-de haryt nyşanyň ileri tutulmaly senesi önünden şeýle belgiler hökmünde bellige alynmaga berilýän belgiler meňzeş harytlar babatda haryt nyşanlary hökmünde bellige alnyp bilinmez, şeýle GG ýa-da HGCÝA-ny ulanmaga hukugy bolan şahsyň adyna bellige alynýan haryt nyşany goralmaýan element hökmünde goşulan ýagdaýyndan başga.

Şunuň bilen baglylykda GG ýa-da HGCÝA-ny ulanmaga aýratyn hukuga eýe bolan şahslar öz önümünde bir wagtda GG ýa-da HGCÝA we haryt nyşany (haryt nyşanlaryny) ýerleşdirmäge haklydyr.

Şeýlelikde, kanunçylyk hem, işewürlük dolanyşygynyň tejribesi hem bir harytda (onuň etiketkasi, gaplaýjysy) birnäçe şahsylandyryş serişdelerini (GG ýa-da HGCÝA we haryt nyşany) ýerleşdirmäge ýol berýär.

Eger sebit harydynyň öndürijisi düzümine GG ýa-da HGCÝA bolup durýan elementler girýän haryt nyşany döwlet belligine almaga berýän bolsa, onda şeýle elementler hukuk goragyndan çykaryljakdyr. Şol bir wagtda şeýle elementleriň belli bir stilistikasy, olaryň giňişlikdäki ýerleşşi hukuk goragy astynda galjakdyr.

Mysal hökmünde haryt nyşanlary hökmünde bellige alnan birleşdirilen belgileri getireliň, olaryň hukuk eýeleri «TULSKIÝ PRÝANIK» HGCÝA-na (bellige alyş № 32), «ÝESSENTUKI» mineral suwy HGCÝA-na (bellige alyş № 23) aýratyn hukuga eýe bolup durýarlar we bu HGCÝA-lary haryt nyşanlarynyň düzüminde ýerleşdirýärler (3, 4-nji suratlary görüň).

Mälim bolşy ýaly, kanun çykaryjy haryt nyşanlary hökmünde, hususanda, islendik reňkde ýa-da reňk utgaşygynda berip bilinjek söz, şekil, birleşdirilen (dürli elementleriň utgaşygyndan ybarat) belgileri bellige almaga ýol berýär (RF RK 1482-nji maddasy).

Şol bir wagtda, ön bellenilişi ýaly, HGCÝA hökmünde diňe söz belgileri bellige alnyp bilner.

GG hökmünde kanun çykaryjy tarapyndan islendik belgileriň bellige alynmak mümkinçiligi berlen bolsa-da, şonda-da ýerlilik bilen durnukly assosiasiýanyň bolmak zerurlygyna görä GG fantaziýa häsiýetini we köpvariantlylygy özünde saklaýyp bilmez.

Şuny aýtmak gerek, şu güne çenli GG we HGCÝA Döwlet sanawynda GG we HGCÝA hökmünde diňe söz belgileri bellige alnypdyr.

Şonuň üçin GG we HGCÝA hökmünde goralýan söz belgilerini harytda tapawutlandyrmak üçin, öndürijy haryt nyşanyň kömegi bilen şeýle söz belgisini belli bir stilistik ýerine ýetirilişde, belli bir reňkde ýerleşdirip biler we ýerleşdirýär (3, 4-nji suratlarda görkezilişi ýaly).

Şunuň bilen birlikde, GG HGCÝA we haryt nyşanlary harytlary şahsylandyryş serişdeleri bolany üçin, olaryň harytlary bazarda tapawutlandyrmak boýunça umumy funksiýasyny belläp geçmek bolar. GG ýa-da HGCÝA we haryt nyşanlarynyň bu funksiýanyň dürli göwrümüne eýedigini bellemek gerek. Haryt nyşany üçin bazarda belli bir öndürijiniň harydyny tapawutlandyrmak häsiýetlidir. Şol bir wagtda GG ýa-da HGCÝA kömegi bilen kesgitli häsiýetlere ýa-da aýratyn häsiýetlere eýe bolan harydy, mysal üçin belli bir ýeriň şertleriniň täsiri bilen emele gelen tagam ýa-da beýleki hilli aýratynlyklary bolan harydyň özüni gös-göni tapawutlandyrmak mümkindir.

Bütindünýä Intellektual Eýeçilik Guramasy (BIEG) tarapyndan taýýarlanan «Intellektual eýeçilige giriş» atly neşiriň görkezişi ýaly, «...eger haryt nyşany bazarda satmak üçin belli bir harytlary ýa-da hyzmatlary hödürleýän kärhana kesgitleýän bolsa, onda geografik görkezmeye özünde geografik görkezmeye ulanylyan belli bir görnüşdäki önümi öndüýän bir ýa-da birnäçe kärhana ýerleşen geografik sebiti kesgitleýär»⁴.

Şeýlelikde, GG ýa-da HGCÝA-ny haryt nyşanlary bilen bir wagtda harytda ýerleşdirip, diňe harydyň däl-de, eýsem sarp edijileriň haryt saýlaýan mahaly ynamyna gönüden-göni täsir edýän öndürijiniň hem tanallygyny özünde saklaýan täsin brendiň döredilmegi hakynda aýdyp bolar.

Marketing nukdaýnazaryndan harydyň gabynda geografik baglanyşygy bolan belginiň we dogry saýlanyp alnan dizaýnyň (gabyň umumy kabul edilişinde özüne çekiji reňk, dizaýnyň estetikasi) ulanylmagy, sarp edijileriň brende bolan ynamyny ýokarlandyryr.

Özüniň belgisini GG ýa-da HGCÝA hökmünde bellige almak hakynda aýdylanda, sebit harydynyň öndürijisi GG we HGCÝA babatda köp hukuk eýeleriniň bolup bilýändigini bilmelidir. Olar şol bir hukuk goragy obýektine bolan özbaşdak hukuklara eýedir we şol bir geografik obýektiň çäklerinde aýratyn häsiýetlere (HGCÝA üçin) ýa-da häsiýetnamalara (GG üçin) eýe bolan harydy öndüýärler.

Şeýlelik bilen, RF RK 1518-nji maddasyna laýyklykda, GG ýa-da HGCÝA bir ýa-da birnäçe raýat, bir ýa-da birnäçe ýuridik şahs, şeýle hem assosiasiýa (birleşik) ýa-da başga bir şahslar birleşigi tarapyndan bellige aldyrylyp bilner,

⁴ Intellektual eýeçilige giriş: BIEG-niň № 478 (R) neşiri. Ženewa: BIEG, 1998. S. 238-239.

№ 240993 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmaýan elementler: «Ýasnaýa polýana»-dan, başga ähli harplar we sözler	№ 233820 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmaýan elementler: «Ýasnaýa polýana»-dan, başga ähli harplar we sözler	№ 206566 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmaýan elementler: «Ýasnaýa polýana»-dan, başga ähli sözler
---	---	--

Surat 3.

«TULSKIY PRYANIK» HGCÝA-na aýratyn hukuga eýe bolan hukuk eýeleriniň haryt nyşanlary hökmünde bellige alan birleşdirilen belgileri

№ 301571 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany № 407462 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany	№ 375839 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Haryt nyşanyň goralmaýan elementleri: «Ýessentuki»	№ 407462 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Haryt nyşanyň goralmaýan elementleri: «Premium springs»-dan başga ähli sözler
№ 617096 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Haryt nyşanyň goralmaýan elementleri: «Ýessentuki» sözi, «1811» sanlar	№ 617097 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Haryt nyşanyň goralmaýan elementleri: «Ýessentuki» sözi, «1811» sanlar	№ 619161 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Haryt nyşanyň goralmaýan elementleri: «Ýessentuki» sözi, «1811» sanlar

Surat 4.

«YESSSENTUKI» mineral suwy HGCÝA-na aýratyn hukuga eýe bolan hukuk eýeleriniň haryt nyşanlary hökmünde bellige alan birleşdirilen belgileri

№ 710268 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: ähli sanlar we sözler	№ 325694 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «Staryý istoçnik»-dan başga ähli sanlaw, sözler
№ 914222 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: «NAGUTSKAYA-26» elementi we «KAWKAZSKIYE MINERALNYYE WODY» sözleri	№ 873738 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany Goralmayan elementler: ähli sözler, sanlar, harplar, nyşanlar, laýyklyk we sarp ediş maglumatlary nyşanlary, çyzykly kodyň şekili

Surat 5.

«NAGUTSKAYA» HGCÝA-nyň dürli hukuk eýeleriniň adyna bellige alnan haryt nyşanlary

olaryň döredilişi we işleýşi harydyň gelip çykyş ýurdunyň kanunçylygyna garşy gelmeýär.

Şol bir GG ýa-da HGCÝA babatda GG ýa-da HGCÝA-na bolan aýratyn hukuk RF RK bilen kesgitlenen tertipde, şol bir geografik obýektiň çäklerinde GG we HGCÝA Döwlet sanawynda görkezilen häsiýetnamalara ýa-da aýratyn häsiýetlere eýe bolan harydy öndürýän islendik şahsa berlip bilner.

RF RK-nyň şu düzgünini nazara almak bilen, GG we HGCÝA hukuk eýelerinde köplenç sarp ediljileriň bir öndürijiniň harydyny öz harytlaryny bellige alnan GG ýa-da HGCÝA bilen bellap görkezýän beýleki öndürijileriň harytlaryndan nädip tapawutlandyryp biljekligi hakynda sorag döreyär.

Şu düzgüniň durmuşa geçirilişiniň we ýokarda getirilen soraga jogabyň mysaly hökmünde şuny getirip bolar. GG we HGCÝA Döwlet sanawynda «mineral suwy» harydy üçin «NAGUTSKAYA» HGCÝA (bellige alyş № 61) bellige alyndy. Aşakda, RF RK 1483-nji maddasynyň 7-nji bendiniň

talaplaryny hasaba almak bilen, bu HGCÝA-nyň dürli hukuk eýeleriniň adyna bellige alnan haryt nyşanlary görkezilen (5-nji suraty görüň).

Agzalan mysallar hukuk eýeleriniň öz harydyny bäsdeşleriň harytlarynyň arasynda tapawutlandyrmak mümkinçiligini aýdyň suratlandyrýar, şunuň bilen birlikde sarp ediljilerde öz harytlaryny bir bellige alnan GG ýa-da HGCÝA bilen belleýän dürli öndürijileriň harytlaryny tapawutlandyrmak mümkinçiligi döreyär.

Has-da şeýle görnüşdäki haryt nyşanlary öndürijileriň bazarda biri-biri bilen bäsleşmegine şu sebäplere görä mümkinçilik berýär:

- haryt nyşanlary GG we HGCÝA-dan tapawutlylykda üýtgeşmäge ukyplydyr;
- kanunçylyk çäklendirmedik mukdarda haryt nyşanlaryny bellige aldyrmaga mümkinçilik berýär, bu bolsa öndürijä, hususan-da, öz önümleriniň täzeden brendleşdirilmegini amala aşyrmak mümkinçiligini berýär.

№ 712023 belgili şahadatnama boýunça haryt nyşany

Hukuk eýesi:

«Rossiýskoe Moloko» Kompaniýalar topary»
AJ,
454091, Çelýabinsk ş., Timirazew köçesi, 5

HHHK synpy: 29, 30, 31, 32, 35, 39, 43

«Rossiýskoýe Moloko» Kompaniýalar topary» AJ,
454091, Çelýabinsk ş., Timirazew köçesi, 5 tarapyndan
ulanylýan belgi^{1, 2}

¹ URL: <https://sbermarket.ru/products/20269216-syr-myaRKiy-pervyy-vkus-adyge-kopchenyy-45-235-g> (ýüzütma senesi: 27.06.2024).

² URL: <https://lenta.com/product/syr-prochie-tovary-adyge-kopchjnyj-mdzh-45-bez-zmzh-rossiya-235g-657321/> (ýüzütma senesi: 27.06.2024).

Surat 6.

Haryt nyşany hökmünde bellige alnan (№ 2018702596 belgili haýyşnama) we hakykatda ulanylýan belgi

GG ýa-da HGCÝA we haryt nyşanlarynyň olary bir wagtda ulanmakda sarp edijiniň kabul edişine täsiriniň derejesi baradaky sorag hem gyzykly. Şeýle ýagdaýda sarp edijiniň nukdaýnazar-yndan haýsy intellektual hukuklar obýekti has ileri tutulýar?

Bu soraga sarp edijiniň maksadyna baglylykda garamak zerurdyr.

Eger sarp edijiniň maksady belli bir ýerden gelip çykýan ýa-da häsiýetnamalary (aýratyn häsiýetleri) onuň öndürilýän ýeriniň aýratynlyklary tarapyndan täsir edilen harydy satyn almak bolsa, onda GG we HGCÝA haryt saýlanylanda sarp ediji üçin ileri tutulýan belgiler bolýar.

Şeýle ýagdaýda haryt nyşany sarp ediji üçin kömekçi funksióny ýerine ýetirer, bu bolsa öndürilýäniň özi üçin gös-göni wajypdyr, sarp edijiniň hut onuň önümini tekjede görüp bilmegi üçin.

Gynansak-da, öndürilýäniň öz önümlerini has üstünlikli öňe sürmek üçin meşhur sebit brendiniň abraýyndan peýdalanmaga synanyşýan we degişli hukuga eýe bolmadyk halatlary gabat gelyär (mysal üçin, 6-njy suraty görüň).

Russiýa Federasiýasynyň Haryt nyşanlarynyň we hyzmat bellikleriniň Döwlet sanawynda № 712023 şahadatnama boýunça haryt nyşany (№ 2018702596 başlangyjy) bellige alyndy, onuň hukuk eýesi – «Rossiýskoýe Moloko» Kompaniýalar topary» AJ, 454091, Çelýabinsk ş., Timirazew köçesi, 5. № 712023 şahadatnama boýunça haryt nyşany, hususan-da, HHKK 29-njy synpynyň harytlary babatda bellige alyndy. Şol bir wagtda HHKK 29-njy synpynyň harytlarynyň sanawynda «syrlar» harydy ýok.

№ 2018702596 başlangyjynyň materiallaryndan gelip çykyşy ýaly, başda haryt nyşany hökmünde hukuk goragy öz düzüminde «Адыгэ» we «МЯГКИЙ КАВКАЗСКИЙ СЫР» söz elementlerini öz içine alýan birleşdirilen belgi babatda, şol sanda HHKK 29-njy synpynyň «syrlar» harydy babatda soralýardy (7-nji suraty görüň).

Haýyşnama berilenniň kanunçylygyň talaplaryna laýyklygyny barlamagyň netijeleri boýunça geçirilen barlag çäklerinde arza berijä habarnama iberildi, onda şular kesgittlendi:

Surat 7.

Başda haryt nyşany hökmünde bellige alynmaga berlen belgi (belgili haýyşnama)

- haýyşnama berilen «SYR ADYGEÝSKIÝ» HGCÝA (bellige alyş № 74) bilen bulaşdyrmak derejesine çenli meňzeşdir, şunuň bilen baglylykda, haýyşnama berilen HHKK 29-njy synpynyň bildirilen harytlarynyň bir bölegi babatda RF RK 1483-nji maddasynyň 7-nji bendiniň düzgüni esasynda haryt nyşany hökmünde bellige alnyp bilinmez;
- «MÝAGKIÝ KAWKAZSKIÝ SYR» söz elementleri HHKK 29-njy synpynyň bildirilen harytlarynyň (syrlar) bir böleginiň görnüşini, häsiýetini, öndürilýän ýerini görkezýär, şonuň üçin tapawutlandyryş ukyplylygyna eýe dälidirler we RF RK 1483-nji maddasynyň 1-nji bendi esasynda goralmaýan elementler bolup durýarlar, HHKK 5-nji, 29-njy, 31-nji, 32-nji, 35-nji, 39-njy, 43-nji synplarynyň beýleki harytlary we hyzmatlary babatda bolsa haýyşnama berilen RF RK 1483-nji maddasynyň 3-nji bendiniň düzgüni esasynda sarp edijini harytlaryň görnüşini barada ýalňyşdyryp biler.

Haýyşnama berilen belginiň kanunçylygyň talaplaryna laýyklygyny barlamagyň netijeleri hakyndaky habarnama jogap hökmünde arza beriji «MÝAGKIÝ KAWKAZSKIÝ SYR» söz elementlerini aýyrmak bilen takyklanan belgini berdi (6-njy suraty görüň).

Bildirilen belgä geçirilen barlaglaryň netijeleri boýunça Rospatent tarapyndan bildirilen belgini üýtgedilen görnüşde haryt nyşany hökmünde döwlet belligine almak barada karar kabul edildi, şol bir wagtda HHKK 29-njy synpynyň harytlarynyň sanawyndan «syrlar» harydyny aýyrmak bilen, sebäbi bildirilen belginiň we garşy goýulýan şahslylandyryş serişdesiniň deňeşdirmesi seljermesi olaryň öz düzüminde meňzeş «SYR ADYGEÝSKIÝ» we «Adygè» söz elementlerini saklaýandygy sebäpli, meňzeşdigini görkezdi, şol bir wagtda arza berijide «SYR ADYGEÝSKIÝ» HGCÝA-ny (bellige alyş № 74) ulanmak hukugy ýok.

№ 712023 şahadatnama boýunça haryt nyşanyň hukuk eýesi, barlag «Adygè» söz elementiniň «SYR ADYGEÝSKIÝ» HGCÝA (bellige alyş № 74) bilen meňzeşligini

kesgittändigine garamazdan, raýat dolanyşygynda gabyna № 712023 haryt nyşanyň «Adygè» söz elementi ýerleşdirilen «syr» harydyny satuw üçin hödürleýär (6-njy suraty görüň).

№ 712023 haryt nyşanyň «Adygè» söz elementini «syr» harydynyň gabynda ýerleşdirmek boýunça şeýle hereketleriň, muňa degişli hukuga eýe bolmadyk şahs tarapyndan «SYR ADYGEÝSKIÝ» HGCÝA-nyň (bellige alyş № 74) abraýyndan peýdalanmak synanyşygy bolup durýandygy hem-de sarp edijini harydyň gelip çykyş ýeri barada ýalňyşdyryp bilýändigini çaklanýar.

Yokarda aýdylanlaryň ählisini jemläp, eger sebit harytlaryny öndürijiler tarapyndan ulanylýan belgi GG ýa-da HGCÝA alamatlaryna laýyk gelýän bolsa, ony bellenen tertipde Rospatentde bellige aldyrmagyň maslahat bermegi zerur hasaplaýarys⁵. Şol bir wagtda has giň hukuk goragy we öz hukuklaryny ätiýaçlandyrmak mümkinçiligi üçin, belginiň grafiki bölegini haryt nyşany (haryt nyşanlary) hökmünde bellige aldyrmaly.

Edebiýat sanawy:

1. Salnikowa, A. W. Sebit brendlerini bellige almagyň nusgalary: artykmaçlyklary we kemçilikleri / A. W. Salnikowa // Intellektual eýeçilik. Senagat eýeçiligi. – 2023. – № 6. – S. 67-76.
2. Kratýuk, A. W. Geografik elementi bolan haryt nyşanlary: bellige almagyň aýratynlyklary / A. W. Kratýuk. // Patent wekili: ylmy-amaly žurnal. – 2023. – № 1. – S. 5-14.
3. Ruzakowa, O. A. Russiýa Federasiýasynyň kanunçylygynda haryt nyşanlarynyň we harytlaryň öndürilýän ýerleriniň görkezmeleriniň goragyny deňeşdirmesi / O. A. Ruzakowa, E. W. Grigorowich // Patentler we lisenziýalar. Intellektual hukuklar. – 2022. – № 7. – S. 18-22.
4. Syçýow, A. Ýe. Harytlaryň gelip çykan ýerleriniň atlary we geografik görkezmeler boýunça arzalaryň ekspertizasy / A. Ýe. Syçýow // Patentler we lisenziýalar. Intellektual hukuklar. – 2020. – № 11. – S. 2-9.
5. Samohwalowa, I. N. Harydyň gelip çykan ýeriniň adyny hukuk goragyndaky esasy üýtgetmeler / I. N. Samohwalowa, A. Ýe. Syçýow // Patentler we lisenziýalar. Intellektual hukuklar. – 2021. – № 6. – S. 6-12.

Awtorlar barada maglumat

Syçýow Alekseý Ýewgenýewiç, hukuk ylmlarynyň kandidaty, «Senagat eýeçiligi federal instituty» FDBE HGCÝA we GG haýyşnamalary barlamak bölüminiň müdiri (Moskwa, Bereżkowskaýa köçesi, j. 30, bina 1); otd3005@rupto.ru

Rogożina Mariýa Mihaýlowna, «Senagat eýeçiligi federal instituty» FDBE HGCÝA we GG haýyşnamalary barlamak bölüminiň 2-nji kategoriýaly intellektual eýeçilik boýunça döwlet bilermeni (Moskwa, Bereżkowskaýa köçesi, j. 30, bina 1); mariia.rogozhina@rupto.ru

⁵ Bu obýektleri bellige almak barada jikme-jik maglumat bilen Rospatentiň resmi saýtynda degişli bölümde tanyşmak bolar. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/sources/regional-brands> (ýüztutma senesi: 21.06.2024).

References

1. Salnikova, A. V. (2023), «Models of registration of regional brands: advantages and disadvantages», *Intellectual property. Industrial property*, no. 6, pp. 67–76.
2. Kratyuk, A. V. (2023), «Trademarks with a geographical element: registration features», *Patentnyj poverennyj*, no. 1, pp. 5–14.
3. Ruzakova, O. A. and Grigorovich E. V. (2022), «Correlation of protection of trademarks and indications of places of manufacture of goods in the legislation of the Russian Federation», *Patenty i licenzii. Intellektualnye prava*, no. 7, pp. 18–22.
4. Sychev, A. E. (2020), «Examination of applications for appellations of origin and geographical indications», *Patenty i licenzii. Intellektualnye prava*, no. 11, pp. 2–9.
5. Samokhvalova, I. N. and Sychev, A. E. (2021), «Key changes in the legal protection of the appellation of origin», *Patenty i licenzii. Intellektualnye prava*, no. 6, pp. 6–12.

Information about the author

Aleksey E. Sychev, Cand. Sci. (Law), Head of the Department of Examination of Applications for Appellations of Origin and Geographical Indications, Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); otd3005@rupto.ru
Mariia M. Rogozhina, State Expert on Intellectual Property of the 2nd category, Department of Examination of Applications for Appellations of Origin and Geographical Indications, Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); mariia.rogozhina@rupto.ru

Contribution of the authors

Awtorlar bähbitleriň gapma-garşylygynyň ýokdugy barada
The author declares no conflict of interests.

Redaksiýa gelen senesi: 19.07.2024

Syndan soňra goşmaça işlenen senesi: 08.08.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 21.08.2024

Oýlap tapyja kömek

Роспатент

Федеральная служба
по интеллектуальной
собственности

HARYT NYŞANYNY NÄDIP BELLIGE ALMALY

RESMINAMALARY

TAÝÝARLAŇ

Роспатент

- 1 HAÝYŞNAMAÇYNY WE ONUŇ
ÝAŞAÝAN ÝERINI GÖRKEZMEK BILEN,
HARYT NYŞANYNY BELLIGE ALMAK
ÜÇIN HAÝYŞNAMA
- 2 HAÝYŞNAMA BERILÝÄN BELGI
- 3 HARYT NYŞANLARYNY BELLIGE
ALMAK ÜÇIN HHHK BOÝUNÇA
TOPARLARA BÖLÜNEN, HARYTLARYŇ/
HYZMATLARYŇ SANAWY
- 4 HAÝYŞNAMA BERILÝÄN BELGINIŇ
BEÝANY

PAÇLARY TÖLÄŇ

Роспатент

3 500 rubl.

Tabşyrylan resminamalaryň barlagyndan soň
haýyşnamalaryň bellige alynmagy

+ 1 000 rubl.

5-den ýokary, bellige alynýş talap ediliýän,
HHHK toparlarynyň her birisi üçin

30% arzanladys elektron iş
önümçiligi üçin

11 500 rubl.

Haýyşnama berilen belginiň seljermesi

+ 2 500 rubl.

1-den ýokary, bellige alynýş talap ediliýän,
HHHK toparlarynyň her birisi üçin

RESMINAMALARY ROSPATENTE TABŞYRYŇ

Роспатент

SELJERME

Роспатент

Resmi seljermesi

- Iň ýokary möhlet 1 aý
- Paçlaryň töleginiň barlagy
- Resminamalaryň balygynyň we olara bildirilýän
talaplaryň berjaý edilişini barlamak

Düýp manysy boýunça seljermesi

- Iň ýokary möhlet 12 aý
- Haryt nyşany hökmünde bellige alynmagy
üçin berilýän nyşanyň Russiýa Federasiýasynyň
kanunçylygyna laýyklygyny barlamak

PAÇLARY TÖLÄŇ

Роспатент

16 000 rubl

Haryt nyşanyň bellige alynmagy we
elektron şahadatnamanyň berilmegi

+ 1 000 rubl

5-den ýokary, bellige alynýş talap ediliýän,
HHHK toparlarynyň her birisi üçin

30% arzanladys elektron iş
önümçiligi üçin

2 000 rubl

Bellige alynýş hakynda kagyz
şahadatnamanyň berilmegi (isleg boýunça)

Роспатент

Федеральная служба
по интеллектуальной
собственности

FRANÇAÝZING ŞERTNAMASYNY NÄDIP BELLIGE ALMALY

RESMINAMALARY TAYÝARLAŇ

- 1 RUS DILINDE HAÝYŞNAMA
- 2 EGER-DE WEKIL, PATENT YNAMDARY
DÄL BOLSA, YNANÇ HATY
- 3 DAŞARY ÝURT DILINDE BERILEN
RESMINAMALARYŇ TASSYKLANAN
TERJIMESI

PAÇLARY TÖLÄŇ

3 300 rubl

Berilen resminamalaryň barlagyndan
soň haýyşnamanyň bellige alynmagy

+ 11 500 rubl

her bir haryt nyşany üçin

+ 3 300 rubl

Şertnamanyň mazmunyny giňeldýän,
her bir patent, şahadatnama üçin

RESMINAMALARY ROSPATENTE TABŞYRYŇ

Elektron görnüşde

Döwlet hyzmatlaryň ýeketäk portaly arkaly

Şahsy

Moskwa, Berežkowskaya köç., j. 30, bina 1

Poçta arkaly

Rospatent, Moskwa, Berežkowskaya köç., j. 30, bina 1,
Moskwa, G-59, GSP-3,125993, Russiýa Federasiýasy

Ресейдің Роспатент және ФМҚ өкілеттіктері

РОСПАТЕНТ

Тауар белгісін тіркеу

ФМҚ

Тауар белгісін заңсыз пайдалану кезінде жосықсыз бәсекелестік туралы істерді қарау*

* Бәсекелестікті қорғау туралы заңның 2.1-тарауы

Тауарлық белгісі

Оның басты міндеті – тұтынушыға бір өндірушінің өнімдерін екіншісінің ұқсас өнімдерінен ажыратуға көмектесу

Тауар белгісін пайдалануға айрықша құқықтар оның иесіне тиесілі және заңмен қорғалады.

Иесінің рұқсатынсыз ешкімнің сауда белгісін пайдалануға құқығы жоқ

Сауда белгісі ретінде тіркеуге болады

- СӨЗДЕР
- ГОЛОГРАММАЛАР
- 3D-МОДЕЛЬДЕР
- ДЫБЫСТАР
- ИІСТЕР
- ТАУАРДА ОРНАЛАСУЫ
- СТАТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ GIF-КЕСКІНДЕР
- ТАКТИКАЛЫҚ-СЕНСОРЛЫҚ БЕЛГІЛЕНІМДЕР

Тіркелмеген сауда белгісінсіз нарыққа шығу қандай тәуекелдерге әкеледі?

- «Өркендетуден»* кейін тұлға қолданатын белгіленім құқығын нарықтың басқа ойыншысы сатып ала алады, ол оны одан әрі пайдалануға тыйым салады
- Таңдалған белгіленім тіркелген тауар белгісіне **ұқсас** болуы мүмкін және оны пайдалану құқық иесінің **шағымдануына** әкеледі
- Қойылған талаптардан қорғау не болмаса сот пен монополияға қарсы органда құқықтарды қалпына келтіру уақытша және қаржылық шығындарды талап етеді

* Айырым қабілеттілігін алу

Жауапкершілік

1. Тауар белгісін тауарларда, затбелгілерде, маңдайша жазуларда және жарнамада заңсыз пайдаланғаны үшін – **200 мың рубльге дейінгі айыппұл.***

Тауарды өндіргені және сатқаны үшін – оны тәркілей отырып, тауардың екі еселенген-бес еселенген құны мөлшеріндегі айыппұл*

2. Тауарды айналымға енгізгені үшін – осындай тауарды (жұмысты, қызметті) өткізуден түскен түсім сомасының 1% — дан 15% — на дейінгі айналым айыппұлы**

3. Айрықша құқықты бұзғаны үшін залалды немесе өтемақыны сот тәртібімен өндіріп алуға болады***

Олардың мөлшері:

- 10 мыңнан 5 миллион рубльге дейін болуы мүмкін
- Тауар белгісін пайдалану құқығының екі еселенген құны
- Тауар белгісі заңсыз орналастырылған тауарлардың екі еселенген құны

* РФ ӘҚБтК-нің 14.10-бабы

** РФ ӘҚБтК 14.33-бабының 2-бөлігі

*** РФ АҚ 1515-бабы

Қандай жағдайда МФҚ-ға жүгінуге болады?*

- Егер тауар белгісіне айрықша құқықты алуға және пайдалануға байланысты жосықсыз бәсекелестіктің белгілері болса
- Егер бәсекелес сіздің тауар белгіңізге барабар немесе ұқсас тауарларды айналымға енгізсе

* Бәсекелестікті қорғау туралы Заңның 14.4, 14.6-баптары

2. SEBIT YKDYSADYÝETI

Ylmy makala

Original article

UDK 332.14:338.2

Russiýa Federasiýasynyň subýektlerinde intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň täze çemeleşmeleri

Marina Germanowna IwanowaSenagat eýeçiliginiň federal instituty
egor8199@mail.ru

Mazmun: bu makalada Russiýa Federasiýasynyň subýektlerinde intellektual eýeçiligi dolandyrmak baradaky emele gelen garaýyşlara seredilýär. Sebit derejesinde intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamyny ösdürmek üçin ulanylyan çemeleşmeleriň metodologik taýdan kemala gelmezligi ýüze çykarylady, sebitiň ylmy-tehnologik ösüşini emele getirmek prosesinde intellektual eýeçiligiň ähmiýetiniň ýeterlik hasaba alynmazlygy bellenildi. Şunuň bilen baglylykda, bu barlaglaryň maksady sebitlerde intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň netijeli ulgamyny kemala getirmek üçin ykdysadyýetleriň aýratynlyklaryny hasaba alýan täze çemeleşmeleri gözlemekden ybarat boldy. Bu işde ulgamlaryň çemeleşme we dekompozision çemeleşme¹, şeýle hem metateoretik derejäniň usullary ulanylypdyr. Russiýa Federasiýasynyň subýekti derejesinde intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň netijeli ulgamynyň öz içine almalydygy esasy elementler kesgitlenilipdir.

Açar sözler: dolandyryş, intellektual eýeçilik, sebit ykdysadyýeti, pudakara deňagramlylyk, raýdaş ykdysadyýet.

Çeşme görkezmek üçin: Iwanowa, M. G. Russiýa Federasiýasynyň subýektlerinde intellektual eýeçiligi dolandyrmaga täze çemeleşmeler / M. G. Iwanowa // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 292-298.

New approaches to intellectual property management in the subjects of the Russian Federation

Marina G. IvanovaFederal Institute of Industrial Property
egor8199@mail.ru

Abstract: article examines the prevailing views on the management of intellectual property in the constituent entities of the Russian Federation. The methodological immaturity of approaches applied to the development of the intellectual property (IP) management system at the regional level is revealed, insufficient consideration of the importance of IP in the process of forming the scientific and technological development of the region is noted. In this regard, the purpose of this study was to search for new approaches to the formation of an effective IP management system in the regions, taking into account the specifics of their economies. In this work, the system approach and the decomposition approach, as well as metatheoretical level methods, are used. The key elements that an effective IP management system at the level of a constituent entity of the Russian Federation should contain have been formed.

Key words: intellectual property, management, regional economics, inter-sectoral balance, solidarity economy.

For citation: Ivanova, M. G. New approaches to intellectual property management in the subjects of the Russian Federation / M. G. Ivanova // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, No 3 (9). P. 292–298.

¹ Dekompozision çemeleşme – strategik seljerme we strategiýany işläp düzmek hem-de durmuşa geçirmek üçin ulgamlaryň çemeleşmäniň gurallarynyň biri. Dekompozisiýanyň esasy netijeleriniň biri işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmak çäreleriniň esasy bolup durýan «gowşak halkalary» ýüze çykarmakdan ybarat. // Uly Rossiýa ensiklopediýasy: saýt. URL: <https://bigenc.ru/c/dekompozitsionnyi-podkhod-v-marketinge-5ca960> (ýüztutma senesi: 25.07.2024).

Giriş

Giňişleýin beýan edilmegine garamazdan, dürli sebitlerde intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamyny ösdürmek üçin ulanylýan metodologik çemeleşmeler we olaryň ylmy-tehnologik ösüşini emele getirmek prosesinde intellektual eýeçiligiň ähmiýeti ýörite seredilmeýär. Sebitlerde intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamynyň ösüşini bahalandyrmak görkezijilerini işläp düzýän W. I. Bywşewa, I. W. Pisarewa, D. W. Gubenko [1], A. W. Aleksandrowa [2] ýaly köp awtorlaryň hiç biri sebitleriň aýratynlygyna, şeýle hem bu ugurda sebitleriň arasynda hyzmatdaşlygyň sosial ähmiýetine zerur üns bermeyärler.

Intellektual eýeçiligi dolandyrmak, has takygy, sebitlerde intellektual hukuklary dolandyryş ulgamyny döretmek synanyşyklarynyň taryhy on ýyllyklar bilen ölçelýär. Diňe Tatarystan Respublikasynda sebit derejesinde intellektual eýeçiligi dolandyrmak meselesini çözmäge metodologik taýdan dogry çemeleşme işlenip taýýarlanylady. Diňe 2018-nji ýylda Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň Russiýa Federasiýasynyň sebitlerinde intellektual işiň netijelerine we şahslaşdyryş serişdelerine bolan hukuklary dolandyrmak boýunça maslahatlarynda (mundan beýläk – Maslahatlar), «Russiýa Federasiýasynyň subýektine degişli bolan intellektual işiň netijelerine bolan hukuklary dolandyrmak» atly 5-nji punktada sebit derejesinde intellektual eýeçiligi dolandyrmak üçin metodologik çemeleşmeler işlenilip düzüldi². Emma, tejribe görkezişi ýaly, bu sebitlerde netijeli işi guramak üçin ýeterlik bolmady. Häzirki wagtda intellektual eýeçiligiň işjeň bazary ýok.

Ylmy neşirleriň arasynda intellektual eýeçilik ulgamyny sebit derejesinde dolandyrmak meselelerine bagyşlanan makalalar köp däl. Esasan, bu tema Rospatentiň we Senagat eýeçiliginiň federal institutynyň (SEFI) hünärmenleriniň işlerine mahsusdyr. Rospatentiň ýolbaşçysy Ýu. S. Zubowyň we SEFI-iň direktory O. P. Neretiniň makaalalary ýokarda agzalan Maslahatlaryň amala aşyrylyş meseleleri we sebitlerde bu ugurdaky gazananlara bagyşlanandyr. [3] makalada Rospatent, Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň we sebit ýolbaşçylarynyň arasyndaky sebitlerde intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamyny döretmäge ýardam etmek üçin üçtaraplaýyn ylalaşyklaryň berjaý edilişiniň netijeliligi bahalandyrylýar. [3] we [4] makaalalarda sebitiň innowasion we patent işjeňligini bahalandyrmak guraly hökmünde reýtingiň artykmaçlyklary we kemçilikleri bahalandyrylýar, şonda milli reýtingiň sebitlerde intellektual eýeçilik bazarynyň ösüşi barada düşünje bermeyändigini belgilenilýär.

Bu barlagda sebitlerde olaryň ykdysadyýetleriniň ösüş aýratynlyklaryny hasaba almak bilen intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň netijeli ulgamyny gurmak üçin çemeleşmeler kesgitlener, şeýle hem sebitlerde bu pudagyň ösüşini bahalandyrmagyň dürli usullary görkeziler.

Bu barlagda sebitlerde olaryň ykdysadyýetleriniň ösüş aýratynlyklaryny hasaba almak bilen intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň netijeli ulgamyny gurmak üçin çemeleşmeler kesgitlener, şeýle hem sebitlerde bu pudagyň ösüşini bahalandyrmagyň dürli usullary görkeziler.

Işde hereket edýän kadalaşdyryjy-hukuk namalar, kanun taslamalary we Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň Federasiýa Geňeşiniň Başlygynyň ýanyndaky Intellektual eýeçilik meseleleri boýunça Geňeşiň iň täzelikli çözgütleri ulanylypdyr.

Barlaga metodologik çemeleşmeler

Bu makalada ulgamlaryň çemeleşme we dekompozision çemeleşme, şeýle hem metateoretik derejäniň usullary ulanylypdyr. Umumylykda, sebitleriň ykdysadyýetini, şol sanda intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň netijeli ulgamyny gurmak üçin düýpli täze çemeleşmeleri beýan etmek üçin, işde W. A. Lepehin [5] we I. K. Muhina [6] işlerinde ýeterlik jikme-jik beýan edilen raýdaş ykdysadyýet usulyýetini, şeýle hem W. W. Leontýewiň [7] işlerinde pudakara deňagramlylygyň ulanylmagy teklipl edilýär.

Sebitlerde intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamynyň gurluşy bilen ýagdaý şeýle ösüpdür. 2019-njy ýylda üç sebit (Tatarystan Respublikasy, Ulyanowsk we Penza oblastlary) Maslahatlara laýyklykda işe başladylar, Rospatent bilen maslahatlaşdylar we kem-kemden işi ýola goýdular. Beýleki sebitlerde iş haýal we çylşyrymly ösdi. Ilki bilen, bu intellektual eýeçiligi dolandyrmak babatda degişli hünärli hünärmenleriň ýoklugy bilen baglanyşyklydyr.

Mesele Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň Federasiýa Geňeşiniň Başlygy W. I. Matwiýenkonyň³ ýanyndaky Intellektual eýeçilik meseleleri boýunça Geňeşiň netijelere ýetmegiň anyk möhletlerini görkezmek bilen bu işi işjeňleşdirmek hakyndaky çözgüdi işe itergi berenden soň ösüp başlady.

Netijede, 2024-nji ýylda eýýäm Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň Federasiýa Geňeşiniň Başlygy W. I. Matwiýenkonyň ýanyndaky Intellektual eýeçilik meseleleri boýunça Geňeşiň Russiýa Federasiýasynyň subýektlerinde intellektual eýeçiligi dolandyrmak boýunça işi guramak

² Russiýa Federasiýasynyň sebitlerinde intellektual işiň netijelerine we şahslaşdyryş serişdelerine bolan hukuklary dolandyrmak boýunça maslahatlar // Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň saýty. URL: <http://economy.gov.ru> (ýüztutma senesi: 20.05.2024).

³ 2023-nji ýylyň 23-nji aprelinde – Federasiýa Geňeşiniň Başlygynyň ýanyndaky Intellektual eýeçilik meseleleri boýunça Geňeşiň «Intellektual eýeçilik obýektlerine bolan hukuklary goramagyň derwaýys meseleleri» temasynda bagyşlanan mejlisi // Intellektual hukuk habarlary: saýt. URL: <https://vestnikip.ru/news/3752/> (ýüztutma senesi: 20.05.2024).

Intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň kämilleşdirilmegi boýunça ähli teklipler bu prosesi diňe dik ulgam boýunça kadalaşdyrmak synanyşyklaryna esaslanýardy.

hakyndaky çözgüdi emele geldi⁴. Bu çözgütdä Maslahatlaryň durmuşa geçirilişiniň jemleri jemlenildi we sebitlerde intellektual eýeçilik pudagyň ösüş ugurlary kesgitlenildi.

Intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň kämilleşdirilmegi boýunça ähli teklipler bu prosesi diňe dik ulgam boýunça kadalaşdyrmak synanyşyklaryna esaslanýardy. Şonda maksada gönükdirmäniň bahasy, ýagny intellektual eýeçiligi dolandyrmak bilen meşgullanýan sebitiň maksadyny, bu işde sebitiň ykdysady we sosial netijelerini düşünmek ýitirildi. Emma intellektual eýeçilik ulgamy sebit ýolbaşçylarynyň çekilýän tagallalaryň ähmiýetini düşünmezinden diňe dik ulgam boýunça dolandyrylyp bilinmez.

Şeýle hem bellemeli, intellektual eýeçilik ulgamynyň sebit ösüşi boýunça resmi resminamalarda, şeýle hem ylmy makaalalarda intellektual eýeçilik bazarynyň kemala gelmegi boýunça sebitara hyzmatdaşlygyň sosial ähmiýetine aýratyn üns berilmeýär.

Russiýa garşy berk sanksiyalaryň girizilmegi sebitleriň ykdysadyýetleriniň düzümini üýtgetmeklige we logistika akymalarynyň gaýtadan ugur almagynyň üýtgemegine uly goşant goşdy. Esasy görkezijileriň biri import çalşyрма prosesini guramak boldy. Russiýa Federasiýasynyň subýektleriniň import çalşyрма prosesleri bilen baglanyşykly öz ykdysadyýetlerindäki düzümleri üýtgemeleri, şeýle hem intellektual eýeçiligiň ornunyň ýokarlanmagyna we tehnologiýalaryň geçiriliş infrastrukturasyň ösmegine ýardam etdi. Şol bir wagtyň özünde, intellektual eýeçilik ýaly goşmaça girdeji almagyň şeýle bir guralyny ulanmagyň netijeliligi hakynda sorag ýüze çykdy. Bu öz nobatynda sebitleriň derejesinde intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň optimal ulgamlaryny gurmak we intellektual eýeçilik bazaryny kemala getirmek zerurlygyna getirdi [8, 9].

Intellektual eýeçilik hukuklaryny kommersiýalaşdyrmak üçin çemeleşmeleriň köpdürlüligine üns bermeli [10, 11]. Mälim bolşy ýaly, intellektual eýeçilik obýektlerine bolan hukuklary kommersiýalaşdyrmak goralýsdaky intellektual işiň netijeleriniň öz guramasynyň içinde ulanmak ýa-da şeýle netijäni ulanmaga hukugy beýleki kompaniýalara bermek

(ygtyýarnama şertnamasy boýunça) arkaly amala aşyrylyp bilner. Ygtyýarnama aýratyn bolmaly däl, şonda hukuk eýesi intellektual işiň netijelerine bolan hukuga mundan beýläk ygtyýar etmek hukugyny öz ygtyýarynda galdyryr ýa-da aýratyn hukugy ygtyýar etmek şeýle intellektual işiň netijelerine bolan hukuklary başga adama doly möçberde bermek arkaly amala aşyrylyp bilner (aýratyn hukugy bermek hakynda şertnama boýunça). Şeýle hem, kross-ygtyýarnama hyzmatdaşlygynyň modeli bar. Onuň çäklerinde hyzmatdaş kompaniýalar öz önümçiligine ornaşdyrmak üçin zerur tehnologiýalara ygtyýarnamalar bilen alyş-çalyş edýärler, tejribe alyş-çalyşyna itergi berýärler, serişdeleri alyş-çalyş edýärler we şeýlelik bilen biri-biriniň innowasion ösüşini üpjün edýärler. Moskwa, Sankt-Peterburg, Moskwa oblasti adat boýunça hukuklary kommersiýalaşdyrmak boýunça öňdebaryjylygy edýärler. Sebitleriň patent işjeňliginde öňdebaryjylyk elmydama hukuk eýeleriniň kommersiýa işjeňligi bilen bäsleşip bilmeýär.

Sebitiň ykdysadyýetini dolandyrmagyň güýçli we gowşak taraplaryny, işiň görnüşleriniň indiwiđual hususyýetlerini ýüze çykarmak zerurdyr.

Sebit ýolbaşçylarynyň hemmesi intellektual eýeçiligi, innowasion we patent işjeňligini dolandyrmagyň derejesini adil bahalandyrmazdan sebitiň innowasion ösüşiniň durnukly strategiýasyny kemala getirip bolmajakdygyna düşünmeýärler. Sebitiň ykdysadyýetini dolandyrmagyň güýçli we gowşak taraplaryny, oňa häsiýetli bolan işiň görnüşleriniň indiwiđual hususyýetlerini ýüze çykarmak zerurdyr, bu bolsa sebitiň aýratynlyklaryny hasaba almak bilen onuň ylmy-tehnologik we sosial ösüş strategiýasyny işläp düzmek bilen meşgul bolmaly işgärleriň hünär derejeleri bilen gönüden-göni baglanyşyklydyr.

Şunuň bilen baglylykda, Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň Federasiýa Geňeşi Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrligine Russiýa Federasiýasynyň subýektleriniň ylmy-tehnologik ösüşiniň ýolbaşçylarynyň intellektual eýeçiligi dolandyrmak pudagynda hukuk sowatlylygyny ýokarlandyrmak boýunça işi guramagy maslahat berdi⁵.

Russiýa Federasiýasynyň subýektleriniň ylmy-tehnologik ösüşiniň ýolbaşçylaryna intellektual eýeçiligi dolandyrmak üçin jogapkärçiligi ýüklemek, şübhesiz, dogry çözgüt boldy. Şahsylaşdyryş serişdeleriniň ulgamynyň ösüşi bilen baglanyşykly meseleleriň göz önünden sytdyrylyp bilinjek

⁴ Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň Federasiýa Geňeşiniň Başlygy W. I. Matwiýenkonyň ýanyndaky Intellektual eýeçilik meseleleri boýunça Geňeşiň Russiýa Federasiýasynyň subýektlerinde intellektual eýeçiligi dolandyrmak boýunça işi guramak hakyndaky çözgüdi // Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň ýanyndaky Russiýa Federasiýasynyň kanun düzüjileriň Geňeşi: saýt. URL: http://szrf.km.duma.gov.ru/upload/site53/document_news/000/038/427/Reshenie_Soveta_po_voprosam_inteNktualnoy_sobstvennosti_pri_Predsedatele_Soveta_Federatsii_ot_19.02.2024.pdf (ýüztutma senesi: 20.05.2024).

⁵ Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň Federasiýa Geňeşiniň Başlygynyň ýanyndaky Intellektual eýeçilik meseleleri boýunça Geňeşiň 2024-nji ýylyň 19-njy fewralyndaky çözgüdi // Russiýa Federasiýasynyň Federal Ýygnağynyň Federasiýa Geňeşi: saýt. URL: <http://council.gov.ru/media/files/pcMSOMljwEJLNmHKbq15mAWeCJmXmA1A.pdf> (ýüztutma senesi: 21.05.2023).

esaslary bar. Şunda patent işjeňligini ýokarlandyrmaga garanda, bu meseläniň ileri tutulýan ähmiýete eýe bolan sebitler bar. Uly ylmy-barlag instituty ýa-da uly kärhanalary bolmadyk sebitlere olaryň ýoklugy milli medeniýet pudagynda döredilýän intellektual hukuklary sebitiň hojalyk subýektleri tarapyndan ulanmagyň ykdysady mümkinçiliklerini peseltmeýär.

Şunda işgärleriň hünär derejesini ýokarlandyrmak, umumylykda ýurtda ykdysadyýetiň ösüşiniň pudakara deňagramlylygyny⁶ hasaba almak bilen, sebitde intellektual eýeçiligi dolandyrmaga ulgamlaryň çemeleşmäni düşünmäni kemala getirmeli. Tehnologiyalaryň geçiriliş logistika zynjyrlarynyň ösüşi köp derejede şoňa bagly bolar.

Başda, metodologik taýdan diňe sebitiň býujet serişdeleriniň hasabyna däl-de, eýsem federal býujetiň, şeýle hem kompaniýalaryň hasabyna döredilen ähli intellektual işiň netijeleriniň hasaba alynşyňy geçirmeli. Häzirki wagtda tehnologiýalaryň ösüşi üçin derwaýys bolan intellektual işiň netijelerini bahalandyryp, deňişli hukuk eýeleriniň balansyna goýmaly.

Sanly maglumatlaryň bazasyny döretmek juda möhüm ädim bolup durýar. We diňe şonda tehnologiýalaryň geçirilişiniň sazlaşykly zynjyrlaryny döretmek meselesine seretmek bolýar. Bu aýratyn hem «Maglumatlaryň ykdysadyýeti» milli taslamasyny durmuşa geçirmek şertlerinde derwaýysdyr⁷.

Her sebitiň ösüş derejesiniň aýratynlyklaryny hasaba almak bilen çäklenmän, eýsem «raýdaş ykdysadyýet» ýaly adalatsyz unudylyan düşüňjä ýüzlenmek maksada laýykdyr ýa-da sebitde intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamynyň ösüş strategiýasyny gurmak, metodologik taýdan pudakara deňagramlylygy gurmaga we raýdaş ykdysadyýeti kemala getirmegiň ýörelgelerine daýanmaly.

Raýdaş ykdysadyýet – bu adalatlylyk, deňlik, durnuklylyk we hyzmatdaşlyk ýörelgelerine esaslanýan ykdysady ulgamdyr⁸.

Girdeji maksimallaşdyrmaga we şahsy sarp etmäge gönükdirilen adaty ykdysadyýetden tapawutlylykda, raýdaş ykdysadyýet umumy maksatlara ýetmek üçin bilelikde özara hereket edýän we işleýän jemgyýeti döretmäge çalyşýar [6].

Raýdaş ykdysadyýet ulgamynda intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň bahasy has giň many alyar, ýagny bu ýagdaýda aýry alnan sebitde intellektual eýeçiligi

Intellektual eýeçiligi
dolandyrmak ulgamynyň
ösüşiniň iň netijeli
strategiýasyny işläp
düzmek üçin her
sebitiň ösüş derejesiniň
aýratynlyklaryny
hasaba almak bilen
çäklenmän, eýsem
«raýdaş ykdysadyýet»
ýaly adalatsyz unudylyan
düşüňjä ýüzlenmek
maksada laýykdyr.

dolandyrmak diňe intellektual hukuklary goramak we goşmaça girdejileri almak meselelerini çözmän, eýsem intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamynyň ösüş ulgamynyň umumy meselelerini we şonuň bilen baglanyşykly sosial meseleleri çözmäge, şeýle hem sebitiň mümkinçiliklerini açmaga gönükdirilendir. Intellektual eýeçilik pudagynyň meseleleriniň hataryna, işgärleriň yetmezçiliginden başga-da, köpçülikleýin habar beriş serişdelerinde intellektual eýeçilik pudagynyň ösüşiniň möhümliginiň ýeterlik beýan edilmezligi deňişlidir.

Mundan başga-da, intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamyny kemala getirmek wezipeleri aýry-áýry sebitlerde we tutuş ýurtda ileri tutulýan senagat pudaklarynyň ösüşi çäklerinde taslamaly maliýeleşdirmegiň maksatlaryna girizilmeli, emma muny amala aşyrmak üçin her sebitde hemişelik esasyda çuňlaşdyrylan patent barlaglary geçirmek zerurdyr.

W. I. Bywşewa, I. W. Pisarewa we D. W. Gubenkanyň [1] ýokarda agzalan makalasynda, şeýle hem Ýu. S. Zubowyň we O. P. Neretiniň [3, 8] makalalarynda bellenilişi ýaly, intellektual eýeçilik häzirki şertlerde ylmy-tehniki ösüşiň iň möhüm hereketlendirijisi, şeýle hem sebitleriň hem, tutuş ýurduň hem howpsuzlygyny üpjün etmegiň esasy serişdeleriniň biridir.

Häzirki şertlerde intellektual eýeçiligiň strategik ähmiýeti we derwaýyslygy döwlet dolandyryşynyň ähli derejelerinde nygtanylýar, emma intellektual işiň netijelerine bolan hukuklary ygtyýar etmek statistikasý hatda patent işjeňliginde öňdebaryjy sebitlerde heniz ýeterlik derejede pesdigi ýüze çykýar.

2022-nji ýylda ygtyýarnama şertnamasy boýunça oýlap tapyşlara we peýdaly nusgalara aýratyn hukugy ygtyýar etmekleriň sany boýunça öňdebaryjy sebitler hakynda maglumat 1-nji suratda görkezilendir⁹.

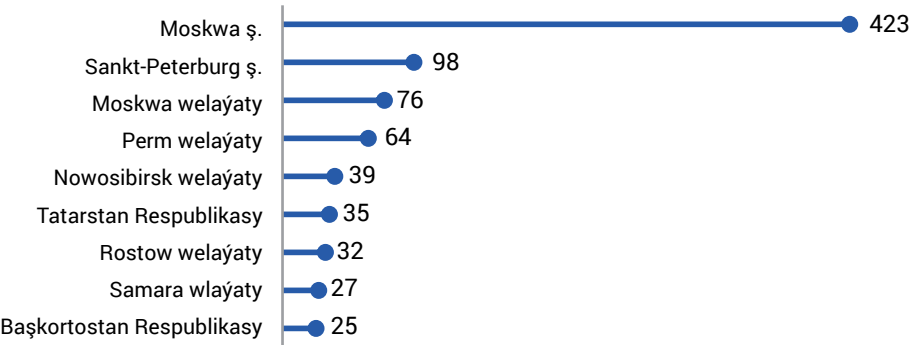
Öňdebaryjylaryň üçlügine adaty bolşy ýaly girdi: uly tapawut bilen Moskwa (423 sany), soňra – Sankt-Peterburg (98 sany) we Moskwa oblasti (76 sany). Perm ülkesiniň

⁶ Pudakara deňagramlylyk (iňl. intersectoral balance) – halk hojalygyndaky köpdürli natural we gymmat arabaglanyşyklary beýan edýän tablisa görnüşinde görkezilen ykdysadyýetiň modeli. Pudakara deňagramlylygy seljerme pudak kesiminde jemgyýetçilik önüminiň emele geliş we ulanylyş prosesiniň giňişleýin häsiýetnamasyny almaga mümkinçilik berýär. Pudakara deňagramlylyk bir pudakda önüm öndüriliş bilen bu öndürilişi üpjün etmäge gatnaşýan ähli pudaklaryň önümleriniň harajatlary we sarp edilişi arasyndaky arabaglanyşyklary beýan edýär. Pul we natural görnüşlerinde düzülýär / Uly Rossiýa ensiklopediýasy: saýt. URL: <https://bigenc.ru/c/mezhotrasslevoi-balans-d711cb> (ýüztutma senesi: 25.06.2024).

⁷ Kalmaskiý, M. Russiýada döwletiň sanly transformasiýasy boýunça milli taslama işe goýberilýär / M. Kalmaski, A. Uzbekowa // Rossiýa gazet: saýt. URL: <https://rg.ru/2024/05/21/kakie-nashi-kody.html> (ýüztutma senesi: 21.05.2024).

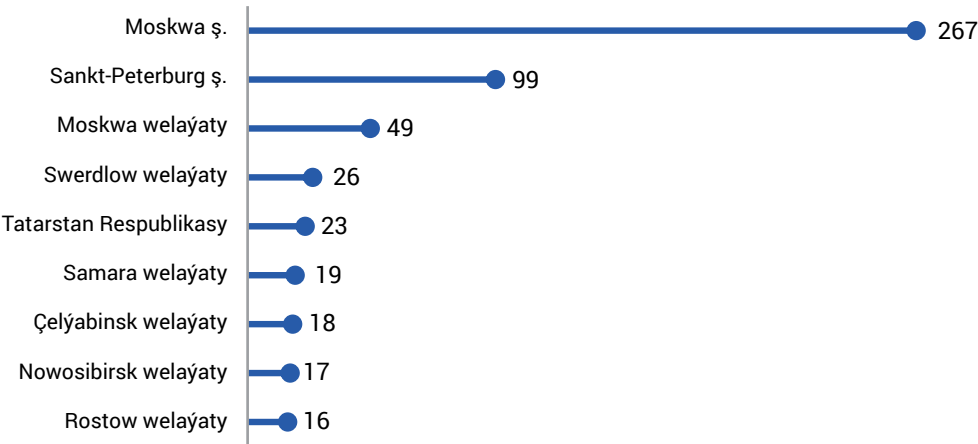
⁸ Makiýenko, S. A. Raýdaş ykdysadyýet näme? // Proza.ru: portal. URL: <https://proza.ru/2023/08/18/6779> (ýüztutma senesi: 25.05.2023).

⁹ Intellektual eýeçilik ykdysadyýetinde düzüm üýtgemeleri: YB hakynda hasabat (jemleýji) // Federal senagat eýeçiligi instituty; ýolbaşçy A. W. Sukonkin, M. 2023 ý. – 561 s. – YB 1-EP-2023-561 s.

Surat 1.

2022-nji ýyl üçin ygtyýarnama şertnamasy boýunça oýlap tapyşlara we peýdaly nusgalara aýratyn hukugy ygtyýar etmekleriň sany (beriji tarap)

Surat 2.

2022-nji ýyl üçin aýratyn hukugy bermek şertnamasy boýunça oýlap tapyşlara we peýdaly nusgalara aýratyn hukugy ygtyýar etmekleriň sany (beriji tarap)

aýratyn hukugy ygtyýar etmekleriniň sany öňdebaryjlaryň görkezijisine golaý (64 sany), soňra beýleki sebitleriň ygtyýar etmeleriniň sanynyň güýçli peselişi görünýär. Şeýlelikde, galan sebitleriň ygtyýarnama şertnamasy boýunça aýratyn hukugy ygtyýar etmeleriniň sany ortaça 25 sanydan 40 sana çenli görkezijileriň çäklerinde ýerleşýär.

2022-nji ýylda aýratyn hukugy bermek şertnamasy boýunça oýlap tapyşlara we peýdaly nusgalara aýratyn hukugy ygtyýar etmekleriň sany boýunça öňdebaryjy sebitler şeýle görnüşde paýlandy (2-nji surat)¹⁰.

Oýlap tapyşlara we peýdaly nusgalara aýratyn hukugy bermek şertnamasy boýunça aýratyn hukugy ygtyýar etmekleriň göwrüm görkezijileri ygtyýarnama şertnamasy boýunça ygtyýar etmekleriň görkezijilerinden diýen ýaly iki esse pes. Öňdebaryjy bolup heniz Moskwa (267 sany), Sankt-Peterburg (99 sany) we Moskwa oblasti (49 sany) galýar. Beýleki seredilýän sebitler 2022-nji ýylda ortaça 16-dan 26-a çenli ygtyýar etmeleri bellige aldylar.

Hatda öňdebaryjy sebitleriň hem intellektual hukuklary ygtyýar etmegiň görkezijileriniň pes derejesi intellektual eýeçilige bolan hukuklary ygtyýar etmegiň işjeň bazarynyň ýoklugyna şaýatlyk edýär.

2024-nji ýylyň 21-nji maýynda intellektual eýeçiligi dolandymak meseleleri boýunça Russiýa Federasiýasynyň subýektleri bilen selektorly maslahat geçirildi. Bu maslahatda sebitler intellektual eýeçiligi dolandymagyň iň gowy tejribeleri barada tejribelerini paýlaşdylar. Çäräni Russiýanyň Ykdysady ösüş ministrliginiň we Intellektual eýeçilik boýunça federal gullugyň (Rospatent) guramaçylygynda geçirildi¹¹.

Şübhesiz, bu juda peýdaly tejribe, emma öňdebaryjy sebitleriň gazananlaryna däl-de, eýsem intellektual eýeçiligi dolandymak pudagyndaky meselelere we olary çözmegiň usullaryna has köp üns berilse gowy bolardy.

¹⁰ Şol ýerde.

¹¹ Senagat eýeçiliginiň federal gullugy: saýt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/news/rospatent-21052024> (ýüztutma senesi: 20.05.2024).

Netije

Aşakdaky netijeleri çykarmak islenilýär.

Birinji, olaryň ösüş aýratynlyklaryny hasaba alyp, dürli sebitlerdäki intellektual eýeçiligi dolandyrmak meselelerini çözmekde umumy standartlaşdyrylan çemeleşmeler bolup bilmez.

Ikinji, diňe sebitde intellektual eýeçiligiň ösüşi üçin jogapkär şahslar däl-de, eýsem şahsy gubernatorlar hem intellektual eýeçilik bazarynyň emele gelişi hakynda yzygiderli ygtybarly maglumatlary alyp, bu görkezijiler üçin Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň önünde jogap bermegi juda möhümdir. Bu, şübhesiz, intellektual eýeçiligi dolandyrmagyň milli ösüşine oňyn täsir eder.

Üçünji, sebitde intellektual eýeçiligi dolandyrmak ulgamynyň ösüş strategiýasyny gurmak, metodologik taýdan pudakara deňagramlylygy gurmaga we raýdaş ykdysadyýeti kemala getirmegiň ýörelgelerine daýanmaly. Mundan beýläk, tekliplenen usullaryň netijeliligini bahalandyrmak üçin azyndan baş ýyllyk wagt aralygynda ylmy-barlag işini geçirmek maksada laýyk hasaplaýaryn.

Dördünji, sebitlerdäki intellektual eýeçiligi dolandyrmak usullarynyň netijeliligini has anyk düşünmek üçin, dolandyryş çemeleşmeleriniň sebitiň ykdysadyýetiniň aýratynlyklary bilen baglanyşyklary boýunça çuňlaşdyrylan ylmy-barlag işini geçirmek zerurdyr.

Emma iň möhümi, sebitlerdäki intellektual eýeçiligi dolandyrmakda täze metodologik çemeleşmeleriň ulanylmagy kanuny taýdan berkidilmese we intellektual eýeçiligiň ösüşi üçin jogapkär işgärler degişli metodologik taýýarlygy almasalar, bu çemeleşmeleriň ulanylmagy amaly taýdan durmuşa geçirilmez.

Sebitde intellektual eýeçiligiň ösüşini indikativ bahalandyrmak ulgamlarynyň ähmiýeti hem ýitirilmeýär, emma olar tehnologiýalaryň geçiriliş proseslerini has köp derejede beýan etmeli.

Häzirki wagtda Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň «Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologik ösüş strategiýasyny işläp düzmek we düzetmek Kadalaryna we Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologik ösüş strategiýasyny durmuşa geçirmegiň monitoringiniň Kadalaryna üýtgetmeler girizmek hakynda» Kararnamasynyň taslamasy jemgyýetçilik ara alnyp maslahatlaşyldy¹².

Oňa laýyklykda, ylmy-tehnologik ösüş pudagyndaky döwlet syýasatynyň çäreleriniň we gurallarynyň netijeliliginiň görkezijileriniň sanawy iň möhüm ylmy tutumly tehnologiýalaryň döredilişini we ulanylmagyny häsiýetlendirýän görkezijileri öz içine almalydyr. Olaryň arasynda: ýerli ylmy tutumly tehnologiýalary ulanmak bilen öndürilen önümleri satmakdan býujete salgy girdeýjileriniň göwrümi; ýerli ylmy tutumly önümleriň satyş göwrüminiň

meňzeş daşary ýurt önümlerini, ilkinji nobatda dostlukly däl daşary ýurt döwletlerinden gelyän önümleriň satyn alnyş göwrümine gatnaşygy; jemi içerki önümde ýokary tehnologiýaly we ylmy tutumly ykdysady pudaklaryň önümleriniň paýy.

Edebiýat sanawy

1. Bywşew, W. I. Russiýa Federasiýasynyň sebitlerinde intellektual eýeçilik pudagynyň ösüşini bahalandyrmak we metodologik çemeleşmeleri kemala getirmek / W. I. Bywşew, I. W. Pisarew, D. W. Gubenko // Ylmy dolandyrmak we ylmy ölçegi. – 2023. – J. 18, № 1. – S. 30-62. – DOI: <https://doi.org/10.33873/2686-6706.2023.18-1.30-62>.
2. Aleksandrowa, A. W. Sebit derejesinde intellektual eýeçiligi dolandyrmak proseslerini bahalandyrmakda portfolio usuly / A. W. Aleksandrowa // Ylmy dolandyrmak we ylmy ölçegi. – 2022. – J. 17, № 3. – S. 309-328. – DOI: [10.33873/2686-6706.2022.17-3.309-328](https://doi.org/10.33873/2686-6706.2022.17-3.309-328).
3. Zubow, Ýu. S. Intellektual eýeçilik pudagynyň ösüş paradigmasynda Rospatentiň sebit ösüşini dolandyrmakdaky orny / Ýu. S. Zubow, O. P. Neretin // Ylmy dolandyrmak we ylmy ölçegi. – 2022. – J. 17, № 1. – S. 67-81. – DOI: [10.33873/2686-6706.2022.17-1.67-81](https://doi.org/10.33873/2686-6706.2022.17-1.67-81).
4. Sebitiň innowasion we patent işjeňligini bahalandyrmak guraly hökmünde reýting (Woronež oblastynyň mysalynda) / M. G. Iwanowa [we beýlekiler] // Sebit: ulgamlar, ykdysadyýet, dolandyryş. – 2020. – № 3. – S. 83-90.
5. Lepehin, W. A. «Raýdaş ykdysadyýet» önümçiligi täze usuly hökmünde / W. A. Lepehin, S. A. Belyakow, W. W. Lepehin // M.: Konseptual, 2022. – 330 s. – ISBN 978-5-907771-39-0.
6. Lepehin, W. Raýdaş ykdysadyýet: girdeji däl-de, gymmatlyklar / W. Lepehin, I. Muhina // Yandeks: saýt. – URL: <https://dzen.ru/video/watch/62f53d3358c83462e42397df?ysclid=m0c7i7ss4b140416248> (ýüztutma senesi: 25.05.2024).
7. Leontýew, W. W. Pudakara ykdysadyýet / iňlis dilinden terjime: söz öňi we ylmy redaktor A. G. Granberg. – Moskwa: Ekonomika, 1997. – 479 s.
8. Zubow, Ýu. S. Russiýanyň tehnologik özygtyýarlylygyny kemala getirmäge ýardam bermek – Rospatentiň esasy wezipesi / Ýu. S. Zubow // SEFI Habarçysy. – 2022. – J. 1, № 1. – S. 10-15.
9. Neretin, O. P. Sebitlerdäki intellektual eýeçilik / O. P. Neretin // Milli intellektual eýeçilik ekspertizasy býurosynyň habarlary: saýt. – URL: <https://national-expertise.ru/blog/regional-ip/?ysclid=lyd2rjm58733145911> (ýüztutma senesi: 25.05.2024).
10. Russiýa Federasiýasynda intellektual eýeçilik pudagynda kommersiýalaşdyrmak meseleleri. – M.: Döwlet Dumasynyň Neşiri, 2022. – 112 s.
11. Kozłowskaýa, O. W. Russiýanyň sebitlerinde intellektual eýeçilik pudagynyň ýagdaýyny seljerme / O. W.

¹² Russiýa Federasiýasynyň Hökümetiniň «Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologik ösüş strategiýasyny işläp düzmek we düzetmek Kadalaryna we Russiýa Federasiýasynyň ylmy-tehnologik ösüş strategiýasyny durmuşa geçirmegiň monitoringiniň Kadalaryna üýtgetmeler girizmek hakynda» Kararnamasynyň taslamasy. URL: <https://regulation.gov.ru/Regulation/Npa/PublicView?npaID=147673> (ýüztutma senesi: 25.06.2024).

Kozłowskaýa, E. N. Akerman, Ýu. S. Burets // EKO. – 2015. – № 6 (492). – S. 75-92.

Awtor hakynda maglumat

Marina Germanowna Iwanowa, sosiologiýa ylmylarynyň doktory, «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» FDBE-nyň Ylmy-bilim merkeziniň esasy ylmy işgäri (Moskwa, Berezhkowskaya köçesi, 30, bina 1); egor8199@mail.ru

References

1. Byvshev, V. I., Pisarev, I. V. and Gubenko, D. V. (2023) «Evaluation of the Development of the Intellectual Property Field in the Russian Federation's Regions and Methodological Approaches», *Science Governance and Scientometrics*, vol. 18, no 1, pp.30-62. DOI: <https://doi.org/10.33873/2686-6706.2023.18-1.30-62>.
2. Aleksandrova, A. V. (2022), «Portfolio Method in the Evaluation of Intellectual Property Management Processes at the Regional Level», *Science Governance and Scientometrics*, vol. 17, no 3, pp. 309-328. DOI 10.33873/2686-6706.2022.17-3.309-328.
3. Zubov, Yu. S. and Neretin, O. P. (2022), «Rospatent in the Management of Regional Development in the Development Paradigm of the Intellectual Property Area», *Science Governance and Scientometrics*, vol. 17, no 1, pp. 67-81. DOI 10.33873/2686-6706.2022.17-1.67-81.
4. Ivanova, M. G., Aleksandrova, A. V., Anikeeva, M. Yu. and Aleksandrov, Yu. D. (2020), «Rating tools as means for assessing innovative and Patent activity in a region (on the Voronezh region example)», *Region: sistemy, ekonomika, upravlenie*, no 3, pp. 83-90.
5. Lepehin, V. A., Beliakov, S. A. and Lepehin, V. V. (2022), «Solidarnaya ekonomika» kak novyj sposob proizvodstva [«Solidary economy» as a new way of production], *Conceptual*, Moscow, Russia.
6. Lepehin, V. and Muhina, I. (2022) «Solidary economy: values, not profits», available at: <https://dzen.ru/video/watch/62f53d3358c83462e42397df?ysclid=m0c7i7ss4b140416248> (Accessed 25 May 2024).
7. Leontiev, V.V. (1997), *Mezhotraslevaya ekonomika* [Intersectoral Economics], Translated by Granberg, A.G., Ekonomika, Moscow, Russia.
8. Zubov, Yu. S. (2022), «Promoting the formation of Russia's technological sovereignty is a key task of Rospatent», *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, vol. 1, no 1, pp. 10-15.
9. Neretin, O. P. (2022), «Intellectual property in regions of Russia», available at: <https://national-expertise.ru/blog/regional-ip/?ysclid=lyd2rjm58733145911> (Accessed 25 May 2024).
10. Voprosy kommercializatsii v sfere intellektual'noj sobstvennosti v Rossijskoj Federacii [Issues of commercialization in the field of intellectual property in the Russian Federation] (2022), Izdanie Gosudarstvennoj Dumy, Moscow, Russia.
11. Kozlovskaja, O. V., Akerman Ye. N. and Burets, Yu. S. (2015). «Analysis of the state of intellectual property in the regions of Russia», *ECO*, no 6 (492). pp. 75-92.

Information about the author

Marina G. Ivanova, Dr. Sci. (Sociology), Leading researcher at Research and Education Center of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); egor8199@mail.ru

Awtor bähbitleriň gapma-garşylygynyň ýokdugy barada beýan edýär.

The author declares no conflict of interests.

Redaksiýa gelen senesi: 04.06.2024

Syndan soňra goşmaça işlenen senesi: 22.08.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 27.07.2024

3. WAKA

Ylmy makala

Original article

UDK 347.779.1:608.4

«Oýlap tapyş işleri boýunça Komitetiň Habarçysy» atly Patent býulleteniniň birinji sanynyň çykmagynyň 100 ýyllygyna

Anatoliý Petrowiç Kolesnikow

Senagat eýeçiliginiň federal instituty

vptb@rupto.ru

Mazmun: 1924-nji ýylyň noýabrynda Oýlap tapyş işleri boýunça komitetiň çykaran ilkinji resmi neşiri bolan «Oýlap tapyş işleri boýunça komitetiň habarlary» çapdan çykdy. Bu neşirde biziň ýurdumyzda bellige alnan ähli senagat eýeçiligi obýektleri hakyndaky maglumatlar yzygiderli esasyda çap edilip başlandy. Bu neşir ýurtdaky patent resminamalarynyň neşir ulgamyndaky täze tapgyry alamatlandyrdy we ýerli oýlap tapyşlar taryhynda möhüm ädim boldy. Neşiriň derwaýyslygy, onuň iň täze işläp düzmeler we innowasiýalar hakyndaky bilimler üçin iň netijeli maglumat çeşmesi hökmünde patent maglumatynyň ähmiýetini we wezipesini gowy düşünmäge ýardam edip bilýänliginden ybarat. Bu iş üçin taryhy-hukuk barlag usuly ulanyldy. Bu usul obýekte ol peýda bolandan başlap öwrenmegiň we onuň ösüş prosesini yzarlamaga mümkinçilik berýär. Makala awtor tarapyndan arhin materiallaryň we resminamalaryň, kanunçylyk we kadalaşdyryjy namalaryň we oýlap tapyşlar hakyndaky maglumatlar çap edilen dürli döwürleýin neşirleriň öwrenilmegine esaslanýan ýörite materialy öz içine alýar. 1814-nji ýyldan 1924-nji ýyla çenli patent maglumatlarynyň we oýlap tapyşlar hakyndaky maglumatlaryň çap edilmeginiň ösüş taryhy beýan edilýär. Bitewi neşiriň peýda bolmagyna ýardam beren esaslary seredilýär, «Habarlarda» çap edilýän maglumatlaryň mazmuny, gurluşy we düzümi seljerilýär.

Açar sözler: «Oýlap tapyş işleri boýunça komitetiň habarlary», patent býulleteni, maglumat neşirleri, oýlap tapyşlar üçin harytlar, fabrik çyzygylary we nusgalary, haryt nyşanlary, senagat nusgalary.

Çeşme görkezmek üçin: Kolesnikow, A. P. «Oýlap tapyş işleri boýunça Komitetiň Habarçysy» atly Patent býulleteniniň birinji sanynyň çykmagynyň 100 ýyllygyna / A. P. Kolesnikow // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 300-305.

To the 100th anniversary of the first issue of the patent bulletin «Inventions Committee Herald»

Anatolii P. Kolesnikov

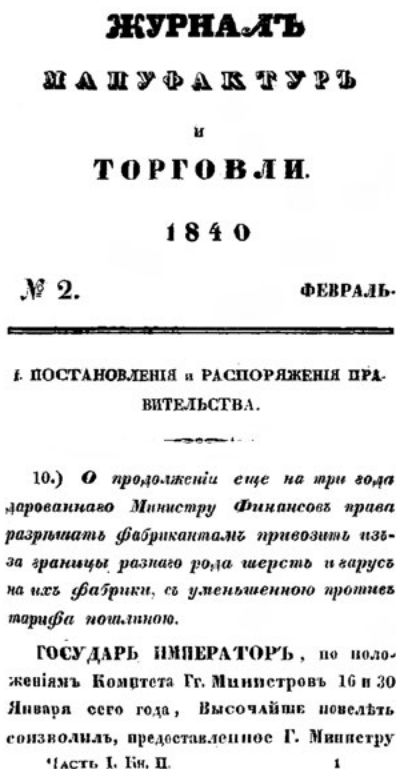
Federal Institute of Industrial Property

vptb@rupto.ru

Abstract: the release of the first official publication of the «Inventions Committee Herald» in November 1924, in which information about all industrial property objects registered in our country was published on a regular basis, marked a new stage in the domestic patent documentation publishing system development and became an important milestone in the domestic invention history. The relevance of this article is determined by the fact that it can contribute to a better understanding of the role and significance of patent information as the most effective source of knowledge about the latest developments and innovations. The historical and legal research method was used for this article, allowing to study the object from the moment of its appearance and to trace the process of its development. The article is based on the author's study of archival materials and documents, on the author's research of legislative and regulatory acts and various periodicals, in which information about inventions was published. Patent information development and inventions information publication history from 1814 to 1924 is highlighted. The prerequisites contributing to the unified publication emergence are considered, the content, structure and composition of information published in the «Herald» are analyzed.

Keywords: «Inventions Committee Herald», patent gazette, information publications, privileges for inventions, factory drawings and models, trademarks, designs.

For citation: Kolesnikov, A. P. To the 100th anniversary of the first issue of the patent bulletin «Inventions Committee Herald» // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 300–305.

304 ПОСТАНОВЛЕНИЯ И РАСПОРЯЖЕНИЯ

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Въ теченіи Февраля и Марта мѣсяцевъ поступили въ Департаментъ Мануфактуръ и Внутренней Торговли слѣдующія прошенія о выдачѣ привилегій:

1.) 14 Февраля, Надворнаго Совѣтника Якоби, на изобрѣтенный имъ способъ производить металлическіе слѣпки посредствомъ электромагнетизма.

2.) 15 Февраля, иностранца Жуи, на новый способъ подковыканія лошадей.

3.) 15 Февраля, торговаго дома братьевъ Толь, по довѣренности Лондонскаго купца Жамеса Антиса, на способъ пилать краскамъ на стѣнахъ.

4.) 16 Февраля, Прусскаго подданнаго Мильрата, на устройство подземныхъ трубъ изъ искусственнаго асфальта.

5.) 20 Февраля, иностранца Дронзера, на улучшеніе фильтра Фоввеля.

Surat 1.

Yeñilliklerin berilmegi üçin haýyşnamalar hakyndabildirişlerin çap edilmegi

Russiýa imperiýasynda 1896-njy ýyla çenli senagat eýeçiligini goramak meseleleri dürli edaralara degişli bolupdy: Içeri işler ministrligine, Maliýe ministrligine, Döwlet emläk ministrligine. Russiýa imperiýasynda oýlap tapyşlar üçin yeñilliklerin berilmegi 1812-nji ýylda «Sungatlarda we hünärlerde dürli oýlap tapyşlar we açyşlar üçin yeñillikler hakynda» Manifestiň kabul edilmegi bilen başlandy¹. 1814-nji ýylyň 19-njy oktyabrynda tassyklan Döwlet geňeşiniň «Dürli oýlap tapyşlar üçin berilýän yeñilliklerin jar edilmegi hakynda» pikirnamasy² bilen oýlap tapyşlar üçin yeñilliklerin berilmegi baradaky gündelik maglumatlar «Sankt-Peterburg wedomostlarynda» we «Moskwa wedomostlarynda» çap edilýärdi. Käbir yeñilliklerin doly teksti Içeri işler ministrligi tarapyndan aýratyn broşýuralar

görnüşinde neşir edilýärdi. 1822-nji ýyldan başlap, oýlap tapyşlar üçin yeñillikler Maliýe ministrligi tarapyndan berilip başlandy, şol ministrlige Içeri işler ministrliginden Manufakturalar we içerki söwda departamenti geçirilipdi. 1825-nji ýyldan başlap, yeñillikler şol ministrlik tarapyndan neşir edilýän «Manufakturalar we söwda žurnalynda»³ (1-nji suraty görüň) çap edilip başlandy.

Bu žurnal resmi býulleteniň esasy häsiýetlerini özleşdirip başlady, sebäbi onda oýlap tapyşlar üçin yeñillikler boýunça patent iş ýöredişiniň ähli esasy tapgyrlary boýunça maglumatlar çap edilýärdi. Bellemeli ýeri, bu diňe Maliýe ministrligi tarapyndan berilýän oýlap tapyşlar üçin yeñilliklere degişli.

«Manufakturalar we söwda žurnalynda» yeñilliklere bolan beýanlaryň doly tekstleri hem çap edilýärdi.

¹ 17.06.1812-nji ýyldaky «Sungatlarda we hünärlerde dürli oýlap tapyşlar we açyşlar üçin yeñillikler hakynda» Manifest // Russiýa imperiýasynyň kanunlarynyň doly ýygındysy (1812-1815). 1830. J. XXXII. № 25143. S. 355-356.

² 19.10.1814-nji ýyldaky Döwlet Geňeşiniň «Dürli oýlap tapyşlar üçin berilýän yeñilliklerin jar edilmegi hakynda» pikirnamasy // Russiýa imperiýasynyň kanunlarynyň doly ýygındysy (1812-1815). 1830. J. XXXII. № 25711. S. 1116-1117.

³ «Manufakturalar we söwda žurnaly» Maliýe ministrliginiň Manufakturalar we içerki söwda departamenti tarapyndan 1825-1866-njy ýyllarda neşir edilýärdi. 1861-1863-nji ýyllarda ol «Senagat. Manufakturalar we söwda žurnaly» diýlip atlandyrylýardy. 1867-nji ýyldan başlap, bu žurnalyň ýerine «Imperator Rus tehniki jemgyýetiniň ýazgylary» neşir edilip başlandy.

Russiýa imperiýasynda
1896-njy ýyla çenli senagat
eýeçiligini goramak
meşeleleri dürli edaralara
degişli bolupdy. 1814-nji
ýylyň 19-njy oktyabrynda
tassyklanan Döwlet
geňeşiniň «Dürli oýlap
tapyşlar üçin berilýän
yeňillikleriň jar edilmegi
hakynda» pikirnamasy
bilen oýlap tapyşlar üçin
yeňillikleriň berilmegi
baradaky gündelik
maglumatlar «Sankt-
Peterburg wedomostlarynda»
we «Moskwa
wedomostlarynda» çap
edilýärdi.

«Manufakturalar we söwda žurnalyna» 1839-1857-nji
ýyllarda goşmaça hökmünde «Manufaktura we dag-magdan
zawodlary habarlary» gazetini neşir edilýärdi. Bu gazetini
«Ylmy habarlar» bölümünde oýlap tapyşlaryň referatlary
çap edilýärdi.

1830-njy ýylda «1649-njy ýyldan bäri Russiýa
imperiýasynyň kanunlarynyň doly ýygındysyny» (PSZ-
1) taýýarlamakda 1825-nji ýylyň 12-nji dekabryna çenli
döwürde berlen oýlap tapyşlar üçin yeňillikler baradaky
ähli permanlar hem oňa goşuldy. Soňra berlen yeňillikler
baradaky referatlar PSZ-2-de hem ýerleşdirildi.

1865-nji ýylda ön çap edilen ähli oýlap tapyşlaryň
beýanlary «Russiýada berlen yeňillikleriň ýygındysy»
görnüşinde neşir edildi. Soňra (1870, 1875 we 1879-njy
ýyllarda) neşirler 1865-nji ýyldan soň berlen yeňillikleriň
görkezijileri bilen dolduryldy. Ýygındylara görkezijiler
1884, 1888, 1897 we 1903-nji ýyllarda hem neşir edildi.

1865-nji ýyldan «Maliýe, senagat we söwda habarçysy»
žurnaly neşir edilip başlandy. «Habarçynyň» «Maliýe
ministrligi boýunça hökümet buýruklarynyň görkezijisi»
bölümünde Söwda we manufakturalar departamentinden
yeňillikleri bermek üçin arzalaryň gelip gowuşmagy barada
habarlar we beýannamalar çap edilýärdi.

Russiýa imperiýasynda oba hojalyk oýlap tapyşlary
üçin yeňillikleri bermek bilen Döwlet emläk ministrligi
meşgullanýardy. Oba hojalyk yeňillikleri boýunça resmi
gazetlerde we oba hojalyk ugurly žurnallarda çap edilme
amala aşyrylýardy.

Lukmançylyk oýlap tapyşlary üçin yeňillikleriň berilmegi
1822-nji ýylyň 21-nji martyndaky Ministrler komitetiniň
«Täze derman serişdeleri we olaryň satylyşyna we
ulanylyşyna rugsat bermek hakynda» düzgünnamasy bilen
kesgitleňýärdi. Dermanyň Lukmançylyk geňeşi tarapyndan
tassyklanylmagynyň soňunda bu oýlap tapyş barada
mahabat maglumaty «Moskwa wedomostlary» gazetinde,

PSZ-2-de we «Sankt-Peterburg senat wedomostlarynda»
çap edilýärdi.

Yokarky agzalan neşirlerden daşary, oýlap tapyşlar barada
maglumatlar «Rus tehniki jemgyýetiniň ýazgylarynda»,
şeýle hem dürli hususy döwürleýin we ýöriteleşdirilen
neşirlerde çap edilýärdi.

Şeýlelikde, 1896-njy ýyla çenli senagat eýeçiligi barada
maglumatlaryň çap edilmegi dürli ministrlkler boýunça
«patent» edarlary tarapyndan amala aşyrylýardy.

Oýlap tapyşlar barada maglumatlaryň çap edilýän
neşirleriniň ýeterlik sany bolanyna garamazdan, senagat
eýeçiliginiň ähli obýektleri barada maglumaty birleşdirjek
ýeke-täk maglumat neşiri ýokdy [1].

Imperator Nikolaý II 1896-njy ýylyň 20-nji maýynda
Döwlet geňeşiniň «Oýlap tapyşlar we kämilleşdirmeler
üçin yeňillikler hakynda Düzgünnamany we Söwda we
manufakturalar departamentiniň ýanyndaky Tehniki
işler boýunça komitetiň ştatyny tassyklamak hakynda»
pikirnamasyny tassyklady⁴. Tehniki işler boýunça komitetiň
döredilmegi oýlap tapyşlar üçin yeňillikler boýunça
ähli işleri bir edarada – Maliýe ministrliginde, 1905-nji
ýyldan başlap bolsa – Söwda we senagat ministrliginde
merkezleşdirmäge mümkinçilik berdi.

Gorag şahadatnamalarynyň berilmegi barada
«Hökümet habarçysynda» we «Maliýe, senagat we
söwda habarçysynda» çap edilýärdi. Berlen ähli gorag
shahadatnamalarynyň ýeke-täk numerasiýa reestrini (№
1-den başlap) alyp barýardylar.

Döwürleýin neşir barada maliýe ministri 1896-njy ýylyň
4-nji dekabrynda Düzgünleşdiriji senata ähli berilýän
yeňillikleriň doly we jikme-jik «jar edilmegi» Söwda we
manufakturalar departamentiniň «Russiýada berilýän
yeňillikleriň ýygındysy» atly aýlyk neşirinde amala
aşyryljagyny habar berip, ýörite ýüz tutdy⁵.

Şahsylaşdyryş serişdeleri (haryt belgileri we nyşanlary)
barada maglumatlar diňe Iň Beýik tassyklanan 1896-njy
ýylyň 26-njy fewralyndaky haryt belgileri hakynda kadalaryň
taslamasy boýunça Döwlet geňeşiniň pikirnamasyny kabul
etmekden soň çap edilip başlandy. Bu kanunçylyk nama
görä, haryt belgileriniň berilmegi we olaryň hereketiniň
bes edilmegi barada maglumatlaryň çap edilmegi «Maliýe,
senagat we söwda habarçysynda» amala aşyrylýardy.

Fabrik suratdörmeleriň we modelleriň (senagat
nusgalarynyň) goralmagy Russiýa imperiýasynda 1864-nji
ýylyň 11-nji iýulynda fabrik suratdörmelere we modellere
eýeçilik hukugy hakynda Düzgünnamany kabul etmekden
soň amala aşyrylýardy. Bellige alnan fabrik suratdörmeler

⁴ Iň Beýik derejede tassyklanan Döwlet Geňeşiniň 20.05.1896-njy ýyldaky
«Oýlap tapyşlar we kämilleşdirmeler üçin yeňillikler hakynda Düzgünnamany
we Söwda we Manufakturalar Departamentiniň ýanyndaky Tehniki işler
boýunça komitetiň ştatyny tassyklamak hakynda» pikirnamasyny // Russiýa
imperiýasynyň kanunlarynyň doly ýygındysy (1896). 1899. J. XVI. №
12965. S. 453-455.

⁵ Söwda we manufakturalar departamentiniň «Russiýada berilýän
yeňillikleriň ýygındysy» atly aýlyk neşirinde ähli berilýän yeňillikleriň jar
edilmegi hakynda // Hökümetiň kanunçylyk aktlarynyň we buýruklarynyň
ýygındysy. 1897. № 4. 10 ýanwar. Md. 42.

we modeller barada maglumatlaryň çap edilmegi göz önünde tutulmandy.

Oktýabr rewolýusiýasynyň ýeňşinden soň täze hökümetiň emele gelýän wagty 1917-nji ýylyň 26-njy oktýabrynda Senagat bölümi rewolýusiýa çenli oýlap tapyşlar üçin arzalara ekspertizany we ýeňillikleriň berilmegini amala aşyran Tehniki işler boýunça komitet bilen bilelikde täze gurnalan Halk komissariaty söwda we senagatynyň garamagyna berlipdi.

Russiýa Federatiw Sowet Respublikasynyň Söwda we senagat halk komissariatynyň karary bilen Tehniki işler boýunça komitet 1918-nji ýylyň 25-nji ýanwaryndan Halk hojalygynyň ýokary sowetiniň (HHYS) garamagyna geçirildi.

1918-nji ýylyň 16-njy awgustynda Halk komissarlar sowetiniň (HKS) «Halk hojalygynyň ýokary sowetiniň ýanynda ylmy-tehniki bölümi döretmek hakynda» dekreti kabul edildi. Onuň ýanynda Oýlap tapyşlar kiçi bölüminiň, soňra bolsa Oýlap tapyşlar işleri boýunça komitetiň döredilmeginiň pursadyndan başlap, oýlap tapyjylyk hakynda düzgünnama taslamasy, dürli gollanmalar ýaly oýlap tapyjylyk boýunça kadalaşdyryjy namalary taýýarlamak boýunça uly iş geçirilýärdi.

Eýýäm şol wagtda Kompodiziň «Komitetiň Habarçysynyň» neşir edilmegi we soňky on ýylda peýda bolan ähli gymmatly oýlap tapyşlaryň syn ýazgylaryny düzmek zerurlygyna degişli meseleleri goýýardy⁶.

W. I. Lenin tarapyndan 1919-njy ýylyň 30-njy iýunynda gol çekilen «Oýlap tapyşlar hakynda (düzgünnama)» dekreti oýlap tapyjylyk gatnaşyklaryny düzgünleşdirmeginiň doly täze ýörelgelerini belleýärdi, oýlap tapyşlary goramagyň täze görnüşini girizýärdi. Dekretiň 4-nji maddasy peýdaly diýlip ykrar edilen oýlap tapyşlaryň awtorlarynyň awtorçylyk şahadatnamalarynyň berilmegini göz önünde tutýardy. Emma Raýat urşy, weýrançylyk, ýurduň halk hojalygyny has çalt dikeltmek talaplary bilen baglanyşykly emele gelen şertleriň güýji boýunça, Oýlap tapyşlar işleri boýunça komiteti 1918-nji ýyldan 1924-nji ýylyň oktýabr aýyna çenli döwürde esasy ünsüni aşakdaky meselelere berýärdi:

- täzelik we peýdalylyk boýunça arzalary seredip geçmek;
- seredilip geçilen we makullanan teklipleriň awtorlaryna arzalaýyn şahadatnamalary, peýdalylyk barada özara pikirleri we maddy höweslendirmäni bermek;
- oýlap tapyşlary senagat ornaşdyrylmagyna çenli ýetirilmegi [2].

Oýlap tapyşlar işleri boýunça komitetiň Umumy gözükdirmesiniň 11-nji punktynda şeýle bellenilipdi: «Komitetiň jar etmek baradaky karary kabul edilen gününden alty hepdeňiň dowamynda, oýlap tapyşlaryň beýanlary ähli zerur goşmaçalar bilen Oýlap tapyşlar işleri boýunça komitetiň ýa-da onuň ýerli edaralarynyň binalarynda gyzylanýan adamlara tanyşmak üçin sergä goýulýar ýa-da berilýär».

1920-nji ýylyň 9-njy dekabrynda RSFSR HHYS Oýlap tapyşlar işleri boýunça komiteti (Kompodiziň) baradaky ilkinji Düzgünnamany tassyklady, Kompodiziň esasy wezipeleriniň arasynda, birbada patent maglumatyny guramaga degişli,

С. С. С. Р.
ВЫСШИЙ СОВЕТ НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА

ВЕСТНИК

КОМИТЕТА ПО ДЕЛАМ ИЗОБРЕТЕНИЙ

ЕЖЕМЕСЯЧНОЕ ИЗДАНИЕ

№ 1 — Ноябрь

1924 г.

ИЗДАНИЕ КОМИТЕТА ПО ДЕЛАМ ИЗОБРЕТЕНИЙ
ЛЕНИНГРАД
1924

Surat 2.

«Oýlap tapyşlar işleri boýunça komitetiň
Habarçysynyň» baş sahypasy

ýagny iň möhüm oýlap tapyşlar barada maglumatlary we umumy gazanylan netijeler barada işçi köpçülikleriniň arasynda giňden ýaýratmak wezipesi bardy.

Beýleki bölümlerden daşary, Kompodiziň düzümine oýlap tapyşlary ýaýratmak bölümi, patent arhiwi we kitaphana girýärdi.

1923-nji ýylyň dekabrynda «Merkezi ýerine ýetiriji komitetiň we Bütün Russiýa merkezi ýerine ýetiriji komitetiniň Habarlary» gazetinde 49 oýlap tapyş boýunça arzalaýyn materiallary gözden geçirmäge goýmak barada maglumatlar çap edildi.

Bu, hakykatda, arzalaryň materiallaryny gözden geçirmäge goýmak boýunça ilkinji synag tejribesi boldy.

Kompodiziň arzalaýyn şahadatnamalarynyň berilmegi barada çap edilme amala aşyrylmady. Bu döwür üçin gorag resminamalary hökmünde diňe 28 sany wagtlaýyn awtorçylyk şahadatnamalary berilipdi, olar 1924-nji ýylda patentler bilen çalşyldy.

1924-nji ýylyň 12-nji sentýabrynda Merkezi ýerine ýetiriji komitetiň we Halk komissarlar sowetiniň «Oýlap tapyşlar üçin patentler hakynda»⁷ karary kabul edildi, ol döredilen şertlere – hususy, şol sanda daşary ýurt maýasyny çekmek

⁶ SSSR HHMDA, F. 3429, op. 60, ss. br. 25, s. 8.

⁷ SSSR Merkezi ýerine ýetiriji komitetiniň we Halk komissarlar sowetiniň 12.09.1924-nji ýyldaky «Oýlap tapyşlar üçin patentler hakynda kararyň güýje girizilmegi barada» karary // 1924-nji ýylyň 19-njy sentýabryndaky SSSR Merkezi ýerine ýetiriji komitetiniň Habarlary № 214.

bilen önümçilige, kärhanalaryň özbaşdaklygyna we olaryň arasyndaky bäsdeşlige laýyk gelyärdi.

1924-nji ýylyň noýabryndan Oýlap tapyşlar işleri boýunça komiteti «Oýlap tapyşlar işleri boýunça komitetiň Habarçysyny» (mundan beýläk – «Habarçy») (2-nji suraty görüň) neşir edip başlady.

1924-nji ýylyň 12-nji sentýabryndaky «Oýlap tapyşlar üçin patentler hakynda» karary bu resmi edarada oýlap tapyşlar barada maglumatlary çap etmegiň köp tapgyrly ulgamyny göz önünde tutýardy.

Oýlap tapyş awtoryna arzany deslapky seredip geçmekden soň arzalaýyn şahadatnama berilýärdi. 34-nji madda «Habarçyda» «Arzalaýyn şahadatnamanyň berilmegi barada çap etme» bölümini (Habarçynyň birinji bölümi we çap etmäniň birinji tapgyry) göz önünde tutýardy, bu yerde arzalaýyn şahadatnamalaryň belgileri (belgileriň ösüşü boýunça), arza berlen senesi, oýlap tapyşyň awtory hakynda maglumatlar we oýlap tapyşyň ady çap edilýärdi.

Täzelik boýunça ekspertizany geçirmek tamamlanandan soň, arzanyň berlen gününden 18 aýdan gijä galman, Kompodiz 37-nji madda laýyklykda arzanyň çap edilmegi hakynda karar çykaryardy. «Habarçyda» «Patentleriň berilmegi göz önünde tutulýan arzalaýyn şahadatnamalaryň çap edilmegi» bölümi peýda bolýardy («Habarçynyň» ikinji bölümi we çap etmäniň ikinji tapgyry). Şol bir wagtda arzanyň materiallary köpçülikleýin gözden geçirmäge goyulýardy. Görkezilen bölümde oýlap tapyşy hakynda maglumatlar, arzalaýyn şahadatnamanyň belgisi, onuň berlen senesi, oýlap tapyşyň ady getirilenýärdi. 1925-nji ýylyň «Habarçysynyň» 4-nji belgisinden başlap, bu bölümniň çap edilmeleri arzalaýyn şahadatnamalaryň belgileri boýunça tertibe salynmaga başlandy.

Üç aýyň dowamynda üçünji taraplardan patentniň berilmegine garşy garşylyklar gelip gowuşmadyk ýagdaýynda, Kompodiz patentniň berilmegi barada karar çykaryardy we 40-njy madda laýyklykda, «Habarçynyň» «Patentiň berilmegi barada gutarnykly karar çykarylan arzalar hakynda çap etme» bölümünde degişli habary ýerleşdirýärdi («Habarçynyň» üçünji bölümi we çap etmäniň üçünji tapgyry). Bu bölümniň maglumatlarynyň düzümine şular girýärdi: patentniň belgisi, patentniň berlen senesi, oýlap tapyşyň awtory hakynda maglumatlar, arzalaýyn şahadatnamanyň belgisi we berlen senesi, oýlap tapyşyň ady.

Kararda resmi kabul edilen üç tapgyrly çap etme ulgamyna (34, 37, 40-njy maddalar) goşmaça hökmünde «Habarçyda» «Patentleriň berilmegi barada gutarnykly karar çykarylan oýlap

ИЗВЛЕЧЕНИЯ

из описаний изобретений, по которым последовало окончательное постановление о выдаче патента.

№ 73 от 15 сентября 1924 г. Класс 89д.

М. Н. Названова.
Способ подготовки рафинадного сахара и высушивания, отличающийся тем, что после пробелки, по окончательном отделении заливающего клера, в форму вводят посредством погружения, заливания, всасывания или нагнетания определенное количество клера, после чего дают ему перед высушиванием равномерно распределиться в массе сахара.

№ 74 от 15 сентября 1924 г. Класс 89д

М. Н. Названова.
1. Приспособление в центрофугах для регулирования количества жидкости или

газа, оставляемых в обрабатываемом в формах материале, в особенности при пробелкивании рафинада, отличающееся устройством выхода для жидкости или газа ближе к оси центрофуги, чем выгодное отверстие формы, так что жидкость по выходе из материала должна пройти некоторый путь по направлению к оси центрофуги.

(Всех пунктов 3).

№ 75 от 15 сентября 1924 г. Класс 37с.

М. И. Белявенец.
1. Фальцовая черепица, отличающаяся тем, что поперечные ребра на ее тыльной

стороне имеют такую высоту и такое расположение, что, при складывании двух черепиц тыльными сторонами, ребра эти упи-

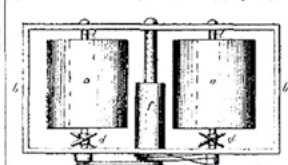
раются друг в друга на всем своем протяжении, остальные же части черепиц не соприкасаются между собой.

(Всех пунктов 2).

№ 76 от 15 сентября 1924 г. Класс 62в.

Н. П. Глоба.

Аппарат, предназначенный для лотания, характеризующийся применением двух цилиндрических колес *a, a'* с широкими ободами, насаженными на валу, совместно с воздушными винтами *d, d'* на осях *1, 1'*, приводя-

щихся во вращение во взаимно противоположных направлениях, при помощи прямого и обратного ремней *k, k'* от двигателя *f*, помещаемого между колесами *a, a'* и укрепленного совместно с ними на одной раме *бб*.

№ 77 от 15 сентября 1924 г. Класс 84а.

И. Н. Фалеева.

Спусная труба при плотине, характе-

ризующаяся применением камеры *Д*, сообщающейся трубой *В* отверстием *Е* и от-деляемой от нее криволинейной стенкой *К*,

Surat 3.

«Habarçynyň» dördünji bölümünde patentleriň berilmegi barada gutarnykly karar çykarylan oýlap tapyşlaryň beýanlaryndan çykarmalaryň çap edilişiniň nusgalary

tapyşlaryň beýanlaryndan çykarmalar» diýen dördünji bölüm girizildi (çap etmäniň dördünji tapgyry) (3-nji suraty görüň). Berlen patent boýunça bibliografik maglumatlardan daşary, bu bölümde patent formulasy we oýlap tapyşyň çyzgylary hem ýerleşdirilýärdi

1924-nji ýylyň 12-nji sentýabryndaky karar boýunça 1 belgili patent A. M. we K. I. Nastýukowlara «Ýapgyt düýpli kükürtli natriýi üznüksiz almak üçin peç» üçin berlipdi.

1925-nji ýyl üçin 6-njy belgiden başlap, «Habarçyda» berlen patentlere degişli kazyýet çözgütleri barada çap edilmeler peýda bolýar, 1925-nji ýyl üçin 10-njy belgiden başlap bolsa – arzalaýyn şahadatnamalaryň hereketiniň bes edilmegi barada çap edilmeler peýda bolýar.

«Habarçy» diňe bir ähli gorag obýektleri hakyndaky çap edilmeleri däl-de, eýsem oýlap tapyşlar boýunça patent işleriniň ýöredilişiniň ähli tapgyrlaryny (gorag resminamalarynyň hukuk derejesiniň üýtgemegi barada maglumatlary hem goşmak bilen) birleşdirdi.

Oýlap tapyşlar hakyndaky maglumatlardan daşary, «Habarçyda» senagat nusgalarynyň we haryt belgileriniň bellige alynmagy barada maglumatlar hem çap edilýärdi. 1925-nji ýyl üçin «Habarçynyň» 8-nji belgisinde senagat nusgasynyň (1 belgili şahadatnama) «Göterip gezmek üçin sentrifugaly guty» M. W. Wysotskiýniň adyna bellige alnandygy baradaky ilkinji habar peýda boldy [2].

Haryt belgileri boýunça «Habarçyda» maglumatlaryň çap edilmegi 1926-njy ýyl üçin 8-nji belgiden başlandy.

«Oýlap tapyşlar işleri boýunça komitetiň Habarçysy» intellektual eýeçiligiň ähli obýektlerini öz içine alan ýeke-täk neşire – resmi patent býulletenine öwrüldi. Häzirki wagtda býulleten Intellektual eýeçilik boýunça federal gullugyň (Rospatent) resmi neşiri bolup durýar.

Ilkinji bellige alnan haryt belgisi (1 belgili şahadatnama) Pýatigorsk guýmak, satmak we Kawkaz Mineral Suwlaryny «Kawkazmineksport» eksport etmek boýunça müdirligi adyna «Narzan» etiketkasy boldy [3].

Şeýlelikde, «Oýlap tapyşlar işleri boýunça komitetiň Habarçysy» intellektual eýeçiligiň ähli obýektlerini öz içine alan ýeke-täk neşire – resmi patent býulletenine öwürüldi [4].

Bu neşir özüniň yüz ýyllyk taryhy üçin adyny, gurluşyny we çap edilýän maglumatlaryň düzümini, edaralara degişlilikini birnäçe gezek üýtgetdi. Häzirki wagtda býulleten Intellektual eýeçilik boýunça federal gullugyň (Rospatentiň) resmi neşiri bolup, Rospatentiň we SEFlň internet-portallarynda «Resmi çap edilmeler» bölümünde (<https://www1.fips.ru/publication-web/>) ýerleşdirilýär, intellektual işiň netijeleri we ýurdumyzda bellige alnan şahsylaşdyryş serişdeleri barada, şol sanda iň täze işläp düzmeler barada tehniki, hukuk we ykdysady maglumatlary öz içine alýan özboluşly maglumat çeşmesi bolup durýar.

Edebiýat sanawy

1. Kolesnikow, A. P. Milli patent maglumatynyň döreýşi we ösüşiniň taryhy / A. P. Kolesnikow, S. I. Nikolskaýa. – Moskwa: MNM «Patent», 2018. – 460 s.: sur., tabl.
2. Kolesnikow, A. P. Oýlap tapyjylyk we patent işi taryhyna degişli arhiw resminamalaryň materiallary (1917-1991 ýý.): arhiw materiallary / A. P. Kolesnikow, A. D. Borskiý; Intellektual eýeçilik boýunça federal gulluk (Rospatent), Senagat eýeçiliginiň federal instituty (SEFI), Bütin Russiýa patent-tehniki kitaphanasy (WPTB). – Moskwa: SEFI, 2022. – 179 s.: sur. – Bibliogr.: S. 177-178.
3. Klýuýew, W. E. 1917-1992 ýý. üçin oýlap tapyşlar boýunça milli patent resminamalary / W. E. Klýuýew, A. P. Kolesnikow, G. I. Možarow. – Moskwa: MNM «Patent», 2006. – 91 s. – Bibliogr.: S. 68-69 (18 at).
4. Kolesnikow, A. P. Resmi patent býulletenler bilen işlemek boýunça gollanma / A. P. Kolesnikow. – 4-nji neşir, düz. we dold. – Moskwa: MNM «Patent», 2006. – 126 s.

Awtor hakynda maglumat

Anatoliý Petroviç Kolesnikow, taryh ylymlarynyň kandidaty, «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» FDBE «Bütinrussiýa

patent-tehniki kitaphanasy» Merkeziniň maglumat-bibliografiýa bölümüniň baş bibliografy (Moskwa, Berežkovskaya köç., j. 24); vptb@rupto.ru

References

1. Kolesnikov, A. P. and Nikolskaya, S. I. (2018), *Istoriya vozniknoveniya i razvitiya otechestvennoj patentnoj informacii* [History of emergence and development of Russian patent information]. INIC «Patent», Moscow, Russia.
2. Kolesnikov, A. P. and Borskiy, A. D. (2022), *Arhivnye dokumentalnye materialy po istorii izobretatelstva i patentnogo dela (1917–1991 gg.): arhivnye materialy* [Archival documentary materials on the history of invention and patent business (1917–1991): archival materials]. Federal Service for Intellectual Property (Rospatent), Federal institute of industrial property, Moscow, Russia.
3. Klujev, V. E., Kolesnikov, A. P. and Mozharov G. I. (2006), *Otechestvennaya patentnaya dokumentaciya po izobreteniyam za 1917–1992 gg.* [Russian patent documentation on inventions for 1917–1992]. INIC «Patent», Moscow, Russia.
4. Kolesnikov, A. P. (2006), *Posobie po rabote s oficialnymi patentnymi byulleteniyami* [Handbook on working with official patent bulletins], 4th ed. INIC «Patent», Moscow, Russia.

Anatolii P. Kolesnikov, Candidate Sci. (History), chief bibliographer of the Center «All-Russian Patent and Technical Library» of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 24); vptb@rupto.ru

Awtor bähbitleriň gapma-garşylygynyň ýokdugy barada beýan edýär.

The author declares no conflict of interests.

Redaksiýa gelen senesi: 03.04.2024

Syndan soňra goşmaça işlenen senesi: 02.08.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 05.08.2024

Роспатент

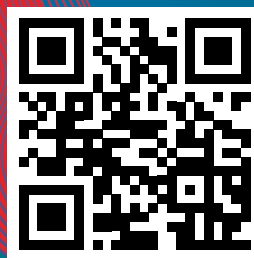

IP döwri

ROSPATENTIŇ XXVIII HALKARA ÝLMY-AMALY MASLAHATY

INTELKTUAL EÝEÇILIK – INNOWASIÝA
YKDYSADYÝETINIŇ ESASY: ÝLMY-
TEHNOLOGIK ÖSÜŞIŇ ILERI TUTULÝAN
UGURLARY WE MECHANIZMLERI

8-9 oktýabr 2024

MASLAHAT
SAÝTY

ЭРА
IP

INTELKTUAL EÝEÇILIGIŇ
BAZARYNY ÖSDÜRYÄRIS

→ 24 APREL
2025 ÝYL

MASLAHAT SAÝTY

4. EMELI INTELLEKT

Ylmy makala

Original article

UDK 330.43

Интеллектуал еýeçiligi bahalandyrmakda emeli intellektiň ulanylyşy

Wiktor Andreýewiç Klementyew«Forpost Solýuşns» Jogapkärçiligi çäklendirilen jemgyýet
v.klementev@vorposten.ru

Mazmun: öwrenilen temanyň aktuallygy intellektual еýeçiligiň bahasyny kesgitlemekligiň çylşyrymlylygynda ýatyr, sebäbi onuň bahalandyrylmagyna täsir edýän köp sanly üýtgeýän faktorlar bar. Barlaglaryň maksady intellektual еýeçiligi emeli intellekti ulanmak bilen täsir edýän faktorlary awtomatiki seljermäge we bahalandyrmaga mümkinçilik berýän guraly deslapky ösdürmekdir. Awtor bar bolan bahalandyryş çemeleşmelerini we emeli intellekti bahalandyryş işinde ulanmak tejribesini seljerd. Barlaglaryň netijesinde, awtor tarapyndan programma önüminiň mümkin bolan funksiýalary bazar gatnaşyjylarynyň (potensial sarp edijileriň) isleglerine laýyklykda kesgitlenildi. Işläp düzmeklik amaly ugra eýe bolup, giň auditoriýa tarapyndan ulanmak üçin niýetlenendir.

Açar sözler: intellektual еýeçilik, bahalandyryş, bahany kesgitlemek, girew, emeli intellekt, programma üpjünçiligi.

Çeşme görkezme üçin: Klementyew, W. A. Intellekтуал еýeçiligi bahalandyrmakda emeli intellektiň ulanylyşy / W. A. Klementyew // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3, № 3 (9). S. 308-312.

Artificial intelligence in intellectual property valuation

Viktor A. Klementev«Forpost Solutions» Limited Liability Company
v.klementev@vorposten.ru

Abstract: the relevance of the topic under consideration lies in the difficulty of determining the value of intellectual property due to the many changing factors affecting its valuation. The purpose of the study is the preliminary development of a tool that allows to automate the analysis of influencing factors and value intellectual property using artificial intelligence. The author analyzed the existing approaches to valuation and the experience of using artificial intelligence in valuation activity. As a result of the conducted research, the author identified the possible functions of the software product in accordance with the needs of market participants (potential consumers). The development has an applied orientation and is intended for use by a wide audience.

Keywords: intellectual property, valuation, cost determination, collateral, artificial intelligence, software.

For citation: Klementev V.A. Artificial Intelligence in Intellectual Property Valuation / V.A. Klementev // Bulletin of FIPS. 2024. Vol. 3, No. 3 (9). P. 308–312.

Giriş

Häzirki wagtda intellektual еýeçiligi we maddy däl aktiwleri bahalandyrmak has-da köpçülikleýin bolýar, bu tehnologiýalaryň ösmegi we intellektual işiň netijeleriniň ykdysady dolanyşyga girizilmegi bilen düşündirilýär. Bahalandyryş maksatlarynyň geljegi uly ugurlarynyň

biri – kreditler görnüşinde maliýeleşdirmäni almakda girew hökmünde ulanmak üçin aktiwleriň bahasyny kesgitlemekdir. Kiçi we orta telekeçilik kärhanalaryna intellektual еýeçilik hukuklarynyň girewi astynda karz bermekligi ösdürmek «Kiçi we orta telekeçilik we hususy telekeçilik başlangyçlaryna

goldaw bermek» milli taslamasynyň wezipeleriniň biridir¹. 2023-nji ýylda Moskwa territoriýasynda Moskwa hökümetiniň, Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň, Rospatentiň we Russiýa Bankynyň gatnaşmagynda intellektual işiň netijeleri we şahsylandyryş serişdeleri üçin aýratyn hukuklaryň girewi astynda karz bermek mehanizmlerini kämilleşdirmek boýunça pilot taslamasy² durmuşa geçirilip başlandy. Geljekde pilot taslamany bütin ýurda ýaybaňlandyrmak meýilleşdirilýär. Döwlet goldawynyň netijesi bolan biznesiň maliýeleşdirmegi almak üçin gural hökmünde intellektual eýeçiligi ulanmaga bolan gyzyklanmasynyň ösüşi, girew obýektiniň bahasyny kesgitlemek we hukuklary tassyklamak meselelerini öňe çykardy.

Intellektual eýeçiligi bahalandyrmagyň bar bolan usulyýeti

Intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri bahalandyrmakda, bahalandyryjy «Bahalandyryş çemeleşmeleri we usullary (FSO V)»³ federal bahalandyryş standartyna laýyklykda aktiwiniň bahasyny hasaplamak bilen, hemmetaraplaýyn seljerme geçirmeli. Adatça, bahalandyryjylar tarapyndan çykadjy we girdejili çemeleşmeler ulanylýar, olar deňşililikde obýekti döretmekdäki çykadjylary we ol potensial getirip biljek girdejileri kesgitlemäge esaslanýar. Intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri bahalandyrmakda deňşdirme çemeleşmesi adatça delilli ulanylmaýar, sebäbi şular ýaly obýektler özboluşlylyga eýe bolup, doly meňzeşlikleri ýokdur. Bahalandyrylýan obýektleriň görnüşine baglylykda maddy däl aktiwleri bahalandyrmakda çemeleşmeleri ulanmagyň maslahat berilýän tertibi, köp bahalandyryjylaryň öz amaly işlerinde daýanýan, Russiýa Federasiýasynyň Söwda-senagat palatasy tarapyndan taýýarlanan usuly görkezmelerde berilýär⁴. Mundan başga-da, intellektual eýeçiligiň bir obýektiniň bardygynyň dürli tapgyrlarynda ony bahalandyrmak üçin dürli çemeleşmeler ileri tutulup bilner, bu Ýe. Ýe. Ýaskewiç tarapyndan seljerildi [1].

Çykadjy çemeleşmesini ulanmak maddy däl aktiw döretmäge eden çykadjylaryň möçberi hakynda maglumatlaryň bolmagynda esasyly bolar, diňe pul däl, eýsem natural görnüşdäkiler hem. Soňkulary bahalandyryjy pul görnüşinde düşündirip biler. Elbetde, eger gurama maddy däl aktiw döretmäge eden çykadjylaryny dogry we doly hasaba alýan bolsa, onda bahalandyryş ýeňilleşýär, çykadjylaryň bahasyny bahalandyryş senesine getirmek ýeterlikdir. Emma,

Russiýa guramalarynda maddy däl aktiwleri döretmekde çykadjylary hasaba almak talabalaýyk alnyp barylmaýar, bu çykadjylary täzeden döretmegi kyn edýär.

Girdejili çemeleşmäni ulanmakda, adatça aktiwiniň peýdaly ulanmagynyň ahyryna çenli, geljekde bahalandyrylýan maddy däl aktiwden täsirlenýän guramanyň girdejileri we çykadjylary çaklanylýar. Emma, çaklamanyň takyklygy köp sanly täsir edýän faktorlara bagly bolar we bazarda çalt üýtgeýän ýagdaýda uzak möhletli döwür üçin hemişe laýyk däl.

Görnüşü ýaly, aktiwiniň geljekki ykdysady peýdalaryň çüşmesi hökmünde kesgitlenmegi, onuň bahasyna degişli girdejiler we çykadjylar täsir eder, olar bolsa öz gezeginde köp sanly birmeňzeş däl faktorlara bagly diýmekdir. «Intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri bahalandyrmak (FSO XI)»⁵ federal bahalandyryş standartynda, bahalandyryjy bahalandyryş obýektiniň bahasyny kesgitlemekde seljermelidigi daşky we içki faktorlar görkezilýär. Bu faktorlaryň bir bölegi pul görnüşinde bolup, geçmiş maliýe hasabatlylygy bilen baglanyşyklydyr. Faktorlaryň bir bölegi bazaryň ýagdaýy bilen bagly bolup, pudakdaky we makroykdysady derejede ýagdaýy häsiýetlendirýär. Aktiwiniň bahasyna beýleki faktorlar hem täsir edip biler, mysal üçin hukukeýesi baradaky kazyýet işleri, bellige alnan intellektual işiň netijeleri we başgalar baradaky maglumatlar.

Intellektual eýeçiligiň we maddy däl aktiwleriň bahasyna täsir edýän faktorlary intuitiwly baglanyşdyrmak, şeýle hem aktiwiniň bahasynyň faktorlaryň ululygyna baglylygynyň formallaşdyrylmagy, ekspertlik bilimleri talap edýän çylşyrymly mesele bolup durýar. Awtoryň pikirine görä, intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri bahalandyrmakda maglumatlary seljermäniň hilini häzirkizaman maglumat tehnologiýalaryny, aýratyn hem maşyn öwrenmesini we emeli intellekti ulanyp ýokarlandyrmak mümkin.

Bütindünýä Intellektual Eýeçilik Guramasy (BIEG) has giň meseläni galdyrýar, ol şu makalanyň meselesini öz içine alyp, intellektual eýeçiligi döretmek we dolandyrmak çygryny öz içine alýan, innovation iş bilen baglanyşykly çözümleri kabul etmek «gurşawyny» seljermegi kämilleşdirmekden ybarat. Şeýle seljermäniň çylşyrymlylygyny WIPO hasaba almaly faktorlaryň köplügi bilen düşündirýär. Sanly tehnologiýalaryň, şol sanda emeli intellektiň, çaklamalaryň we uly maglumatlaryň, maglumatlary seljermek boýunça toplumlaýyn meseleleri çözmek üçin ösmeginiň ähmiýetli wezipesi bellenilýär [2].

Intellektual eýeçiligi bahalandyrmakda emeli intellekti ulanmak tejribesiniň seljermesi

Häzirkizaman wagtda gozgalmaýan emlägiň bahasyny kesgitlemekde emeli intellekti ulanmagyň belli bir tejribesi bar. A. S. Smolyak emeli intellekti ulanmagyň meseleleri hökmünde bahalandyryş netijeleriniň gaýtalanmasy meselesini belleýär [3]. Neýron toruny öwretjek saýlama hökman bahalandyryş

¹ Russiýa Federasiýasynyň Prezidentiniň ýanyndaky strategiki ösüş we milli taslamalar boýunça Geňeşiň prezidiýumy tarapyndan tassyklandy (24.12.2018 № 16 teswirnama).

² Intellektual eýeçiligiň girewi astynda karz bermek // Rospatent: websaýt. URL: <https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/sogl-15062023.pdf> (ýüztutma senesi: 01.07.2024).

³ Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň 14.04.2022 № 200 buýrugy «Federal bahalandyryş standartlaryny tassyklamak we Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň federal bahalandyryş standartlary baradaky käbir buýruklaryna üýtgetmeler girizmek hakynda».

⁴ Kärhanalaryň maddy däl aktiwleriniň bazar bahasyny bahalandyrmak boýunça usuly görkezmeler // Russiýa Federasiýasynyň Söwda-senagat palatasy. M., 2003.

⁵ Russiýa Federasiýasynyň Ykdysady ösüş ministrliginiň 30.11.2022 № 659 buýrugy «Intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri bahalandyrmak (FSO XI)» federal bahalandyryş standartyny tassyklamak hakynda».

netijelerine täsir eder. Şonuň üçin, bir ekspert jemgyýetiniň çäklerinden daşarda giňeldilende, beýleki bahalandyryjylar tarapyndan hasaplanan baha ýakyn netijeleri almak düýpli tapawutlanyp biler. Bu meseläniň çözgüdini awtor intellektual eýeçiligiň bahalandyryş netijelerini jemleýän we has giň saýlama döredip biljek guramalary çekmekde görýär, mysal üçin, täjirçilik banklary we ösüş institutlary, şeýle hem bahalandyryjylaryň öz-özünü kadalaşdyrýan guramalary.

Saýlamanyň deňölçeçiligi bilen baglanyşykly başga bir meseläniň çözgüdini N. A. Wyhodtsew gaýtalanýan gysarmalary we doldurylyşsyz maglumatlary aýyrmak maksady bilen maglumatlary önünden işlemekde görýär. Ýokarda agzalan awtor maşyn öwrenişiniň algoritmlerini deňeşdirmäge mümkinçilik berýän hasaplamalary hem getirýär [4]. W. A. Suworow, emeli intellekt üçin matematiki modelleri emele getirmek meselelerini öwrenip, modeliň netijeliligi, öndürililik we takyklyk bilen häsiýetlendirilýän, maglumatlar toplumu we saýlanylan üýtgeýjileriň möçberine bagly diýen netijä geldi [5]. A. L. Ostrikowa, ýaşayyş jaýlarynyň köpçülikleýin bahalandyryş modellerini seljerip, maşyn öwreniş modellerini ulanmak çyzykly regressiýa esaslanan adaty statistik modeller bilen deňeşdirilende köpçülikleýin bahalandyryşyň hilini düýpli ýokarlandyryar diýen netijä gelýär. Şunda, barlagçylar bir we şol bir usuly durmuşa geçirýän dürli tehniki çözgütleriň dürli önüm berijiligi barada belleýärler [6]. Awtoryň pikiriçe, emeli intellekti ulanmak bilen intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri bahalandyrmak üçin modeller we algoritmler gozgalmaýan emlägi bahalandyrmak üçin ulanylýan tehniki çözgütlerden ep-esli tapawutlanmaz.

Maşyn öwreniş wagtynda ýüze çykyan, az möhüm bolmadyk mesele – saýlamanyň göwrümi. A. S. Mihaýlow saýlama bölümiň göwrümini kesgitlemek usullaryny, ýagny ýarymlaýyn bölmek usulyny we ýygylýk usulyny seljermek [7]. D. A. Sorokoumowa öwreniş wagtynyň ýeterlilik meselesine degýär, ol umumylaşdyrma ýalňyslygy (neýron tory öwreniş prosesine gatnaşmaýan mysallarda görkezip başlaýan ýalňyslygy) pesleşdiriş effektiniň sebäpli monoton ýokarlanmaga başlanda bolup geçýär [8]. Awtor, has uly netijeliligi gazanmak üçin, öwrediş saýlamasy wekilçilikli we şol bir wagtyň özünde mümkin boldugyça minimal bolmaly diýip üns berýär.

S. W. Gorew sungat eserleriniň bahasyny kesgitlemekde emeli intellekti ulanmak tejribesini seljermek we emeli intellektiň suratlaryň hakykylygynyň kesgitlemekde çekiş tehnikasyny seljermek, adaty çemeleşmäniň, mikroskopiya, rentgen tehnologiýasy ýa-da infragyzlyyn reflektografiýasy ýaly, standard autentifikasiýa usullaryny ulanmagy göz önünde tutýan wagty [9]. Bu ýerde awtor intellektual eýeçiligiň we maddy däl aktiwleriň bahasyny häzirki wagtda bahalandyryjylar tarapyndan seredilmeýän we emeli intellekt tarapyndan uly maglumatlary seljermegiň dowamynda ýüze çykarylýp bilinjek faktorlar bilen baglanyp biljekdigini meňzetmede görýär.

Dürli maglumat ulgamlarynda emeli intellekti ulanýan çözgütleriň äşgär netijeliligine garamazdan, programma önümleriniň işini netijesi hemişe tassyklanyp bilinmez we

ekspertlik adam gatnaşmagyny çalsyp bilmez. Bu mesele döwlet derejesinde hem çözülýär (mysal edip Moskwada emeli intellekt tehnologiýalaryny işläp taýýarlamak we ornaşdyrmak üçin zerur şertleri döretmek maksady bilen ýörite kadalaşdyrma ornaşdyrmak boýunça geçirilýän synag⁶ alnyp barlyp bilner), we köp awtoryň barlaglarynda, mysal üçin A. W. Wlasowa we I. M. Potapowalaryň makalasynda [10]. Emma ykdysadyýetiň we tehnikanyň ösmeginiň häzirki tapgyrynda bahalandyryş işi babatda şular ýaly başlangyçlar durmuşa geçirilmeýär. Russiýada intellektual eýeçiligiň bahasyny awtomatlanan kesgitlemek boýunça köpçülikleýin elýeterli hyzmatlar ýok. Az sanly bar bolan daşary ýurt çözgütleri takmyny bahalandyryş hökmünde görkezilýär we goşmaça ekspert tassyklamasyna mätäç önünden netije hökmünde ulanylyp bilner⁷.

Maglumat tehnologiýalarynyň çalt ösmegi bilen baglylykda, käbir barlagçylar intellektual eýeçilik obýektleriniň bar bolan klassifikasiýasynyň aktuallygyny we täze görnüşli obýektleri, mysal üçin, geolokasion marker we internet-resurslardaky açar sözler ýaly obýektleri tapawutlandyrmagyň zerurlygyny öňe sürýärler [11]. Awtor şeýle obýektleriň san we hil taýdan häsiýetnamalaryny seljermek meselesi, şeýle hem olaryň bahasyny önünden bahalandyrmak emeli intellekti ulanmak bilen çözülip bilner diýip hasaplaýar, bu bolsa geljekde kanunçylyk başlangyçlary üçin esas bolup hyzmat edip biler.

Teklip edilýän çözgüt

Awtoryň pikiriçe, emeli intellekti ulanmagyň toplanan tejribesi we bar bolan hasaplaýyş kuwwaty, köpçülikleýin elýeterli onlaýn hyzmatyny döredip, intellektual eýeçiligiň bahasyny kesgitlemegi awtomatlaşdyrmaga mümkinçilik berýär. Görşümüz ýaly, bu telekeçilik gurşawynda intellektual eýeçiligiň döredilmegini we ulanylmagyny meşhurlaşdyrmaga oňaýly täsir edip biler.

Şu makalada awtor teklipe edilýän programma önümini döretmek üçin ulanyp bolýan tehniki çözgütleriň saýlawynda durmaz, bu geljekki barlaglar üçin wezipelidir. Elbetde, potensial ulanyjylar üçin işläp taýýarlamaýaryň elýeterlilik ýokarlandyrmak üçin, bulut hasaplamalaryna esaslanýan SaaS (iňl. Software as a Service – «hyzmat hökmünde programma üpjünçiligi») iş nusgasyna durýan peýdalydyr. Programma önümini işläp taýýarlamaýaryň we ornaşdyrmagyň nusgawy prosesi umumy belli bolan SDLC (iňl. Software Development Life Cycle – «programma üpjünçiligi işläp taýýarlamaýaryň ýaşayyş sikli») nusgasyna laýyklykda durmuşa geçirilip bilner. Intellekтуал еўеçилиги bahalandyrmak üçin emeli intellekti ulanmak bilen şertlendirilen aýratynlyklary hasaba alyp, şular meýilleşdirilýär.

⁶ 2020-nji ýylyň 24-nji aprelinde çykarylan 123-FZ belgili «Russiýa Federasiýasynyň subýektinde – federal ähmiýetli şäher Moskwada emeli intellekt tehnologiýalaryny işläp taýýarlamak we ornaşdyrmak üçin zerur şertleri döretmek maksady bilen ýörite kadalaşdyrma ornaşdyrmak boýunça synag geçirmek we «Şahsy maglumatlar hakynda» Federal kanunyň 6-njy we 10-njy maddalaryna üýtgetmeler girizmek hakynda».

⁷ Instantly generate a valuation for your intellectual property // Inngot Limited: saýt. URL: <https://www.inngot.com/sollomon/> (ýüztutma seneso: 01.07.2024).

- meýilleşdirme tapgyrynda neýron tor modellerini öwretmek üçin data-setleri döretmäge resurslary bölüp aýyrmagy göz önünde tutmak;
- taslamalaşdyrma tapgyrynda intellektual eýeçiligiň bahasyna göni ýa-da gytaklaýyn täsir edip biljek dürli görkezijileriň (faktorlaryň) maksimum sanyny öz içine alýan ilkinji maglumatlaryň göwrümini göz önünde tutmak;
- işläp taýýarlamak we synag geçirmek tapgyrlarynda öndürilijiligi ýokarlandyrmak we gerekli hasaplaýyş kuwwatyny azaltmak üçin neýron tor optimizasiýa etmegiň we gysmaklyk optimal algoritmlerini işläp düzmek.

Işläp taýýarlamaný ornaşdyrmakda bahalandyryş netijeleriniň maslahat berijilik häsiýetde boljagyny hasaba almaly, çünki şeýle çözgütler bar bolan kadalaşdyryjy-hukuk binýadynda göz önünde tutulmaýar. Şonuň üçin käbir ýagdaýlarda emeli intellekt tarapyndan bahalandyryş netijelerini tassyklamak üçin professional bahalandyryjyny çekmek talap edilýer (mysal üçin, kazýýetde bahany esaslandyrmakda).

Intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri awtomatlaşdyrylan bahalandyrmak üçin gural (programma önümi) döretmek, awtoryň garaýşyna görä, bazar gatnaşyjylary üçin aşakdaky wezipeleri çözüp biler.

- intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri eýeleýän potensial ulanyjylaryň maksatly auditoriýasyny emele getirmek;
- kärhana intellektual eýeçiligini we maddy däl aktiwlerini içerki dolandyryş hasaba almagyny gurmak üçin dolandyryş çözgütleri kabul etmek maksatlary üçin analitikany taýýarlamak;
- intellektual eýeçilik we maddy däl aktiwler görnüşindäki girew emlägini bahalandyrmak we soňra gözegçilik etmek;
- intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri eýeleýän kärhanalary maliýeleşdirme we (ýa-da) goldaw çärelerini almak mümkinçiligi babatda skoring seljermek;
- intellektual eýeçiligi we maddy däl aktiwleri hil görkezijilerine (girdejililik, aktiw döretmek üçin çykdajylaryň möçberi, bazar we balans bahasynyň tapawudy we ş.m.) bagly toparlar boýunça klassifikasiýa bilen reýtinglemek;
- intellektual işiň netijelerini döretmek üçin çykdajylary görkezmek babatda tehnologiýa kompaniýalaryň işini ösdürmäge gönükdirilen döwlet maliýeleşdirmesine gözegçilik.

Şeýlelikde, teklipe edilýän çözgüt amaly ähmiýete eýe bolar we giň ulanyjylar auditoriýasy tarapyndan talap edilip bilner.

Netije

Geçirilýen barlaglaryň netijesi hökmünde awtor intellektual eýeçilik bazarynyň köpçülikleýin elýeter we ýokary hilli intellektual eýeçiligi bahalandyrmak üçin gurallara bolan islegine bolan netijä geldi. Intellektual işiň netijeleri we sahsylandyryş serişdeleriniň köpçülikleýinligi, şeýle hem

olaryň bahasyna täsir edýän köp sanly faktorlary hasaba alyp, bahalandyryşyň tizligi we öndürilijiligi ýokarlandyrmak maksatlary bilen, awtor emeli intellekt serişdelerini ulanmak bilen intellektual eýeçiligiň bahasyny kesgitlemek prosesi awtomatlaşdyrylan programma üpjünçiligini döretmegi teklipe etdi. Teklipe edilýän çözgüt hem telekeçilik gurşawy, hem täjirçilik banklary we ösüş institutlary tarapyndan talap edilip bilner.

Edebiýat sanawy

1. Ýaskewiç, Ýe. Ýe. Maddy däl täsir faktorlary bilen baglanyşykly obýektleri bahalandyryş tejribesi / Ýe. Ýe. Ýaskewiç; Ýe. Ýe. Ýaskewiç. – Moskwa: Tehnosfera, 2012. – 556 s. – ISBN 978-5-94836-315-8.
2. 2022-nji ýyl üçin dünýäde intellektual eýeçiligiň ýagdaýy hakynda hasabat. Innowasion işiň wektory // Bütindünýä Intellektual Eýeçilik Guramasy: saýt. – URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/ru/wipo-pub-944-2022-ru-world-intellectual-property-report-2022-the-direction-of-innovation.pdf> (ýüztutma senesi: 01.07.2024).
3. Smolyak, A. S. Köpçülikleýin we individual bahalandyryşda emeli intellekt / A. S. Smolyak, E. I. Neýman // Russiýa Federasiýasynda emläk gatnaşyklary. – 2020. – № 5 (224). – S. 71-75.
4. Wyhodtsew, N. A. Gozgalmaýan emlägiň bahasyny bahalandyrmak üçin emeli intellekti ulanmak / N. A. Wyhodtsew // Tomsk döwlet dolandyryş ulgamlary we radioelektronika uniwersitetiniň doklady. – 2021. – J. 24, № 1. – S. 68-72.
5. Suworow, W. A. Emeli intellekti ulanmak bilen gozgalmaýan emlägiň bahasyny bahalandyrmak / W. A. Suworow, O. W. Baýuk // Science Time. – 2022. – № 10 (106). – S. 12-15.
6. Ostrikowa, A. L. Ýaşayyş jaýlaryň köpçülikleýin bahalandyrmagyň innowasion tehnologiýalary / A. L. Ostrikowa, W. W. Selutin // Ekologiýa. Ykdysadyýet. Informatika. Seriýa: «Ykdysady we ekologiki ulgamlaryň ulgam seljermesi we modelleşdirmegi». – 2023. – J. 1, № 8. – S. 147-154.
7. Mihaýlow, A. S. Emeli neýron tor üçin öwreniş saýlama bölüminiň göwrümini kesgitlemek usullary / A. S. Mihaýlow, M. S. Krasawina // Maglumat tehnologiýalary we ulgamlary 2014 (ITS 2014): Halkara ylmy konferensiýanyň materiallary, Minsk, 29-njy oktyabr 2014-nji ýyl. – Minsk: Belarus döwlet informatika we radioelektronika uniwersiteti, 2014. – S. 106-108.
8. Sorokoumowa, D. A. Sözleri tanamak meselesini çözmek üçin neýron toryny gurmak we öwretmek / D. A. Sorokoumowa, O. N. Korelin, A. W. Sorokoumow // R. E. Alekseýew adyndaky NGTU-nyň işleri. – 2015. – № 3 (110). – S. 77-84.
9. Gorew, S. W. Sungat eserleriniň bahasyny kesgitlemekde emeli intellektiň usullaryny we algoritmlerini öwrenmek / S. W. Gorew // Ýokary okuw mekdepleriniň habarlary. Seriýa: «Ykdysadyýet, maliýe we önümçiligi dolandyrmak». – 2022. – № 4 (54). – S. 21-28.

10. Wlasowa, A. W. Intellekтуал еýeçiligi dolandyryş ulgamynda emeli intellekti ulanmak taraplaryny hakda / A. W. Wlasowa, I. M. Potapowa // Ykdysadyýet. Biznes. Banklar. – 2020. – № 12 (50). – S. 88-98.
11. Pşıhaçew, Ž. T. Häzirki döwürde bahalandyryş işi kontekstinde intellektual еýeçilik / Ž. T. Pşıhaçew, A. A. Berow, I. Z. Natow // Talyp ylmy: aktual meseleler, gazanyşlar we innowasiýalar. VI Halkara ylmy-amaly konferensiyanyň makalalar ýygındysy, Penza, 17-nji fewral 2022-nji ýyl. – Penza: Ylm we aň-bilim (HT Gulýaýew G. Yu.), 2022. – S. 98-100.

Awtor hakynda maglumat

Wiktor Andreyewiç Klementyew, hyzmatdaş, «Forpost Solýuşns» Jogapkärçiligi çäklendirilen jemgyýetiň maliýe we tehniki maslahat ugrynyň ýolbaşçysy (Moskwa, Kolokolnikow geç., j. 10, otag 1 (bölek)); v.klementev@vorposten.ru

References

1. Yaskevich, E. E. (2012), «*Praktika ocenki objektov, svyazannyh s nematerialnymi faktorami vozdejstviya*», *The practice of evaluating objects associated with intangible impact factors*, Technosphere, Moscow, Russia.
2. The official site of the World Intellectual Property Organization (2022), World Intellectual Property Report 2022: The Direction of Innovation, available at: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/ru/wipo-pub-944-2022-ru-world-intellectual-property-report-2022-the-direction-of-innovation.pdf> (Accessed 1 July 2024).
3. Smolyak, A. S. (2020), «Artificial intelligence in mass and individual assessment», *Property relations in the Russian Federation*, no. 5 (224). pp. 71–75.
4. Vykhotdsev, N. A. (2021), «The use of artificial intelligence to assess the value of real estate», *Proceedings of TUSUR University*, vol. 24, no. 1. pp. 68–72.
5. Suvorov, V. A. and Bayuk, O. V. (2022), «Valuation of real estate using artificial intelligence», *Science Time*, no. 10 (106), pp. 12–15.
6. Ostrikova, A. L. and Selyutin, V. V. (2023), «Innovative technologies of mass assessment of residential real estate», *Ekologiya. Ekonomika. Informatika. Seriya: «Sistemnyj analiz i modelirovanie ekonomicheskikh i ekologicheskikh sistem»*[Ecology. Economy. Computer science. Series: «System analysis and modeling of economic and ecological systems»], vol. 1, no. 8, pp. 147–154.
7. Mikhailov, A. S. and Krasavina, M. S. (2014), «Methods for determining the volume of a training sample for an artificial neural network», *Materialy mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii* [Proceedings of the international scientific conference], *Informacionnye tekhnologii i sistemy 2014 (ITS 2014)* [Information technologies and Systems 2014 (ITS 2014)], Minsk, Belorussia, October 29, 2014, pp. 106–108.
8. Sorokoumova, D. A., Korelin, O. N. and Sorokoumov, A.V. (2015), «Building and training a neural network to solve the problem of speech recognition», *Proceedings of the R. E. Alekseev NSTU*, no. 3 (110), pp. 77–84.
9. Gorev, S. V. (2022), «Research of methods and algorithms of artificial intelligence in determining the value of works of art», *News of higher educational institutions. Series: «Economy, finance and production management»*, no. 4 (54), pp. 21–28.
10. Vlasova, A.V. and Potapova, I. M. (2020), «On aspects of the use of artificial intelligence in the intellectual property management system», *Economy. Business. Banks*, no. 12 (50), pp. 88–98.
11. Pshikhachev, J. T., Berov, A. A. and Natov, I. Z. (2022), «Intellectual property in the context of appraisal activity at the present stage»// *Sbornik statej VI Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Collection of articles of the VI International Scientific and Practical Conference], *Student Science: Current Issues, Achievements and Innovations*, Penza, Russia, February 17, 2022. pp. 98–100.

Information about the author

Viktor A. Klementev, Partner; Head of Financial and Technical Consulting, «Forpost Solutions» Limited Liability Company (Moscow, Kolokolnikov lane, 10, room 1 (h)); v.klementev@vorposten.ru

Awtor bähbitleriň gapma-garşylygynyň ýokdugy barada beýan edýär.

The author declares no conflict of interests.

Redaksiýa gelen senesi: 09.07.2024

Syndan soňra goşmaça işlenen senesi: 14.08.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 15.08.2024

5. DAŞARY ÝURT PATENT EDARALARYNYŇ TÄZELIKLERI

Habarlar ýa-da bellikler

Notes

UDK 347.77:002.2(048)

Gündogar Aziya patent edaralarynyň esasy wakalarynyň syny

Anastasiya Aleksandrowna Lomakina

Senagat eýeçiligini federal instituty
anastasiia.lomakina@rupto.ru

Mazmun: 2024-nji ýylyň maý aýyndan iýul aýyna çenli döwürde Hytaýyň, Taýwanyň, Koreýa Respublikasynyň, Ýaponiýanyň patent edaralarynyň baş wakalary hakynda maglumat. Daýjst görnüşinde täzelik wakalarynyň synamy okyjylara bu ýurtlarda patent edaralarynyň işiniň esasy ugurlary we intellektual eýeçiligi goramak, gorag etmek we kommersiýalaşdyrmak tejribesinden aýdyň mysallar bilen tanyşmak, şeýle hem intellektual eýeçiligi goramak, innowasion iş, kazyýet tejribesi boýunça statistiki maglumatlaryny almak mümkinçiligini berýär.

Açar sözler: daýjst, intellektual eýeçilik, patent edarasy, Hytaýyň Milli intellektual eýeçilik dolandyryş edarasy, Koreýanyň intellektual eýeçilik edarasy, Ýaponiýanyň Patent edarasy, Taýwanyň Intellektual eýeçilik edarasy.

Çeşme görkezmek üçin: Lomakina A. A. Gündogar Aziya patent edaralarynyň esasy wakalarynyň syny / A. A. Lomakina // SEFI Habarçysy. 2024. J. 3 № 3 (9). S. 314-320.

East Asia intellectual property offices main events review

Anastasiia A. Lomakina

Federal Institute of Industrial Property
anastasiia.lomakina@rupto.ru

Abstract: information of patent offices of China, Taiwan, South Korea, Japan, main events for the period of May – July 2024 is collected. An overview of news events in the form of a digest provides readers with the opportunity to get acquainted with the key trends in the activities of patent offices in the region and bright examples in practice of protection and commercialization of intellectual property and get statistics on intellectual property protection, innovation, case law.

Keywords: digest, intellectual property, patent office, China National Intellectual Property Administration, Korean Intellectual Property Office, Japan Patent Office, Taiwan Intellectual Property Office.

For citation: Lomakina A. A., East Asia intellectual property offices main events review / A. A. Lomakina // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, No. 3 (9). P. 314–320.

Hytaç

Boao Aziya forumynyň jemleri

Syçuan welaýatynyň Halk hökümetiniň we Bütindünýä Intellektual Eýeçilik Guramasynyň (BIEG) bilelikde guramagynda Çendu şäherinde şäherleriň ýaşyl ösüşi we Aziýanyň oba ýerleriniň gaýtadan janlanmagy boýunça Boao Aziya forumynyň (BAF) birinji konferensiýasy geçirildi. Konferensiýa barşynda Hytaýyň Milli intellektual eýeçilik dolandyryş

edarasynyň (CNIPA) orunbasar komissary intellektual eýeçilik çygrynda maliýe hyzmatlary oblastynda Hytaýyň başlangyçlaryny görkezdi we şäherleriň ösüşinde we oba ýerleriniň gaýtadan janlanmagynda intellektual eýeçiligiň roly barada gürrüň berdi. Onuň aýtmagyna görä, Hytaý hökümetiniň intellektual eýeçilik çygryny syýasy strategiýany kämilleşdirmek, biznesdäki innowasiyalara goldaw

bermek we ygtybarly hyzmatlar ekoulagymy gurmak arkaly maliýeleşdirmegi aýratyn möhüm hasaplaýar. Şäherleriň ösüşi we oba ýerleriniň gaýtadan janlanmagy üçin CNIPA täze ösüş prinsipler ornaşdyrmagy, ýaşyl tehnologiýalaryň kommersiýalaşdyrylmagyna we ulanylmagyna itergi bermegi, intellektual eýeçiligiň goragyny güýçlendirmegi, halkara hyzmatdaşlygyny giňeltmegi we BIEG we beýleki gyzyklanýan taraplar bilen ýakyn hyzmatdaşlyk etmegi meýilleşdirýär.

Çeşme:

CNIPA: saýt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/6/7/art_1340_192950.html

Halkara tehnologiýa sergisi

2024-nji ýylyň 12-14-nji iýun aralygynda Şanhaýda Halkara tehnologiýa sergisi (CSITF) geçirildi, ol ýerde dünýäniň 10 ýurdy we sebiti, şeýle hem Hytaýyň 19 welaýat we şäherlerinden ýokary tehnologiýaly we ýöriteleşdirilen kärhanalaryň innowasion gazanylanlary görkezildi. Serginiň gatnaşyjylary energetika enjamlaryna, low-altitude economy¹, uly ýat modellere we hyzmat ulgamyna niýetlenen robotlara aýratyn gyzyklanma görkezdi. Şeýlelikde, sergide dik uçuş we gonuş bilen elektrik uçar (eVTOL) we dolandyrylýan aş kuwwatly F-synpy gaz turbinasy görkezildi.

Ilkinji gezek Halkara hyzmat platformasy – Hytaýyň köpçülikleýin elýeterli intellektual eýeçilik bilen amallar ulgamynyň aýrylmaz bölegi we Şanhaýyň tehnologiýa we innowasiya merkeziniň esasy düzümi görkezildi. Platformanyň maksady intellektual eýeçiligiň çygryndaky amallar arkaly tehnologiýalaryň import we eksportyna itergi bermek. 2019-njy ýylda platformany döretmek pursatyndan bäri ondan 600-den gowrak kärhanalar peýdalandylar, onuň kömegi bilen baglaşylan geleşikleriň jemi 20 milliard ýuandan gowrak boldy.

Ilkinji gezek Halkara hyzmat platformasy – Hytaýyň köpçülikleýin elýeterli intellektual eýeçilik bilen amallar ulgamynyň aýrylmaz bölegi we Şanhaýyň tehnologiýa we innowasiya merkeziniň esasy düzümi görkezildi.

Şeýle-de Pudun täze raýonyň Ylym, tehnologiýa we ykdysadyýet komissiyasy tarapyndan açylan we Ýantszy deltasynyň Şanhaý ylmy-barlag innowasion tehnologiýalar

Hytaý intellektual eýeçilik boýunça okuw merkezi – soňky dört ýylyň dowamynda iki müňe golaý gatnaşyjy okadyp, 19 görnüşli halkara okuw kurslaryny gurnady.

instituty tarapyndan dolandyrylýan aýyk bäsleşik üçin döwlet hyzmatlary platformasy sergä gelenleriň ünsüni özüne çekdi.

Bu platforma informasion tehnologiýalar, täze materiallar we biotibbiyyet ýaly sektorlara üns berýär. 2024-nji ýylyň iýun aýynyň ýagdaýyna görä, platformada takmynan 1100 ulanyjy hasaba alyndy we jemi 60 million ýuandan gowrak bolan takmynan 30 taslamanyň şertnamalary baglaşyldy.

Çeşme:

CNIPA: saýt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/6/26/art_2975_193378.html

Hytaýda intellektual eýeçilik çygrynda zehinli hünärmenleriň sany barha artýar!

2023-nji ýylyň ahyrindaky ýagdaýa görä, Hytaýda intellektual eýeçilik çygryndaky zehinli hünärmenleriň sany 690 müňden (XIII baş ýyllygyň ahyrindaky ýagdaýa görä) 860 müňe çenli artdy.

CNIPA-nyň işgärler bilen iş alyp barmak edarasynyň baş direktory Çžan Çžichen intellektual eýeçilik çygryndaky zehiniň ösdürilmegi üçin XIV baş ýyllyk meýilnamasyny görkezdi, onda esasy üns intellektual eýeçilik çygryndaky zehin merkezleriniň möhüm taslamalaryna berildi. Şeýle merkezler Pekin, Şanhaý we Guangdong – Gonkong – Makao Uly aýlaw raýonynda döredilýär.

CNIPA-nyň we Bütindünýä Intellektual Eýeçilik Guramasynyň (BIEG) goldawy bilen Tuntszy (Şanhaý) we Sinhua (Pekin) uniwersitetleri intellektual eýeçilik boýunça magistr programmalaryny kabul etdiler, Guangdongda bolsa, dolandyryş işgärleriniň gaýtadan taýýarlygy we uly maglumatlar we integral mikroshemalary babatda okuwlar geçirilýän milli okuw binýady döredildi.

XIV başýyllyk meýilnamasynyň kabul edilmeginden bäri intellektual eýeçilik çygrynda zehini taýýarlamak çäklerinde ýerli dolandyryş işgärleriniň gaýtadan taýýarlygy boýunça 150-den gowrak sapaklary geçirildi. Okuwyň esasy temalary uly maglumatlar we emeli intellekt boldy.

Hytaý intellektual eýeçilik boýunça okuw merkezi – intellektual eýeçilik ulgamyndaky ýeke-täk milli derejeli okuw edarasy – soňky dört ýylyň dowamynda iki müňe golaý gatnaşyjy okadyp, 19 görnüşli halkara okuw kurslaryny gurnady.

Çeşme:

CNIPA: saýt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/7/3/art_2975_193504.html

¹ Low-altitude economy – bu ýerden 1000-den 4000 metre çenli belentlikde howa giňişligi serişdelerine daýanýan we dürli wezipeleri ýerine ýetirmek üçin raýat uçarlaryny, şeýle hem adamly we adamsyz uçarlary ulanýan ykdysady ulgamdyr.

Koreýa Respublikasy

KIPO galp önümlere garşy göreşe jemgyýeti çekýär

Internetde galp önümleriň satylmagyna garşy göreşmek we galp önümleri gözegçilikde saklamaga gatnaşmagy üçin hususy pudagy höweslendirmek maksady bilen, Koreýanyň intellektual eýeçilik edarasy (KIPO) galp önümler barada hasabatlar üçin täze sylag standartlaryny girizdi. Täze töleg standartlaryna laýyklykda, eger bir satyjynyň iki ýa-da has köp kanal arkaly galp önümleri satandygynyň subutnamalary bar bolsa we galp önüm satyjynyň reklamasy gabalan hem-de habarlaşmalaryň gabalmasy tamamlanan bolsa, çärýeklik esasyda maksat edilyän töleg saýlanylýar, sylag çemesiniň möçberi hasabat üçin 50 000 won (bir adam üçin ýylda 250 000 wona çenli) bolar. Subutnama hökmünde ekran suratlary ulanylýar.

Çeşme:

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20076&sysCd=SCD02&aprchld= BUT0000029>

KIPO-nyň tejribesinde täzelikler

Intellektual eýeçilik barada ýalan maglumatlaryň ýaýramagyna garşy durmak maksady bilen, KIPO intellektual eýeçilik obýektlerini ýörite QR-kodlar bilen belgilemek kampaniýasyny geçirýär. Sarp ediji harydyň gabynda ýa-da daşky gabynda şeýle QR-kody skanirlände, ol Kipris maglumatlar binýadynyndan (www.kipris.or.kr) intellektual eýeçilik hukuklary barada maglumatlary alýar. KIPO onlaýn-reklamalarda QR-kodlaryň ýerleşdirilmegini höweslendirmegi, şeýle hem broşýuralar, sosial ulgamlardaky maglumatlar we reklama wideolary arkaly kampaniýanyň giňişligini giňeltmegi meýilleşdirýär. Mundan başga-da, giň jemgyýetçiligi QR-kod arkaly intellektual eýeçilik barada maglumatlary barlamaga höweslendirmek maksady bilen, 2024-nji ýylyň maý aýynda lotereýa geçirildi, ýeňijilere ýadygärlik baýraklar gowşuryldy. Intellektual eýeçilik hukuklaryny belgilemek sarp edijileriň önümlere ynamyny berkitmäge we intellektual eýeçilik barada jedelleriň ýüze çykmagyny duýdurmaga kömek eder, şeýle hem sarp edijileriň intellektual eýeçilik hukuklaryny görkezmek bilen dogry belgilemegiň zerurlygy barada habardarlygyny ýokarlandyrdy.

KIPO onlaýn-reklamalarda QR-kodlaryň ýerleşdirilmegini höweslendirmegi, şeýle hem broşýuralar, sosial ulgamlardaky maglumatlar we reklama wideolary arkaly kampaniýanyň giňişligini giňeltmegi meýilleşdirýär.

Şeýle hem KIPO «dört derejeli tehnologiýalary goramak guraly» – tehnologiýalaryň syrygyp çykmagyny önüni almak serişdesi – üstünde işini tamamlady we 2024-nji ýylyň 23-nji aprelinde kontrazwedka düzgünnamasyna üýtgetmelere laýyklykda ýene-de kontrazwedka edarasy hökmünde bellendi. Bu edara Milli razwedka gullugy, Ýustiýa ministrligi, Gümrük gullugy, Milli polisiýa agentligi, Kenar garawul gullugy we Ýaragly güýçleriň kontrazwedka komandanlyk bilen hyzmatdaşlykda senagat jansyzçylygy bilen göreşer.

Soňky wagtlarda ýurtlaryň arasynda tehnologik hegemoniýa üçin bäsleşik güýçlendi, netijede koreý kompaniýalarynyň esasy tehnologiýalaryny ogurlamak synanyşyklary dowam edýär. Milli razwedka gullugynyň maglumatlaryna görä, 2017-2023 ýyllar aralygynda senagat tehnologiýalarynyň syrygyp çykmagyna degişli 140 hadysa ýüze çykaryldy, olaryň ýetiren zyýany takmynan 33 trillion won boldy.

2024-nji ýylyň 21-nji awgustyndan başlap, täjirçilik syryny bozmak ýagdaýynda jerime möçberi zyýanyň üç essesinden baş essesine çenli artdyryldy, bu dünýäde iň ýokary derejedir. Häzirki wagtda şeýle möçberdäki jerimäni diňe Hytaýda düzgün bozujylar töleyärdiler.

KIPO-nyň meýilnamalarynda ikenç akkumulýatorlary barlamak boýunça ýöriteleşdirilen guramany döretmek bar, onuň üç barlag bölümünde 83 adam işlejek: KIPO-nyň 45 işgäri we 38 kireýine alnan hünärmen. Bu guramanyň kömegi bilen barlag möhletleriniň çaltlaşdyryljakdygy we ikenç akkumulýatorlar bilen baglanyşykly tehnologiýalaryň gorag ygtybarlygyny ýokarlandyryljakdygy garaşylýar. Ikenç akkumulýatorlar oblastyndan patent arzalarynyň barlag möhletlerini gysgaltmak, şeýle hem beýleki ýurtlardan tehnologik öňe gidilişi artdyrmak maksady bilen, bu arzalara ozal diňe ýarymgeçirijiler oblastyndan bolan patent arzalary üçin elýeterli bolan çaltlaşdyrylan barlag boýunça hyzmatlaryň toplumy giňeldildi.

KIPO intellektual eýeçiligiň hukuklaryny dogry görkezmegi özbaşdak barlamak üçin barlag sanawyny we Intellektual eýeçiligiň hukuklaryny ýalan görkezmek barada hasabat merkezi üçin gollanmany berdi, olar bazarlarda, söwda assosiasiýalarynyň arasynda we ş.m. ýerlerde iýul aýyndan başlap ýaýradylar.

KIPO ýyl saýyn intellektual eýeçiligiň hukuklaryny ýalan görkezmek bilen önümleri ýüze çykarýar we zerur çäreleri kabul edýär, emma internet-dükanlarda satyjylary hasaba alanda intellektual eýeçiligiň hukuklaryny dogry görkezmek usuly barada habardarlyk derejesiniň pesdiginiň sebäbinden ýalňyşlyklar ýüze çykýar. Intellektual eýeçiligiň hukuklaryny dogry görkezmegini özbaşdak barlamak üçin täze barlag sanawy önüm satyjylara haryt intellektual eýeçilik hukuklary ulanylýan önüm bolup durýanlygy hakda önünden gupbatlanmaga, hukuk ýagdaýyny (arza rad edildi, gorag möhleti gutardy ýa-da bes edildi) we berlen arzanyň maglumatlaryny anyklamaga kömek eder.

Intellektual eýeçilik hukuklarynyň ýalan görkezmesi barada hasabat merkezi üçin gollanma giň jemgyýetçilige çasdyrmagyň esasy görnüşleri, Intellektual eýeçilik hukuklarynyň ýalan görkezmesi barada hasabat merkeziniň maksatlary we wezipeleri we ş.m. barada maglumatlary almagyna mümkinçilik berýän maglumatlary öz içine alýar.

2024-nji ýylyň 10-njy iýunynda KIPO standard emele getiriji patentler (SEP)² bilen baglanyşykly senagat, akademiki jemgyýetçilik, ylmy-barlag institutlary we hökümet edaralarynyň wekillerinden durýan Standard emele getiriji patentleri öwrenmek toparynyň döredilmegi baradaky meýilnamalary yglan etdi. Toparyň maksady – SEP boýunça hünärmenler bilen patentler bilen baglanyşykly syýasat we ulgamlaryň standartlary, pudakdaky meseleler barada maglumat alyşmak, şeýle hem «açyk syýasat (dolandyryş)» ýöretmek arkaly geljekki syýasat ugurlary we SEP gurşawyndaky üýtgeşmelere jogap bermek hakynda maslahatlaşmak. Toparyň mejlislerini ýarym ýylda bir gezek geçirmek meýilleşdirilýär.

Çeşme:

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20100&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20107&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20142&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20158&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20138&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>

Ýaşyl tehnologiýalar üçin patentleri indi has çalt alyp bolýar!

berýän ýaşyl tehnologiýalar üçin patent arzalaryny çalt seredilmegi prosedurasyny işe girizdi (zyňylyan kömürturşy gazynyň tutulmagy we transport ulgamy infrastrukturasyny döretmek, uglerody gaýtadan işlemek we baglanyşdyrmak, biokömiüri öndürmek we topragy pürkmegiň tehnologiýalary bilen baglanyşykly).

Bu proseduranyň kömegi bilen ekologiki arassa tehnologiýalary sertifikasiýa ýa-da maliýeleşdirmek üçin arza bermekdäki çykdajylaryň azalagyna we olaryň arza berijiler tarapyndan ulanylmagynyň giňeljekdigine garaşylýar.

Çeşme:

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20124&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>

² Standard emele getiriji patentler (Standard Essential Patents, SEP) – belli bir tehniki standartyny ornaşdyrmak we ulanmak üçin zerur bolan oýlap tapysy goraýan patentler. Bu standartlar dürli kompaniýalar tarapyndan teklipe edilýän dürli önümleriň we hyzmatlaryň howpsuzlygyny, funksional utgaşmasyň we özara çalşylmagyny üpjün etmek üçin talap edilýär.

KIPO uglerodiň zyňyndylaryny azaltmaga ýardam berýän ýaşyl tehnologiýalar üçin patent arzalaryny çalt seredilmegi prosedurasyny işe girizdi (zyňylyan kömürturşy gazynyň tutulmagy we transport ulgamy infrastrukturasyny döretmek, uglerody gaýtadan işlemek we baglanyşdyrmak, biokömiüri öndürmek we topragy pürkmegiň tehnologiýalary bilen baglanyşykly).

Senagat eýeçilik hukuklaryny anyklaýjy edaralary döretmek we işlemek hakyndaky düzgünnama üýtgetmeler

2024-nji ýylyň 30-njy maýyndan başlap, senagat eýeçilik hukuklaryny anyklaýjy edaralaryň bellemek we işlemek hakyndaky täze seredilen Kadalar güýje girýär. Iň möhüm üýtgeşmeleriniň biri senagat eýeçilik hukuklaryny toplumlaýyn barlaglary we seljermelerini geçirýän we barlaglar, işläp taýýarlamalar ýa-da kommersiýalaşdyrmak üçin ugurlaryny we strategiýalaryny teklipe edýän şular ýaly edaranyň statusyny almak üçin talaplary ýeňilleşdirmek boldy.

Çeşme:

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20131&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>

2024-nji ýylyň 30-njy maýyndan başlap, senagat eýeçilik hukuklaryny anyklaýjy edaralaryň bellemek we işlemek hakyndaky täze seredilen Kadalar güýje girýär.

Oýlap tapyjylyk habarlary

2024-nji ýylyň 20-22-nji iýunynda Goýan şäherinde (Gengi-do welaýaty) KIPO we Koreýanyň aýal-oýlap tapyjylar assosiasiýasy (KWIA) tarapyndan guralan XXIV zenanlar oýlap tapyşlarynyň sergisi geçirildi. Sergide 20 ýurtdan 400-den gowrak eksponat görkezildi.

XVII Koreýa dünýä zenanlaryň oýlap tapyşlary bäsleşiginiň birinji baýragyny (Gran-pri) Çon Ýunen filtrsiz howa arassalaýjy tehnologiýasy üçin aldy – merkeze gaçyýy güýç arkaly suwy berýän we suwy kiçi böleklerde pürkemek bilen howany arassalaýan howa arassalaýjysy. Bu oýlap tapyş diňe bir howany arassalamak däl-de, eýsem uglerody tutmaga

hem mümkinçilik berýär. Tapawutlanýan gazanyşlar üçin baýraklara mynasyp bolan oýlap tapyşlaryň arasynda semizligi önüni almak, ýagdaýyny gowulandyrmak ýa-da bejergi bermek üçin kompozisiýa (Koreýa), izotoplar bilen bellenilen trastuzumab-emptanzin konýugaty, ony öndürmegiň we rak garşy terapiýada ulanmagyň usuly (Polşa), sulfidleri ýüze çykarmak usulyny we öndüriş usulyny öz içine alýan sulfidleri anyklamak üçin datçik (Wýetnam) bar.

Serginiň açylyş dabarasyna tok-şow geçirildi, onuň dowamynda Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň Patent we haryt nyşanlary edarasynyň (USPTO), Ýaponiýanyň Patent edarasynyň (JPO), Ýewropa patent edarasynyň (EPO) we Bütindünýä Intellektual Eýeçilik Guramasynyň ýolbaşçylary zenan oýlap tapyjylygy oblastyndaky syýasaty ara alyp maslahatlaşdylar.

IP5 ýurtlarynda (Koreýa Respublikasy, ABŞ, Hytaý, Ýewropa Birleşigi we Ýaponiýa) berlen patentleriň seljermesiniň netijelerine laýyklykda, mikroswetodiodlara (micro LED) patent sany 2013 ýyldaky 540-dan 2022 ýylda 1045-e çenli ýokarlandy, ortaça ýyllyk artym 7,6% boldy. Koreýa Respublikasy berlen patentleriň sany boýunça (23,2%; 1567 patent) birinji ýeri eýeledi, ikinji ýeri Ýaponiýa (20,1%; 1360 patent) aldy, olaryň yzyny Hytaý (18%; 1217 patent), ABŞ (16%; 1080 patent) we Ýewropa Birleşigi (11,0%; 750 patent) dowam etdirdi. Çaklamalara görä, micro LED bazary 2027 ýyla çenli ýyllyk ortaça 136% ösüş bilen 580 million ABŞ dollaryna çenli ýokarlanar.

Koreýa Respublikasynda tebigy heläkçilikleriň önüni almak üçin zatlaryň emeli intellekti (AloT) tehnologiýasy işlenip taýýarlanylady. AloT esasynda tebigy heläkçilikleriň önüni almak üçin patent arzalarynyň sany 10 ýylyň dowamynda ýylda 19,5% artýar. Bu tehnologiýalar uly göwrümlü maglumatlary (emeli hemra maglumatlary, meteorologiki maglumatlar, zatlaryň interneti (IoT) datçikleriň maglumatlary) ýygnaýar, emeli intellekt (EI) kömegi bilen zyýany çaklaýar we ewakuasiýa marşrutlaryny hödürleýär.

Tebigy heläkçilikleriň görnüşleri boýunça geologiki heläkçilikler bilen baglanyşykly patent arzalarynyň sany 51,4%, harasat we sil akymlyary – 23,9%, meteorologiki – 17,0% we deňiz – 7,7% düzdi. Iň uly arzalaryň sanynyň ösüşi harasat we sil akymlyary oblastyna degişlidir (ýylda ortaça 28,9%).

Bütindünýä meteorologiki guramasynyň maglumatlaryna görä, Aziýada ýylamaklyk tendensiýasy dünýäde ortaça

ösüşden has çalt ösýär³. Mundan başga-da, BMG-nyň Heläkçilikleriň howpuny peseltmek boýunça dolandyryş edarasynyň maglumatlaryna görä, soňky 20 ýylyň dowamynda sil akymlyarynyň sany 2,3 esse artdy. Tebigy heläkçilikleriň sanynyň garaşylýan artmagyny göz önünde tutup, 2023 ýylda tebigy heläkçilikleriň global monitoringi üçin AloT bazarynyň göwrümi 66,8 milliard dollar boldy we çaklamalara görä, 2030 ýyla çenli 373,2 milliard dollara ýeter⁴.

Çeşme:

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20146&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20153&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20075&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20152&sysCd=SCD02&aprchId=-BUT0000029>

KIPO-nyň çagalar we ýaşlar bilen işi

2024-nji ýylyň 18-nji iýunynda KIPO «Nylbom» başlangyç mekdebinde oýlap tapyşlar okatmagyň üpjün edilmegi boýunça ekspert maslahat mejlisini geçirdi. Mejlisiň dowamynda oýlap tapyjylyk oblastynda bäsdeşlige ukyply okuw maksatnamasynyň işlenip taýýarlanylmagy we ýaýradylmagy, şeýle hem oýlap tapyjylyk oblastynda pedagogiki işgärleriň taýýarlanylmagy we netijeli dolandyrylmagy babatda hökümetiň we hususy pudagyň roly ara alnyp maslahatlaşyldy. Mejlisiň gatnaşyjylarynyň arasynda oýlap tapyjylygy öwredýän mugallymlar, şeýle hem sebit bilim dolandyryş edaralarynyň wekilleri bardy. Çagalaryň arasynda oýlap tapyjylygy öňe sürmek maksady bilen, KIPO Bilim ministrligi bilen işjeň hyzmatdaşlyk edýär, şeýle hem «Nylbom» mekdebinde oýlap tapyjylygy öwretmek programmany işläp düzýär.

KIPO-nyň senagat eýeçiligi syýasaty býurosynyň direktory Mok Sonhonyň aýtmagyna görä, bu edara başlangyç mekdep okuwçylaryna döredijilik, eleşdiriji pikir ýöretmäni, şeýle hem toparlaýyn işlemek başarnyklaryny ösdürmäge kömek eder.

2024-nji ýylyň 19-njy iýulynda KIPO oýlap tapyjylyk we patent işi oblastynda pikirler alşmak boýunça Milli sergini geçirdi, ol ýokary mekdepler we ýokary okuw mekdepleriniň wekilleri – oýlap tapyjylyk we patent işi oblastynda hünärmenler, mekdep okuwçylary we talyplaryň arasynda tejribe alyşmak üçin meýdança öwrüldi. Çäräniň dowamynda iň gowy oýlap tapyşlar üçin baýraklar gowşuryldy. Iň gowy pikir hökmünde ýokary synp okuwçylary Kim

**Koreýa Respublikasynda
tebigy heläkçilikleriň
önüni almak üçin
zatlaryň emeli intellekti
(AloT) tehnologiýasy
işlenip taýýarlanylady.
AloT esasynda tebigy
heläkçilikleriň önüni almak
üçin patent arzalarynyň
sany 10 ýylyň dowamynda
ýylda 19,5% artýar.**

³ 2023 ýylda Aziýada klimatnyň ýagdaýy hakynda hasabat // Bütindünýä meteorologiki guramasy. saýt. URL: <https://wmo.int/ru/news/media-centre/izmenenie-klimata-i-ekstremalnye-pogodnye-yavleniya-silno-udarili-po-azii> (ýüztutma senesi: 13.08.2024).

⁴ Markets and Markets: saýt. URL: <https://www.marketsandmarkets.com> (ýüztutma senesi: 13.08.2024).

Dowoń we Woń Heńsyń awtoulaglardan bellik belgilerini zyýansyz aýyrmak üçin enjamy döretmek taslamasy ykrar edildi. Ýeňiji işleriň awtorlaryna patent agentliklerinden patent arzalaryny bermek boýunça maslahat we goldaw, gatnaşyjy kompaniýalardan işe ýerleşdirmekde kömek we tehnologiýalary söwdalaşdyrmak boýunça ylalaşyklar ýaly soňraky goldawlar berlip bilner.

Çeşme:

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20148&sysCd=SCD02&aprchld=BUT0000029>;

KIPO: saýt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20178&sysCd=SCD02&aprchld=BUT0000029>

Ýaponiýa

Ýaponiýanyň daşary söwdäni ösdürmäge ýardam berýän guramasynyň Dýusseldorfaky wekilhanasyna – 50 ýyl

2024-nji ýylyň 23-nji maýynda Ýaponiýanyň Patent edarasynyň (JPO) orunbasar komissary M. Katsura Mýunhende Ýaponiýanyň daşary söwdäni ösdürmäge ýardam berýän guramasynyň (JETRO) Dýusseldorfaky ofisinde JPO wekilleriniň ýerleşdirilmesiniň 50 ýyllygyna bagyşlanan konferensiýa gatnaşdy. Orunbasar komissar emeli intellekt bilen baglanyşykly JPO-nyň soňky işläp taýýarlamalary we başlangyçlary hakynda gürrüň berdi. Mundan başga-da, Birleşen patent kazyýetiniň (UPC) Mýunhen bölüminiň başlyklyk edýän kazysy M. Zigan ýeke-täk ýewropa patentiň ulgamynyň häzirki ýagdaýy hakynda leksiýa okady.

M. Katsura Ýewropa saparynyň çäklerinde Germaniýanyň Patent we haryt nyşanlary edarasyna (DPMA) we Ýewropa patent edarasyna (EPO) hem baryp geçdi.

24-nji maýda Parižde JPO-nyň orunbasar komissary goşmaça Fransiýanyň Milli senagat eýeçiligi instituty (INPI) tarapyndan gurnalan seminara gatnaşdy. Dünýäniň iň uly tehnologik çäreleriniň biri bolan Viva Technology 2024 konferensiýasynda, INPI-niň ykdysady çäreler boýunça direktory F.-K. de Bofort we Fransiýanyň Ýaponiýadaky ilçihanasynyň ykdysady meseleleri boýunça maslahatçy-ilçisi (Ýaponiýa – Koreýa sebit ykdysady departamentiniň ýolbaşçysy) R. Keller bilen startaplara goldaw bermek çäreleri we intellektual eýeçilik oblastynda Ýaponiýa bilen Fransiýanyň hyzmatdaşlygy boýunça maslahatlaşyp, startaplar kampusy Station F-e hem baryp gördi.

Çeşme:

JPO: saýt. – URL: <https://www.jpo.go.jp/e/news/ugoki/202406/2024060501.html>

Taýwan (HHR)

TIPO täjirçilik syryny goramakda biznes-jemgyýetçilige kömek edýär

Taýwanyň Intellektual eýeçilik edarasy (TIPO), täjirçilik syryny goramagyň usullaryny döretmäge, kärhanalara ýardam berýär: ylmy jemgyýetler bilen senagatyň hyzmatdaşlygy çäklerinde alynan, barlaglaryň we işläp taýýarlamalaryň netijelere hem, täjirçilik syry hökmünde garalyp biliner.

Akademiki we ylmy-barlag edaralarynyň arasynda maglumat alyşmak medeniýetini we şeýle maglumat alyşmagyň göwrümini hasaba alyp, TIPO akademiki we

ylmy-barlag edaralarynda täjirçilik syryny dolandyrmak boýunça Amaly maslahatlar çykaryp, edaranyň içki medeniýetine laýyk gelýän dolandyryş çemeleşmesini kem-kemden ornaşdyrmagyň 13 amaly strategiýasyny öz içine alýar. Täjirçilik syryny goramak üçin ygtybarly toruny döretmek ýurduň tutuş çäginde hem akademiki toparlaryň, hem senagatyň ösmegine ýardam eder.

Çeşme:

TIPO: saýt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-942705-87982-2.html>

Senagat nusgalarynyň goragyny höweslendirmek

YODEX ýaş dizaýnerleriň sergisiniň gatnaşyjylarynyň, hem talyplaryň, hem hünärmenleriň, senagat nusgalarynyň goragy we dizaýn işlerini patentlemek hakynda habarlylygyny ýokarlandyrmak maksady bilen, TIPO Taiwan Patent Go stendini açdy, ol ýerde senagat nusgalary üçin patentler boýunça mugt maslahat almak mümkindi. Stend serginiň merkezi nokatlarynyň biri boldy: onuň myhmanlaryna wise-ministr Çin Çan Lien (Senagat ösdüriş müdirliginiň öňki baş direktory), şeýle hem Taýwan dizaýn ylmy-barlag institutynyň (TDRI) ýolbaşçylary öwrüldi.

TIPO akademiki we ylmy-barlag edaralarynda täjirçilik syryny dolandyrmak boýunça Amaly maslahatlar çykaryp, edaranyň içki medeniýetine laýyk gelýän dolandyryş çemeleşmesini kem-kemden ornaşdyrmagyň 13 amaly strategiýasyny öz içine alýar.

Çeşme:

TIPO: saýt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-962725-2b1a5-2.html>

TIPO-nyň tejribesinde täzelikler

2024-nji ýylyň 1-nji maýynda TIPO haryt nyşanyna hukuklary gyssagly almak zerurlygy bar bolan arza berijiler üçin haryt nyşanlarynyň çaltlaşdyrylan ekspertiza prosedurasyny işe girizdi. Çaltlaşdyrylan ekspertiza mehanizmi «ulanyjy töleyär» prinsipini deňleşdirmäge we adaty haryt nyşanlary boýunça arzalaryň ekspertizasyndaky gecikmeleriň önüni almaga mümkinçilik berýän «Haryt nyşanlary hakynda» kanuna soňky üýtgetmeler bilen girizildi. Bu prosedurasyny ulanmak üçin, arza berijiler gyssaglylyk zerurlygyny subut etmeli, şeýle hem degişli paç tölemeli. Birinji habarlaşma arza berijä arza berleninden soň iki aýyň dowamynda iberilýär. Emma, eger onuň geçirilişiniň dowamynda düzedişleri girizmek zerurlygy ýa-da ekspertizany durdurmak hakynda habarlaşma iberilse, çaltlaşdyrylan ekspertizanyň netijeliligi pese düşürilip bilner.

Patentiň hakyky dälidigi hakyndaky işleri çalt we professional seredilmegi üçin TIPO Patentiň hakyky dälidigi hakyndaky işleri seredilmegi Programmasy täzeden seredilip çykdy. Täze prosedura 2024-nji ýylyň 11-nji iýunyndan başlap ulanylýar. Üýtgetmeler hem «Administratiw proseduralar hakynda» kanuna degişli we täzeden seredilip çykylan prosedura geljekde işleri seredilmegi üçin esas bolar. Esasy üýtgetmeler şulary öz içine alýar. Dokumentiň ady hukuk standartlaryna laýyk gelmegi üçin «Patentiň hakyky dälidigi hakyndaky işleri diňlemegi geçirmek boýunça Görkezme» hökmünde üýtgedildi. Taýýarlyk diňlemeleriň wezipesine indi meseleleri formulirovka etmek we ýönekeýleşdirmek, patentiň hakyky dälidigi hakyndaky işde üýtgetmeleriň girizilmegini talap edýän meseleleri düşündirmek, şeýle hem diňlemede hak isleýjiniň we jogap berijiniň esasy arguamentlerini kesgitlemek girýär.

Başlyklyk edýän adam bellenen tertipde faktlar, kanunçylyk ýa-da subutnamalar boýunça öz pozisiýasyny beýan edip biler. Diňlemeler indi wideokonferensiýa görnüşinde geçirilip bilner. Geçirilmezligiň netijeleri anyk kesgitlemäge. Diňlemeleriň teswirnamalarynda esasy momentleri gysga

2024-nji ýylyň 1-nji maýynda
TIPO haryt nyşanyna
hukuklary gyssagly
almak zerurlygy bar bolan
arza berijiler üçin haryt
nyşanlarynyň çaltlaşdyrylan
ekspertiza prosedurasyny
işe girizdi. Çaltlaşdyrylan
ekspertiza mehanizmi
«Haryt nyşanlary hakynda»
kanuna soňky üýtgetmeler
bilen girizildi.

beýan etmek we olary ses ýa-da wideo ýazgylary bilen doldurmak bolýar.

Çeşme:

TIPO: saýt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-977427-ab7d8-2.html>;

TIPO: saýt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-977424-5bc86-2.html>

Awtor hakynda maglumat

Anastasiya Aleksandrowna Lomakina, «Senagat eýeçiliginiň federal instituty» FDBE Ylmy işi guramak Merkeziniň kiçi ylmy işgäri (Moskwa, Berezhkovskaya köç., 30, b. 1); anastasiia.lomakina@rupto.ru

Information about the author

Anastasiia A. Lomakina, junior researcher of the Center of Scientific Activity Management of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); anastasiia.lomakina@rupto.ru

Awtor bähbitleriň gapma-garşylygynyň ýokdugy barada beýan edýär.

The author declares no conflict of interests.

Redaksiya gelen senesi: 26.08.2024

Neşir edilmäge kabul edilen senesi: 27.08.2024

6. KITAP TEKJESI

Monografiýanyň yglan edilişi

Monograph announcement

«Ýewraziýa sebitinde senagat eýeçiligi çygrynda häzirkі zaman umumy maglumat-bilermen giňişligini döretmegiň esaslary»

Awtorlar: G. P. Iwliýew, A. L. Žurawlew, D. Ýu. Rogožin, O. N. Darina
Senagat eýeçiligiň federal institutynyň neşirýaty

Review of the monograph «Fundamentals of the formation of a modern unified expert information space in the field of industrial property in the Eurasian region»

Authors: G. P. Ivliev, A. L. Zhuravlev, D. Yu. Rogozhin, O. N. Darina
Prepared by the Federal Institute of Industrial Property

Monografiýada dünýäniň öňdebaryjy patent edaralarynyň arasyndaky kanunçylyklary sazlaşdyrmak we patent proseduralaryny unifikasiýalaşdyrmak, halkara zähmet bölünişi çygrynda, hususan-da patent hukugynyň obýektleri boýunça arzalary bilelikde seljermek we beýleki edaralardan alnan gözleg we ekspertiza netijelerini ulanmak boýunça taslamalar çäklerinde hyzmatdaşlygyň häzirkі zaman aspektleri, şeýle hem umumy maglumat çeşmelerini we IT-ulgamlaryny döretmek meseleleri öwrenilýär.

Synamy düzmekde Federal senagat eýeçiligi institutynyň we Ýewraziýa patent edarasynyň hünärmenleriniň tejribesi we bilimleri ulanyldy.

Dünýä liderleriň başligine girýän edaralaryň (Ýewropa patent edarasý, ABŞ-nyň, Ýaponiýanyň, Hytaýyň, Koreýa Respublikasynyň edaralary) ekspert-guramaçylyk we maglumat hyzmatdaşlygynyň esasy programalary beýan edilýär, şeýle hem Ýewraziýa patent konwensiýasyna gatnaşyjy ýurtlaryň patent kanunçylyklarynyň we proseduralaryny, elektron maglumat alyşmak serişdeleriniň häsiýetnamalarynyň deňeşdirmesi geçirilýär. Ýewraziýa sebitinde umumy ekspert-maglumat giňişligini emele getirmek boýunça teklipler berilýär.

Iş Ýewraziýa sebitinde oýlap tapyşlar we senagat nusgalary boýunça arzalar boýunça gorag resminamalaryny almagyň aýratynlyklary bilen gyzyklanýan hünärmenler üçin niýetlenendir.

Syn

Review

I. Ýe. Ilýinanyň «Ýewraziýa sebitinde senagat eýeçiligi çygrynda häzirkî zaman umumy maglumat-bilermen giňişligini döretmegiň esaslary» monografiýasyna syny

Awtorlar: G. P. Iwliýew, A. L. Žurawlew, D. Ýu. Rogožin, O. N. Darina

Irina Ýewgenýewna Ilýina,

ykdysady ylmlarynyň doktory, dosent, Ylmy-tehniki çygrynda ykdysadyýet, syýasat we hukuk boýunça Russiýa ylmy-barlag institutynyň direktory

Review of the monograph «Fundamentals of the formation of a modern unified expert information space in the field of industrial property in the Eurasian region»

Authors: G. P. Ivliev, A. L. Zhuravlev, D. Yu. Rogozhin, O. N. Darina

Irina E. Ilyina

Doctor of Economics, associate professor, Director of the Russian Research Institute of Economics, Politics and Law in the scientific and technical field

Monografik barlaglaryň temasy aktual bolup durýar, bu halkara derejesinde patent goragyny bermek üçin sazlaşdyrylan çemeleşmeleriň ýoklugy, şeýle hem patent işini ýöretmek meselelerinde sebit we milli patent ulgamlarynyň sazlaşdyrylmazlygy bilen şertlendirilendir.

Iş dünýäniň patent edaralarynyň arasyndaky hyzmatdaşlygyň ösüşinde dünýä tendensiýalarynyň, senagat eýeçiligi çygrynda kanunçylyklary sazlaşdyrmak, patent proseduralaryny unifikasiýalaşdyrmak we patent ekspertizasyňy geçirmekde halkara zähmet bölünişigi boýunça taslamalaryň giňişleýin beýanyňy we seljermesini öz içine alýar. Dünýä tejribesiniň seljermesi esasynda Ýewraziýa sebitinde ýeke-täk häzirkî zaman ekspert-maglumat patent giňişligini döretmek boýunça teklipler düzüldi.

Öwrenilen meseleler patent maglumaty çygrynda uly ähmiýete eýedir, onuň artýan göwrümleri patent edaralarynyň hyzmatdaşlygynyň netijeliliginiň ösmegini we ýeke-täk patent-maglumat giňişliginiň emele getirilmegini talap edýär. Barlagda goýlan maksatlar we wezipeler maglumatlaryny saklamak we bermek ulgamlarynyň sanlylaşdyrylmagy, Ýewraziýa sebitinde maglumatlaryň alyşmagynyň dolulygyny we howpsuzlygyny üpjün etmek babatynda doly we

anyk düzüldir. Monografiýanyň awtorlar tarapyndan ulanylan maglumatlary işlemek we seljermegiň usullary häzirkî zaman bolup, geçirilen barlaga laýyk gelyär.

Ýewraziýa sebitinde umumy ekspert-maglumat giňişligini gurmak üçin esas Ýewraziýa patent konwensiýasyna gatnaşyýy ýurtlaryň edaralaryna berlen oýlap tapyşlar boýunça arzalary çalt seljermek (EA-PPH programma), şeýle hem patent arzalary boýunça bilelikdäki gözlegi we ekspertizany geçirmek, edaralaryň arasyndaky zähmet bölünişigi prinsipini işjeň ulanmak boýunça taslamalaryň durmuşa geçirmegidir. EA-PPH programmasy Ýewraziýa sebitiniň edaralarynda oýlap tapyşlar boýunça arzalaryň düýp manysy boýunça ekspertizany geçirmekde usulýet çemeleşmelerini we proseduralaryny sazlaşdyrmak, bu çygrynda iň gowy tejribeleri alyşmak üçin esas bolup durýar. Bu programmany durmuşa geçirmek edaralar üçin hem, tölegiň köpelmезinden sebitiň ýurtlarynda çalt gorag almak mümkinçiligi bolan arza berijiler üçin hem peýdalydyr.

Ýewraziýa giňişliginde çykarylan hyzmatlary ulanmak boýunça tekliplä ornaşdyрма tapgyrynda. Işde sertifikatsiýalanan institutlaryň we ylmy merkezleriň gatnaşmagy bilen oýlap tapyşlaryň patente ukyplylygyny giňeldirilen

maglumat gözlegini we bahalandyrmagy pilot maksatnamasy beýan edilýär.

Şeýle maksatnamanyň maksady Ýewraziýa patent edarasynyň we Ýewraziýa patent konwensiýasyna (ÝAPK) gatnaşyjy döwletleriň öňdebaryjy ylmy we bilim berýän guramalarynyň arasyndaky ekspert hyzmatdaşlygynyň giňeldilmegi, beýan edilýän oýlap tapyşlaryň patente ukyplylygyny bahalandyrmakda Ýewraziýa sebitiniň ylmy-tehniki potensialyny ulanmakdyr. Maksatnama ornaşdyrmagyň garaşylýan netijeleri degişli guramalaryň ýokary kompetentligi tassyklanany ylmyň we tehnikaýyň şol pudaklarynda dar profilli hünärmenleri gözleg we ekspertiza prosesine çekmek arkaly berilýän ýewraziýa patentleriniň hiliniň we olaryň ygtybarlylygynyň ýokarlandyrylmagy, şeýle hem ÝAPK-a gatnaşyjy döwletleriň milli dillerinde çüşmeleri maglumat gözlegi çygyryna goşmak bolmalydyr.

Monografiýanyň artykmaçlyklaryna «ÝAPE we MPE-ler tarapyndan oýlap tapyşlar üçin hukuk goragyny bermegiň guramaçylyk we tehnologiýa esaslaryna deňeşdirme seljermesi» bölümünde patent proseduralaryny aýratynlyklarynyň, arzalaryň ekspertizasyň geçirmegiň tapgyrlarynyň jikme-jik beýanyny degişli etmeli. Üç ugur boýunça: patent kanunçylyklarynyň kadalaryny sazlaşdyrmak, dürli edaralaryň ekspertleriniň hyzmatdaşlygy, umumy maglumatlar binýadyny we iş ýöretmek ulgamlaryny döretmek boýunça hyzmatdaşlygyny ösdürmegiň maksada laýyklygyny baradaky jemleýji netije ygtybarly, aktual we praktikada ulanarlykly görünýär.

Işiň «ÝAPE-ler agza ýurtlarynda senagat nusgasyna patent almak» bölümü senagat nusgasyna patent bermek bilen bagly esasy meseleleriň kadalaşdyryjy-hukuk düzgünleşdirilmesiniň, senagat nusgasy boýunça arzany seljermek proseduralaryny Russiýada, Ýewraziýa patent edarasyna, şeýle hem aýratynlykda Gazagystan, Belarus, Ermenistan respublikalarynda, Gyrgyz we Azerbaýjan respublikalarynda, Täjigistan we Türkmenistan respublikalarynda, şol sanda bar bolan aýratynlyklary goşmak bilen, beýanyny öz içine alýar. Beýan etmegiň logikasy dürli döwletleriň kanunçylyklarynda aýry-áýry meseleleriň hukuk düzgünleşdirmesiniň tapawutlaryny yzygiderli görkezmäge esaslanyp gönükdirilendir.

Monografiýanyň indiki bölümünde Rospatentiň we Ýewraziýa patent edarasynyň senagat nusgalaryna hukuk goragyny bermek we aýratyn edaranyň derejesinde we edaralaryň arasyndaky hyzmatdaşlyk çäklerinde özara gatnaşyklary boýunça ekspertleriniň işiniň guramaçylyk we tehnologiýa esaslarynyň deňeşdirme seljermesi beýan edilýär. Bölümde Rospatent tarapyndan amala aşyrylýan milli we ýewraziýa senagat nusgalary boýunça arzalary boýunça iş ýöretmek proseduralary beýan edilýär, russiýaly arza berijilere elektroniki görnüşde Rospatenta ýewraziýa

arzalaryny bermek mümkinçiligini berýän, Rospatenta ýewraziýa arzalaryny bermek üçin elektron serwisini işläp taýýarlamak, şeýle hem Rospatentde ýewraziýa arzalary boýunça kagyzsyz awtomatlaşdyrylan iş ýöretmek ulgamyny işläp taýýarlamak boýunça teklipler görkezilýär. Awtorlaryň, dürli edaralarynda ekspertizanyň esasy tapgyrlarynyň köp umumy düzgünleri, şeýle hem indiki işde hasaba almaly bolan tapawutlary bardygy sebäpli, ekspert hyzmatdaşlygy babatynda ýeke-täk ýewraziýa giňişligini döretmegiň mümkinligi hakda netije çykardy.

Maglumat gözlegine düýpli zähmet sarp etmegini ep-esli kemeltmäge mümkinçilik berýän emeli intellektiň serişdelerini senagat nusgalary çygyrynda maglumat gözlegi üçin giňden ulanmagyň maksada laýyklygy hakda maslahat aktual bolup durýar.

Edaralaryň arasyndaky, şeýle hem edaralaryň we akkreditirlenen ylmy we bilim berýän guramalarynyň arasyndaky dokumentleriň geçirilmegini guramak üçin çözmek zerur bolan amaly meselelerden gizlinligi saklamak bilen maglumat alyş-çalşygyň tehniki meseleleri öwrenilýär. Şunda işde gizlinligi üpjün etmegiň guramaçylyk çäreleri şeýle jikme-jik seredilmeyär, maglumatlaryň köp syrygyp çykmagy adam faktory bilen baglanyşyklydygy-da. Dürli ýurtlarda ýerleşýän gizlin maglumatlaryň alyş-çalşygyň gatnaşyjylarynyň, gizlinligi üpjün etmek boýunça borçlary bozulýan ýagdaýyndaky hukuk jogapkärçiligini, şeýle hem şahsy maglumatlaryň operatoryna edilýän, şol sanda enjamlara we maksatnama üpjünçiligine sertifikasiýa we lisenziýalaşdyrmak hem goşmak bilen, sebit kanunçylygynyň talaplarynyň ýerine ýetirilişiniň zerurlygyny işde öwrenmekligi peýdaly hasaplanýar.

Monografiýanyň ýeke-täk giňişligi döretmek boýunça tekliplere bagyşlanan bölümünde ÝAPK-a gatnaşyjy döwletleriň dillerine patent resminamalarynyň maşyn tarapyndan okalyan doly tekstiniň maşyn terjimesiniň mümkinçiligini üpjün etmekligiň zerurlygy hakda aýdylýar. Bu işleri meýilleşdirmekde ylmy we tehniki leksikany maşyn terjime etmekde ýüze çykýan lingwistik meseleleri, şeýle hem soňky ýyllarda GDA-nyň käbir ýurtlarynda dil syýasatynyň aýratynlyklaryny hasaba almak zerur, muny syn edilýän işde görkezmek gerekdi.

Beýan edilen synlar işiň ylmy ähmiýetini asla peseltmeýär. Geçirilen barlag unikalдыr we ýokary ylmy derejede ýerine ýetirildi. Milli patent edaralarynyň we ÝAPE-niň işiniň hilini ýokarlandyrmaga, ýewraziýa patent ulgamyny ulanyjylaryň isleglerini kanagatlandyrmaklyga gönükdirilen bilelikdäki maglumat we ekspert taslamalaryny durmuşa geçirmek boýunça teklipler amaly gönüslige eýe bolup, aktual we öz wagtynda görünýär.

Monografik barlagyň täzelik we amaly ähmiýete eýedir.

Syn

Review

W. A. Rýabowolowyň «Ýewraziya sebitinde senagat eýeçiligi çygyrynda häzirki zaman umumy maglumat-bilermen giňişligini döretmegiň esaslary» monografiýasyna syny

Awtorlar: G. P. Iwliyew, A. L. Žurawlew, D. Ýu. Rogožin, O. N. Darina

Wladimir Anatolýewiç Rýabowolow,
ýuridiki ylymlarynyň kandidaty, Milli intellektual
eýeçilik merkeziniň baş direktory (Belarus Respublikasy)

Review of the monograph «Fundamentals of the formation of a modern unified expert information space in the field of industrial property in the Eurasian region»

Authors: G. P. Ivliev, A. L. Zhuravlev, D. Yu. Rogozhin, O. N. Darina

Vladimir A. Ryabovolov,
Candidate of Law, Director General of the National Intellectual Property
Center (Republic of Belarus)

Dünýäniň öňdebaryjy patent edaralarynyň özara hyzmatdaşlygy çäklerinde kanunçylygy sazlaşdyrmak we patent proseduralaryny unifikasiýalaşdyrmak prosesleri sebit we milli patent ulgamlarynyň özara gatnaşygynyň aýratynlyklaryny hasaba almak bilen patent goragyny bermekde ýeke-täk çemeleşmeleri ulanmaga gönükdirilendir.

Awtorlar tarapyndan ýerine ýetirilen monografik barlaglarynyň aktuallygy praktikada häzirki zaman ýeke-täk ekspert-maglumat giňişligini emele getirmek we durmuşa geçirmek zerurlygy bilen şertlendirilendir, ol ýokary ygtybarlylygy üpjün etmek bilen patentleri bermek prosedurasynyň çaltlaşdyrylyşy goşmak bilen, köp artykmaçlyklara eýedir, bu bolsa öz gezeginde hem Ýewraziya sebitinde, hem onuň çäklerinden daşarda intellektual eýeçiligiň hukuk goragy we goragyny pugtalandyrmaga, şeýle hem intellektual hukuklaryň bozulmagy töwekgelçilikleriniň peselmegine ýardam eder. Şunuň bilen baglylykda, patent-maglumat alyş-çalşygy üçin umumy giňişligi döretmek intellektual eýeçilik hakynda maglumatlary elýeterliligi ýeňilleşdirer.

Ýokary teoretiki derejede ýerine ýetirilen monografiya Federal senagat eýeçiligi institutynyň we Ýewraziya patent edarasynyň hünärmenleriniň amaly tejribesini we bilimlerini ulanmak bilen taýýarlanan.

Monografiya sekiz bapdan ybarat bolup, olarda Ýewraziya sebitiniň çäklerinden daşardaky patent edaralarynyň arasyndaky ekspert hyzmatdaşlyk tejribesine syn bar; dünýäniň patent edaralarynyň arasyndaky patent gözlegi we ekspertizasy çygyrynda hyzmatdaşlygyň esasy programmalary öwrenilýär; Ýewraziya sebitiniň milli patent edaralarynyň (MPE) we Ýewraziya patent edarasynyň (ÝAPE) arasyndaky ekspert hyzmatdaşlygyna seljerme geçirilýär; ÝAPE-niň we Russiýa Federasiýasynyň Intellektual eýeçilik boýunça federal gullugynyň (Rospatentiň) Federal senagat eýeçiligi institutynyň ekspertleriniň oýlap tapyşlara hukuk goragyny bermek boýunça işiniň guramaçylyk we tehnologik esaslarynyň deňeşdirme seljermesi geçirilýär; Ýewraziya patent konwensiýasyna agza ýurtlarda senagat nusgasyna patent almagyň aýratynlyklary öwrenilýär; ÝAPE-niň we MPE-leriň ekspertleriniň senagat nusgalaryna hukuk goragyny bermek boýunça işiniň guramaçylyk we tehnologik esaslarynyň we aýratyn edaranyň derejesinde we edaralaryň arasyndaky hyzmatdaşlyk çäklerinde ekspertleriň özara gatnaşygynyň deňeşdirme seljermesi geçirilýär; şeýle hem ÝAPE we MPE-leriň arasyndaky maglumat hyzmatdaşlygynyň häzirki ýagdaýy, ýeke-täk patent maglumat arabaglanyşyk kanallaryň ösüş mehanizmleri seljirilýär.

Monografiýanyň soňky baby Ýewraziýa sebitinde patent-integrasiýa hyzmatdaşlygyň ösüş ýolunda ileri tutulýan hereketler programmasy bagyşlanan we Ýewraziýa patent konwensiýasyna gatnaşyjy döwletlerde oýlap tapyşlary we senagat nusgalary patentlemek proseduralaryna üýtgetmeler boýunça teklipleri; Ýewraziýa patent konwensiýasyna gatnaşyjy döwletler üçin senagat eýeçiligi çygrynda ýeke-täk ekspert-maglumat giňişligini emele getirmek üçin zerur bolan teoretiki-hukuk we gurmaçylyk esaslaryny döretmek boýunça teklipleri; ýeke-täk ekspert-maglumat giňişligini emele getirmegi üpjün edýän ikitaraplaýyn we köptaraplaýyn şertnamalary taýýarlamak

boýunça teklipleri; şeýle hem ÝAPE we MPE-leriň arasyndaky çaltlaşdyrylan patent iş ýöretmek we bilelikdäki gözleg programmalary ornaşdyrmagyň geljegi babatynda teklipleri öz içine alýar.

Mundan başga-da, monografiýada awtorlar tarapyndan ÝAPE we MPE-leriň işiniň hilini ýokarlandyrmak maksady bolan bilelikdäki maglumat we ekspert taslamalaryny durmuşa geçirmek teklipleri edilýär.

Monografiýa daşary ýurtlarda hukuk goragyny bermek maksady bilen oýlap tapyşlar we senagat nusgalary boýunça arzalary bermäniň aýratynlyklary bilen gyzyklanýan hünärmenler üçin niýetlenendir.

**«SEFI Habarçysy»
žurnaly**

**ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)**

Neşir edýän redaktor:

Ýelena Gennadiýewna Sarýowa
SEFI FDBE (Moskwa, Rossiýa)
vestnik_fips@rupto.ru

Jogapkär kätip:

Anastasiýa Aleksandrowna Lomakina
SEFI FDBE (Moskwa, Rossiýa)
vestnik_fips@rupto.ru

Rejeleme we kompýuter arkaly sahypalaşdyrmak:

«gruppa PRCB» JÇJ:

Elmira Magomedeminowna Magomedowa,
Olga Ýyryýewna Wolwaçewa,
Ýelena Aleksandrowna Gorşkowa,
Anastasiýa Sergeyewna Polomarenko,
Anastasiýa Borisowna Dolženko

SEFI terjimeçisi:

Andrey Ýuryewiç Moskalenko
(esasy terjimeçi)

Foto:

Olesýa Anatolyewna we Dmitriý Wladimirowiç Başarowlar

Çap etme üçin gol çekilen: 01.10.2024

Format: 205×290 mm

Çap edişi: doly reňkli (ofset, 4/4)

Mukdar: 500 nusga. **Sargyt:** № 366

Neşirýat gullugy:

«Senagat eýeçiliginiň federal instituty»
Federal döwlet býujet edarasy
125993, Moskwa, Berežkowskaýa köçesi, jaý 30, bina 1
G-59, GSP-3

**«Bulletin of Federal Institute
of Industrial Property» journal**

ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)

Managing editor:

Elena Tsareva –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Executive editor

Anastasia Lomakina –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Editing and Desktop publishing:

PRCB Group LLC:

Elmira Magomedova,
Olga Volvacheva,
Elena Gorshkova,
Anastasiya Polomarenko,
Anastasiya Dolzhenko

FIPS translator:

Andrey Moscalenko
(Lead Translator)

Photo:

Olesya Basharova and Dmitry Basharov

Signed to print: 1.10.2024

Format: 205×290 mm

Printing: full-colour (offset ink, 4/4)
500 copies; **Order:** № 366

Printing house:

Federal State Budgetary
Institution «Federal Institute of Industrial Property»
Berezhkovskaya nab. 30–1, Moscow, G-59,
GSP-3, 125993, Russian Federation

HORMATLY OKYJYLAR, «SEFI HABARÇYSYNA» ÝAZYLMAGY UNUTMAŇ!

Abuna ýazylmak bilen, Siz intellektual eýeçilik baradaky iň täze maglumatlara we ýeketäk seljeriş maglumatlara hemişelik elýeterlilik gazanarsyňyz.

ABUNALYGYŇ UZALDYLMAGYNY ÝA-
DA ILKINJI GEZEK ABUNA ÝAZYLMA
ÜÇIN SIZ «ROSSIÝANYŇ POÇTASY»
ŞAHAMÇASYNDA ÝA-DA KATALOGLAR
ARKALY ONLAÝN ÝAGDAÝDA AMALA
AŞYRYP BILERSIŇIZ:

• «Rossiýa habarlary»
www.pressa-rf.ru saýtda
Abuna indeksi: 85599

• «Kniga-Serwis»
www.akc.ru saýtda
Abuna indeksi: E 85599

**Intellectual eýeçilik dünýäsinden
ähli iň täze habarlar:**

VK VKontakte
Rospatent

VK VKontakte
SEFI